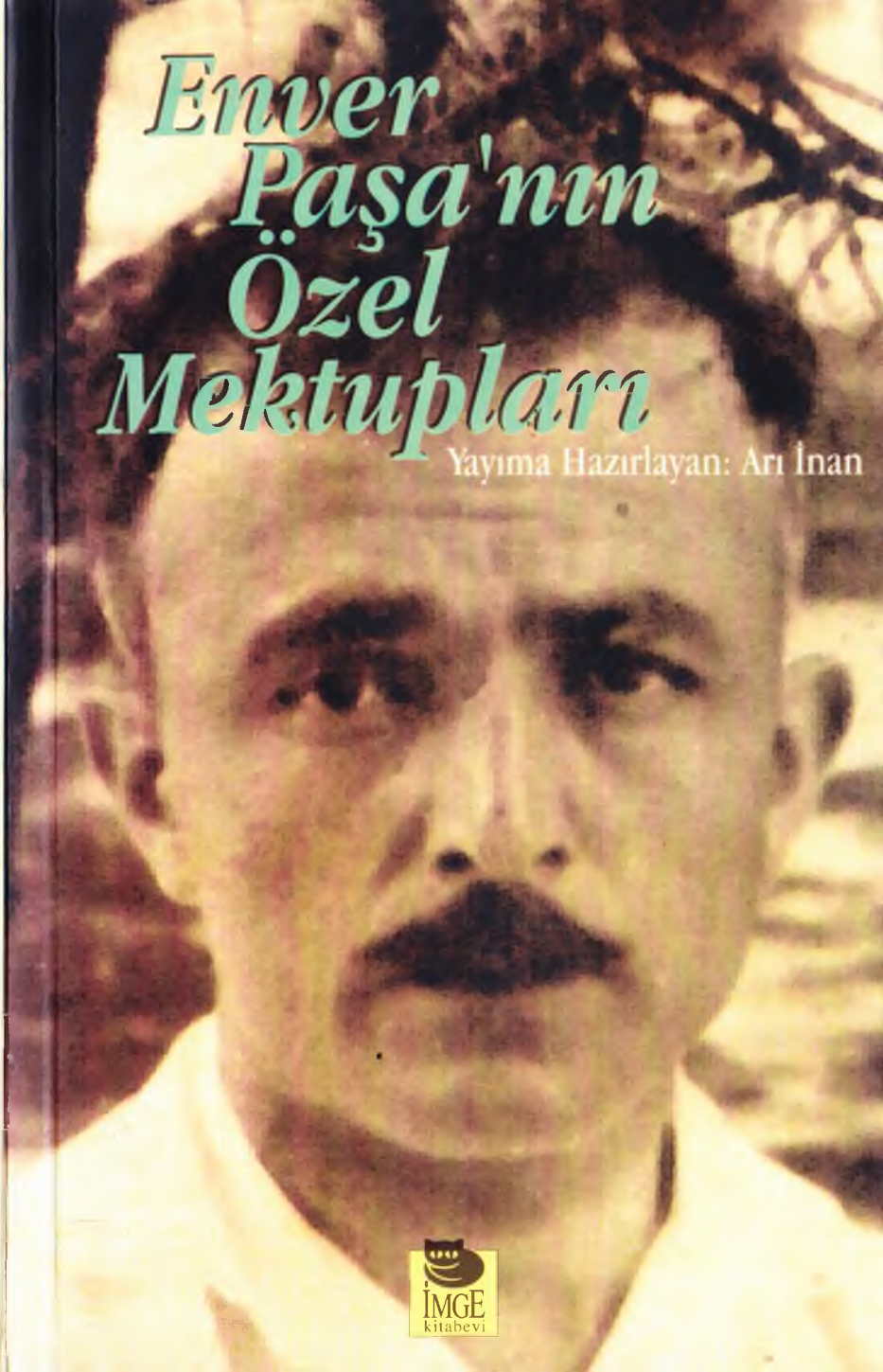
Enver Paşa'nın Özel Mektupları

Yayıma Hazırlayan: Arı İnan

İMGE kitabevi

Enver Paşa'nın Özel Mektupları

İMGE kitabevi

Enver Paşa'nın Özel Mektupları
Yayıma Hazırlayan: Arı İnan
© İmge Kitabevi Yayınları, 1997
Tüm hakları saklıdır.
ISBN 975-533-187-5
1. Baskı: Şubat 1997

Kapak Tasarımı
Elvan Özsezgin

Dizgi
Mesut Seven

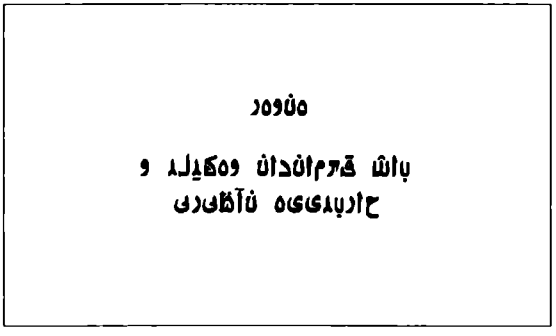
Kapak Baskısı
Pelin Ofset 418 70 93

İç Baskı ve Cilt
Cem Ofset 385 37 27

**Enver*
Baş Kumandan Vekili ve
Harbiyye Nazırı

İmge Kitabevi
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara
Tel: (312) 419 46 10 - 419 46 11
Faks: (312) 425 65 32

Enver Paşa'nın Özel Mektupları

Yayıma Hazırlayan

Arı İnan

İMGE kitabevi

Sunuş

Enver Paşa-Naciye Sultan, Naciye Sultan-Enver Paşa ve Enver Paşa-Kardeşi Kâmil Bey, Kâmil Bey-Enver Paşa mektuplaşmalarını içeren bu yapıt; özellikle Enver Paşa'nın kişiliği hakkında bize çok ilginç ip uçları vermektedir. Tarih araştırmacılarının da en önemli kaynakları, ilk elden belgeler ve onlardan çıkarılacak sonuçlardır.

Doğal olarak kişilerin yakınlarına yazdıkları mektuplar özeldir ve belki de saklı kalmalıdır. Ama bu kural, Enver Paşa kadar hakkında –iyi ya da kötü– çok konuşulan meşhur bir kumandan olunca değişiyor. Bir devre damgasını vurmuş olan Enver Paşa, özel mektuplarında da, karar verdiği ya da yaptığı işleri yakınlarına son derece içten anlatıyor.

Ayrıca Enver Paşa, çok duygusal bir kişiliğe de sahip. Hani neredeyse bu kadar yüsek mevkilere çıkmış, ülkenin kaderini bir dönem elinde tutmuş bir kumandanda yadırganacak kadar duygusal. Örneğin; mektuplarını kime yazarsa yazsın, kağıdın baş tarafına kesinlikle bir çiçek iliştiriyor. Bunlar genelde kır çiçekleri oluyor.

Enver Paşa'nın yaşam öyküsüne bakacak olursak:

- Bayındırlık teknisyeni Ahmet Bey'in oğlu.
- İlk öğrenimine İstanbul'da başladı, Manastır'da bitirdi.
- 1894 Manastır Askerî Rüşdiyesini
- 1897 Soğukçeşme Askerî İdâdisini
- 1899 Harp Okulu'nu
- 1902 Harp Akademisi'ni bitirdi ve Makedonya'da III. Ordu'ya atandı.
- 1905'te Kolağası
- 1906'da Binbaşı

– 1906 Mayıs'ında gizli bir cemiyet olan "Vatan ve Hürriyet"e katıldı.

– 1907'de Terakki ve İttihad Cemiyeti'ne katıldı.

– 1908'in 10 Temmuz'unda tek başına Makedonya'nın Köprülü kazasında Meşrutiyet'i ilan etti.

– 1909 Berlin Ateşemiliteri oldu.

– 13 Nisan 1909'da Yeşilköy'de Hareket Ordusu'na katıldı. (31 Mart olayı)

– İtalyan'lar Trablusgarb'a saldırınca, İşkodra yolu ile Bingazi'ye gitti.

– 1912'de Yarbay oldu.

– Balkan Harbi çıkınca Türkiye'ye döndü.

– 1913 23 Ocak'ında Kâmil Paşa istifa ettirildi, yerine İttihatçı Mahmud Şevket Paşa getirildi.

– 1913 23 Temmuz'unda Edirne'yi kurtardı.

(Balkan müttefikler aralarında anlaşamayınca Çatalca'dan hareketle Edirne'yi kurtaran Türk ordusunun başında Enver Paşa da vardı)

– 1914 Ocak ayında Harbiye Nazırı oldu.

(Sait Halim Paşa Kabinesi'nde, Ahmet İzzet Paşa yerine)

(Mektuplarda bununla ilgili bölümler var. A.İ.)

– 1914 Mart'ında Naciye Sultan ile evlendi.

– Osmanlı İmparatorluğu'nu Birinci Dünya Savaşı'na soktu.

– Savaş kaybedilince, İstanbul'dan kaçarak önce Odesa'ya, sonra Berlin'e, oradan da Moskova'ya gitti.

– Turan ülkesi hayalini gerçekleştirmek, Orta Asya ve Anadolu Türklerini içine alan bir İmparatorluk kurmak için (Bolşevikler, Anadolu Kuva-yı Millîyecileri, Türkistan Beyleri) ile işbirliği yapmaya çalıştı.

– Millî Mücadele'ye katılmak için devamlı başvurdu ama Mustafa Kemâl reddetti.

– Moskova'da Rus yöneticileriyle yaptığı görüşmelerden Kafkasya'ya yığdığı ordunun dağılması üzerine olumlu sonuç çıkmadı.

– Divan-ı Harpte (diğer İttihatçılar ile beraber) gıyaben yargılandı ve Birinci Feriklik rütbesi geri alındığı gibi, askerlikten tard edilerek, bir yıl sürgün ve medenî haklardan mahrumiyet cezasına çarptırıldı.

– 13 Ocak 1919'da bu hüküm Vahdeddin tarafından onaylandı.

– 1920 Eylül'ünde Bakü'de toplanan Doğu Milletler Kurultayı'na katıldı.

– Batum'da Türkiye Şûraları Partisi'ni kurdu.

– 1921 Mart'ında Talat Paşa'nın öldürülmesinden sonra, yeniden Moskova'ya giderek, Lenin ile görüştü. Bakü'de ikinci bir İslâm Kongresi toplamak için Sovyet Lideri ile anlaştı.

– Batum Bakü yolu üzerinden Türkistan'da Aşkâbâd'a geldiğinde bölgede Moğolistan'dan Gürcistan'a kadar bağımsızlık hareketleri yaygınlaşmış ve yoğunlaşmıştı. Halk kendisini "Yaşa Enver Paşa, Yaşasın Turan, Yaşasın din-i Muhammedî" diye karşıladılar.

– Hazırlık yapmadan kendisini destekleyen Türk Beylerinin kuvvetlerini toplayarak, kendi kuvvetlerine kattı. Düşenbe'yi aldı.

– Moskova'ya bir nota vererek, kurduğu devletin tanınmasını, Kızılordu birliklerinin Horasan ve Buhara'dan çekilmesini istedi.

– Sonunda Kızılordu birlikleri Enver Paşa'ya karşı saldırıya geçerek, 30.000 kişilik dağınık kuvvetlerini bozguna uğrattılar.

– Enver Paşa Avrupa'ya dönmeye karar verdi. Ancak Tacikistan'da Belcivan yakınlannda Türkmen Beylerinden Çeçen Bey ile birlikte bir Bolşevik asker koluyla savaşırken öldürüldü. (Şevket Süreyya Aydemir "Enver Paşa" kitabında ölüm tarihi için 4 Ağustos 1922 diyor. A.İ.) Mezan Çegan köyünde idi. 1996 yılında Türkiye'ye getirildi.[1]

Halktan bir adam olan Enver Paşa için Saray'dan kız almak

1 Meydan Larousse, 4. cilt, s. 284.

doğal olarak önemliydi. Aracılar vasıtasıyla gerçekleştirilen bu evlenmede, Enver Paşa'nın karısına çok büyük bir sevgi duyduğunu her mektubunda görmek mümkün. Naciye Sultan'ın babası Şehzâde Süleyman Efendi. Şehzâde Süleyman Efendi, Sultan Abdülmecid'in yedi erkek evlâdından biri. Abdülhamid ve Valideddin kardeşleri.

Naciye Sultan ile Enver Paşa 1909 yılında Enver Paşa Berlin'de iken nişanlanıyorlar. O tarihte Naciye Sultan 12, Enver Paşa da 30 yaşında. Nikâhları, gene Enver Paşa Berlin'de iken 1911'de kıyılıyor ve birbirlerini ancak mektupla tebrik edebiliyorlar. Ta baştan beri birbirlerini hiç görmemiş olan çift, ancak mektuplaşarak tanışıyorlar. Bu dönemdeki Enver Paşa'mn Naciye Sultan'a, mektuplarından anladığımız aşkı, onun duygusallığının bir kanıtı. Ya da Saray'a damat olmanın sevinci. Düğünleri ancak 1914 yılında gerçekleşebiliyor. Sekiz yıl süren bu evlilikten iki kız, Mahpeyker ve Türkân, bir oğulları, Ali dünyaya geliyor.

Enver Paşa-Kâmil Bey Mektuplaşmaları ve Naciye Sultan

Enver Paşa'nın kardeşi Kâmil Bey ile olan mektuplarında, karısı Naciye Sultan hakkındaki bilgiler ağırlıkta. Bunun da nedeni, Almanya'da oturmakta olan Naciye Sultan ve çocuklarının Kâmil Bey'e emânet edilmiş olmaları. İkinci ağırlıklı konu ise, İttihad ve Terakkî Partisi'nin durumu. Anlaşılıyor ki, Enver Paşa'nın Avrupa'daki gözü kulağı kardeşi Kâmil.

Enver Paşa 8/9 Kasım 1918 gecesi İstanbul'dan kaçtıktan sonra, karısı Naciye Sultan da 1920 başlarında İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalıyor. Naciye Sultan, kendi anılarında bu olayı şöyle anlatmaktadır der Şevket Süreyya Aydemir, "Enver Paşa" kitabında (İstanbul'u işgal eden devletlerin temsilcilerinden biri olan Fransız Generali Franchet d'Esperey evvelâ Dolmabahçe Sarayı'nı istemiş, onu alamayınca Enver Paşa'nın Kuruçeşme'deki yalısını elde etmiş.):

"Kocam ve arkadaşları memleketi terke karar verdiler. Enver, memleket dışında daha faydalı olacağını sanıyordu. Sulhten sonra tekrar dönecekti. Bana da beraber gelmemi söyledi. Fakat çocuğumu bırakamazdım. Kaldım. Mahpeyker bir yaşındaydı. İkinci çocuğuma da gebeydim. Ama bunu henüz bilmiyordum. Hareketinden sonra ondan seyrek haber alıyordum. Gittiğinden uzun bir müddet sonra, Berlin civarında bir çiftlikte olduğunu öğrendim. Almanya'dan gelenler bu haberleri getiriyorlardı. Halbuki ne tehlikeler atlatmış. Bana bunları hep sonradan anlattı.

Rusya kıyısına varınca arkadaşlarından ayrılmış. Kafkasya'ya geçip, Nuri Paşa ile bir müdâfaa cephesi kurmak istemiş. Bir takaya binerek denize açılmış. Fakat Karadeniz'de fırtına patlamış. Günlerce fırtına devam etmiş. Nihayet gemi Kırım kıyılarına sürüklenmiş. Oradan Berlin'e gitmiş.

Ama bizim başımıza gelenler de başkaydı. Düşman filo ve kuvvetleri İstanbul'a girince, Fransızlar bizim Kuruçeşme yalımızı işgal ettiler. Hem de 24 saat içinde binadan çıkmamızı istediler. Hastaydım. Kızım Mahpeyker de iki taraflı zatürreeden yatıyordu. İşgal Kuvvetleri ise, yalıya doktor gelmesine bile izin vermediler.

Fransızlar, evin önünde vasıta bile bırakmıyorlardı. Yalnız Dr. Süleyman Numan Paşa, ancak yaya olarak gelip bize baktı. Yalının boşaltılması tebliğinden 24 saat sonra ise, hasta olduğumuz halde yalıdan çıkmak zorunda bırakıldık. Yanımızda erkek olarak kimse yoktu. Daire müdürü ile kayınpederim de tevkif edilmişti. Kimse bize yardım edemedi. Biz Talât Paşa'nın ailesinin oturduğu binaya, Sultanahmet'teki konağa sığındık.

Kocam bunları duyunca oradan kardeşi Kâmil Bey'i bize yardıma gönderdi. Ama Kâmil Bey de Almanya'dan İstanbul'a, binbir dolambaçlı yollarla, ancak 52 günde gelebildi. Hatta yolun bazı kısımlarını da yürüyerek..."[2]

"...14 Temmuz 1919'da ikinci çocuğum Türkân dünyaya

2 Enver Paşa. Şevket Süreyya Aydemir, cilt: 3, s. 513-514.

geldi. Tazyik devam ediyordu. Her gün gelip gidip boyuna bir şeyler soruşturuyorlardı. 1919 sonlanna doğru, artık memleketten çıkmaya karar verdik. Teşebbüse geçtik. Konsültasyonlar yaptırdık. Dışarıda tedavi görecektik. Ama bu sefer de Babıâli, yani Mütarekedeki İtilâfçı hükûmet raporlarımızı kaybediyordu. Yabancı işgal kuvvetleri ise, tabiî teşebbüslerimizi engelliyordu.

Sonunda müttefiklerinden gizli olarak, İtalyan İşgal Kuvvetleri Kumandanı Kont Kaprini'nin yardım ve tertibi ile İstanbul'dan çıkabildik."

Bu işin nasıl düzenlendiğini anlattıktan sonra Naciye Sultan devam ediyor:

Evden anneme bile haber vermeden çıktık. Yalnız kardeşim Şerafeddin Efendi'ye bir mektup bıraktım. Denari'nin (İtalyan mimar Denari'nin çocuklarının bakıcısı sıfatıyla kaçıyor. A.İ.) evi St. Antuvan kilisesi civarındaydı. Orada dadı kıyafetine girdim. Ömrümde ilk defa başımı açıyordum. Denari'nin karısı bana bir de şapka uydurdu. Sırtıma bir dadı pelerini geçirdi. Gemiye bizi Kont Kaprini'nin arabası içinde getirdiler. İtalyan gemisinde, İtalyan kuriyesinin kamarasına kilitlediler.

Çanakkale'den çıkınca artık serbestledik. Mimar Denari bizi Birindizi'ye kadar götürdü. Evvelce ve gizlice yapılan yazışmalarla düzenlendiği gibi, Enver'in eniştesi Nazım Beyle, eşi Hasene Hanım bizi orada karşıladılar. İlk defa memleketten çıkıyordum.

Sonra bir kaç gün Roma'da kaldık. Sefir Galib Kemalî Bey bize yardım etti. Pasaport verdi. Berlin'e telefon edildi. Karşımıza telefonda Talât Paşa çıktı. Fakat Enver'den haber yoktu. Bir Alman tayyaresiyle Rusya'ya uçmuş. (1 Nisan 1920 tarihli Enver Paşa'nın Naciye Sultan'a mektubu: "Sevgili Karıcığım, iki gün sabahın beşinden, on ikisine kadar bir çok defalar uçmaya teşebbüs ettikten sonra, nihayet tayyaremiz kırıldı. Biz de uçamadık.) Hakkında hiç bir haber alınamamıştı. Roma'dan Berlin'e hareket ettik. Berlin'e vardık. Ama çilelerimiz bununla bitmeyecekti ki..."[3]

3 Enver Paşa. Şevket Süreyya Aydemir, cilt: 3, s. 544.

Naciye Sultan'ın Enver Paşa'ya yazdığı, 1919, 2 Kânûnısânî 336 (1920), 14 Kânûnısânî 336 (1920) tarihli mektuplarda:

"Bana gel diyorsun, fakat düşünmüyorsun ki, yaşadığım muhit eski İstanbul değil. Bir cehennemdir. Muhakkar, metruk bir kadının yardımcısı Allah'tan başka kimse olamaz. Zamanında bana tapan insanlar, şimdi beni tarassutla zehirlemekten başka işe yaramıyor."

Doktorlar hastadır diye rapor verdikleri halde, bana izin vermiyorlar. Bu hain İngilizler beni (okunamayan bir bölüm var. A.İ.) ölüme mahkûm ediyorlar. 'Oh! Enver bütün bu hareketleri yaptıran o amıcam (Vahideddin, A.İ.) olacak hain adamdır..." "Enverciğim, Kâmil Bey, fedakâr kardeşin, bizim için ne kadar fedakârâne çalışıyor. Bütün işleri kendi görüyor ve beni yalancı mürâîlerin elinden kurtardı. Zavallı insanların bu kadar fenâ kalpli olduğuna inanmıyor, beni hiç yalnız bırakmıyor. Heran bana senden bahsederek ve kitap okuyarak bu felâketli günlerimi geçirmeye çalışıyor..."

Naciye Sultan'ın bir hayli kızgın tarihsiz bir mektubunda da, Enver Paşa'nın "gel" demelerinin mümkün olamayacağını anlatan eşi, "Ben Kâmil ile değil, senin ile izdivâç ettim. Eğer benimle yaşamak istemiyorsan üzülme efendi, "ben seni istemiyorum, senden bıktım" de, ben de o zaman anlar, senin başından defolur gider, sen de ben de rahat ederiz..." diyor. Bu mektubun başında "İki sene İstanbul'da bir sene Berlin'de. Her an üzüntüyle sensiz geçen günler..." dediğine göre, mektubun yazılış tarihi 1921 ya da 1922 başları olmalı.

Enver Paşa'nın Sultanından bıkması tabii söz konusu değil ama, Rusya'daki serüveni bırakıp gelmeyi de –eşine bütün sevgisine rağmen– başaramıyor.

24 Aralık 1920'de Enver Paşa kansı ve çocuklarıyla İsviçre'de son defa beraber olmak fırsatını buluyorlar.

Enver Paşa'nın ölümünden sonra Naciye Sultan, Enver Paşa'nın kardeşi Kâmil Bey ile evleniyor. Anlaşılıyor ki, hem çocuklarına hem de Naciye Sultan'a en kötü günlerinde en büyük yardımcı olan Kâmil Bey, Enver Paşa'nın ölümünden sonra da

ailenin başı ve koruyucusu oluyor.

4 Teşrînisâni 1921 tarihli mektubunda Enver Paşa kardeşine şöyle demektedir: "Sultanım ve yavrularım sana emânettir. Onlann dünyada benim için herşey olduğunu düşünerek, vazifeni, kardaşlığını ona göre ifâ et. Senin mertliğine güvenerek, biraz müsterihen hareket edeceğim."

Almanya'da para sıkıntısı çekilmektedir ama, alışkanlıklar israfı doğurmaktadır. Örneğin 10 Temmuz 338 (1922) tarihli mektubunda Kâmil Bey şöyle yazar ağabeysine:

Gönderdiğiniz altınlan da aldık. Vaziyyetimiz çok sıkılmış idi... Berlin'de 16 odalı ferah, rahat bir yer bulduk... Möblesini satın almak suretiyle 2 milyon marka eve usulü dairesinde, hükûmetin müsaadesiyle sahib olabildik. Ev vaktiyle kısmen büro halinde olduğu için yeni bir kısım möble, bilhassa Efendimize (Naciye Sultan'a) bir piyano almak mecburiyetinde bulundum. Bunlar için de 1 milyon mark sarfettim. Bu parayı Sultan Efendimizin üç tek taş elması ile bir inci kolyesini satarak temin ettik.

Bu suretle evde ceman yekûn 14 kişi besliyoruz."

Enver Paşa ise, 29 Temmuz 1921 tarihli mektubunda:

" Para meselesi pek firaklıdır. Çıldırmak işten bile değil. Buna rağmen ben burada kasadan maaşıma mahsuben olarak Sultan Efendi Hazretlerine bazı şeyler takdim ettim. Ne yapayım hoşuma gitti. Ve dünyada da malûm ya! başka eğlencem yok. Fakat değirmenin suyu duracak gibi bir hâl aldı. Pek sık. Sonra ne yaparsan yap. İdarenin yoluna bak. Olmazsa cicimin bazı şeylerini satar eylülü getirirsiniz... Sonra bu ay elbise parası 16.000 mark diyorsunuz..."

12 Temmuz 1921 tarihli mektupta Rusya'dan bazı şeyler gönderip, Almanya'da paraya çevrilmesini ve hatta Sultan Hanıma ait bazı şeylerin satılmasını önerirken; "Efendimize 5.500 marka bir inci bilezik aldım..." ve "Ekrem Bey ile Sultan Ef. Hz.'ne aldığım bazı hediyeleri yine pazardan aldığım 500 markık bir bavul ile gönderiyorum" demektedir.

İttihad ve Terakkî'nin dürumu o günlerde çok zorlaşmıştır.

Devamlı para sıkıntısı çekilmekte, ayrıca öldürülme olaylan da geride kalan partilileri endişe ve korku içinde bırakmaktadır. Gene Kâmil Bey'in ağabeyisine yazdığı 16 Mart 337 (1921) tarihli mektupta Talat Paşa'nın öldürülmesi şu cümlelerle anlatılıyor: "Dün gazetelerde okunacağı veçhile Talat Paşa bir Ermeni tarafından katledildi."

20 Mart 337 Berlin'den yazdığı mektupta ise, "Dün merhûm Talat Paşa'yı şimdilik "Matheikchhof"un mahzenine merasim-i mahsûsa ile götürüp koyduk. Ondan evvel gönderilen gazetelerde Ermeni katliâmını hükûmet-i askeriyye marifetiyle yapıldığına ve merhûmun size karşı koymadığına dair olan fıkrayı elbet okumuşsunuzdur. Bununla beraber Ali Bey (Enver Paşa'nın kod adı) gelse de bizi toparlasa diyorlar."

9 Nisan 1921'de Enver Paşa bu olaydan sadece şöyle söz ediyor: "Bir de İbrahim Beye yazınız. Talat Paşa'nın ailesine gidip, taziye etsin. Ve nasıl yaşadıklarını tahkîk etsin. Benim bildiğim kâfi paraları vardır. Eğer sıkıntıda oldukları tahakkuk ederse, kendilerine ayda elli versin teşkilât parasından."

Bu arada Enver Paşa'nın öldüğü haberi yayılır. Bunu Enver Paşa 19 Nisan 1921 tarihli mektubunda Kâmil Beye yazar:

Vahdet'teki mütâlaayı okudum. Yine ölmüşüm. Hatta Kâzım Bey Kars'tan telgrafla soruyor. Seni de şimdi anlıyorum. Demek onlar da bu gazete havadisine aşağı yukarı inanmışlar..."

Enver Paşa'dan Naciye Sultan'a Mektuplar

Enver Paşa'nın Naciye Sultan'a yazdığı mektuplara şöyle bir göz atacak olursak:

Enver Paşa, Sultan'a o kadar aşıktır ki, yukarıda da dediğim gibi yüzünü bile görmediği halde hep "ne kadar sevdiğini" yazar.

Berlin'den 7 Ağustos 327'de derki: "... Bilmem her vakit yükselmeğe, azamete, kendini kimseye sezdirmeden büyük

görmeğe alışmış olan gönlüm, size karşı o kadar küçülmek istiyor ki, bu hâle bendeniz bile şaşıyorum, fakat bu tahayyür tatlı bir his ile bendenize herşeyi anlatıyor, sebebini izah ediyor. O da sizi görmeden, bilmeden sevmemdir..."

Derne'den yazdığında ise (3 Aralık 1911) anlaşılıyor ki, Sultan Hanım İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden ayrılmasını istiyor.

"Ruhum! Ben burada bir asker olarak memlekete hizmet ediyorum. Buradaki iş başka, Cemiyet işi başka. Ben Cemiyet'in esasını kuranlardan bulunduğum ve şimdi ise onunla doğrudan doğruya meşgul olmama hacet olmadığı halde, neden Cemiyet'ten çıkmamı istiyorsunuz? İkigözüm her emriniz başım üstüne, yalnız şu noktada bendenizi serbest bırakmanızı istirhâm ederim..."

Derne'deki savaşı, Trablusgarb'teki İtalyanlarla yapılan savaşı, sözün kısası katıldığı bütün savaşları, Sultanına ayrıntıları ile alatıyor ve kazandığı başarıları da hep Sultanı ile paylaşabilmek istiyor. Yalnız bütün bunlar olurken Sultanını bir kerecik bile görememek onu kahrediyor. Savaşlarda ölebileceğinden söz ederek, O top tüfek gürültüsü arasında sizi görüyor gibi oldum. Gözlerim doldu. Gayr-ı ihtiyârî acaba burada öldüğümü duyunca hiç olmazsa bir kerecik olsun görüşmediğimize esef etmeyecek mi? dedim. Ruhum düşününüz, allahaşkına düşününüz heran böyle bir hâle marûz bulunduğum halde, en ziyâde esef ettiğim sizi görmeden ölmektir..." diyor.

Enver Paşa Sultan Hanıma özel öğrenimine önem vermesi için de nasihat ediyor ve kendisinin o anda nerede olduğunu anlayabilmesi için harita okumayı öğrenmesini öneriyor. Bu arada Enver Paşa şöyle de bir çelişki yaşıyor: Harbiyye Nâzırı (Savunma Bakanı) olmasını teklif ederlerse, "evet" diyeyim mi diye Sultan Hanımın düşüncesini soruyor. İmparatorluğun en önemli ve sorumluluk isteyen bir mevkiine gelmeğe aday olurken ya da isterken, 13 yaşında bir çocuğun söz sahibi olabilmesini düşünmek olanaksız. 13 yaşında bir Sultan Hanım olmasından öte, son derece de kapalı bir hayat yaşadığını, dün-

yadan haberi olmadığını Sultan Hanım kendisi söylüyor:

Yazları Nisbetiye köşkünde, kışları Feriye sarayında otururduk... Hayat sarayımızın, köşkümüzün duvarları içinde geçerdi... Diğer köşkler ve saraylarla hiç ilişiğimiz olmazdı. Diğer saraylarla, diğer aile mensuplarımızla, akrabalarımız olan şehzadeler ve sultanlarla karşılıklı ziyâretler olmazdı... Yanyana olan kardeş saraylarının arasında bile yüksek duvarlar vardı. Her aile kendi hususî âleminde yaşardı... Şehzâdeler ve sultanlar için bir mektep de yoktu..."[4]

İşte Harbiyye Nâzırlığı için Sultan Hanımın düşüncesini soran 25 Kasım 1913 tarihli mektup: " Bugün Talât Bey bütün mütefekkiremi başka mecraya sevkedecek işlere dair izahât veriyorken, ben başka şeyler düşünüyordum. Bilmem o bîçare de hayat-ı memlekete müteallik işlere karşı beni bu kadar lakayd görünce ne demiştir. Sahi, dün akşam unutmuştum. Maamâfîh yalnız siz bilmiş olmak, hattâ (okunamayan kısım var. A.İ.) veya diğer birine söylenmemek üzere arzediyorum. Eğer İzzet Paşa başka bir memuriyete giderse bendenize Harbiyye Nezâretini teklif ederlerse, "evet" diyeyim mi? Ruhum, bunu söyleyerek sizi düşündürmek istemezdim. Fakat ne yapayım? Haber vermemek elimden gelmiyor. Fikrimce başlanmış olan iyiliği tamamlamak için bu ağır yükü alabileceğimi Talât'a imâ ettim. Buna cesaret veren bütün ordu heyet-i zâbitanının bana olan muhabbet ve teveccühüdür. Eğer siz sultanımdan da bu hususta ufak bir teşcî (cesaretlendirme) bulursam kat'i karar veririm..."

26 Kasım 1913'te ise: " Mukaddes Meleğim, dünkü mesele hakkındaki müsaadeniz üzerine Talât Beye ve diğer arkadaşlara kat'i kararımı bildirdim. Hep sevindiler.

Şimdi İzzet Paşa Arnavutluk Prensliği için tarafımızdan namzet konuyor, yakında bu hususta çalışmak için gidecektir. O halde bendeniz yeni vazifeye geçeceğim. Bütün ordu zâbitanının bendenize olan itimadından mâadâ, ordunun ıslahı için

4 Enver Paşa. Şevket Süreyya Aydemir, cilt: 2, s. 205-207.

yegâne ümidin bendenizde olduğuna kani olmaları vazifemi teshîl edecek. Böylece inşâallah memleketimize iyi iş görmeğe muvaffak olacağım. Tabiî bütün bu işler fevkalâde mahremdir güzelim; hele İzzet Paşa'nın Arnavutluk Prensliğini şimdilik kimse duymamalıdır..."

29 Teşrînisânî 329 (12 Aralık 1913): " Fakat bendeniz de bilirim ki, siz sultanıma lâyık olabilmek için daha pek büyük hizmetler yapmaya muvaffakiyyet lâzım. Ve inşâallah da muvaffak olacağım... Bütün Talât Bey, Cemal Bey, Halil Bey vs. yine gelmişlerdi. Son kararı verdim. Ve onlar da doğruca Sadrazam Paşa'ya gittiler. Bugün yarın evvelâ sıram olduğundan dolayı Mîralâylığa (albay) terfih edileceğim. Sonra da Balkan Harbi dolayısıyla kıdemime 3 sene zam olunacak. Ve nihayet bu hafta içinde mîrlivâlıkla (tuğgeneral) Harbiyye Nezâretine tayîn olunacağım. Cemal Bey de Bahriye Nâzırı olacaktır..."

Harbiye Nâzırı ve tuğgeneral oluşunu haber veren mektup, 17 Kânûnıevvel 329 (30.12.1913):

" 3 saatlik mükâlemeden şimdi geldim. Bugün Talât ve Halil Beylerle İzzet Paşa'ya verilecek şekil hakkında uzun uzadıya konuştuk. Bir kanûn-ı muvakkat yaptık. Artık yarın bu Harbiyye Nezâreti meselesi bitecek. Doğrusu artık ne olacaksa olsa da işe başlasam. Bunu böyle çabuk arzedişim, yarın bu husus biterse, yarın akşam mîrlivâ (tuğgeneral) üniformamla gelip, arz-ı hörmet etmeme müsaade buyurulacak mı diye sormaya yol bulmak içindi..."

31 Ocak 1916'da yazdığı mektupta: " Gönlüm isterdi ki burası (Halep, A.İ.) bizim olsun da tekrar eski saraylarını yaptırıp, içinde cicim ile yaşayalım. Fakat yalnız sizinle..." demektedir. Yani neredeyse Halep'i almaktan da önemli olan, Sultanı ile orada, beğendiği o yerlerde birlikte saray yaptırıp yaşamaktır.

Zaman zaman Sultan Hanıma tarih dersi verdiği gibi, belki de o yaşta ve o eğitim düzeyinde bir çocuğun anlayamayacağı kadar savaş ve siyasetten söz ediyor ama hepsinde paylaşma duygusu ağır basıyor. Örneğin:

"...Ne olur bu güzel şehirde (Edirne) sizinle beraber bulunsaydık. Beraberce buraya girseydik. Öyle isterdim ki, hayvanımın tırnaklarının bastığı yerlere yüz süren, özengilerimi öpen Edirne halkı, bütün bu hörmeti size göstersin..."

Ya da yüzünü görmediği eşinin ilk resmini alınca: " Ruhum şimdi ne yalan söyliyeyim, resminizi almakla daha ziyâde fenalaştım. Evvelce tahayülâtım bir esasa istinâd etmediği için sizi özlüyor, fakat şimdiki kadar büyük bir şiddet-i iştiyâk duymuyordum. Fakat resminizi aldığımdan beri, her fırsatta, bazen odamda başkası varken bile masamın gözünü açıp, bakmaktan kendimi alamıyor..." diyerek duygularını ve isyânını Sultanına böyle dile getiriyor.

Gelen gidenlerin onu Sultanını düşünmekten alakoyduğundan şikâyet ederken diyor ki: Fakat öyle zamanlarım oluyor ki, doğrusu hayalinizin uzaklaşmasından korkarak, kımıldamayıp yerimde gözlerimi kapayarak durmak, dinlenmek, yalnız sizi düşünmek istiyorum... Fakat böyle insanı rahat bırakmazlar ki. Kimine emir vermek, kiminin hatırını kırmamak için iki söz söylemek..."

Erzurum'dan yazdığı 5 Kânûnısânî (Ocak) 330 tarihli mektupta: " Ya Rabbi bu harb ne kadar sürecek? Fakat ne olur ise olsun, çok durmam gelirim..." demektedir.

Savaşlarla ilgili mektuplarına gelince:

26 Eylül 1912: " Gazetelerde okuduğunuz gibi, bir hafta evvel İtalyanlara bir hücûm yaptık. Fakat umduğum gibi neticelenmedi... Adet olduğu üzere şehitler için olan ağlaşmalar bitti. Herkes gene eylencesinde. Hele 5 haftadan beri para gelmiyordu, bu da işi bozuyordu. Nihayet yine bir kolayını buldum. Şimdi size leffen gönderdiğim vechile 20.000 Osmanlı liralık kâğıt bastırdım. Bunlar altın para gibi geçiyor. Tüccar alıyor, tüccarın almasını teşvik için kendileri Mısır'a vasıtamızla para gönderdikleri zaman, aldığım yüzde yarım komisyonculuğu kâğıt para getirirlerse almıyorum. Bu suretle kârı gören tüccar memnun, urban da para aldıklarından dolayı memnun..."

6 Nisan 1913: " Edirne'nin sukutu hepimizi müteessir etti. Fakat kahramanca düşmanla dövüşe dövüşe. Edirne'nin düşmesi herhalde eskiden tasavvur edildiği gibi, kendi elimizle düşmana teslimden evlâdır. Böyle hiç olmazsa namusumuzu tamamlamış, ecdâdımızın kılınçla zaptettikleri bir yeri düşmana elimizle teslim etmemiş olduk. İşte bendeniz bununla müteselli oluyorum..."

15 Nisan 1913: Yarabbim! biz şu dünkü Bulgarlara mağlub olacak mıydık? Ne ise, bizim bu hayattan başka birşey düşünmeyen alçak paşalarımız, hissiz heyet-i câbitanımız var iken, elimizdeki bu mükemmel askerle işte böyle rezil oluruz.

Sultanım! ne olurdu, dizinin dibinde "marche funebre"inizi işiterek bol bol ağlamak saadetine nail olaydım. Belki teskin-i alam eder, istikbâlle pençeleşmek için lâzım gelen kuvveti iktisâb ederdim...

böylece sayende nasıl Bingazi'de muvaffak oldumsa, burada da veya icab eden her yerde de memleketimizin selâmetini temine muvaffak olacağım. Fakat burada her adımda dur, yapma, gitme diye emreden korkak amirlerin ali altında kaldıkça, kahrımdan patlamak işten bile değil. Düşman kaçıyor bana dur emrini veriyorlar..."

20 Nisan 1913: " Mütâreke nihayete eriyor, ahvale bakılırsa sulhe yakın bulunuyoruz. Maamâfîh bu husus yine burada dört elle çalışmaktan menetmiyor. Yerimizi tahkîm ediyor, kuvvetimizi hemen yeniden harb olacakmış gibi talîm ve tanzîm ediyoruz. Avrupa devletleri ise şimdi aralarında harb olacağından korkuyorlar. Bakınız Fransızlar Alman zâbitlerini tahkîr eden iki valiyi hemen azil ile Almanlardan özür dilediler. Fakat bilmem bu kaçınmalar umûmî bir harbi men edebilecek mi? Böyle bir harp olursa bakalım biz ne yapacağız? Bu defa talih bizi tamamiyle terk etti. Son zamanda kuvvetimiz yeterken, adeta damarlarımıza işlemiş olan bir adım atmamıza mani oldu. Ben ilerliyelim diye teklif ettikçe, yukarıdan korkudan kısılmış bir sesle başkumandanlık vekâleti "aman olmaz" diye alakoyuyordu. Ne yapayım kader böyle imiş. Maamâfîh Bulgarlara bu-

nu bırakmamaya kasem ettim. Elbet bir gün gelir ben büyür ve ileride Bulgarlara karşı yürüyecek orduya kumanda eder, o vakit öcümü alırım..."

Enver Paşa, o kadar sevdalıdır ki, yoğun işlerinin ya da savaşların yapıldığı bir zamanda, Naciye Sultan'a bazı günler 3-4 mektup yazacak zaman ayırabiliyor. Bu da çökmekte olan bir İmparatorluğun Savunma Bakanı ve Başkomutanına, herhalde zaman zaman yanlış kararlar aldırabilecek derecede etkili oluyor.

Enver Paşa acaba bir Sultan Hanım ile evlenmeseydi ne olurdu? suali akla geliyor. Sultana olan sevgisinin mi, yoksa duygusallığının mı, ya da hayalperestliğinin veya ihtirasının mı zararını daha çok gördü? Bunu kıyaslamak zor ama, tarih elbette ki hükmünü verecektir.

Ben bu mektupların Enver Paşa'nın kişiliğini anlamak bakımından araştırmacılara yardımcı olacağı kanısındayım.

Bu mektupları rahmetli İsmet Parmaksızoğlu, Sami N. Özerdim ile yeni yazıya çevirdik. Prof. Neşet Çağatay da okunamayan kısımlarda yardımlarını esirgemedi. Teşekkür ederim. Yalnız bazı kısımlar gene de okunamadı. Ayrıca mektupların hepsini bu kitaba alamadım.

Enver Paşa: Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarının meşhur kumandanı... Ama evvelâ insan. Doğrularıyla, yanlışlarıyla, hayalleriyle ve sevgisiyle insan...

Ankara 1996
Arı İnan

Deraliyye'de Daire 1 Hoca Rüstem Mahallesi
Çatalçeşme Sokağı Hane 6

Enver Paşa'nın Nüfus Kağıdı

Devlet-i Aliyye-yi Osmaniye Tezkeresidir.

İsim ve şöhreti	İsmail Enver Bey
Pederi ismiyle mahall-i ikameti	Deraliyye'de Ahmet Bey
Validesi ismiyle mahalle ikameti	Deraliyye'de Ayşe Hanım
Tarih ve mahall-i veladeti	Deraliyye 1298 (yazıyla da yazılmış)
Milleti	İslam
Sanat ve sıfat ve hizmet ve intihab selahiyeti	Erkan-ı Harbiye kolagası
Müteehhil ve zevcesi müteaddid olup olmadığı	Zevcesi yok
Derecat ve sunuf-ı askeriyyesi	Kolagası

EŞKALİ

Boy	Orta
Göz	Ela
Sima	Bugday
Alamet-i farika-yı sabite	Tam

SİCİLL-İ NÜFUSA KAYDOLUNAN MAHALLİ

Vilayeti	Manastır
Kazası	"
Mahalle ve kariyesi	Emirçelebi yabancıyanı
Sokagı	"
Mesken No.	14
Nev'i mesken	hane

Balada isim ve şöhret ve hal ve sıfatı muharrer olan İsmail Enver Bey bin Ahmet Bey Devlet-i Aliyyenin tabiyetine haiz olup, ol suretle ceride-i nüfusta mukayyet olduğu müşir işbu tezkere ita kılındı.

10 Kanunievvel 321
(23 Aralık 1905)

(Nezaret-i umur-ı dahiliye) (mühürler)

Kamil'den
Enver Paşa'ya

Ortaköy-Fer'iye Sarayı, 1 Kânûn-ı sânî 336

Efendim,

5 Kânûn-ı evvelde yazdığınız altı mektubunuzu bugün Doktor Fikret Bey'den teslim aldım. Bundan evvel takdim ettiğim mufassal mektubumda da arzettiğim vechile şimdiye kadar otuza yakın mektubunuzla 10 kadar da telgrafınızı aldık. Dün aldığım son telgrafınızda Nazım Bey'in geleceğini ve gelinceye kadar lâzım gelen parayı kısmen bulabilmek için eşyanın bir kısmını satmamızı emrediyorsunuz. Bunun için yengemin muvafakati üzerine evde mevcûd eski gümüş şamdan, leğen, ibrik ve saireyi ve eğer daha ziyâde para ederse mevcûd vazoları satmağa karar verdik. Ma'a-haza hiç bir şeyi satmadan Nazım Bey gelinceye kadar beklemeye de gayret edeceğiz.

Yengeme ait mektubları kendisine verdim. Cevaplarını yazıyor. Zat-ı âlinize leffen takdim edeceğim. Sahibine göndermek lutfûnda bulunmanızı istirhâm ederim.

Yengemin azûmeti hakkındaki son kararı telgrafla bildirmiştim. Safâhatını mektublarımla arzetmiştim. Maatcessüf bizi aldattılar. Müsâade eder gibi göründüler. Arkadan da İngilizleri müsâade etmemeye teşvik ettiler. Son teşebbüsümüzde İngilizler gibi Fransızlar da gitmemize mâni oldular. Şu vaziyyet karşısında sulhü beklemekten başka hiç bir çare kalmadı. Asıl mesele sulhtan sonra izin verecekler mi? Fakat herhalde yengemin, Avrupa'da tedavi ihtiyâcı vardır. Sonra da zevci kat'iyyen gelip kendisini burada göremez. Bu hususta hatt-ı hareketimizi herhalde siz tayîn etmelisiniz. Sonra onu da arzetmek isterim. Burada bize ne para ciheti ile, ne de diğer suretle yardım edecek hiç bir kimse yoktur. Yengem, Bâkî Bey'i çağırtıp bizzât söylediği, rica ettiği halde bizden kardeşinin

aldığı 3.000 lirayı bile iade etmedi. Sonra sizin bize yardım edeceğini söylediğiniz Viyana'da benim gördüğüm tüccardan şimdiye kadar hiç bir haber gelmedi. Ma'a-haza ben onun adamlarından burada bir çoklarını gördüm. Bana selâm bile vermiyorlar. Para ciheti ile elân sıkıntıdayız. Nazım Bey'in vekili burada yok. Yazdığımız telgrafa cevap vermedi. Borçlarımız olmasa yengem gayet iyi, vâridâtıyla geçinebilir. Maaşı 340 lira, akaretten 120 lira, motorlu mavuna 500 lira ki, mâhiye 1000 liraya yakın iradı vardır. Bir de başımızdan bu büyük Dere Çiftliği belası kalkarsa, o zaman mükemmel geçinebilecek. Büyük Dere'nin vâridâtı 500, sarfiyâtı ise 1200 liradır. Açıktan her ay 700 lira oraya gidiyor. Eyüb Sabri Bey, Evrenos Zade Abdurrahman Bey ve daha birkaç Rumeli Beyleri bir şirket teşkîl edip bizim çiftliği tutmak istiyorlar. Geçen gün gidip araziyi gösterdim. Odun kat'iyyatı yapmamak şartıyla ne kadar îcâr verirlerse kabul edeceğiz. Maamâfîh biz 7.000 lira istedik. Tabiî üç sene üzerine îcâra verilecek. Menekşe çiftliği tarlaları değirmen ile Yunus Ağa'ya seneliği 900 liraya üç seneliğine îcâra verildi. Mer'ayı da bu sene 600 liraya Koço Efendi'ye verdik. Cendere bahçeleri de seneliği 600 liraya üç sene üzerine kiraya verildi. İthimâl siz îcâra vermeyi doğru bulmuyorsunuz. Fakat bir sene tecrübe ettim. Biz işletmekten aciziz. Başında bizzât bulunmaz isek % 100 zararlıyız. Nitekim Cendere bahçelerini geçen sene 3.000 liraya yakın bir para verdik, beş para alamadık.

Buraca hepimiz sıhhatteyiz. Hep sizi düşünüyor ve muvaffakiyetinizi dua ediyoruz. Paşa babamdan muntazam haber alıyoruz. İyidir, mahsûs selâmı var, gözlerinizden öpüyor. Ben de hürmetle ellerinizden öper, cevabınıza intizâr ederim efendim.

Kâmil

Size hemen her mektubumda yengemin son doğan kızı için bir isim bulmanızı rica etmiştim. Biz şimdilik kendisine Hamidiye diye çağırıyoruz. Ma'a-haza validesi bu ismi beğenmiyor, sizden başka bir isim istiyoruz.

Grunwald, 14 Şubat 336

Ağabey,

Ştettin'den ve yollardan gönderdiğiniz mektubları aldık. Bugün İstanbul'dan gazeteler geldi, hemen bir kısmını gönderiyorum. Evvelsi akşam toplanıldı. Âtîdeki kararlar ittihâz olundu:

1. Şimdilik paranın gayr-ı kâfi olmasından yanlız türkçe ve arapça bültenler çıkması ve bunu temin etmek için bir defaya mahsûs olmak üzere 8800 mark sarfı.

İş yoluna girdikten sonra gazete sarfiyâtı mâhiye 5000 markı az geçecektir.

2. Şevki Bey'in avdet ve azîmeti için sarfedilecek 16500 markın bu mûmâileyhe teslimi (Kendisi bir hafta içersinde hareket edecektir).

3. Abdülaziz Caviş ile İlyas Bey'e mâhiye 2000 er markla yardım. Fuat Bey için vazîfesinden avdetinde düşünülecektir.

Fuat Bey'in yol masrafı ile beraber elimizden yekten 35000 mark kadar bir para çıkmış olacak. Kalan para ile ancak iki ay daha çalışılabilecektir. İlyas Bey bir ev buldu, bir kaç güne kadar buraya taşınacaktır. Ziya Bey henüz bahsettiğiniz emâneti getirmedi. Çocuklar ve efendimiz sıhhattedirler. Ellerinizden öper, muvaffakiyetlerinizi temennî ederim efendim.

Berlin, 10 Ağustos 1918

Efendiciğim;

Son zamanlarda biraz fazla rahatsız bulunmaklığım arîza takdim etmeme mâni olmuştur. "İspanya hastalığı" denilen tifoya tutulmuş ve onun neticesi olarak pek zayıf düşmüştüm. Doktor göğsümün tehlikede olduğunu, ciğerlerimin hastalanmaya başladığını ileri sürerek, bendenizi tebdil-i havaya gönderdi. Geçen ayın nihâyetine doğru Baltık denizi sahilinde bir deniz hamamına gittim. Eniştem Nazım beyin çocukları da orada idiler. Hep beraber gayet iyi, güneşli günler geçirdik. Dünden beri burada Berlin'deyim.

Efendiciğimiz inşâallah iyisinizdir. Minimini sultanımız sihhattedirler inşâallah, seneye İstanbul'a geldiğim zaman "acca acca" kendilerini kimbilir ne kadar büyümüş bulacaktır. Cici, tombul ellerinden öperim. Kılıç alayı merasimi münâsebetiyle ağabeyimin meşguliyeti çok olacaktır. İşittiğime göre Şerafeddin Efendi Hz. de daha bir müddet için İstanbul'da kalacaklarmış.

Bu ay ibtidâsında bendenizin de tatillerim başladı. Eylül nihâyetine kadar devam edecektir. Bu müddet zarfında gördüğüm dersleri tekrarlamakla meşgul olacağım. Seneye inşâallah bu vakit İstanbul'da bulunacağım.

Efendiciğimize ihtirâmât-ı fevkalâdemin kabulünü istirhâm eder, ağabeyimin ellerinden hörmetle öperim efendim.

Kâmil'iniz*

* Bu mektup Kâmil Bey'den yengesi Naciye Sultan'a. (A.İ.)

Grunwald, 12 Ağustos 336

Ağabey,

8 Ağustos tarihli mektubunuzu şimdi akşam postası getirdi. Ondan evvel de müteaddid tarihlerle mektub ve kartlarınız geldi. Bugün aynı zamanda seyâhatinizin yolunda gittiğini müş'ir telgrafınızı da aldık. Emrettiğiniz para meselelerini halletmek için Madam Vafenkyan'ın buraya avdetini bekliyeceğim. İş, mektubla hallolunacak derecede değil. Efendimize yazdığınız vechile resimleri Berlin'den göndereceğim.

Sizden sonra efendimiz daha ziyâde rahatsızlandı. Hele o gece sabaha kadar bu ağrılarından uyuyamadı. Öyle ki, sabahın saat beşinde Doktor Kifermin için her tarafa telefon ediyorduk. Aksi gibi Doktor Kravs gelemiyordu. Edel'i çağırdık. Morfin verdi. Uyuttu, Fakat akşama aksülamel müthiş oldu. Annesinin hastalığına benzer bir şey oldu. Şimdi hergün buradaki sanatoryuma gidiyoruz. Orada Kravs'ın verdiği talimat mucibince elektrikle tedavi ediyorlar. Bir hafta, on gün zarfında inşâallah bütün ağrıları gitmiş olacak. Çocuklar iyidirler. Bilhassa Türkân, hergün daha kuvvetli olarak uykudan kalkıyor. Şivestere de alıştı. Mahpeyker yalnız bildiğiniz gibi her fırsatta ağlıyor. Beni sorarsanız on güne kadar şoför imtihânlarımı yapıyorum. Maamâfih henüz otomobilin numarasını almadık.

Frolayn Von Rab'ın adresini öğrenmek için madama telgraf çekmiştim, bilmiyormuş. Şimdi başka vasıta ile adresi bulmağa çalışacağım. Sanatoryumdaki Oberin saç yapmasını biliyor, efendimizin her hizmetini yapabilecek. Aynı zamanda evi idare edecek namuslu bir kadın tavsiye etti. Çocukluğundan beri tanırmış. İh-

timal onu alacağız. Birkaç güne kadar bize gelecek ve konuşacağız. Feriç'e bir hoca tuttuk, epeyce öğrendi. Fakat mekteb görmüş bir uşak daha iyi olacak. Onun için Talat Paşa'nın tavsiyesiyle bizim sefarette 12 sene hizmet etmiş, Türkçe bilir bir uşak varmış. Bir defa çağırıp görüşeceğim. Yavaş yavaş düzeleceğiz inşâallah.

Leffen Lüsern'den gelen mektubu gönderiyorum. Efendimiz sansür ettiler. İstanbul'dan da henüz yeni bir haber alamadık.

13 Ağustos 336

Efendimiz mektub yazacaklardır diye bekledim fakat henüz yazmadılar. Kendileri bugün daha iyidirler. Dün Harun Reşit isminde bir Alman zabiti geldi. İfâdesinden sizi tanıdığını ve size hizmet etmek istediğini anladım. Size verilmek üzere yazdığı mektubu leffen takdim ediyorum.

Dünkü gazetede Atina'da Venizelos tarafdârânı ile Konstantinistler arasında sokak muharebeleri olduğunu ve Venizelos'un Atina'ya avdet etmeye cesaret edemediğini yazıyordu. Bu haberi veren Atina'da sinematograf almak için kumpanyası ile beraber dolaşan bir Fransız imiş. Yoksa Yunan sansürü hiç bir haber atmıyormuş. Bâkî ellerinizden öper muvaffakiyetinizi dilerim efendim.

Kardeşiniz Kâmil
13 Ağustos Akşamı

Efendimizden mektub almadan bu mektubumu göndermek istemedim. Bu akşam yazıyorlar. Yarın sabahleyin mahâlline teslim edeceğim. Bir saat evvel sizi götüren yüzbaşı gelmiştir. Bavulu getirdi. O gelmezden biraz evvel de 10 Ağustosta Lomca'dan yazdığınız mektub geldi. Şu suretle harekâtınız hakkında mufassal malûmat alıyoruz. Resimlerinizi henüz tedarik edemedim. Beybır yakında gönderecek. O zaman yerlerine gümüş çerçeveletip vereceğim.

Grunwald, 7 Eylül 336

Ağabeyciğim,

Moskova'dan gönderdiğiniz 17 Ağustos tarihli mektubunuzu aldım. Mektubların birisi benim, birisi kartlarla beraber efendimizin. Ve bir Almanca mektub da Fişer'in efendisinin idi. Maateessüf benim mektubta Sai Bey için bana gönderdiğinizi yazdığınız mektubu almadım. Onun için arzu ettiğiniz zevâtı toplayıp, kendilerine güzel havadisler veremedik. Esasen mektublar Sai Bey'e gelmiş. Haremi de bana telefon etti. Bizzât gidip aldım. Mektubları üzerleri yazısız üç zarf içinde teslim aldım. Zarflar mavi olmakla beraber içindeki kâğıtların cinsinden değildi. Bundan da mektubların açılıp okunduğunu anladım. Efendimiz fena halde müteessir oldular. Bir daha böyle şeylere mâni olmak için yarın Grafmalçen'e gidip mektublarımızı yalnız bize teslim etmesini rica edeceğim. Sizde mektublarınızın zarfları üzerine (Kâmil Persönlich ausauhöndigen) diye yazarsanız başkasının eline geçmez ümid ederim. Şimdiye kadar yalnız Reich ve bir tatar vasıtası ile mektublar gönderdik.

Efendimiz lehü'l-hamd iyidirler. Evvelsi gün Kravs ile Laçero'yu birlikte tekrar efendimizi gördüler. Tedavide muvaffak olduklarını söylediler ve bunu efendimiz de bazen bizzât tasdik ediyorlar. Bazan diyorum, çünkü mâşâallah iyileşiyorsunuz dediniz mi Efendimiz fena halde kızıyorlar. Maamâfîh doktorlar iki ay sonra tamamen iade-i sıhhat edeceğini söylüyorlar. Bel ağrıları hemen hemen kayboldu. Hiç müteessir olmadan otomobilde en fena yollardan sıçraya oynaya uçuyorlar. Ağrı hissetmiyorlar. Henüz hayvana binmeğe başlamadık. Şu aralık birkaç gün için Nazım Bey burada.

Yalnız kalırsak daha ziyâde boş vaktimiz olacak. O zaman maneje başlayacağız. Efendimize şimdi her sabah masaj yapılıyor, arkasından banyo ediyorlar, her gün dersleri var. Her seferinde iki saat Almanca ders alıyor. Hocasından memnun. Hocası da kendisinden çok memnun. Gayet esaslı ve temiz öğreniyor. Hârikulâde çalışıyor. Bu gidişle iki ay sonra gazete havadislerini okuyup, anlayabileceklerini kaviyyen ümid ediyorum. Yazmayı da temiz ve dikkatli yazıyorlar. Haftada iki defa da piyano muallimesi geliyor. İstanbul'dan da sık sık mektub alıyorlar. Evvelisi gün validelerinden, kardeşlerinden ve kızlarından altı tane mektub birden aldılar ve çok sevindiler. Hele aynı günde sizin son mektublarınız da gelince, sevinçleri hârikulâde büyüdü. Fakat asıl vaziyyet hakkında malûmat veren mektubu bizim okumamıza meydan kalmadan sahibinin alması çok canımızı sıktı.

Çocuklar lehü'l-hamd sıhhatçe iyidirler. Türkân, dadısına tamamiyle alıştı. Efendimiz de dadıdan pek memnun. Mahpeyker'i henüz Enise'nin pençesinden almak kâbil olmadı. Onlar ergeç ayrılmalıdırlar. Yoksa Mahpeyker'i şimdiden sinirli edeceğiz. Mahpeyker'i görmeyin, bazen saatlerce Almanca şarkılar tutturuyor. Yavaş yavaş da konuşmağa başladı. Geçen gün incir almıştım, Feriha'ya saklasın diye vermiştim, Efendimiz işitmiş. Mahpeyker Feriha'ya incirin Almancasını bilmediği için diyormuş ki, "Feri vinhayset incir" bir kaç gün sonra Frolayn Mori isminde emniyetli malûmatlı mûsikîşinâs bir kız gelecek, hem evi idare edecek hem de efendimizle meşgul olacak.

Şimdiki Fişer'in efendisi için gönderdiğiniz mektubu ve emrettiğiniz fotoğrafları Fişer'e ve Kostrin'e verdim. Ondan maada Kostrin'e size hududu geçerken yardımı dokunan Etoryan'a da verilmek üzere bir gümüş cigara kutusu teslim ettim. Diğer iki zata da resimlerinizi gönderdim.

Fişer Bey'in ifâdesine nazaran hariciye, doğru rabıta kalmadığı için kurye gönderiyormuş. Maamâfîh bu mektubu hazırladıktan sonra Malçan'a gidip soracağım. İhtimal de bu mektubu o vasıta ile gönderirim. Efendimiz henüz mektublarını ikmâl edemedikleri için onu birkaç gün sonra bitince ayrıca göndereceğim.

Mahmut Han'a da bugünlerde gideceğim. Buradan verilecek başka havadisler yok. Lüsern'deki Mahmut Bey'den 10.000 marklık bir çek aldık. Müdürden çok evvel mektub gelmişti. Tokayı tamir ettirmiş, işler yolunda gidiyormuş. Mezûnen Roma'ya dönen Kont Kaprini ile mufassal mektub ve para gönderiyormuş. Henüz paradan bir haber gelmedi. Mufassal mektub da gelmedi. Cemal Azmi Bey'in mahsûs selâmı var. Enîştem ayrıca mektub yazacak.

Bâkî hürmetle ellerinizden öperim. Halil amcamın, Nuri Ağabeyimin, Kâzım Bey'in de ellerinden öperim. Bu mektubu Reich'a teslim ile gönderiyorum.

Kardeşiniz Kâmil

9 Eylül 336

Mektubumu tekrar açtım. Bugün Malçan ile görüştüm. Son gelen mektub benim adresime imiş. Malçan, Hentih'e ve Hentih'de Sayi Bey'e teslim etmiş. O da kendisi de söylediği vechile açıp bizimkileri bir zarfa koyarak iade etti. Malçan bundan böyle adreslerimize gelecek mektublar için doğrudan doğruya bize telefon ile haber verecekler. Malçan rica ediyor. Hariciye Nezâretine göndereceğiniz şifreli telgraflarda Heinrich Altmann ismini imza olarak kullanınız. Malçan telsiz telgrafla gönderilecek şifrelerin Antant tarafından anlaşılabilmesi imkânını azaltmak için yukarıdaki Alman isminizi kabul etmenizi rica ediyor. Moskova'daki Alman sefiri Hilger vasıtası ile size yukarıdaki nam ile onbeş günde bir Hariciye kuryesi ile mektub göndereceğiz.

Berlin; 9 Eylül 1918

Sevgili Efendiciğim;

Birkaç gün evvel efendi hazretlerini ziyâret ettiğim zaman, İstanbul'dan, çiftlik hayatında bahsedecek güzel bir vesile çıktığı için çok sevinmiştim. Efendi Hz. mâşâllah büyümüşler ve toplanmışlar. Kendilerine daha buradan hareket edecekleri sırada zamanlarının kısm-ı azamını çiftlikte geçireceklerini söylemiştim; tahminimin doğru çıktığını kendileri de söylüyorlardı. Fakat İstanbul'a gelip de "Sultan çiftliği melikesinin" kuvve-i cazibesine kapılmamak hemen kimseye nasîb olamayacaktır zannederim. Kendimin elân Efendi Hz.ni Büyükdere'ye cezbeden kuvvetin taht-ı tesîrinde bulunduğumu hissediyorum. Ve bilhassa bugün efendiciğimizin lütfen gönderdiğiniz lâtif eşyanın karşısında bulunduğum zaman hemen bizzât gelip, teşekkürâtımı takdim edememekten meyûs oldum; buna rağmen sevincim tasavvurun fevkinde idi. Efendi Hz. iki aya kadar İsviçre'yi teşrif buyurulacağından bahsediyorlardı. Lûtf buyurulsa da Viyana'ya kadar gelip, ellerinizden öpmek üzere bendenizi yevm-i hareketten haberdâr etseler.

Vâlideniz hanımefendi Hz.nin, ağabeyimin, efendiciğimizin ellerinizden hörmetle, minimini Mahpeyker sultanın da minimini ellerinden öperim efendim.

Kâmil'iniz

Grunwald, 27 Şubat 337

Ağabey,

Reval'den son olarak gönderdiğiniz uzun mektubu efendimize verdim. Ondan evvel telgraflar, kartlar, paketler almıştık.

Bundan bir kaç gün evvel hariciye vasıtasıyla bir mektub ve gazeteler takdim etmiştim. Bu sefer de iki paket yeni gazeteleri takdim ediyorum.

Efendimiz, çocuklar lehü'l-hamd sıhhattedirler. Doktor Franc evvelisi gün geldi ve katti olarak yolcuya teşrîn-i evvel ibtidâlarında intizâr etmeniz lâzımgeleceğini söyledi. Allah her türlü kazadan muhafaza buyursun, amin!

İstanbul'a gidecek zât beş gün evvel Berlin'i terk etti. Fuat Bey de Roma'ya gitti. Diğer cihetten Salim Bey Anadolu'dan bir haftadan beri buraya avdet etmiş bulunuyor. Beraber getirdiği namınıza yazılmış iki mektubu eve bırakmış. Ben de Ziya Bey'e verdim. Evvelisi gün geleceğini vaadettiği halde beni bekletti ve gelmedi. O günden beri de sesi çıkmadı. Sahir Bey'in Brus'ta ikamet ettiğini Cemal Azmi Bey söylüyordu. Sahir Bey namına mektublar getirdiğini de ayrıca duydum. Ziya Bey bu sebebten telâşını büsbütün arttırdı. Aynı zamanda kendisine Hariciyeden Berlin'de Anadolu namına bir gazete çıkarmak için Arif Cemil Bey'in mürâcaat edip müsâade istediği söylenmiş. Bekir Sami Bey'e ta! Londra'ya kadar ikidir telgraf çekip bu hususta izâhât istiyor. Dün tuhaf bir şey daha işittim. Cemal Azmi Bey'e Rusuhi Bey söylemiş. Guyâ Ziya Bey Roma'dan avdet ederken Münih'ten Necmettin Molla'ya ben ile Ali Bey Bolşeviklerden maaş alıyoruz demişmiş! İstan-

bul'dan siz gideli beri mektub almadım. Başka verecek ehemmiyetli haberler yok. Sizin, amcamın hörmetle ellerinizden öperim, efendim.

Kardeşiniz Kâmil

Hemen efendimiz mektub yazacaklardır. Mahpeyker Türkân ellerinizden öperler. Münih'te ev arıyoruz, bulursak oraya taşınacağız.

Berlin, 6 Mart 337

Ağabey,

İstanbul'dan gelen mektubları leffen takdim ediyorum. Şevki Bey'in muvâsalatına dair henüz bir haber yok. Geçen gün Baha Şakir Bey'in evine gitmiştim. Buradan ayrılırken sizinle görüşemediğine müteessif olduğunu söyledi. Bir gün evvel de Salim Bey, adeta zorla görmüş ve Ziya Bey'i kendisine sizin vekiliniz olarak takdim etmiştim. Baha Bey bu noktaya itiraz ederek, kendileri burada dururken nasıl olur da Ziya Bey'in vekil olabileceğini bir türlü anlamadığını söyleyerek benim yanıldığımı anlatmak istedi. Ziya Bey'e ehemmiyetli işler söylenemezmiş. Çünkü ağzını tutamazmış. Faraza! Necmettin Molla'ya sizin ve kendisinin Bolşeviklerden maaş aldığınızı söylemiş ve bunlar kasten çıkarılmış sözlerdir. Böyle birşeyin aslı yoktur dedim. Necmettin Molla, yalan söyleyecek değil ya! cevabını aldım. Bir aralık Salim Bey'le yalnız kaldık. Hemen bana paşaların arası ne sebepten açıldı tarzında bir sual irad etti. Ben böyle bir şeyin kat'iyyen mevcûd olmadığını bunların hep dedikodu olduğunu söyledim. Biraz daha oturduktan sonra çıktım. Bütün görüşmemizden hissettim ki, bunlar var kuvvetleri ile sizin burada bıraktığınız kimselere hücum ediyorlar. Ziya Bey dayanamayacaktır. Hattâ bana bile surat ediyorlar.

Bizim buradaki işlere gelince; Haftalardan beri müzâkere edilen gazete henüz çıkmadı. Haber aldığımıza göre Arif Cemil Bey diğer taraftan Anadolu Hükûmeti namına burada Türkçe bir gazete çıkarmak için Hariciye Nezâretine müracaat etmiş. Sai Bey'in bürosu gazete idârehânesine kaydedilmek üzeredir. Kendisi evvelsi gün Münih'ten avdet etti ve efendimizi ziyâret etti. Dün zevcesi

bizde idi. Efendimiz ve çocuklar sıhhattedirler.

Geçen gün Cevat Paşa'nın oğlu Hasan Bey geldi. Memleketi için asker olarak çalışmak istediğini söyledi. Buradaki hayatı tamamen terketmeğe karar vermiş gibi görünüyor. Sizin maiyyetinizde çalışmak istiyor. Onun için Anadolu tarîkiyle sizi gelip bulmaya karar verdi. Daha doğrusu ben tavsiye ettim. Eğer hakikaten bunu becêrebilirse iş görebileceğini isbat etmiş demektir. Şu suretle yine Türklüğüne avdet etmiş olur. Şimdilik havadisler bu kadar. Hörmetle ellerinizi öper, muvvaffakiyetinizi temennî ederim, efendim!

Kardeşiniz Kâmil

Franc'ın haber verdiği yolcu, teşrîn-i evvel bidâyetinde geliyor.

Grunwald, 16 Mart 337

Sevgili ağabeyciğim,

21 ve 27 Şubat tarihli mektublarınızı alarak, çok sevindik. Bundan iki hafta evvel efendimizle beraber Münih'e ev aramaya gitmiştik, Hüseyin Bey ile Meziyet Hanım da beraber geldiler. Bir hafta kadar hem ev aradık, hem de hava tebdili etmiş olduk. Şimdilik iki villa var. Seneliği 60 bin marka. İkisinden birisini tutmak kabil olacak. Her ikisi de bizim villadan daha geniş ve daha rahat. Ben esasen burada kalmak taraftarıyım. Mekteb değiştirmek birinci imtihanı yapıncaya kadar doğru değildir. Maahazâ efendimiz pek ziyâde istiyor. Gitmeğe karar vermek mecburiyetinde kalacağız zannediyorum.

Dün gazetelerde okunacağı vechile Talat Paşa bir Ermeni tarafından katledildi. Efendimiz bilhassa fevkalâde müteesir oldular. Lehü'l-hamd kendilerini teskin etmek kabil oldu. O hususta uzun uzadıya gazetelerde tafsilât göreceksiniz.

Buradaki işlere dair Ziya Bey mufassal tafsilât veriyorlar. Benim de esasen maatteessüf çok vaktim olmuyor. Gazeteleri muntazaman gönderiyoruz. Mektublarınızı almazdan bir kaç gün evvel İstanbul'dan Malta'ya gönderilecek para mark olarak gelmişti. Yekûnu 150 İngiliz lirasına iblağ ederek pederime gönderdim. Evvelce yazıldığı ve yazdığım vechile Şükrü Bey'e teslim edip muhtacine dağıtacaklardır. Pederin kaçırmaması için şu sırada burada bulunan Roma merkezinden bir zat ile görüşüp karar vereceğiz.

İstanbul'dan Hafızdan aldığım bir mektubta kendisi Trabzon'a tîcâreten gitmiş ve avdet etmiş. Nuri ağabeyimin, Kâzım Kahya ve Meryem ablamın Kars'ta oldukları yazılıyor. Müdür bey-

den mektub aldım. Siz evvelâ ora merkezinin masrafı için mâhiye 100 lira ayrılmasını emretmişsiniz. Ben ise sizin emirlerinizle mâhiye 6 bin mark demiştim. Oradaki akıllılar ise hem 100 lira, hem de 6 bin mark almak istiyorlarmış. Saffet Bey ile Derviş Bey çiftlikten geçinecek derecede fayda temin edemediklerini söylemişler. Bu hususta izahat gönderilmesini rica ederim. Şimdilik ben, 6 bin marktan başka mâhiye hiç bir para almamalarını yazacağım.

Hareketinizden evvel gönderdiğiniz mektubları almışlar ve yerlerine teslim etmişler. Şevki Bey henüz vasıl olmamış.

Arzu edilen zarf ve kağıtlar bu posta ile takdim olundu. Ziya Bey'den emânetleri tamamen tesellüm ettim. Efendimiz ve çocuklar lehü'l-hamd sıhhattedirler. Efendimiz bir mektub yollamıştı. Rahatsızlıkları dolayısıyla epeyi sinirlidirler. Kendilerini üzmemek için elimden geleni, hattâ bazen gelmeyeni bile yapmaya çalışıyorum. Nuri ağabeyim gelirse çok sevineceğiz, hele Münih'e taşınırsak, tamamen sanatkârlar muhitine girmiş olacağız. Amcamın, sizin hörmetle ellerinizden öperim, efendim!

Kardeşiniz Kâmil Bey

Berlin, 20 Mart 337 (1921)

Ağabeyciğim,

Dün merhûm Talat Paşa'yı şimdilik "Mathaikchhof"un mahzenine merasim-i mahsûsa ile götürüp, koyduk. Ziya Bey merasimi yazan gazeteleri gönderecektir. Ondan evvel gönderilen gazetelerde Ermeni katliâmını hükûmet-i askeriyye marifetiyle yapıldığına ve merhûmun size karşı koymadığına dair olan fıkrayı elbet okumuşsunuzdur. Bununla beraber Ali Bey gelse de, bizi toparlasa diyorlar. Bronzar Paşa'dan bir mektub aldım, size beyân ve taziyet ediyor. Cemiyet işleri ilerlemededir. Gazete lehü'l-hamd çıkmağa başladı. Abdülaziz Caviş evvelâ ayrıca Arapça bir gazetenin çıkmasında ısrar ediyordu. Şimdi Türkçe gazeteye, Arapça makaleler vermeğe razı oldu. Caviş Efendi, Moskova'ya gelmeyi de kabul etti gibi görünüyor. Fakat iki gündür fena bir kalb hastalığı ile yatıyormuş. Sebebi de, kendisinden tanıdıkları birinin 300 bin mark istiyerek dava etmeğe kalkması imiş. Şekip Arslan leffen gönderdiğim kâğıdı getirdiği dünkü gün bunları anlattı. Şeyh Efendinin bu vaziyyet karşısında Berlin'i terkedemeyeceğini zannediyormuş.

Evvelki mektubumda Münih'e gittiğimizi, iki villa gördüğümüzü yazmıştım. Villa sahibleri asgarî beş sene müddetle kontrat yapmak istedikleri için uyuşulamadı. Nihayet şimdilik gidip otelde oturmağa karar verdik. Nisan 15 de villayı terk ediyoruz. Mahmut Paşa ailesi de bizimle beraber geliyor. Otelde bulunduğumuz müddetçe münasîb bir villa aramakta devam edeceğiz.

İbrahim Tali Bey'e İstanbul vasıtasıyla mektub göndermiştim. Kerimelerine geçenlerde hem dörtbin mark göndermiş ve hem de

mektub yazmıştım, henüz cevap alamadım.

Sultan Efendi Hazretleri Ziya Bey'in çocuğuna güzel bir hediye aldılar.

Arzu edilen mektub kâğıtları bu posta ile takdim olundu.

Doktor De Sasvar'ın eczane takımına gelince; bir çok eczanelere sordum, artık o takımların yapılmadığını söylediler, daha da arayacağım. Baytar İlyas Beye de söyledim, o da arayacak. Bulunamadığı takdirde İlyas Bey'in münasîb göreceği ona benzer bir ecza takımını nümûne olmak üzere göndereceğiz.

Ruslardan Ziya Bey emâneti tamamen alıp, bana teslim etti. 50.000 mark bura merkezi namına geçirdim ve ondan da 20.000 İstanbul'a havale verdim. Afganistan fevkalâde murahhası Vezir Muhtar Veli Muhammed Han henüz gelmemişlerdir. Gelince kendilerine lâzım gelen ihtirâmâtta kusur edilmiyecektir. Esasen bugün 28 Şubat 337 tarihli Merkez-i Umûmînin bura merkezine hitaben 3 numrolu mektubunu aldım. Onda müşârünileyhin geleceği tekiden yazılıyor. Önümüzdeki cuma ictimâında Merkezde mektub okunacak ve ittihâz edilecek kararlar hemen bu posta ile arzedilecektir. Burada Almanların ayrı iki kuryeleri var. Her ayın 15 ve 30 undadır.

Nuri Ağabeyimin geleceğine cümleten sevindim. Allah vere de uzamasa.

Pederin kaçırılması için bir kaç gün için burada bulunan Vehib Paşa ile görüştüm. Sforsa vasıtasıyla bunun kabul olduğunu söyledim. Maahazâ para almak adetiymiş. Önümüzdeki cuma Roma'ya avdet edecek ve oradan tafsilât gönderecektir.

Şekip Arslan Bey'in iki mektubu melfûftur.

Mahmut Paşa ailesinin efendimize pek büyük yardımları oluyor ve hakikaten ciddi ve asil bir aile olduğunu günden güne daha ziyâde teslim ediyorum. Hem bu aileyi efendimizin yakınında daima bulundurmak ve hem de Hüseyin Bey'in doğruluk ve iktidarından istifâde etmek maksadıyla 2.000 mark maaşla Hüseyin Bey'i aramıza alalım. Arkadaşlardan buna itiraz edecekler olursa bile, ben Hüseyin Bey'in aramızda bulunan neşesiz çalışan bir iki arkadaştan herhalde daha ciddi iş göreceğine eminim.

İstanbul'daki hususî işler de yoluna giriyor. Bu sene efendimizin çiftliğinden mâadâ olan îrâdlarının yeni yapılan kontratları mucibince elimize mâhiye 38.380 kuruş para geliyor. Taka buna dahil değildir. İbrahim Bey Büyük Dere çiftliğini îcâra vermek üzere görüşüyormuş. Seneliği 10.000 lira vermişler. Müdür Bey 12.000 istemiş. İcara alacaklar her nasılsa davanın henüz bitmediğini haber almışlar. Ve bitmesini beklemeğe karar vermişler. Davanın ise yalnız temyizi kalmış. Orada da kısa bir müddet zarfında kazanacağımız muhakkak olduğu için Mahir Bey (Avukat) yapılan kontrat mucibince çiftliğin kıymetinin % 10'unu alacaktır. Bu para ise çiftlik 16.000 liraya alındığına nazaran 1600 liradır. Bu hususta bir fikriniz varsa bildiriniz.

22 Mart 337

Ağabey,

Şimdi müdür beyden 16 Mart tarihli mektub aldım. Şevki Bey 11 Martta vasıl olmuş. Şifâhî talimatı almışlar. Gelecek zâtın muvaffakiyeti % 50 memûldür diyor. Teşkilâtımız pek batî gidiyor. Korku herkesi sarmıştır diyor. Ve Hizmet gazetesinin 11 Mart nüshasında okuyacağınız vechile sizin vefâtınızı ilân etmişler. Epey telaşlar olmuş.

Şu saatte hariciyeden telefon ettiler. Sizden mektub varmış.

27 Mart 337

2 büyük zarf dolusu mektubunuzu aldık. Efendimize ait olan kısmı taş ile beraber kendileri bizzât açıp, aldılar. Diğer mektubları yerli yerine teslim ettim. Kısmen cevaplarını da nisanın birinde hareket edecek kuryeye bu mektubumla beraber teslim edeceğim.

Buraların vaziyyeti birkaç günden beri değişti. Komünistler her tarafta ayaklandılar. Vasatî Almanyanın bir kısmı ellerinde bulunuyor. Yolları tahrib, köprüleri dinamit ile atmak, şömendö-

ferlere suikast etmek gibi vasıtalara da müracaat ediyorlar. Bu yüzden Almanya dahiline seyâhat etmek tehlikeli bir şekil aldı. Biz Nisan ibtidâsında Münih'e nakletmek tasavvurunda idik. Komünistliğin ne şekil alacağı belli olmadığından şimdilik daha burada kalmağa mecbur olacağız. Efendimizin buna fazlaca canı sıkılıyor ve ben gitmek istemediğimden bu zamana kadar salladım. Ve şimdi de bu meseleyi vesile ittihâz ediyorum zannediyorlar. Ben katiyyen kendilerinin üzülmemeleri için ne yapmak lâzımsa yapmağa karar verdim. Şu sırada rahatsızlıkları münâsebetiyle tabiaten fazlaca sinirli bulunuyorlar. Bebek mâşâllah günden güne büyümededir. Artık kendisini tamamen belli ediyor. Hatta daha şimdiden arasıra efendimizi tekmeliyormuş bile. Ebe bunu erkek olduğuna alamet gösteriyorlar. Allah hepsine uzun ihsan buyursun amin.

Bizim ve diğer merkezlere ait olan kağıtları Vehib Paşa da beraber olduğu halde hep birden gözden geçirdik. Roma merkezine ait olan emirlerin hepsini kemâl-i sühûletle yapabileceğini Vehib Paşa Hazretleri Irak kumandan-ı hazırı Nihad Paşa'ya bir mektub yazıp, Cemiyete azâ yapacaklarını ve orada bir merkez tesisine sebeb olacaklarını söylediler. Sonra İstanbul'da bulunan biraderlerinin de hemen cemiyete alınmaları için, gerek biraderlerine ve gerekse biz ora merkezine yazdık. Şimdiki halde en çok faaliyet gösteren Vehib Paşa'dır. Buna karşı Cemal Azmi Bey biraz gayr-i memnun olduğunu hissettiriyor. Ziya Bey Bekir Sami Bey ile görüşmek üzere bu sabah Roma'ya azîmet etti. Heyet ise dün akşam Roma'ya dahil olmuş bulunacaklardı. Avdetinde Roma merkezinin ne dereceye kadar muvaffak olduğunu bize anlatacaktır ve size de yazacaktır.

Ziya Bey buradan giderse burası pek boş kalacaktır. Onun için arkadaşlar burada kalmasında ısrar ediyorlar. Bu sefer yine 15 kiloluk bir kapsül paketi gönderildi.

Şükrü Bey'e mektubunuzu gönderdim. Ve emriniz vechile 50 lira da namına orada muhtacîn için yolladım. 20 gün evvel 900 lira mukabili olan 150 İngiliz lirası İstanbul'dan bana gelmiş ve ben de hemen Malta'ya göndermiştim. (Cep eczanesi) meselesini hallet-

mek için İlyas Bey'e müracaat ettim. Eczalardan anlamadığım için onun münasîb göreceği ecza takımından göndereceğim.

Dr. Baha Şakir Bey elân sırası geldikçe ufak ufak taarruzlarda bulunmaktan kendini alamıyor. Bilhassa gazete meselesi kendisini pek sinirletmiş olacakki, türkçe bir gazete çıkacak, Almanlardan Talat Paşa hakkında güzel bir Nachruf adım. Onu tercüme ettirip, koyduracağım dediğim zaman da bana türkçe gazete kelimesini işitir işitmez bizim böye bir gazeteden haberimiz yok; böyle saçmalıklara müsaade edemeyiz dedi (Paşa yakında) gelecekmiş! ne vakit geliyor? diye bir sual sordu. Biraz konuştuktan sonra "bizim büro için sana epey para gelmiş diye işittik doğru mu?" diye de sordu. Cemal Azmi Bey eğer aldanmıyorsam merhûmun yalnız kendi namına 400 bin mark kadar bir parası varmış. O da vasiyetnamesi mevcûd olmadığından veresesine kalacakmış. Bunun için üç doktorlar fena bir vaziyyette imişler. Nazım Bey'in zengin akrabaları varmış. Fakat Baha Bey pek fena bir vaziyyette imiş. Nazım Bey bana bir gün evvel size burada olan vekayi hakkında malûmat vermek ve muhafazanız için ne gibi tedbir ittihâz etmeniz lâzım geleceğine dair bir mektub yazdıklarını söyledi. Yarın mektubu bana gönderecekler, ben de takdim edeceğim.

Fişer Bey'e Talat Paşa'nın vefâtından birkaç gün sonra uğramıştım, size çok çok selâm söyledi.

Ben yine vaktiyle Türkiye'de çalışmış zabitanın birbirleriyle rabıtalarını muhafaza etmelerini ve ileride yine eskisi gibi beraber çalışmak kâbil olacağını arzu ettiğiniz gibi söyledim. Ve o da bunu kaviyyen ümid ettiğini ve bugün ellerinden geldiği kadar her suretle yardım etmek istediklerini söyledi ve fiilen de faraza 15 kiloluk bir paket kapsül parasını temin etmek suretiyle gönderdi. Bugünlerde efendimizi Çuka ile beraber çaya çağıracaktır.

30 Mart 337

Bugün mektubları kuryeye teslim ediyorum. Dün Salim Bey'in müzakere etmek için Moskova'ya gelmesi hakkındaki telg-

rafınızı aldım. Maatteessüf Salim Bey geldiğinin haftasında Talat Paşa'nın verdiği bir vazîfe ile Anadolu'ya avdet etmişti. Şimdi İlyas Bey, Münih'ten Doktor Fuat Bey'in resmî ve gayr-ı resmî yazılan mektublara cevap olarak gönderdiği mektubu getirdi. Yorgunluğunu aldıktan sonra Berlin'e gelip arkadaşları ile müzakere ettikten sonra Moskova'ya azîmet edebileceğini yazıyor. Biz kendisine tacîl etmesini ve beraberinde Arapça bilen bir iki kişi de getirmesini tekrar yazacağız.

Efendimiz yazmakta oldukları mektublarını henüz bitiremediklerinden bu postaya veremediler.

İstanbul'dan aldığım mektubları leffettim. Yalnız okuyabilmek için soğuk suda epeyce ıslatıp ziyaya tutmak lâzımdır. Bu sabah efendimize valdelerinden gelen mektubta havadis olarak Abdürrahim Efendi Hazretlerinin, Ömer Hilmi Efendi Hazretleri ile beraber Roma'ya muvâsalat ettikleri muharrerdir.

Yukarıda arzettiğim gibi şimdilik daha Berlin'deyiz. Hürmetle ellerinizden öper, muvaffakiyetinizi temennî edèrim. İbrahim Tali Bey'e ve Seyfi Bey'e çok çok selâm ederim.

Kardeşiniz Kâmil

(Münih'e gitmekten sarf-ı nazar ettik. Burada kalacağız.)

Berlin, 6 Nisan 337 (1921)

Ağabeyciğim,

Son defa 18 Mart tarihli mektubunuzu aldım. Efendimizin mektubu ile resim defterini kendilerine verdim. Bundan 5 gün evvel uzun bir mektup ile beraber İstanbul gazeteleri ve burada çıkardığımız gazeteden 100 kadar gönderdim. Bugün de 50 adet gönderiyorum. Her numaradan 150 tane göndereceğiz. Bir o kadar da İstanbul'a ve aynı mikdar Roma'ya gidiyor. Yakında

ve Almanca, Fransızca çıkacak.

Hayriye Hanım efendiye ve doktorlara mektubunuzu verdim. Evvelisi gün burada mevcûd İttihad Terakki mensûbîninin ileri gelenleri -adeden 15 kişi– ictimâ ederek Dr. Nazım Beyi reis ve heyet-i idareye 3 aza tayîn etmişlerdir. Büroyu idâme ederek, Talat Paşa'nın izi üzerinde yürümeye karar vermişlerdir. Belki davetinizi kabul ederler. Sonra dün akşam Ziya Bey Roma'dan avdet etti. Şimdi burada idi. Bekir Sami Bey Ziya Beyin Anadolu murahhaslığını tasdik edemeyeceğini söylemiş. Maamâfîh çok iyi muamele etmiş. Ve sizin Moskova'dan ayrılmanızı musirren rica etmiş, aynı zamanda da Sami Bey Roma'da imiş. Onunla görüşmüşler. Sami Bey yarın akşam Hayreti Beyle buraya geliyorlar. Sami Beyin ifâdesine nazaran da sizin artık Anadolu'ya geçmeniz lazımmış. Bunun üzerine uzun bir mektup yazıp, İtalya'daki Bolşevik memurlarıyla size göndermişler.

Roma merkezi arzu edilen merkezleri te'sis ve memurları sevk için yarım milyon lira istiyormuş.

Malta'daki üseradan serbest bırakılanların listesi bervechiâtîdir:

Hüseyin Cahit Bey
Fethi Bey
Mithat Bey
Ferid Bey
Sami Bey
Ziya Gökalp
Ahmet Şükrü Bey
Arif Bey
Cevat Paşa
Yusuf Ziya Bey
Atıf Bey
Hacı Adil Bey
Hasan Tosun Bey
Şükrü Paşa
Hasan Han Caneği
Musa Bey Salakova
Salah Cimcoz Bey
Haci Ahmet Paşa
Abbas Halim Paşa
Faik Bey
Celal Nuri
Ümit Avni
Mehmet Şeref Bey
İbrahim Cambazof
Kemal Ali Bey
Sait Mollazade İbrahim Bey
Ali Sait Bey
Ali Sait Paşa
Ahmet Emin
Rauf Bey
Zülfü Bey
Tevfik Hadî Bey
Rahmi Bey
Mümtaz Bey
Hüseyin Kadri Bey
Mithad Şükrü Bey
Halil Bey
Ahmet Ağayev Bey
Mürsel Paşa
Esad Paşa
İsmail Canbolat Bey
Haydar Ahmet Bey
Ali Münif Bey
Cemal Paşa
Kara Vasıf Bey
Mehmet Bey Uleyf
Yuserkov
Abdullah Bey
Hacı Rıza Bey
Sait Halim Paşa
Numan Usta
İslam Ali
Hakkı Selami Paşa
Aziz Handarov Bey
Zekerriya Bey
Şevki Paşa
Fahri Paşa
Ali Cenanî Bey
Süleyman Nazif
Mehmet Muammer
Ahmet Nesimi Bey
İbrahim Bey

Babamın doğruca buraya gelmesi için teşebbüste bulundum. Maahazâ efendimiz yanımızda oturmasını arzu etmiyor. Onun için kendisini nereye göndermek lazım geleceğine dair bana yazınız.

Arzu olunduğu vechile Edip Bey Roma merkezine alınmıştır ve serbest kalıp, Roma'ya gelenler için de münasipleri de Roma merkezince aza kaydedileceklerdir. Rauf Bey ve Mümtaz Bey gibi birçokları ihtimal sizin yanınıza gelmek isteyeceklerdir. Bunlar hakkında ne muamele edilecek? İstanbul'un adresi budur: Post İtalien, vôrte No. 15 Constantinople.

Hususî adres: İbrahim Bey
Bahçekapısında Valde Han, No. 16

Merkeze gönderdiğiniz mektuplar öbür günkü ictimâda cevapları yazılacaktır. Abdülaziz çavuş hasta. Fuat Bey ise yorgunluktan bahsederek Moskova'ya hareketini tehir edip duruyor.

Efendimiz sıhhatçe iyidirler. Yalnız fazlaca halsizdirler. Maahazâ sık sık yaya gezintileri yapıp, hava alıyoruz. Küçük Sultanlar da iyidirler. Ellerinizden öperler. Geçen mektupta Mahpeyker'in bir kartını takdim etmiştim.

Bâkî ellerinizden hörmetle öper, sıhhat ve âfiyetiniz ve muvaffakiyetinize dualar ederim efendim.

Kardeşiniz Kâmil

Berlin, 8 Nisan 337

Sevgili ağabeyciğim,

Son gelen mektublarınızı ki, içinde doktorlara ve hanımefendiye mektuplar vardı, yerlerine teslim ettim ve cevab olarak da Bolşevikler vasıtasıyla bir mektub ile gazeteler gönderdim.

Doktor Nazım Bey burada olmadığı için henüz bir cevap vermediler. Bu mektubumu elden götürmek zahmetinde bulunan Mahmut Han'ın damadına veriyorum. Efendimiz de bir mektub verecektir. Burada leü'l-hamd cümle sıhhatteyiz. Miniminiler büyümektedirler. Mahpeyker size bu sefer yine bir kart yazdı. Efendimiz Münih'e gitmekten vazgeçti. Harp öğrenmesini istiyorlar, hocalarını saldılar. Bahçeyi düzeltiyoruz. Efendimiz sevdiği çiçekleri dikeceğiz.

Sami Bey, Hayretî Bey'le beraber iki gün evvel buraya geldiler, size mektub gönderdiler. Burada bir ay kadar kalacaklarmış.

Babam henüz gelmedi. Şükrü Bey'den mektub aldım. İstanbul'dan giden 150 İngiliz lirasını almış. Hele bu sırada pek işlerine yaramış. Ondan maada son emriniz üzerine 50 lira daha gönderdim, henüz aldığına dair bir cevap gelmedi. İstanbul'dan gazeteler gayr-ı muntazam geliyor. Onun için son nüshaları henüz göndermedim.

Bâkî hörmetle ellerinizden öper, muvaffakiyetinizi temennî ederim efendim.

Kardeşiniz Kâmil

Berlin, 18 Nisan 337 (1921)

Sevgili Ağabeyciğim,

Son defa gelen 9 Nisan tarihli mektuplarınızı aldık. Onun cevabına başlamazdan evvel İstanbul'dan aldığım 6 Nisan tarihli mektuptaki malûmatı arzedeyim:

1- Şevki Bey elân Adapazarı'nda bulunuyor. İstanbul merkezine tavsiye ettiği zât o tarîkle 7 Nisan'da Moskova'ya hareket etmiştir. İstanbul'daki arkadaşlar İbrahim Beyin teessüfle ikrâr ettiğine nazaran atıl bulunuyorlar. En ziyâde ehemmiyetle tekrar ettikleri mesele para imiş.

2- Mahir Beyin alacağı ücret çiftliğin kıymet-i hazırasının onda biri suretinde de, telâkki edilebilmesi kaabil olduğundan Mahir Beyin o sırada hiçbir avukatın göstermediği cesareti göstermesine mükâfâten dava etmeye kalkışmasına meydan bırakmadan hâlledilmesinin daha doğru olacağını ben de kabul ediyorum. Müdür Bey meseleyi 2 ilâ 3 bin lira ile halletmek kaabildir diyor. Bu, bu kadar.

Sultan efendi hazretleri için düşünüşleriniz bence lüzûmsuzdur. Esâsen bundan evvelki kuryelerle gönderdiği mektuplar da bunu isbat eder. Bu sırada tatillerim olduğu için kendisiyle daima biraradayım. Ailemizin namusunu rencide edecek her hareketlerini size yazmağı vazîfe bilirim. Maamâfîh sizi düşünmekten, sizinle meşgul olmaktan başka birşey yaptıkları yoktur. Ortada düşündüğünüz gibi gizli birşey yoktur.

Maahazâ Hüseyin Bey hakkında geçen mektubumda size yaptığım teklifi kabul ederseniz, mesele halledilmiş olur. Hüseyin Beyi kemâl-i memnuniyetle kabul ettiği Moskova sefareti müsteşarlı-

yına tayîn ediniz. Hemen zevcesiyle beraber harekete amâdedir. O zaman bizimle yalnız paşa ile hanım kalır. Efendimiz biraz fazlaca sinirlidir. Binâenaleyh lüzumsuz kavgalara mâni olmak için bana yazdığınız mektubu kendisine göstermiyorum. Maamâfîh istediğiniz gibi tarassut edip, malûmat da yazarım. Bu mektubu ayrıca gönderiyorum. Bunu takib edecekte diğer mes'ele hakkında tafsilat bulacaksınız.

Bâkî hörmetle ellerinizden öper, muvaffakiyetinizi temennî ederim ağabeyciğim.

Kardeşiniz Kâmil

Rüstem Beyin mektubunu aldım. Emirlerinizi İstanbul'a yazacağım. Mahsus ellerinden öperim.

Berlin, 2 Ağustos 337 (1921)

Sevgili Ağabeyciğim,

Dün villaya nakletmemiz nihâyet buldu. Sağ selâmet geçtik. Efendimiz de memnun ben de. İmzaladığı kontratın bir aynını size gönderiyorum. Peşinen 32 bin küsur mark vermek lâzımdı. Bu parayı şimdilik ödünç bulabildim. Geçen Temmuz ayında hakîkaten büyük gayretle iktisâd ettim. Fakat maatteessüf masraf 58 bin mark oldu. Sanatoryumda tahminen 5 haftadan biraz ziyâde oturduk. 40.000 marktan fazla yalnız oraya verdik. 5 bin marka da otomobili tamir ettirdik. Hava tebdili için bir hafta müddetle Sultan efendi deniz kenarına gitmek istiyordu. Ondan da vazgeçmeye mecbur oldular. Bu sefer çocukları gönderiyorum. İshak Paşaya emrolunan emâneti de bugün postaya vereceğim. Baha Beyin mektubu melfûftur. Bedri Beyin çektiği telgrafla sizin hareketiniz hakkında malûmat istenmiş. Bedri Bey geldi. Fakat kendi de şifreyi halledemedi. Halil Beyden 20 bin markı aldığına dair bir kart aldım. Malta'dan çıkanlara tevzî edilecek parayı bundan böyle kendisine göndermememi yazıyor. Ben de Hacı Adil Beye Münih'e göndereceğim.

2 Ağustos

Hacı Adil Bey ile İshak Paşa'nın emânetleri gitti. Dün Ekrem Bey geldi. Emânetleri teslim ettim. Bir dahaki posta ile mübadiller hakkında malûmat vermek kaabil olacaktır. Maatteessüf göndermemi emrettiğiniz 20 bin markı hemen göndermek imkân haricindedir. Ödünç olarak 30 bin mark ev idaresi için aldığımı yaz-

mıştım. Onu da 3 aylık peşin kira olarak verdim. Elimizde 4 bin marktan başka para yok. Pek üzülüyoruz. Müdürden yakında para gelmezse vaziyyet pek fena bir şekil alacak. Bir yere ödünç verdiğimiz paranın da müddeti 4 Eylülde bitiyor. İnşâallah hemen verebilirler. O zaman ancak istediğiniz parayı göndermek imkânını görebiliyorum. Bir de Ziya Bey maaşını alamıyormuş. Böyle devam ederse sen vereceksin deyip, duruyor.

Çocuklar, efendimiz sıhhatçe iyidirler. Çocuklara yeni bir frolayn tuttuk. Büyük bahçede koşup duruyorlar. Ağabeyimin geleceğine çok seviniyoruz.

Bâkî hürmetle ellerinizden öperim efendim.

Kardeşiniz Kâmil

Berlin, 17 Ağustos 337 (1921)

Sevgili Ağabeyciğim,

Maatteessüf 15 gündür Moskova'dan bir haber alamadık. Bilhassa Ali Bey Cenova'ya hareket etmiştir diye gelen telgraf üzerine merakımız arttı. Allah hayırlı etsin. Burada sükûnet berdevam. İş olarak burada sefalet yüzünden dağılmak üzere olan Türk talebesinin himayesine teşebbüs ettik. Daha vasî müâvenette bulunabilmek için sizden emir bekliyorum. Şimdiye kadar bir defaya mahsus olmak üzere 5 kişiye 500 mark para verdik.

Sonra Baha Beyden bir mektup aldık. "Ali Bey bana parasız kalınca Kâmil'e yaz. Sana göndersin dedi. Ben de sana yazıyorum. Bana ser'ien 10.000 mark gönder" diyor. Bu hususta ne yapmak lazım geleceğini ser'ian bildiriniz.

Leülhamd çocuklar, efendimiz iyidirler. Yolcuyu karşılamak üzere birkaç gündür kemâl-i faaliyetle hazırlıklar yapılıyor. En ziyade çalışan efendimiz. Bu sefer kendisini hakîkaten çok takdir ettim. Bizzat gitti herşeyi aldı. Şimdi de sabahtan (akşama. A.İ.) kadar dikiş dikiyor. Minimini zarif bir sepet aldılar. Pek hoşunuza gidecek. Daha şimdiden zarif bir mantosuyla bir de takkesi var. Franc'ın ifadesine nazaran yolcuyu eylül 15 ten sonra beklemek lâzım gelecekmiş. Hayırlısıyla gelsin. Biz herşeyini hazırladık.

Evin idaresini de yolına koydum. 30.000 markla rahatça geçinebileceğim. İsmail Hakkı Paşa yine avdet etti. Bugün kendisini gidip, göreceğim. Bâkî hörmetle ellerinizden öper, muvaffakiyetinizi dilerim ağabeyciğim.

Kardeşiniz Kâmil

Not: Müdür bey namınıza Moskova'ya 3.500 lira kıymetindeki rubleleri göndermiştir. Allah vere de kaybolmasa.

Grunwald 18 Nisan 338 (1922)

Sevgili Ağabeyciğim,

Bugün size bir kara haber vereceğim. Ermeniler Cemal Azmi Bey ile Bahaddin Şakir Beyi de dün gece nısfüleyli biraz geçerek şehit ettiler. Buradaki bütün Türklerin ve Türk dostlarının teessürleri son derecedir. Baha zevcesiyle 4 çocuk bıraktı ki, tamamen parasız ve kendilerini idareden acizdirler. Cemal Azmi Beyin ise ailesi hemen aynı vaziyyettedir. Dükkanı güçbela idare edebiliyorlardı. Allah hemen yardım etsin. Yoksa er geç sefalete mahkûmdurlar. Biz tabii elimizden geldiği kadar kendilerine yardım edeceğiz. Efendimiz cemiyetin kendileri için vermekte olduğu mâhiye tahsisatı iki aileye terketti. Fakat bu da çok devam edemez. İki ay sonra para bitecektir.

Cenâbıhakk sizi ve diğer arkadaşlarınızı bu gibi taarruzlardan muhafaza buyursun. Amin!

Efendimiz pek müteessirdir. Katiyyen sizin buraya gelmenizi arzu etmiyorlar. Bilakis kendileri vaziyyet müsait olur olmaz hemen Kabil'e gelmeye karar verdiler. Gelirken de Bedri Beyin haremini ve daha bir kaç tanınmış Türk hanımını beraber getirip, orada teşkîlât-ı hayriyye vücuda getirmek emelindedirler. Efendimiz başladığınız büyük mücadelede size can ile, baş ile yardım etmeye karar vermişlerdir. Sultan Efendimizin bu kararı ne kadar ulvî hislere istinâd ettiğini bildiğim için pek bahtiyarım ağabey. İnşâallah efendimizi ve evlâtlarınızı ben bizzat ta! ki Kabil'e kadar getirip, size teslim edeceğim. Ve bu benim en büyük bir bayramım olacak! Cenâb-ı Hâkktan niyâz ederim ki, o zamana kadar Kafkas yolu bizim için açılmış olsun. Hint üzerinden gelmeğe mecbur kalmayalım.

28 Kânûnevvel tarihine kadar yazdıklarınızı aldık. Ve cevabını da o sırada buradan hareket eden bir Afgan sefiri ile göndermiştim. Nuri Ağabeyim de mektub yazmıştı. Bu mektublardan mâadâ son aldığımız havadise nazaran (Nazım Beyin Cemal Paşa'ya yazdığı mektubdan) Afganistan sizin fikrinizi kabul etmiş gözüküyor. Sonra harekât-ı isyâniye Kırgızlar ile Teke Türkmenleri arasında başlamış. Siz de Fergana'da imişsiniz. Bunlar hep hayırlı haberlerdir diyoruz. Cenâb-ı Hâkk muvaffak etsin. Burada Haricîye Nezareti el altından Orta Asya ahvali hakkında malûmâtlar almış. Von Bluhe benimle görüşmek istedi. Gittim. Maatteessüf çok kalamadım. Benden malûmât istedi. Kendisindeki malûmâtı sordum. Ruslar pek gizli tutuyorlar ve telaştadırlar. Bildiğimiz harekât-ı isyâniyenin günden güne tevessül ettiğidir dedi. Bu haberlere hep seviniyoruz ve muvaffakiyetinize dua ediyoruz. Von Bluhe aynı zamanda amcam Halil Paşa'nın Moskova'ya geldiğini ve Bolşeviklerle sizin aranızı bulmak için çalışmakta olduğunu söyledi. Anlaşılan Bolşevikler sizin aleyhinizde bulunabilecek kimseleri Moskova'da toplamak istiyorlar. Nazım Bey sizin muvazenenizi kaybettiğinize kanâat getirmiş gibi beyân-ı mütâlaa ediyor. Bu dahi böyle! Ahvâl-i husûsiyyemize gelince, sevdikleriniz hep sıhhattedirler. Çocuklarınız mükemmelen büyümededir. Zevceniz sizi düşünerek, muvaffakiyetinize dua eder. Şöyle böyle idarede olmalıyız. Ziya Bey de lütfen 160.000 mark gönderdi. Siz keseli beri bu gönderdiği birinci paradır. Bundan 15 gün evvel Nuri ağabeyim Münih'ten bize gelmişti. Ablam enişte m ve çocuklar İstanbul'a yarın hareket ediyorlar. Onlara veda edecek. Sonra diğerlerinin tedavisi için sanatoryuma gidecek. Ağabeyim bizde bulunduğu sırada şimâlî İtalya'ya gelmiş olan Şerafeddin Efendi Hazretleriyle görüşmek üzere Sultan Efendi Komo'ya bir hafta müddetle gitti. Ben de kendilerine refakat ettim. 4 gün Komo'da bir otelde yaşadık. Efendimin yanında Hadi Bey var. Maşâallah iyi yetişiyor. Almanya'ya tahsil etmek için gelmek üzere uğraşıyorlar. Oturduğumuz ev kâfi gelmediği için Sultan Efendi yeni ev arıyor. Büyük bir ev bulduk. Fakat möblesini 2 milyon marka almak lazım geliyor. Efendimiz pek beyendi ve pek arzu ediyor. İnşâallah siz oralarda kök salacaksınız. Ve

Sultan Efendimiz de daha uzun zamanlar buralarda kalmağa mecbur olmazlar. Babam İstanbul'a avdet etti. Ertuğrul maatteessüf sınıfı geçemedi. Külhanbeyi oldu çıktı. Nuri Ağabeyim yanına alacak. Ben de rahat edeceğim.

Bana gelince. Ev dertleri, ev işleri ile meşgulüm. Derslerim geri kalıyor. Fakat sizin işleriniz herşeyden mühim. Ben ne zaman olsa, yine imtihanlarımı yaparım.

Hürmetle ellerinizden öperim Ağabeyciğim.

Kardeşiniz Kâmil

Berlin, 10 Temmuz 338 (1922)

Sevgili Ağabeyciğim,

Bizi çok sevindiren mektublarınızı Hadi Han vasıtasıyla Edip Beyden aldık. Meraklarımız zail oldu. Ora vaziyeti hakkında da sarih bir fikir edindik. Nuri Ağabeyim burada idi. Bizzat orayı tetkik etti. Bizim İlyas Bey ile beraber arzu ettiğiniz makaleyi hazırladılar. Bu sefer çıkacak Livâ-ül İslam'da neşrolunacaktır. Homman'a da ayrıca vereceğim. İnşaallah "Almanya'nın şu sırada gütmekte olduğu siyasete muzîrdir" diye neşretmemezlik etmezler.

Mektublarınız "Efendimize gönderdiğiniz" 5 Mayıs tarihine kad ır imiş. Maahazâ arasında bazı günler eksik olduğuna nazaran ya yazılmamış, ya kaybolmuştur. Gönderdiğiniz altınları da aldık. Vaziyettimiz pek sıkılmış idi. Mayıs nihayetinde son zamanlarda oturmakta olduğumuz Grunwald'deki sanatoryumdan çıkmaya mecbur olmuştuk. Bin müşkilât ile Berlin'de Tiergarten str. 34 a da güzel 16 odalı ferah, rahat bir yer bulduk. Möblesini satın almak suretiyle 2 milyon marka eve usulü dairesinde hükûmetin müsaadesiyle sahib olabildik. Buradaki ev mesailinin ne derece güç olduğunu ve ne büyük müşkilâtla hükûmetin müsaadesinin alındığını bilmediğiniz için verilen parayı çok göreceğinizi tabii bulurum. Çünkü elimize geçen eşyanın kıymeti 1 milyonu biraz geçmektedir. 1 milyon mark açıktan ev sahibine verilmiş demektir. Vakıa mark hemen hemen kıymetçe Avusturya kronu derecesine indi ise de, yine aşağı yukarı 3 bin kağıt demektir. Fakat eve senevi vereceğimiz kira 50 bin marktır ki, 200 kağıt lira bile tutmaz. O taraftan kârımız var. Bunları size yazıyorum ki, son zamanda büyük masrafımız olduğunu göresiniz. Ev vaktiyle kısmen büro halinde

olduğu için yeni bir kısım möble, bilhassa efendimize bir piyano almak mecburiyetinde bulundum. Bunlar için de 1 milyon mark sarfettim. Bu parayı Sultan efendimizin üç tek taş elması ile 1 inci kolyesini satarak temin ettik. Bir taraftan da hayat pahalılaştı. Hele bazı eşyalar Paris'ten daha ziyade pahalı oldu. İstanbul buranın şimdiki haline nisbetle çok ucuz imiş. Mâhiye masrafımız şimdi 100 bin marka yakındır. 700 lira demektir. Halbuki İstanbul'dan Marttan beri ancak 100 bin mark aldım. Vaziyetimiz budur. Etrafa 1 milyon mark borcumuz var. İstanbul'a yazdık bir arsa satsınlar. Sizin gönderdiğiniz altınlar zannederim ki, 100 bin mark kadar edecektir. Acaba bize buradaki Efgan sefareti vasıtasıyla para gönderemez misiniz? İstanbul'dan pek para geleceğe benzemiyor. Müdür Beye de yazıyorum. Cevaben vergilerden, İstanbul'da, anneme, babama ve avukata kendisine verilen maaşlardan bahsederek, iradı yükseltmenin yolunu bulamadığını yazıyor. Fikrince hiçbir istifade temin edilmeden yalnız söz ederler.

Mahpeyker koca kız oldu. Herkes güzelliğine, zekâsına hayran oluyor. Her gün muntazam birer saat ders alıyor. Size mektub yazdı. Mürebbiyesi masallar okuyor, o da dinliyor ve anlıyor. İcabında da gayet temiz Almancasıyla anlatıyor.

Türkan bir melektir. Sakin, hâlim, kimseyi incitmek istemez, gezdiğini yürüdüğünü kimseler hissetmez. Cehreçe ablasından daha güzel oldu. En ziyâde sevdiği şey küçük kardeşiyle oynamaktır. O da ablasını pek sever. Beraberce saatlerle oynaşırlar. Üç gün sonra Türkan'ın yevm-i tevellüdüdür. 3 yaşını ikmâl ediyor.

Küçük Ali beyimize gelince; herşeyden evvel sizden güzel bir isim bekliyor. Bu kadar güzel, bu kadar sevimli, şirin bir çocuk sanırım dünyada bir daha bulunmaz. Önden mini mini iki inci dişi çıktı. Isırmadığı, koparmadığı şey bırakmıyor. Odalarımız yanyanadır. Her sabah beni saat 6'da uyandırır. O cihetten biraz başımız hoş değildir. Doktorun dediği gibi birinci sınıf çocuklardandır. Sihhati pek mükemmeldir. Allah razı olsun şvester çok iyi bakıyor. Maamafih evin içini de kasıp, kavuruyor. Ali'nin hatırı için hiç birimiz ses çıkartmıyoruz.

Vergileri verilen arsaların birkaçını satıp, Beyoğlu'ndaki ka-

sap dükkanının yerine bir apartman yaptırmaktır. Arsaların satılmasına ise efendimiz pek razı olmuyor. Fakat Yunanlılar dolayısiyle ne Karadeniz'e, ne de Marmara'ya çıkabiliyor. Cenâb-ı Hâkk hayırlar ihsân eylesin.

Sultan efendi hazretleri, çocuklar hep iyidirler. Sultan efendinin şeytan kulağına kurşun o eski bel ağrıları, kum sancılarından artık eser yoktur. Hayatları oldukça muntazam bir şekilde devam ediyor. Almanca derslerine devam ediyorlar. Sair vakitlerde de evlâtlarıyla, misafirleriyle meşgul oluyorlar. Bilhassa minimini oğlumuzu pek seviyor. Alicik hepimize kendisini sevdirdi. Çocukları içinde en az Türkan'ı severiz zannediyordum. Şu sırada Behiye Sultanın validesi Cemal Paşanın seryaveri Nusret Beye (Son sene) varan Perniyan hanım misafirimizdir. Efendimize arkadaşlık ediyor. Ud çalıp, eylendiriyor. Sultan efendi mektublarınızı aldığı zaman pek sevindiler. Davetinize de hemen icabet etmek niyetindedirler. Yalnız (benim geldiğim yerlere düşman ayağı tekrar basmamalıdır) diyor. İnşâallah gelecek yaza kadar oradaki vaziyetiniz daha ziyâde sağlamlaşmış olur. Efendimizin niyeti ancak seneye, baharda oralara hareket etmektir. O zamana kadar da biz burada hazırlıklar görürüz. Ali Kemal'in son yazdığı, size hasrettiği başmakalesinden anlaşılıyor ki, İngilizler Orta Asya hareketinden gayr-ı memnun değillerdir. Bize zannederim ki, Hindistan'dan geçmeğe muvaffakat ederler.

Yalnız zannediyorum ki Ermenilerle münasebeti var. Onun için pek telaştayım. Mamafih takib ettiriyorum. Bugünlerde anlaşılır.

Evde bir de Mahmut Paşa'nın haremi bizimle beraber bulunuyor. Ev bulamamışlardı. Kızıyla damadı sanatoryuma gittiler. Kendileri bize geldi. Bundan maada bildiğiniz gibi Ferzane, Beraat, Enise var. Hepsi eteklerinizden öperler. Hausdame'ımız yoktur. Yalnız Mahpayker'in mürebbiyesi frolayn Otto isminde halim selim bir kızcağız var. Bizim kızlara pek iyi uymuştur. Tabii giden Marika'ya benzer. Yalnız biraz daha yaşlıdır. Evimiz Tiergarten str. sededir.

Ha! evimizde Alman olarak bir aşçı bir de hizmetçi kız var.

Bu suretle evde ceman yekûn 14 kişi besliyoruz. Çocuklar bütün gün ormanda oynarlar. Şimdi bir de evin taksimatını yapayım da nasıl oturuyoruz görünüz.

Hususî hayatımız hakkında kâfi derece malûmat verdim. Diğer işler parasızlık yüzünden pek fena gitmektedir. Size yardım etmek pek kolay iken, parasızlık yüzünden ne adam ve ne de eşya gönderebiliyoruz.

Cemal Paşa'nın şehadetinden sonra hatta daha evvel arkadaşlar arasında ayrılık vardı. Şimdi para bitince tamamen dağıldık. Hiç birisi görülmüyor. Yalnız Roma merkezi hakikaten Vehib Paşa sayesinde faaliyettedir.

Daha yazacak birşeyler yok. Herhalde bize para gönderiniz ki, çalışabilelim. Bâkî hürmetle ellerinizden öper, muvaffakiyetinizi temenni ederim.

Kardeşiniz Kâmil,

10 Temmuz 1338 (1922)

Sevgili Ağabeyciğim,

Şimdiye kadar sizden bir mektub alamadım. Alabilseydim hatt-ı hareketimi ona göre tanzîm ederdim. Pek eski bir mektubunuzda Trablus'a gitmemi muvaffık görmüştünüz. Bence boşuna yorgunluk idi gitmedim. Şimdi yanınıza gelmeğe hazırım. Her nekadar Azarbeycan ve Dağıstanlılar benden yadım bekliyorlarsa da, oralarda ancak Anadolu'nun veya Avrupa'nın yardımı ile bir iş yapmak mümkün olduğu için şimdilik fî'li bir teşebbüste bulunmayı zait görüyoyrum. Başladığınız işin muvaffakiyetle neticelenmesi halinde Kafkasya'nın da kurtulacağı tabiidir. Bu halde evvelâ yanınıza gelerek, maksad-ı müşterekin husülüne çalışmayı daha muvaffık buluyorum. Amcam da buraya geldi. Kendisi ile birlikte geleceğim tabiidir. Kâmil'e yazdığınız mektub ve istediğiniz herşey hazırlandı. Bu postayla gönderiliyor. Ben de bilhassa Çek'in işini ehemmiyetle takib ediyorum. İmkân dâhilinde cephanesiyle birlikte 5.000 silah 50 kadar zabit, büyücek bir tamirhane, hatta bir iki de tayyare bir defada naklolunabilecektir. Bunun için herşeyden evvel para lazımdır. Siz 30 ilâ 50 bin altın gönderebilecek misiniz? Çekin vs.nin ne kadara mâlolacağını tahmin edemiyorum. Netice-i tahkikatımı bu postaya yetiştiremezsem, gelecek postayla gönderirim. Alman hükûmeti düvel-i İtilâfiye tarafından sıkı kontrol altında olduğundan bu gibi şeyler ancak fazla para sarfıyla temin olunabilecektir. Almanların ekserisi Sovyet Rusya ile dost yaşamak taraftarı olduğundan hareketinizin aleyhindedirler. Herman da bunlar meyanındadır. Ceplin meselesini itimadınızı kazanmış zevât vasıtasıyla halle çalışıyorum. Parayı temin ettiğimiz takdirde

ben de bu vasıta ile geleceğim. Ben Berlin'de pek serbest dolaşamıyorum. Ermeniler takib ediyor. Biz de birbirimizden geri durmuyoruz. Sizin cevabınızla birlikte paraya ve ihtiyaç listesine dört gözle muntazırım. Hörmetle ellerinizden öperek, muvaffakiyetinizi dilerim. Tanıdıklarınızdan yanınıza gelmesini arzu ettiğiniz zevât varsa yazınız beraber getiririm. Onlar için de para lazım olduğunu unutmayınız.*

* Bu mektup kardeşi Kâmil Bey'den değil. (A.I.)

14.9.1922

Huzur-i Devletlerine,

Pek muhterem Paşa Hazretleri, Vatanın herhangi köşesinde olursa olsun âlem-i islâmiyyete hizmet maksadıyla 1 seneden beri Berlin'de icra-i tetebbuatta bulunmaktayım. Bu defa iskariblerin yegane devası olan Santanin ilacının yalnız Horasan'da çıkmakta olduğunu düşündüm. Tahkikat-ı âcizâneme nazaran Çimkent'te bulunan fabrika evvelce İngiliz sermayedarânı tarafından tesis ve idare edilmekte olduğu ve elyevm mezkûr fabrikanın harab ve muattal bir halde bulunduğu anlaşılmıştır.

Bu fabrikanın böyle hal-i atalette kalması yüzünden Türkistan hükûmetinin de hayli mutazarrır olacağı malûm-i devletleridir.

Tekrar bu fabrikanın taraf-ı âcizânemden hal-i faaliyete geçirilmesi için buraca lazım gelen her türlü teşebbüsâtta bulundum. Herşey ikmâl edilmiştir. Yalnız zât-ı devletlerinin emirlerine intizâr etmekteyim.

Arzu buyrulan herhangi bir şerait dahilinde bu Santoni fabrikası imtiyâzı nâm-ı âcizâneme emr ü ferman buyurulursa, bu imtiyâznâme vasıtasıyla buradan Türk muhibbi olan Alman dostlarımızdan külliyetli sermaye sahibi ve oraca her hususta istifadeli daha pek çok fabrikalar tesis kuvvetini haiz namuslu zevatı iştirak ettirmek suretiyle oraca müfîd daha büyük hizmetler yapmak tasavvurundayım. Gerek Santoni fabrikasında ve gerek icabında sanatımla da maal iftihar hizmet-i devletlerinde bulunmak arzu ediyorum. Tasavvuratımın hüsn-i neticeye iktirânı ancak emr-i devletlerinin vüruduna vabeste olduğu marûzdur.

Kemâl-i hörmetle ellerinizden öper ve ancak teminat

Emr ül ferman.

Dr. Op. Şükrü Fazıl

Fazıl Bey Harbten evvel Bursa Belediye Tababetinde, Harb esnasında da Çanakkale'de, Suriye'de, Galiçya'da ve nihayet gene Suriye'de İbn ül Reşid'in tabîb-i husûsîliğinde bulunmuştur.

Kâmil

Enver'den
Kardeşi Kâmil'e

69

(tarih yok)

Kâmilciğim!

Posta hemen gidiyor. Efendimizin mektubunda tafsîlât var. Sizden temmuzdan beri haber yok. Kabil vasıtasıyla bana göndereceğiniz mektublar gelir. Şimdilik gözlerinden öper, allaha emanet ederim. Babama ve diğer tanıyanlara mahsus selam.

Enver

(tarih yok)

Kâmilciğim,

İşte yine bir iki satır. Sai Bey'in marûz kaldığı cinayet doğrusu herşeye rağmen beni pek kederletti. Fakat takdire ne çare! Umarım ki, Sultan Efendi Hazretleri başka şeyler düşünerek pek müteessir olmamıştır. Burada bana Sultan Efendi Hazretlerini de Moskova'ya getirerek hep bir arada mevcut olmamızı teklif ediyorlar. Fakat bilmem nasıl olur? Cicim rahat edebilir mi? Fakat evvelâ dediğim gibi senin münasib bir tatil zamanında bir kere şöylece gezme suretiyle gelirsiniz de sonra düşünürüz. Bilmem o da Sultan Efendi Hazretlerinin sıhhati nokta-i nazarından ne dereceye kadar müsaittir? Buradan İstanbul'a mektub yollamak kaabil, fakat tuhaf. Adres bilmiyorum. Evvelce dediğim gibi yaz gönder. Burada her şey yola girdi. İngiltere, Afgan, Polonya, Türkiye ile sulh yaptılar. Bu suretle ahvâl daha müsait bir şekle giriyor. Bunu Amerika, Fransa takib edecek. Bir de şimdilik ticarete şöyle böyle yapmaya müsaade ettiler. Kronştat isyanı bastırıldı. Binâenaleyh şöye böyle vaziyet düzeliyor. Şimdilik gözlerinden öper, Allah'a emanet ederim.

Ali

Ziya Bey'e yazdığım mektubları berabre okursunuz. Ona göre işlerin cereyânına nazaran ihtiyat parasından sarfedersiniz. Bu suretle Ziya Bey'in getirdiği 300.000 marktan tenzîl edersiniz. Zannedersem Ziya Bey daha 100.000 mark da yakında size teslim eder. Bu suretle 400.000 markın mütebâkîsi yalnız üçümüzün malûmatı tahtında ve benim zâtî emrimde kalmak üzere ihtiyatta bulunur. Belki ileride bunu ikmâl imkânı hasıl olur.

İki gözüm kardeşim,

İşlerin son aldığı şekil malûmdur. Harbi kaybettik. İngilizler yaptığımız ayrı mütareke mucibince İstanbul'a geleceklerdi. Ben de bu vaziyette orada İngilizleri görmektense islâma hizmet etmek için Kafkasya'ya gitmeye azmettim. İstanbul'dan Ukrayna'dan dolaşarak Kırım'a geldim. Burada bir haftadır vasıta arıyorum. Bulamıyorum. Bakalım nasıl olacak? Şimdi senden bir ricam vardır. Hakkı Paşa'ya olan melfûf mektubu bizzat götürüp kendisine verirsin. Sultan Efendi Hz. için vereceğim kağıdı veya kağıtları alırsın. Ve yine bizzat Sultan Efendi Hz. ne götürüp teslim edersin. Eğer hemen götüremezsen icabında Sultan Efendi tarafından alınmak üzere bir banka bir çekmece "kasa" kiralayarak oraya kor, anahtarını behemehâl Sultan Efendiye bizzat îsâl edersin. Bu suretle bana aileme karşı olan vazifende pek ziyâde yardım etmiş olacaksın. Bir de Nazım Bey'e bir melfûf mektup gönderiyorum. Onu da kendisine ver. Bana mektup gönderirsen Akmescit'te Seyit Abdülcelil Hattatof vasıtasıyla Kafkaslı Hekimof zevcesi Fatma diye gönder. Oradan bana vâsıl olur. Yahut mektubumu sana getirecek olan adama verirsin. O bana îsâl eder. Tahsilin için daire müdürü Derviş Bey eskisi gibi para gönderecektir. Şimdilik senin ve Ertuğrul'un gözlerinden öperim.

12 Teşrînisânî 334
Enver

Sultan Efendi Hz. ne mektubumu alınca imkân var ise (Fatma Hanım afiyettedir) diye telgrafla haber ver. Sultan Efendi'nin ka-

ğıtlar meselesini ve Hakkı Paşa'ya mektup götüreceğimizi ve onunla görüştüğümüzü hatta enişten Nazım Bey'e ve kimseye katiyyen söylemiyeceksin. Hakkı Paşa belki Viyana'dadır. Belki İsviçre'dedir. Mutlaka bulup mektubu ver ve cevabını al. Bu mektubu sana getirecek Mehmet Ali yanında kalsın. Bütün seyahatlerinde sana yardım etsin ve kendisine bu işler için kâfî para veriyorum. İşin neticesi bitince bana yine kendisiyle sağlam haber gönderirsin. O beni gelip bulacaktır.

6.3.20 (920)

İki gözüm Kâmil,

Salı günü Rusya'ya müteveccihen hareket ediyorum. İnşâallah bu defa âfiyetle varırım. Evvelce de yazdığım gibi orada herşeyi sağlam bir şekle soktuktan sonra eğer karar verirseniz gelirsiniz. Belki ben de bilâhire bir fırsatta gelirim görüşürüz yahut siz bize gelirsiniz. Şimdi Rusya ileride sulh olmak üzere olduğundan yollar kolaylaşacaktır. Osmanlı lirası burada 18 marktan 75 marka kadar çıktı, daha da çıkacaktır. Binâenaleyh gelirken istikrâz ve sair suretiyle Osmanlı parası getiriniz. Yani sakın orada mark veya kron alalım demeyiniz. İsviçre ve sair bî-taraf parası olur ise iyidir. Felemenk parası şâyân-ı tercihtir. Sonra dediğim gibi Mehmed herz Grosse Louzern, Halden str. 40 geldiğinizde adresine yazarsınız.

Size bu adres pek çok olmamak üzere herhalde muâvenet edecektir. Sonra bir de Sai Bey'in hareminin anlattığına göre Fransızlar saraydan sadef takımı çalmışlar. Saray ve eşyayı defterle teslim ettiniz mi? Sonra saraydan aldıkları otomobil ve saire için senet almadınız mı? Herhalde bunlar için Fransızlardan kat'i evrak alınız. Olmazsa Fransız komiserine şikâyet etmek üzere teşebbüste bulununuz. Hâlâ mecburî olarak muvâfakat ettiğiniz herşeyi evrâkla tesbit ediniz ki, ileride tazmîn ettirmek mümkün olsun. Şimdilik gözlerinden öperim. Nuri'ye de yazarsanız ben Moskova'ya giderek şimâl ve cenûb Kafkasya ile Türkistanlıların müstakil olmak şartıyla hatta icabında Sovyet Hükûmeti ile bir sulh veya ittifak yapmak üzere anlaşmalarına çalışacağım. Maamâfîh bütün bunlar bir fikirdir. Moskova'da vaziyete göre ayrıca onlarla temasa geleceğim. Bir de Azerbaycan sefiri Vezirof'a gidip benden selam söyleyiniz.

Berlin'de Gence'li bize fevkalâde hizmet etmiş olan tüccardan Zahit Bey isminde birisi vardır. Pek kıymetlidir. Namusludur. Adresi Berlin W. Grollemam str 36'dır. Kendisi Berlin'de fahrî olarak bile olsa şehbender yaparlarsa her memlekete iyi bir adam bulmuş olurlar hem de biz de memnun oluruz. Benim işlerime pek çok yardım etmiştir. Cevabını da bana yazınız. Şimdilik gözlerinizden öperim. Büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden.

Kardaşın Enver

24 Kânûn-ı evvel (Aralık) 1920

İki gözüm Kâmil,

Hareketimin ertesi 7 de hemen 4 saatten fazla bir teehhürle Viyana'ya vardım. Nazım Bey'in evinde barınamıyacağımızı anlayınca hemen otel aramaya çıktım. İlk uğradığım Emperyal otelinde derhal bizim için bir oda bir salon ve çocuklar için de biraz uzakça bir oda buldum. Bu suretle hemen ilk geceden Refik Bey ailesi Emperyal'e yerleşti. Otelde pek rahatız. Dün akşam yengenizle (Feliken de Hollander) e gidip Vagner'in hafif parçasını dinledik. Bugün de kışlık spor yeri arıyoruz. Hemen bulunca tabii hareket olunacaktır. Sana bir telgraf yazmıştım. Dün de işârı ahîre yani mektubuma intizâren gelmemeni yazmıştım. Sebebi de bervech-i âtî işleri sana gördürmek ve aynı zamanda belki burada seni tanıyanlara tesadüf olunur da sonra yeni müşkîlât çıkar mülâhazasına binâendi. İşlere gelince:

1- Sapancalı Hakkı Bey ile, Tulça'lı Süleyman Efendi için de Jandarma binbaşılığından mütekaid bir arkadaşı çağırmıştım. Eğer gelirse hemen bana bildirsinler. Yani Cemal Azmi Bey'e söylerler. CemalAzmi Bey'e de malûmat versinler. Hakkı Bey'e ağabeyimin bir sebeble seyahate çıktığını ve Süleyman Tulça'nın Cemal Azmi Bey ile ve Talat Paşa ile görüşmesini söylersin. Eğer gelmiş ise sen görüşürsün. Avdetinde Viyana tarîkiyle geçerse kendisi ile görüşürüm. Yahut İnsburg'a kadar giderim. Kendisi de orada bir gün kalır görüşürüz. Tabiî bu mülâkatı gayet mahrem tutacaktır. Yalnız Azmi Bey'e söylesin, o da kimseye söylemez. Keza Süleyman da kimseye söylemesin.

2- Hareketim günü Talat Paşa gelmişti. O sırada Sultan

Efendi Hazretlerine mahsus Roma'dan Ziya Bey'den mektub gelmişti. Bana verdi. Ben de ya Ertuğrul veya hizmetçi kız ile yukarı gönderdim. Halbuki Efendimiz almamış. Bunu mutlâka ara bul. Gerek bunu ve gerekse müdür beyden gelip görmediğim Vicdani'nin yazdığı mektubları ben orada iken Gülşen Efendi'nin mektubu dahil gönder. Ziya Bey geldi ise ona söyleyiniz. Harciyede kuryeyi arasın. Moskova'dan bir şey var mı? Gözlerinden öperim. Telgrafıma intizâren pasaportlar da, herşey de bitmiş olsun. Çekeceğin telgrafa Ömer Nazım diye imza et. Göndereceğin mektublara Ömer Nazım Bey'e diye adres at. İmzalarsın. Bana olduğunu anlarım. Telgraflara da keza.

Moskova 14 Sofiliskaya
Naberjana. 21 Şubat 1337

İki gözüm Kâmil,

Nihayet dün öğleden sonra Moskova'ya vardım. Yolda pek rahattı. Burada da pek mükellef bir yer verdiler. Bana Afgan Emirinden v.s. den gelen mektubları oraya göndermişler. Orada arkadaşlara okuduktan sonra bana gönderiniz. İbrahim Tali Bey yeni buraya geldi. Moskova'ya gelmek şimdi pek kolaylaşacak. Çünkü Berlin-Riga arasında 36 saatte varmak üzere expres yapılmış. Oradan da Moskova hemen bir o kadar demek. Ona göre rahatça Moskova'ya gelmek kabil olur. Belki burada kalırsam cicimle yazın buraya kadar bir defa gelirsiniz. Ha! cicimi üzme. Kendilerine yazdım. Sonra kulağını çekecektir. Şimdilik gözlerinden öper, Allaha emanet ederim. Türkçü gazetelerden Peyâm, İkdâm ile Vakit'i hemen gelir gelmez bana gönder. Diğerleri sizin okumanıza yetişir. Unutma. Cemiyet işleri nasıl gidiyor?

Ali

Sultan Efendi Hz. Ziya Bey'in çocuğuna bir hediye alacaktı. Kendisine söyle. Rica ederim' unutmayınız alınsın. Cemiyet hesabına bize biraz Nebersce Papier mektup kağıdı blok ve zarflardan ilk vasıta ile gönderiniz.

Moskova 6 Mart 1921

İki gözüm Kâmil!

Halil Paşa hem istirahât etmek, hem de işleri biraz yakından görmek üzere Anadolu'ya gitti. Dün hareket etti. Herkese selam ve hassaten sultan efendi hazretlerine arz-ı ihtirâm etti. Senden şimdiye kadar yalnız bir mektub ve gazeleri aldım. Henüz iki postaya haberlerinize intizârdayım. Bana her posta ile ve Alman kuriyesiyle mutlaka para ve sultan efendi hazretlerinden de bahset. Nuri ağabeyin Ufa(?) da farikalar tesisi ve müze tanzimi tasavvur etmiş.

Gözlerinden öper allaha emanet ederim.

Ali

Moskova 20 Mart 1921

İkigözüm Kâmil,
Bana aşağıdaki kitabı satın alıp, ilk posta ile gönderiniz.

Verlag Von Karl Siegismund in Berlin S.W.
Ein und vierzig jahre in İndien
Vom Subaltern offizier bis zum oberhef ehlshaber
Von Feldmareschall Lord Roberts of Kandahar
autorisierte Uebersetzung von Dr. Ritter Von Borosini
zwei starke baende, je 25 Bogen mit zalalreichen Karten
gr 8 und Plaenen in zwei eleganten leinwandbaenden uk, 15

Moskova, 26 Mart 1921

Kâmilciğim,

Gelen mektublarının arasında Sultan Efendi Hazretlerinden hiç olmazsa iki satırın bulunmaması doğrusu hayret ile karışık derin bir surette teessürümü mucib oldu. İstanbul'a hemen önlerine gelene yazdıklarımı düşünüyor da buna bir türlü manâ veremiyorum. Ben ise geleli beri her gün hissiyatımı, yaptığımı adeta yevm-i hatırattan mufassal bir surette yazıyor ve muntazaman yolluyorum. Yok alınıyor musunuz? Sultan Efendi Hazretlerine yazdığım yevm-i mektublarda pek mühim husûsâttan da kendilerine bahsetmekte olduğundan alıp almadığınız pek mühimdir. Sonra senin zarfların bana açılmış olarak geldi. Hatta mühürlediğin zarf bile açık. Bu zarfları gönderiyorum. Bunların hariciye (dc. A.İ.) açıldığına dair damga var. Binâenaleyh Hariciyeye ya Ziya Bey, ya siz gitseniz de eğer böyle emniyetsizlik varsa, bari açık olarak gönderseniz. Sonra gözleri önünde kapansa da böylece saçma bir teftişe tabi tutulmasa fena olmaz. Bir de buna nazaran kurye olup olmadığını sorun da bir kere, postayı Rus kuryesine veriniz. Yani günlerini anlayarak sık sık posta gönderiniz. Bir de mühim veya hususî lüzumsuz dedikoduya sebeb olabilecek şeyleri şifre yapınız. İnşâallah malûm şifre unutulmadı. Bahaeddin Şakiri le konuşmanıza lüzum yok. Ziya Bey de kendisini benim vekilim diye Salim'e takdim ettirmese iyi olurdu. Böyle şeylerin üzerine varmamak daha iyi olur. Mamafih Sai Bey'in müessif ziyaı belki vaziyeti düzeltir. Gazete meselesine de bu defa merkeze yazdığımız şekilde halletmek lâzımdır. Şimdilik para meselesi için müşkîlât yoktur. Hasan, eğer Türkiye üzerinden gitmedi ve yanıma gelmek isterse ve herşeye tahammülü taahhüd ederse

Moskova'ya gönderiniz. Sonra oradan kurye gibi Anadolu'ya göndermek kâbildir. Mamafih gelecekleri Rus Kuryesine tevdi ile gönderirseniz hem masraf hem de her suretle fayda ve kolaylık olur. Merkezde hiç tehlike yoktur. Acaba Sultan Efendi Hazretleri şöyle çocukları bırakarak bir müddet için buraya gelemez mi? Bir iki ay beraber bulunmuş oluruz. Peder için lâzım gelen masrafı yapabilirsiniz. Bundan başka eski İstanbul iaşe nazırı Kara Kemal ile vali ve saireden idama mahkûm olmaları muhtemel olanlardan bazılarını ve Sofya Sefiri Fethi Bey'i kaçırmak kâbilse teşebbüs edilsin. Maamâfîh neye mâl olacağını bildirirsin. O hûsusta 50.000 bin mark kadar sarf-ı mümkündür. İstanbul Merkezine mâhiye 6.000 mark tahsisi hakkında Merkez-i Umûmîden yazıldı. Siz de müdüre öylece yazarsınız. Esasen para meselesini yarın burada kat'î görüştükten sonra Merkez-i Umûmîce merkezlere talimat verilecektir. Ne zarf kağıtlar geldi, ne de Ziya Bey'in gönderdim, gönderiyorum dediği gazeteler yalnız evvelki iki posta ile İstanbul gazetelerini almıştık. Acaba Alman Hariciyesinden mi göndermiyorlar. Nuri ağabeyimden henüz malûmât almadım. Yalnız gelenlerden Kars'ta olduklarını ve pek rahat bulunduklarını anladım. Amcanın iki hafta evvel Trabzon'a gittiğini ve Safiye Hanımın da çocukları ile birlikte oraya geldiklerini Reşid'in bir de cemiyet parasından bana ufak 6 x 4,5 luk bir kodak makinesi alınız. Ve iyi
ile gönderiniz. Bâkî selâm.

Ali

Moskova 9 Nisan 1921

Kâmilciğim,

..., 22 ve 27 Mart tarihlerini hâvî kağıdını aldım. Bari senin beni böyle bırakmaman biraz muvazenemi bulmama yardım ediyor. Doğrusu yengen sultan hazretlerinin kayıtsızlığını neye hamledeceğimi bilmiyorum. Ben kendisine hergün sahifeler dolusu yazdığım için mi kendileri iki satır olsun göndermeye tenezzül buyurmuyorlar. Doğrusu sana pek ederim. Bana bildiğini bütün açıklığı ile yaz. Çünkü işin içinde anlayamadığım

var. Hem ben Mahmut Paşa ailesi için ne ise fakat doğrusu Hüseyin Bey ve zevcesi için tamamen senin fikrinde değilim. Binâenaleyh ne yapıp ne yaparak behemahâl bana sultan efendiyi bir hafta mütemadi tarassut altında bulundur ve bana neticeyi olduğu gibi yaz. Doktorlara yazdığım kağıdımı okursunuz. Maksadımı da anlarsınız. Sen Hayriye hanıma arasıra giderek birşey isteyip istemediğini sor. Sultan efendi de kendisine karşı lûtfkâr davransın. Bronzar paşanın taziyetine teşekkür ederim, kendisine ayrıca yazacağım. Gazete çıkmaya başlamış. Fakat merkez-i umûmînin tenkidinde olduğu gibi biz yalnız gazete çıkmasını değil, ondan matlub olan nezih maksadın husûlünü isterdik. Herhalde eski arkadaşlarım olan Şekib Arslan ve Abdülaziz Çaviş'in gücendirilmesini istemem. Senelerden beri bu uğurda çalışan onların herhalde bizden vefa görmeleri lâzımdır. Hem de anlamıyorum neden mutlaka Münih'e gitmekte israr ediyorsunuz. Otel hayatı nedir anlamadınız mı? Yoksa yengen beni bilâhire cânî edecek bir yol mu tutmak istiyor. Yengene geliyorken ben her ihtimâle karşı en husûsî masrafları için 20.000 mark senden gizli bırakmıştım. Yoksa acaba kendisi o farkı olmayan Mahmut Paşanın kızına mı yediriyor. Sonra bu illâ Münih'e gitmek istemenin sebebi nedir?

Mektub kağıtları gelmedi, fakat bir blok geldi. Doktor Dessat'ın eczahane takımı Frederich Strasse'de Untergrundbanden Unterdenlinden'e doğru giderken sol tarafta Drogerie 'Schwarzlose' dükkanında vardır. Ben oradan almıştım ve bu Schwarzlose'nin her yerde dükkanları vardır. Onlardan sorup arayınız.

Nuri ağabeyden ve Kazım beyden henüz mektub almadım. Halil Trabzon'a vardı mı. Zannımca Nuri Anadolu'da çalışmayı tercih edecektir. Sforca'nın para almak adetini hiç aklım ermedi. Umarım ki, arkadaşlar istifâdeye kalkmazlar. Pederin mekubunu da aldım okudum. Lütfen melfûfu kendisine gönder.

Hüseyin beyin sözlerini hiç sevemediğimi bilmünâsebe defaatla yazmıştım. Öyleme geliyor ki o çocuk ailemize bir felâket getirecektir. Allah versin de yanılmış olayım. Siz Münih'e gideceğinize göre, fuzûlî olarak Hüseyin Beye 2.000 mark vermenin aleyhindeyim. Cemiyet kasası ise kör besleyici değildir. Zaten de icabında fedâkârlık yapamayacak olanların merkezlere alınması aleyhindeyim. Sonra cidden anlamıyorum. Sultan efendi Münih'e giderse sen Berlin'de mi kalıyorsun? Buna katiyyen müsaade etmem. Eğer böyle ise yaz, Sultan efendiye yazıp, katti olarak menedeyim. Ya katiyyen gitmemesini istediğimi Eğer böyle yalnız harekete kalkarsa sonra ailenin felâketine sebeb olabilecek bir cinayete sebeb olacağını şu satırları göstererek kendilerine anlat. İşte eğer bunun aksi olursa sonra sen de cinayetin en büyüğünü işlemiş olursun. Herhalde beni sakın ola ki aldatmaya kalkışmayasın.

Çiftliğin dava ücreti olan 1.600 lira tabii kâfidir. Mukaveleniz böyle olunca vermek lâzım gelecektir. Başka diyeceğim yok. Vahdet gazetesinin 11 Mart nüshası gelmedi. Gelince suret-i vefatımı okurum. Pek rica ederim mektubları eğer ben birşey yazmamış isem ancak Ziya Bey ile birlikte açmalısınız. Başka kimse ile hatta Vehib Paşa ile bile olmaz. Eğer mektubu başkasına göstermek iş'âr edilmiş ise, ona gösterirsin işte bu kadar. Ben de bilmiyorum Cemiyet işlerinde bu kardar mühim olduğun halde neden Sultan Efendi Berlin'de kalmak istemiyor. Hulâsa bana hakikati yaz. Sultan Efendinin maksadını tamamiyle anlamak isterim. Vehib Paşa'nın bir tabiatı vardır. Şimdi bu işi eline alarak herkezi

endini göstermeye savaşmaktır. Ben katiyyen bunun taraftarı değilim. Nitekim gazetede iç sahifede M. Vehib Paşa Hz. tarafından yazılmış. Sonra öyleme geliyorki, "Meslek-i siyâsîmiz"den olan makaleyi de o yazmış sanırım ki hiç bizim cemiyetin rûhuyla beraber değil. Öyle merkezlere şunu da alın bunu da alın diye tazyik doğru olmaz. Hem de merkeze alınması yazılan Vehib Paşa'nın hangi biraderiydi? Senden rica ederim. Öyle ötekinin berikinin aleti olacak kadar çocukluk gösterme biraz düşün. Artık koca adam oldun. Ziya Beyi cemiyetin Avrupa müfettiş-i umûmîsi yaptık ve orada kalmasını yazdımdı. Şimdi oraya erkân-ıharb binbaşısı Saffet Bey gelecek. Ve kendisi Anadolu için malzeme-i lâzime ve mübâyaasında ona sor ondan vardır. Binâenaleyh Ziya Bey vasıtasıyla Fişeper'e söylersiniz. Gelince kendisine yardım etsinler. Ve herhalde Ziya Bey bu hususta vasıta olsun. Ne ise Malta'ya çok gitmiş. Artık fazla göndermeye lüzum yok. Yalnız 150 İngiliz lirasından Mümtaz Süleyman ve 15 er lira vermelerini söylersiniz. Eğer bu hususu evvelce yazdımsa o halde muvaffakatini yazarsın.

Bir de İbrahim Beye yazınız. Talât Paşa'nın ailsine gidip, taziye etsin. Ve nasıl yaşadıklarını tahkik etsin. Benim bildiğim kâfî paraları vardır. Eğer sıkıntıda oldukları tahakkuk ederse, kendilerine ayda 50 versin, teşkilat parasından. Bir de eskiden cemiyette bulunmuş ve namusuyla çalışmış arkadaşların bir listesini yapıp göndermesini merkezden yazdık. Nazım beyin mektubuna yazdığım cevabı Ziya bey ile okursunuz. Ve Ziya bey kendilerini şimdilik hüsn-i muamele etsin. Sonra Baha Beyin İbrahim Tali Beyden aldığı parayı vermesini merkeze yazdık. Mektubunuzun 3 mart tarihli kısmında Samih Beyin gittiğini yazıyorsunuz.

Efendinizin lütfen gönderecekleri mektuba gelecek postada yani 15 gün sonra intizâr edeceğiz. İstanbul'dan gelen mektupları da okuduk. Eğer size yazacağım mektubu kurşun kalemle yazarsam o vakit anlayın. Belki gizli birşey yazmış olurum.

Gözlerinizden öper allaha emanet ederim. İşiper ne yapıyor? Yoksa Ziya beyi gönderip aldıracağım.

Ali

Moskova, 19 Nisan 1921

Kâmilciğim,

8 Nisan tarihli mektubunu efendimizin mektubları ile birlikte aldım. Tabiî bu mektubun bence en kıymetli olduğunu söylemeğe lüzûm yok. Cevab olarak doktorlar ve Hayriye Hanım mektublarımın karşılığı olarak gönderilen mektubunuzu almadık. Yalnız 16 Nisan'da Ziya Bey tarafından gönderilmiş bir kaç gazete ile birlikte 100 zarf ve kâğıdı aldık. Bundan sonra senden bir beyaz kâğıt bloku almıştım. Binâenaleyh mektubunu zannedersem daha sonra alacağım. Ben sıhhatteyim. Burada havalar da pek güzelleşti. Hele imkân olur da kısa bir müddet için gelebilirseniz hiç fena olmaz. Fakat tabiî burada bizbize bulunacağız. Sultan Efendi Hazretlerinin yazdığı mektublarda günügününe her vukuat kaydedilmiş olduğundan o kısımları cicim sana okursa sen de bütün işleri anlamış olursun. Sonra cicime yazmıştım. Şöyle yazdığım kâğıtları yapıştırarak adeta bir seri muhtıra vücude gelebileceğinden rica ederim sen de mukayyed ol da bu suretle mektubları gün ve tarih sırası ile yapıştırıp hıfzediniz. Hattâ bence iyi ciltli ve bu kâğıtları yandan yapıştırmağa müsait mahfaza da olur. Umarım ki, senin yardımınla bu mektubları kaybolmadan bu suretle hıfzetmeğe başlarsınız. Geldim geleli her gün yazmışımdır. arada gelmeyen varsa lûtfen bildiriniz. Ne olduğunu araştırayım. Burfa pek ehemmiyet vermeni tekrar rica ederim. Berlin'de kaldığınıza pek memnun oldum. Yalnız Berlin zannımca bir mayısta epey karışacaktır. Fakat sizce bunun ehemmiyeti olmıyacağını zannederim. Yalnız herhalde bankada bulunan elmas ve sairenin bence yalnız seninle Sultan Efendi Hazretlerinin malûmatı tahtında oradan alınarak ve ufak demir çekmeceye ko-

narak evde ve elinizde bulundurmanızı pek iyi bir tedbir addederim. Yalnız tabiî evde bunların bulunduğunu ikinizden başka kimse bilmesin. Bunu herhalde ehemmiyetli addederek hemen yapınız.

Cicimin arzularını sana yazdığım esaslar dairesinde her suretle temin etmelisin. Bedri Bey'le bu defa bazı kürkler gönderdim. Cicime mufassalan yazdım. Kendileri suret-i taksimi size okurlar. Yalnız eğer doktorlara da bir kalpak vermeniz düşünürseniz artık orada konuşarak halledersiniz. Kim bilir şimdi villa civarı ne güzel olmuştur. Hakikaten oranın ilkbaharı pek hoş olacaktır. Cicimin harp öğrenmesi fena değil. Acaba kadın bir muallime bulabilecek misiniz? Çok güzel cicim. Bahçede fazla gezip eğlenirlerse çok iyi olur. Hem de şimdi Ömer Hilmi Efendi ve saire Berlin'e gelirse, herhalde cicimin iyi bir mahalde bulunduğunu görürler. Sonra bence eğer vakti geldi ise Ertuğrul'un da yanınıza alınması iyi olur sanıyorum. Maamâfîh ev dar gelirse bu halde civarda hizmetçilerden bir kısmı için belki de kira ile bir iki oda bulmak mümkün olacaktır. Sanırım herhalde hale göre lâzımı yaparsın. Sami ve Hayriye'nin mektublarını almadım. Fakat herhalde alırsam iyi olacaktır. Bedri Bey'le Sami'ye mektub da gönderdim. Maamâfîh ve saire yetmezse o vakit gönderdiğim surrelerden vererek idare edersin. Gazeteler gayr-ı muntazam gelse bile sen geleni gönder. Maamâfîh dediğim gibi ora için bildiğim nüshaları alıkorsun. Vahdet'teki mütâlaayı okudum. Yine ölmüşüm. Hattâ Kâzım Bey Kars'tan telgrafla soruyor. Seni de şimdi anlıyorum. Demek onlar da bu gazete havadisine aşağı yukarı inanmışlar. Babam henüz gelmedi diyorsun. Bundan hemen geleceğini anlıyorum. Vakıa Anadolu'nun mübâdele-i üserâ meselesi var. Fakat bu hemen oldu da esirler salıveriliyor mu? Ne ise bu hususta da iz[illegible]r, Şimdilik gözlerinden öper Allah'a emanet ederim. Hepinize selam. Matmazel Şiyer ne yapıyor? Artık benden korkmaz sanırım. Çocukların resimleri pek güzel çıkmış. Hakikaten hoş. Sonra Afgan Emiri beni Afgan Prensi derecesine çıkarmış. Gönderdiği mektubları gönderiyorum. Yalnız kayınpederi ve bir de enîştesinin haiz olduğu "Serdâr-i âlâ" rütbe ve nişanını vermiş. Bir de fotoğraf göndermiş. Bunda "Aziz ve muhterem kardeşim Enver

Paşa'ya yadigârımdır" diye yazılıdır. Tuhaf Afganistanlılar orada cülûs donanması yapıldığı zaman benim resmimin Emirin resmiyle beraber asılmakta olduğunu söylüyorlar. Cidden tuhaf bir iş. Ne ise. Bundan başka Bedri Bey'le sorna gelecek birisi ile göndereceğim. Samur kürk ve birkaç parça ümerâ mamûlatı kumaş hediye göndermiş. Ben kürkü cicime takdim ediyorum. Kendilerine de yazdım. Kumaşları da yine orada gülegüle yaptırıp giysinler. Herhalde orada Londra'da yapılmış kumaş yoktur. Yalnız bunlara karşı ben de bir şey göndermek mecburiye-tindeyim. O da benim Piyer'de çekilmiş fotoğraflarımdan kalpaklı birisini eğer pek pahalı omazsa sade altın bir çerçeveye konularak gönderirsiniz. Binâenaleyh buna göre beyzî şekildeki resimlerden yuvarlak kesilerek derin köşelilerinden en iyi bir resim intihabiyle bana gönderiniz ve buna göre de bir çerçeve bulunuz. Fakat masraf herhalde azamî 4-5 bin markı geçmesin. Bedri Bey'le ve daha evvel birisi gelirse onunla gönderirsiniz. Şimdilik artık susuyorum.

Bir de hatırında olsun buradan benim tarafımdan ayrıca sana bir iş'ar olmadan, sende mevcut paradan hiç bir şey sarfetmiyesin.

28 Temmuz 921

Kâmil,

Burada yuvarlak taş 65.000 bin mark ediyor. Mektubda zannımca 75.000 bin yazmışım. Buna göre hesab edersin.

Ali

Moskova, 27 Nisan 1921

Kâmilciğim,

Bugün ayın 27'si olduğu halde hâlâ senin 15'inde oradan hareket edeceğini söylediğin postadan bir şey çıkmadı. Hem de bunda doktor sana yazdılar demiştim. Yani kurye hiçbir şey getirmedi. Maamâfîh kaç defadır sorduk. Kurye gelmedi gelirse haber veririz dediler, haber de vermediler. Ne ise şimdi Rus Kuryesi gidecekmiş. Ben de postamı gönderiyorum. Aksi olacak bu sırada pek mühim şeyler olabileceğinden Berlin'in vaziyetini bilmek isterim. Çünkü burada Sovyetlerden yapmak istediğimiz 15.000 bin altınlık istikrâz henüz neticelenmedi. Çiçerin ile görüştüm. İki, üç güne kadar cevab vereceğiz dedi. Ben de artık arkasını takib etmeyeceğim. Maamâfîh şimdilik sefaretten bir defa 250 altın muâvenet verdiler. Onunla orada oluruz. İstanbul'dan şifre telgrafta yazdığımız gibi Şevki Bey'le beraber giden arkadaş geldi. Mektub getirdi. Fakat mektubun yarısı hemen okunmuyor. Maamâfîh takibattan ve korkudan bahsolunuyor. Maamâfîh bakalım son gelecek haberi bekliyeceğim. Halil Trabzon'da. Fakat son vaziyeti hakkında bir malûmat vermedim. Onunla telgrafla muhabere ediyoruz. Sonra Halil'e, Nuri Ağabeyine bana göndermesini yazdım. Şimdi Naim Cevat da gittiğinden tamamiyle yalnız kaldım. Eğer hakikaten Berlin Merkezine para ihtiyacı olursa Ziya Bey'le konuşarak 50.000 bin Marka kadar verebilirsiniz. Bir de Ziya Bey'in son teslim ettiği paradan bu 50.000 bin mark da giderse ne kalacaktır? Onun bir hesabını bildir. Herhalde bana gerek Rus ve gerekse Alman kuryesi ile mütemadiyen malûmat ver ve mektublarına numara koy. Sonra Ziya Bey'in

son mektubundan mektubların senin namına gelmesinden gücenik gördüm. Maamâfîh Ziya Bey'in orada Merkez-i Umûmînin vekili olduğunu düşünerek hüsn-i suretle beraber çalışmanız lâzımdır. Şimdilik gözlerinden öper, Allah'a emanet ederim. Paranın suyu çekilmesi muhtemeldir. Onun için de Merkezde pek idareli bulununuz.

Ali

Melfûfu İbrahim Bey'e, ayrıca yerlerine verirken zarfları kapayınız.

Moskova, 30 Haziran 1921

Kâmilciğim,

Arkadaşlarla göndereceğim uzun mektupla anlatacağım vechile şimdilik Hacı Sami'nin planları alt üst oldu. Maamâfih teşkilâtımız daha esaslı çalışıyor. Buradaki işler de yolunda. Herkes memnun. Yalnız para yok. Maamâfih yalnız sen bil, bir taraftan 4000 lirası (İngiliz) verdiler. Para henüz elimize geçmedi. Fakat alacağımız muhakkaktır. Eğer mümkünse Sultan Efendi Hz.-Alman Moskova'da vekil olup buna gazetesinde yer verecek -Mösyö Henlinger'i bir çaya veya öğle yemeğine çağırsınlar. İşime pek yarar. Şimdilik gözlerinden öper Allaha emânet ederim. Cemal, Azmi, Ziya ve diğer arkadaşlara bol bol selâm. Dr. Nazım Bey'le pek iyiyiz.

Ali

Moskova, 3 Temmuz 1337

Kâmilciğim,

Geleliberi henüz bir haberinizi almadım. Ne oldu? Sanatoryumda inşâallah rahatsınız. Eşber'in sinirleri yatıştı mı? Daha bunun gibi bin bir sual zihnimden geçiyor. Artık anlamışsındır ya. Yaz yaz da biraz beni besle. Memleketten saçma haberler geliyor. Hacı Sami'nin hülyaları hep suya düştü. Zaten o da İspanya'da köşk yapıyormuş. Buna mukabil şark ahvali çok güzel. Neyse hiç olmazsa memleket ile şimdi muntazaman muhabere imkânı hasıl oldu. İstanbul'dan ne haber? Müdür bey para gönderiyor mu? Sen idare ile ne yapıyorsun? İşte yine bir sürü sual. Ne yapayım. Bütün bu dünyada işlerim içinde yegâne zihnimi yoran bu sualler. Öbürleri oluruna doğru gidiyor. Merkez ne yapıyor? Klupte talebe arasında gayret var mı? Yoksa yine hep laf mı? Yukardan beri sormak istediğim halde bir türlü başlayamadığım asıl büyük sual Sultan Efendi Hz. ne halde? İnşâallah kendilerini büyücek tarafa geçirmemiştir. Bedir Beyin sanatoryumda bulunması iyi oldu. Bilmem neden ihtimâl gelirse haremi orada olunca, kendisi kalamayacağını düşünerek olsa gerek. Şimdilik mahsûs selâmlar.

Ali

Roma'da sabık Hariciye Nâzırı Halil Bey'e, bulunmadığı surette Malta'dan çıkan Nesimi veya Hacı Adil Bey namına 15.000 Mark göndermeniz rica olunur (mühim).

Ali

4 Temmuz 1921

Moskova, 5 Temmuz 1921

Güzel Kardeşim,

Şekip, Halit, Rıfat Beyler döndü. Derken dün Çiçerin'den Ziya Ekrem Beylerle Abdullah isminde birinin gelmekte olduğunu haber verdi. Neyse fena değil. Bakalım ne olacak? Biz burada işleri tatlıya bağlayarak hep memnun arkadaşları göndermiş, nizamnâme mucibince burada yalnız büroyu bırakmıştık. Neyse Dr. Nazım Bey pek iyi ve samimi çalışıyor. Siz orada ne yapıyorsunuz? Neyse Ziya Bey belki cumaya gelir. Ondan havadis alırız. Çok şey olacağını sanmıyorum. Yine depodan mühim masraf var. Rüsuhi Bey herhalde pek memnun olmayacak. Maamâfîh zararı yok. Şarktan şimdilik 4000 İngiliz altını temin edildi. Yakında elimize gelir sanırım. Anadolu işini Sami elhamdülilâh öyle karıştırmış ki, işin içinden çıkana aşkolsun. Kışkırttığı alaylar garb cephesine gitmiş. Hükûmet hemen alenen aleyhimizde, neyse bakalım Fuat Paşa işi düzeltebilecek mi? Hoş o da samimi değil. Şimdi asıl Anadolu'ya karşı çalışmak isteyen Dr. Nazım. Mustafa Kemal Paşa ona, dik kafa demiş. Ne ise şimdilik bu kadarla gözlerinden öperim. Sultan Efendi Hz. ne dair mufassal mektuplarını beklerim. İnşâallah özlemiyorlar. Ve yine inşâallah sanatoryum cihetine geçilmedi. Ve sanatoryumda kimse ile tesis-i münasebet edilmedi. Ben de tuhaf bir meraklı oldum. Sen dersin ki bu kadar soracağına gel burada otur. O da doğru. Fakat İstanbul'dan para geliyor mu? Bebeğin kat'i olarak ne vakit geleceği belli oldu mu? Pek rica ederim. Bir an evvel bana malûmat veriniz. Melfûf mektupları da yerlerine yolla.

Ali

Moskova, 8 Temmuz 1921

Kâmil,

Bana Ekrem Bey'in Roma'dan getirdiği çerçevelerin büyüklerinden iki tane göndermeyi unutma. Bu vesileyle gözlerinden öperim.

Ali

Moskova, 11 Temmuz 1921

Kâmilciğim,

Bana Lehmann Paşa'nın kitabını postayla gönder. Boş vaktimde okurum. Şimdilik cümleye selamlar. Sultan Efendi Hz.'nin ellerinden öperim. Ablamın da ellerinden.

Ali

Moskova, 8 Temmuz 1921

Kâmil,

Fotoğrafı sana geriye gönderiyorum. Çünkü yine hatalı alıyor. Ben burada aldığım aletle iktifa ederim. Bir de bana buraya ilk vasıta ile benim ilk depo hesabımdan olmak üzere 20.000 mark gönderiniz. Bunun en iyisi iyice mühürleyerek Alman hariciyesi vasıtasıyla mektuplarınız arasında bana göndermektir. Herhalde Ağustosun ortalarında burada bulunsun. Şimdilik bu kadar. Gözlerinden öper, Allaha emanet ederim.

Ali

Moskova, 12 Temmuz 1921

Kâmilciğim,

Merkez-i Umûmî kasası hesabına Ekrem Bey'le oraya bazı eşya gönderdik. Bunları tedricen güya Sultan Efendi tarafından sattırılıyormuş gibi satar parayı da depo edersiniz. Eğer piyasa düşükse kasada muhafaza ile vakt-i merhûnu beklersiniz. Maamâfîh bazı parçaların şimdi satılması muvaffık olmazsa fiyatları bize bildiriniz ki buradaki fiyata göre kâr veya zarar eylediğinizi anlayalım. Efendimize 5500 marka bir inci bilezik aldım. Onu da Ekrem Bey size verecektir. Bundan başka Ekrem size bir müdevver taş verecektir. Bunun bura fiyatı 217 altın takriben 74.000 Marktır. Sen hemen oradan Sultan Efendi Hz. ile görüşerek ufak taşları ve böylece onun üzerinde lâyık olmayacak şeyleri satar bu parayı müşterek kasaya korsunuz. Bu babta Ekrem size söyleyecektir. Benim de hoşuma gitti. Halil Amcan Tuabse'den Batum'a gidiyor. Şimdilik orada kalacak. Aydın'ı Berlin'e tahsile yollamak istiyor. Ayda 1500 Mark verecekmiş. Nuri ağabeyim elân Erzurum'dadır. Kendisi orada epey sıkılıyormuş. Ben Trablusgarb'a göndermek istiyorum. Halil ise kendisine şimdi orada kalsın diye evvelce yazmış. O da bunun üzerine anneni bir iki ay için istetmiş. Ben şimdilik Moskova'dayım. Halil'in Batum'dan daha mufassal mektubunu bekleyeceğim. Ekrem Bey'le Sultan Efendi Hz. ne aldığım bazı hediyeleri yine pazardan aldığım 500 Marklık bir bavul ile gönderiyorum. Bavul orada işe yarar diye aldım. Pek ucuz buldum. Şimdilik gözlerinden öper, Allahın birliğine emanet ederim. Mektuplarınız seyrekleşti. Vakıa kabahat zannımca kuryelerde.

Ali

Babamın ellerinden öper, hayır duasını dilerim. Mahmut Paşa Hz. ile Hüseyin Beye de arz-ı hürmet ve selam ederim.

Moskova, 13 Temmuz 1921

Kâmilciğim;

25 ve 29 Haziran tarihli mektubunuzu aldım. İnşâallah sanatoryumda rahat edersiniz. Ermeni gencinin biraz rahatsız ettiğini anlıyorum. Fakat geçmiş olsun. Sultan Efendi Hz.i bundan tabii pek sıkılmış olacaklardır. Bu postada vaatleri gibi iki kelime olsun alamadım. Vakıa alıştırmışlardı. Fakat insan yine birşey bekliyor. Babam ile sık sık tiyatro ve sinemaya gidiyormuşsun. Sultan Efendi Hazretleri böyle sanatoryumda yalnız kalınca sıkılmıyor mu? Sana evvela rica sonra da lazım (ise) emredeyim. Hiç olmazsa benim beynimi tırmalamaya başlayan noktalar hakkında malûmât ver. Müdür beyin mektubunu ve mayıs sarfiyatını gönderdim. 1 lira 46 mark olduğuna göre size 22.000 kadar birşey gönderecektir. Sonra da gelecek ay tabii daha az. Buna göre idare olmaya bakınız. Maamâfîh sultan efendi hazretlerini bu sırada sıkmayarak işi idareye bak. Yoksa iflas ettiğimiz gündür. Maamâfîh size merkez-i umûmîden yazıldığı gibi merhum paşanın hemşirelerine verilen merkez-i umûmî deposundan sarfedeceğiz. İbrahim Beyin mektubunu iade ediyorum. İstanbul merkezinden İbrahim Bey yine şikâyet ediyor. Ben de anlamadım. Bakalım bu gidişle ne olacak? Anadolu'da Sami'nin ve Halil'in biraz saçma ve hele evvelkinin büsbütün matlub(un. A.İ.) haricinde hareketi dolayısiyle arkadaşlar müşkîl vaziyete girmiş. Ne ise bu da geçer. Bence aninen gelirse fena olmaz. Fakat haber aldığıma göre Nuri'ye gitmek istiyormuş. Oradaki evi kiraya vermelerini de ilave et ki, biraz buraya yardım olsun. Hafız'a da bu sıra idareli masraf etmelerini bildir. Bir de babama yazdım. Bu para sizlere de bin mark değil, fakat her ihtiyacı temin edil-

dikten sonra 200 mark verirseniz kâfîdir. Böylece başka yere gönderecek para da kalmaz. Aninen, dün fakat gelirken evi ve belki Çekmece'deki evi sağlam bir kiracıya kiraya vererek bir miktar da peşin alıp anineme verirsin. Bedri beyden gelen telgrafı anlamadım. Bana söylediğini bilmiyorum ve hatırlamadım. İlk mektubunda ne olduğundan bana yaz. Yalnız Remzi Paşanın heyette olduğunu dünyaya ilana lüzum yoktur. Sonra onun için Vehib Paşa gibi bin müşkilât olabilir. Binâenaleyh hem kendisi hem biz müteessir oluruz. Babama ve Nazım Beye Dilara hakkında acı bir mektub yazdım. Şimdilik babamı bana göndermekte bir faide yok. Ve Anadolu'ya da sokacaklarını zannetmiyorum. Senden para çekmesine ise şöylece bir hâtime verdim demektir. Ayda 200 mark kâfî. Şimdilik gözlerinden öper, allaha emanet ederim.

Ali

Moskova, 17 Temmuz 1921

Berlin'de Kâmil Bey Kardeşimize

Muhterem kardaş;

Avusturya merkezine mahsus bir mühür yaptırarak, bunu melfûf kağıtla birlikte şu adrese gönderiniz. Herrn Velegay Mödting Hinterbrüt park str. 6 bei Wien. Kenarına türkçe İshak Paşa diye yazınız.

Ali
(mühür)

Moskova, 25 Temmuz 1921

Kâmil,

Sana evvelce bana fotoğraf makinesinin filimlerinden göndermeni yazmıştım. Halbuki senin makine yine bozuk. Bunun için sana iade ediyorum. Binâenaleyh onun filimlerinden gönderme. Fakat ona mukabil şekil ve kâğıdını gönderdiğim bir sayz makinesi aldım. Sehpası kösele kutusu ve üç altı camlık şasisi ile 700 marka aldım. Şimdi bana bu makine için bir peleglül kutusu "Şasisi" ve 6 filit filim ise altı dikmeli cam göndermeni rica ederim. Şimdilik tekrar selam. Kâğıdı tekrar bana göndermeyi unutma.

Ali

29 Temmuz 1921

Kâmilciğim,

7/10 tarihli mektubunu okudum. İşte cevabı:

1- Hazır açmış iken konuşalım. Para meselesi pek fıraklıdır. Çıldırmak işten bile değil. Buna rağmen ben burada kasadan maaşıma mahsuben olarak Sultan Efendi Hz. ne bazı şeyler takdim ettim. Ne yapayım hoşuma gitti. Ve dünyada da malûm ya başka eğlencem yok. Fakat değirmenin suyu duracak gibi bir hâl aldı. Pek sık. Sonra ne yaparsan yap idarenin yoluna bak. Olmazsa cicimin lüzûmsuz bazı şeylerini satar Eylülü getirirsiniz. Maamâfîh belki sanatoryum kadına biraz hayreder. Sonra bu ay elbise parası 16.000 Mark diyorsun. Kimin elbisesi anlayamadım. Pek rica ederim, bunu bildir. Çıldıracağım.

Neyse matmazelden kurtulmuşsunuz. Fena olmamış. Fakat bilmem gelen nasıl olacak?

Biz şimdilik Ziya Bey'e de yazdığım gibi 4000 altın daha aldık. Ekrem Bey vasıtasıyla bir miktarını Berlin kasasına gönderdim. Bundan Hayri Bey'e bahsettim. Fakat Ziya Bey bankadan para almak için kimin senden başka kontrosine ettiniz soruyor? Ben de para kasada duruyor, kontrosineye hacet yok dedim. Maamâfîh sen Nazım Bey gidiyorken çekmecenin anahtarını Rüsûhi'ye bırakmış. Böylece ikimiz açıyoruz dedi. Ve kendisini idare edersek bakalım şimdi matbaa meselesini yapmak muvaffık olur mu bilmem. 3 sene acaba Berlin'de mi kalacağız? Onun için bence böyle birden bire para yatırmak belki muvaffık olmaz. Fakat pansiyon meselesi fena değil. Yalnız parayı peşin almak şartiyle olursa fena olmaz. Talebe Himâye Cemiyetini yapmak ve pansiyon açmak iyi olacak. Belki

merkez-i umumî kasasından da bir miktar para koymak mümkün olur. Acaba Rüsûhi Bey pansiyon müdürlüğünü yapamaz mı? Acaba pansiyona ilk esas ne kadar para lazım? Bence işi bidayette ufak tutmak da mümkündür sanırım.

Ben şimdi Rüstem ve Dr. Raik Bey'le cenuba gidiyorum. Batum'da bulunarak memleketin vaziyetini yakından göreceğiz. Sonra da eğer memleket müdâfaada devam edebilecek halde ise, belki memlekete girmekten fayda olmazsa vazgeçeceğiz.Yok eğer ordu gelen havadisler gibi mağlup olmuş memleket muâvenete muhtaç ise memlekete gireceğiz. Maamâfih şimdilik kâtî bir şey yoktur. Herhalde memleketin muvaffak olmuş bulunmasını ve benim de Eylül de aranızda bulunmak istediğimi söylemeyi zâid addederim. Hele Türkân'ın boksunu seyretmek pek hoş olacak. İşte siz öyle gülüp oynarken ben burada bin dert içinde yalnız başıma uğraşıp duruyorum. Etrafımdakilerin derdini dinliyorum. Ne vakit bu hususun nihayet bulacağı da malûm değil.

Sahi aklıma geldi. Topçu Yüzbaşısı Hayri Efendi birlikte Emin cemiyete alınırsa pek iyi olur.

7/20 mektubuna cevap: Para hesabını dikkatle okuyorum. Aptallaşıyorum.Cicimin 10.000 Markı da gitmiş. Halbuki burada benim aldığım cicimin atkısı için senden para istemiyecektim. Doğrusu şaşırdım kaldım. Bana sen niçin masraf ediyorsun diyeceksin. Hakkın da var. Fakat kendime değil, efendimizedir. Maamâfih istediğim 20.000 Marktan vazgeçtim. Ben burada tahsisatımdan öderim.

Maamâfih anlaşılan Eylüle kadar işi düzelttik. Fakat ne senin kızmaya ne de cicimin darılmaya hakkı var. Herhalde hesabı meydanda. Ben burada bademâ hiç masraf etmeyeceğim. Siz de orada son derece tasarruf ediniz. Yoksa eğer Anadolu işi böyle giderse hep berbat olacağız. Elimizde avucumuzdakini de satmaktan ve sonra da yine aç kalmaktan başka çare kalmaz.

Kâmil, Azmi Bey'e ne kadar para verilmek lazım geldiği hakkında müdüre yazılmış olan miktar sende olacaktır sanırım. Maamâfih müdür beye yaz sor. Benim de hatırımda kalan herhalde 190 dan fazla olacaktır. Yoksa müdür parası çıkışmadı da salladı mı

böyle yaptıysa pek ayıp etmiştir. Rica ederim yaz sor. Bakalım merkez-i umûmî bürosu bu hususta ne kadar verirse resmen kendisine yazarız. Fakat kasadar bu eski hesapları eğer yanlışlık olmuş ise pek tamir edecek gibi görünmüyor. Şimdilik bu kadar gözlerinden öperim.

Ali

7 Ağustos 1921

Kardeşim Kâmil,

İnşâallah iyisin. Sultan Efendi Hz. ne hörmetlerimi takdim et. Melfûf mektubu benim tavsiyem üzerine sana yazıyor. Mesele memleketin menfaatine taalluk ettiği için bu hususu senin vasıtanla İsmail Hakkı Paşa'ya bildirmesini söyledim. Mektubu İsmail Hakkı Paşa'ya bizzat ver. Ve bu meseleyi muhakkak takip etmesi lâzım gelir. Tebrik kartını da verdi. Fakat onu bir diğer mektupla gönderirim.

Benim param bitti. Bana 10.000 Mark göndermenizi rica eylerim. Rüsûhi'ye yazmıştım. Emir buyurur ise Hakkı Bey'e yazılacak oradan gelecek. Halbuki çok uzar. Ali Bey bana giderken para lazım olur ise Kâmil'e yazarsın demişti. Eğer bunu sen yapabilecek isen yap. Ve yine Moskova'ya yazarsın. Ben şimdiye kadar 13.000 Mark sarfettim. Bu para ile ilk gelişime kadar mesken bedeli verilmiştir. (Mesken bedeli deyip geçmemeli küçücek bir oda ayda 1000 levet) Ve cebimde de 200 ley vardır. 20.000 Marka karîb para tutmuştu. Bunun 4000 ni eski avdet borcuma verdim. 3000 ini de benim çocukların üç aylık ev kirasını vermiştim.

Şimdi iki haftadan fazla üç haftaya karîbtir buradayım. Ve zannederim, buralarda çokça malûmatım havadisin varsa yaz. Ben memleketten gelen üç mektubu hemen aynı zamanlarda yazılmış aldım. Ve cevabını da yazdım. Viyana'ya kadar elden oradan ötesine posta ile gönderilecektir. Gözlerinden öperim kardeşim.

Batum, 10 Ağustos 1921

Kâmilciğim,

Nuri Ağabeyin Trabzon'dan Kâzım Bey ve Mediha Abla Ankara'dan hareket etmiş. Oradan da Berlin'e gelecekmiş. Ben şimdilik arkadaşlarla görüşünceye kadar buradayım. Rüstem ve Faik buradadır. Yani merkez-i umûmî icra bürosu buradayız. Yalnız bu sıra benim çanta ile beraber merkez-i umûmî mührünü de çaldılar. Bunun için hemen ilk vasıta ile iki adet merkez-i umûmî mührü yaptırınız. Birisini Mosokva diğerini de İstanbul üzerinden gönderirsin. Çelik olsun. Fakat sapa lüzum yok. Yalnız ortasında icabında bir sap delinecek ufak bir tepesi olsun. Yani şöyle. Bir de para meselesi beni çok düşündürüyor. Maamâfîh şimdilik şöyle bir sûret-i hâl buldum. Malûm ya yanında İstanbul'a gönderdiğim Kırım'lı mülâzım Hasan Efendi'ye 3000 lira vermiştir ki, sonra da ben de 500 lira kadar bir masraf etmiştim. Binâenaleyh bu para sırf siyasî maksatla sarf olunduğundan bunu sen de mazbata ve Rusuhî Bey'le müşterek nezarette olmayan paradan tesviye edersiniz. Bu suretle o vakit ki mark fiyatı vasati 34 kuruş olduğuna göre bu 3000 küsur liraya mukabil 205.970 mark kendi hesabınıza geçirirsiniz. Fakat pek rica ederim bundan böyle hemen para fazla olmak imkânı yoktur. Buna nazaran idareyi maslahat et. Ve mümkünse herhalde piyasa ile bir kere şu ticaret meselesini veya borsa meselesini tecrübe et. Şimdilik gözlerinden öper Allaha emânet ederim. Bana Batum'da Halil Paşa vasıtasıyla yazacağın mektuplar vasıl olur. Zarfın üzerini Batum'da İtalya Konsolosu vasıtasıyla Halil Paşa'ya diye ve zarfın içindeki zarfa bana diye adresini yazarsın. Bir de bir miktar gazeteyi de postala. Tecrübe olmak üzere gönderiniz. Ana-

dolu'ya gidecek olanlardan Antalya üzerinden göndermekten bir maksat çıkmayacak sanırım.

Ali

Bir de yazacağın mektupların bir aynını da Moskova'ya gönder.

Ali

Batum, 27 Ağustos 1921

Güzel kardaşım,

Hemen hemen bir aydır buradayım. Lazistan ve Trabzon'la temasa geldik. Fakat henüz toplanıp, konuşamadık. Fakat bu yakınlarda o da olacak. Bakalım neye karar verilecek? Buradan kolayca Müdür İbrahim Bey'le de mühabere kâbil. Kendisine çiftliğin intifâ müddeti geçtiğinden artık bunu para getirecek bir hale koyması lâzım. Hattâ kendisinden başkası olmadığına göre, ailesi hiç olmazsa büyük çiftliği oturup idaresini, işletmesini ve muhafaza etmesini söyledim. Bakalım ne diyecek? Nuri'nin Ankara'da kalmış olduğunu biliyorum. Eğer orada ise şimdilik kalmasını ve oradaki arkadaşlarla çalışmasını dilerim. Maamâfih Berlin'e geldi ise melfûf mektubu kendisine verirsin. Babama, Nazım Bey'e acıca birer mektub göndermiştim. Bilmem ne oldu? İstanbul'a anneme de yazdım. Henüz galiba İstanbul'dadır. Eylül bidâyetinde Mahmut Paşalardan parayı alacağınız da artık sağlık haberinizi umarım. Evvelki mektubumda yazdığım gibi Müzeyen'e selam ederim. Hasan Efendi'ye verilen paraya mukabil müşterek olmayarak yalnız senin de mahfuz paradan 3.500 lira mukabili olan galiba 20 mark o zaman 34.50 kuruş idi. 3500 x 58.8 = 205.800 İkiyüzbeşbinsekizyüz mark o hesaba geçirirsiniz. Fakat tekrar ediyorum, Başka para bulmam imkânı yoktur. Onun için artık Sultan Efendi Hazretlerini kırmaksızın ve sıkmaksızın hüsn-i suretle idare et. Babam bir kürk istemiş. Bakalım, kendisine Moskova'da şöyle münasib bir şey bulunca gönderirim. Annemiz geliyor. Bana kalırsa Sultan Efendi Hazretleri kürkü pek ucuz satacaklar ki, saklasalar da anneme hediye ederler. Kendileriyle bu hususta konuş, ben yazarım.

Eylül 1921

Kardaşım Kâmil,

İki aya yakındır henüz mektub alamadım. Fakat herhalde yolda olacaktır. Merkez-i Umûmî mühürlerini burada yaptırıyoruz. Binâenaleyh yaptırmanıza hacet kalmadı. Eğer yaptırıyorsan o halde yalnız Halil Paşa vasıtasıyla gönder. Moskova'ya göndermeğe lüzum yok. İstanbul'a gönderilecek parayı 20.000 bin marka iblağ ettik. Yalnız İbrahim Efendi hepsini vermeyecekse, bu halde oradan aynen göndermeniz de lâzım gelecek. Fakat İbrahim Efendi'den cevab aldıktan sonra yaparsın. Şimdi hemen mektubu alınca ilk aylığı gönderirsiniz. Cümlenize selam eder, büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öperim.

Annem, Nuri Ağabeyimin rahatsızlığı üzerine İnebolu'ya gelmiş, Mediha ile orada bulunuyorlarmış. Kâzım Bey Ankara'da Piyade Dairesi Riyâsetine tayin edilmiş. Nuri de şimdilik birlikte Ankara'da imiş. İşte bu kadar.

Ali

Batum, 13 Eylül 1921

Kâmilciğim,

Sizden hemen iki aya yakındır para alamadım. Doğrusu pek meraktayım. İki de telgraf çektim. Fakat onlara da bir cevab yok. Ne ise bakalım. Herhalde Cenâb-ı Hakk bu harbin sonunu hayreder. İnşâallah Sultan Efendi Hazretleri hayırlısı ile kurtulurlar. Ne olur İstanbul'a İbrahim Bey'e telgraf versin. O bana hemen gönderirdi. Paraca ne haldesin? Mahmut Paşalar inşâallah parayı vermişlerdir. Annemin İnebolu'da Mediha ile birlikte olduğunu ve Kâzım Bey'in de Nuri ile Ankara'ya gittiklerini sağlam olarak haber aldım. Sana da yazmıştım sanıyorum. Annem orada ne yapacak? Zannederim Mediha ile birlikte Avrupa'ya gelmek üzere imişler. Fakat bu son havadis muhakkak değildir. Bâkî hepinizin gözlerinden öper, Allah'a emânet ederim.

Ali

Batum, 28 Eylül 1921

Kâmil,

Bugün Sami ile Cemal Paşa ile görüşmek üzere Çarçuy'a (Çarçui. A.İ.) gidiyorum. Anadolu teşkîlâtı devam ediyor. Belki orada ayrı bir karar vermezsek bir ay sonra Berlin'e geleceğim. Fakat bu karar kat'i değildir. Fakat Allah'tan hangisi emin ve memlekete hayırlı ise onu Allah kısmet etsin. Sizden tamam Temmuz 22 den beri haber alamadım. Artık sabrım tükendi. Fakat çare yok. Kaç telgrafdır çektim, ses yok. Bedri Bey de Moskova'ya gelmemiş. Senden en son ricam Sultan Efendi Hazretlerini üzmemendir. Kendilerinin benim hissiyatıma vukuf-i tamları olmadığından herhalde beni öbür dünyada da muazzeb edecek harekâtta bulunmazlar. Yavrularımı da sana emânet ediyorum. Ah! iki çocuğumuzu ne olacağını bile bilmiyorum. Gözlerinden öperim.

Ali

Buhara, 16 Teşrîn-ievvel (Ekim) 1921

Kâmilciğim,

Nihayet Buhara'ya geldim. Sami de beraberdir. Memlekette vaziyetin düzelmesi üzerine bu tarz hareket hem maksad-ı umûmîye, hem de memlekete daha faydalı görülüyor. Şimdilik buralarda kalacağım. Zira niyetim vechile Berlin'e gelirsem bir daha dönebilmek imkânı kalmayacaktır. İnşâallah yakında bura vaz'iyyeti takarrür eder de o vakit cicimi sana tevdi ediyorum. Benim dünyada hayatım, namusum herşeyim olan kendilerine hizmet edeceğini biliyor ve bu suretle ancak biraz teselli oluyorum. Bana mektublarınızı Berlin'deki Afganistan vekili vasıtasıyla ve Moskova'da Afganistan sefareti yoluyla Buhara'da Afganistan sefiri namına gönderirsiniz ve senden rica ederim, sen her postada muntazaman yaz. Ve Sultan Efendi Hazretlerinin yazmasını te'min et. Sonra bana ta! 12 Temmuzdan beri henüz hiçbir mektubunuzu almadığımı bilerek o andan beri olan bitenin hulâsasını bildir. Bir de "liva ül İslam"ların müslümanca olan nüshasından yine Afganistan sefareti vasıtasıyla bana gönderirsin. Buhara'dan mevzi ve sınıra ihtimâl ki, ben 1 ay sonra müsellah ihtilâlcilerin yanına gidip, onların hallerini göreceğim. Burada Sultan Efendi Hazretlerine bazı hatıra ile babama bir kürk doktur Nazım Bey kardeşimiz vasıtasıyla Buhara'daki arkadaşlar göndermiştir. Benim tahsîsâtım olan 20 altının size verilmesini Nazım Beye de yazdım. Onu alır, sarfedersiniz. Şimdilik bu kadar gözlerinden öper, Allaha emânet ederim. Artık babamın Batum'a gelmesi muvafık olmayacak. Bence o taraflarda kalması mecburidir. Her mektubu da yavrularımın ve Sultan Efendi hazretlerinin ve senin fotoğraflarını da gönder.

Ali

25 Teşrîn-i evvel (Ekim) 921

Kardeşim efendim,

İki gün evvel bir kaç gün için Roma'dan Peşte'ye geldimdi. Size yazdığım şu mektubu hâmil kurye ise bugün geldi. Mektubu burada tekrar açtım. Çünkü aynı iş için Ziya Bey'e size yazmasını Bakü'ye hareketim esnâsında kendisine söylemiştim. Ona yazdığınız cevabı da dün Berlin'de aldım okudum. Binâenaleyh mektubuma cevaba hacet yok. Maamâfîh şu bir kaç satırla ben size mahsus selâmlarımı gönderir muvaffakiyetler temenni ederim. Berlin'de gayet mütenekkir olarak bulunuyordum. Ve ihtimâl buna kağıdımı aldığınız zaman hareket etmişimdir. Şimdilik Moskova'da islâm alemini İngilizler aleyhine gelişen islâm cemiyetinde hep çalışıyoruz. Merkez-i umûmîsini Moskova'dan naklettim. Ve bu tarzda çalışmakta Bolşeviklerle mutabık kaldık. Ayrıca Türkiye için para ve malzeme temin ettik. Kendileri ilk muâvenet olmak üzere bir milyon altın ve bir milyon lira da kağıt verdiler. Ve imkân dairesinde de silâhların ilk kafilesi on bin tüfek, ikişer bin cephane ile memlekete varmıştır. Buraya gelmezden evvel Bakü'deki Şark Kongresi'nde bulundum. Bu kongrede islâm harekâtı nokta-i nazarından cidden mühimdir. Ve bence pek eyi neticeler verecektir. Şimdilik selâm. Burada bulunduğumu kimseye söylemeyiniz irca ederim.

Enver

Buhara, 29 Teşrîn-i evvel (Ekim) 1921

Kâmil'ciğim,

İşte buraya geleli beri sana ikinci mektubum. Malûm ya! Afgan kuryesine tebaiyyetle yazıyorum. Yalnız efendimize hergün yazıyor ve toptan gönderiyorum. Bu yakınlarda zihnen pek muztaribim. Sebebi de sence malûmdur. Seni İstanbul'a gönderirken dediğim gibi aile meselesidir. Artık senden kat'iyyen her şeye rağmen kırmayarak bütün fedakârlığımla bununla meşgul olduğunu bildirir kağıdını alınca biraz müsterih olacağım. İşte hemen tamam dört ay oluyor ki, sizden haber yok. Bilirim mektublar yollardadır. İnşâallah hayırlı haberleri hep birden alır sevinirim. Sultan Efendi Hazretlerine buradan bazı şeyler aldım. Gönderirsem sana göndermekliğim tabiî ve olmazsa ablana Sultan Efendim Hazretleri ne münasib görürlerse ve eğer kendisi sizinle hüsn-i münasebeti isterse verirsiniz. Evvelce de yazmıştım. Artık bizden kimse Rusya'ya gelmesin, kezâ babam da gelmesin. İnşâallah buralardaki hayatım hüsn-i suretle hitâma erer de birlikte buluşur, mesud oluruz. İşte ailenin bütün yükü sana hediyedir. Gözlerinden öper, hepinizi Allah'a emânet ederim.

Ali

Buhara, 29 Teşrîn-i evvel (Ekim) 1921

Kâmil,

Büyük zarftaki mektuba yazmayı unuttum. Sultan Efendi Hazretlerine takdim ettiğim eşya iki bavul olarak Afganistan'ın Berlin sefareti vasıtasıyla sana verilecektir. Bavulların anahtarları bu zarfın içinde olarak sana verilecektir. Kılıfsız bavulun içinde resimlerin altında bir aded platin saat vardır. Dikkatle açıla ki, düşmeye.

Ali

Buhara, 4 Teşrîn-isânî (Kasım) 1921

Kâmil,

Hâlâ sizden hiç bir haber alamadım. Pek müteessirim. Fakat vakit de dar. Daha ziyade burada bekleyemeyeceğim. Yarın öbür gün Moskova'dan telgraf gelir. Binâenaleyh her şeyi hazırladım. Bi-izni'llâh pazar sabahı hareket edeceğim. Cicime her şeyi mufassalan yazıyorum. Ondan sana bahsederlerde anlarsın. Sultanım ve yavrularım sana emânetir. Onların dünyada benim için her şey olduğunu düşünerek vazifeni, kardaşlığını ona göre îfâ et. Senin mertliğine güvenerek biraz müsterihen hareket edeceğim. İşte kardaşım yeni bir hayat vücude getirmek için olan bu harekette hakkın yardımının bizimle olduğuna eminim. Merkez-i umûmînin şahıslara alet olmamasına ve maksadımız uğrunda yalnız bile kalsak devama gayret et. Hepinizi Allah'a emânet ederim. Sultanımın iffet ve namusunun her ne suretle muhafazasına çalışın yoksa benim için her şeyin hatta öldükten sonra da mahvolduğu gündür.

Ali

Buhara toprağında Düşembe Kasabası
yanında Göktaş. 23 Kânûn-ı evvel (Aralık)1921

Kâmilciğim,

Naciyeciğime gönderdiğim mektuplardan başka yevmiye tutulan kuyûdât hülâsasını da gönderdim. Bunda en mahrem hususat da yazılıdır. Bunu cisim ile senden başkası şimdilik bilmemelidir. Güç olan işte inâyet-i hakk ile inşâallah muvaffak olacağız. Ve yakında hepimizi birlik kucaklarım. Arkadaşlara kâfî malûmât verip ve bana Kâbil hariciye nezareti vasıtasıyla verilmek üzere Berlin'deki Afganistan vekâleti vasıtasıyla mektup gönderirsiniz.

Enver

Hasene'ye, Nazım Bey'e vs. ye eğer sadık iseler Mahmut Paşa'ya ve refikası ile kızına ve damadına selam.

Ahcar kışlağı 28 Kânûn-ı sânî (Ocak) 1922

İki gözüm Kâmilciğim,

İşte yine sana iki satır. Cicime yazdığım mektuplardan ısrarla olan işleri anlarsın. Bunlardan şarkî Buhara'da Ruslarla muharebeler diye krokisiyle Liva-ul-İslâm ve Hovman'ın gazetesine yazdırmayı isterim. İşler pek iyi gidiyor. İnşâallah yakında büsbütün iyi olacaktır. Ben bir senede işlere hakim olacağımı sanarken şimdi iki ayda vaziyet istediğim şekle giriyor. Fakat yine yeniden fazla çalışmam lâzım geldi. Neyse yalnız Hacı Sami'nin fikri değil, benim fikrim galebe çaldı. Hovman'la veya Dupçebalık'ta Günter ile konuş. Burada şarkî Buhara'da Dervaz vilâyetinde dağ içinde ve derelerde halk tarafından ibtidâî işletilmekte olan altın madeni var. Sonra demir, kömür, petrol, yakut, kurşun madenleri var. Acaba Almanya'dan buraya kendi hesabına emin bir maden mühendisi göndermek mümkün olamaz mı? Bir de buraya fişenk imalâthanesi vs. göndermek imkânı olmaz mı? Eğer Günter bu işler için yardım çaresini bulursa çok iyi olacaktır. Büyük parebellum tabancalarından hiç olmazsa 10 tane göndermeyi unutma. Sonra acaba bir zeplin ile bura ile tesis-i rabıta mümkün olamaz mı ve kaça mâl olur? Buradan parasını vermek mümkündür. Ordakilere selam. Babamın ellerinden öperim.

Enver

Halil'e, Anadolu'ya, Merkez-i Umûmîye İstanbul'a dair aldığım malûmattan bahisle namıma mektup yaz.

Şarkî Buhara'da Düşembe civarında
28 Kânûn-ı sânî 1922

Berlin'de Merkez-i Umûmîye

Muhterem kardaşlar,

Artık işler istediğim yola girmektedir. Şarkî Buhara'da Rus istilâsından hariç Gülap, Balcuvan, Darvaz, Karatekin vilâyetleri beyleri askerleriyle geliyor. Bunlardan mürekkeb bir meclis ilk yeni Buhara hükûmeti olacak. Hepsi istediğimi yapmaya hazır. Sonra bunlara Semerkant şarkta Rus istilâsından hariç mücahitler vekil gönderiyor. Diğer yerlerden de vekiller gelecek. İlk müstakil Türkistan hükûmeti teşekkül edecek. Ruslarla şu 10 gün zarfında 5 defa muharebe ettim. Sonuncu karşılaşma Ruslar için pek kanlı oldu. Muhakkak 50'den fazla ölüleri ve yaralıları var. Bizden bir şehit oldu. Kâmil'e gönderdiğim yevmi harekât ceridelerinden tafsilâtı alırsın. Şimdiye kadar çok müşkilât çektim. Fakat artık işler tamamiyle yoluna girdi. Hisar vilâyeti beyi İbrahim Bey en ziyâde müşkülât çıkarıyordu. Dün halk toplanıp kendisinin iş görmemesinden ve düşmanla vuruşmağa ile meşgul olmamasından azletti. Yerine tâyin olunan bey tamamiyle emrime tabidir. İnşâallah gelecek postayla daha malûmat veririm. Siz de Kâmil vasıtasıyla vaziyet-i umûmîyeden malûmat verirseniz iyi olur. Cümlenizin gözlerinizden öperim. Hudâya emânet olunuz.

Enver

Seksenkeye kışlağı, 25 Şubat 1922

İki gözüm Kâmil,

İşte yine bir iki satır. Hâlâ sizden bir haber yok. Uzun yazmıyacağım. Halil olanı bildirir. Oradaki İngilizlerden Hindistan tarîkiyle Kâbil üzerinden gelmenizin mümkün olup olamıyacağını sor. Cicimle birlikte buraya bir seyahat kılarsanız emr-i memurdur. Vaziyetimiz gittikçe iyileşmektedir. Mümkün ise bana 45 fişekli parabellum tabancalarından 5-10 veya hiç olmazsa bir tane gönder. Gözlerinden öper Hudâ'ya emânet ederim. Yaz hem de çok yaz. İstanbul'da ve memlekette İttihat ve Terakki Merkez-i Umûmîsine Halil Nuri'ye sen benden mektub aldıkça yaz.

Enver

Hariciye Nazırı sabıkı Halil Bey'e,

Tosun Halil'ciğim,

Sizden uzak yalnız bilmediğim bir muhitte çalışmak güç. Fakat ne yaparsın? Bolşevikler buraları harabeye çevirmiştir. Bir ev, bir mescit kalmamıştır. Halk tamamiyle soyulmuş, yanmıştır. Maamâfîh dayanmağa başladılar. Şimdilik kuvvetimiz pek çok değil. Fakat gittikçe artmaktadır. Bütün arkadaşlara hörmet eder, gözlerinden öperim. Kâmil vasıtasıyla haberlerinizi beklerim kardeşim.

Enver

Pulakiyan 19 Mart 1922

Kâmilciğim,

28 Teşrînnievvel 1922 tarihli mektubunu aldım. Sen de bebeğin erkek ve kızlığını yazmamışsın. Fakat Mahpeyker yardım etti. Bu müşkili halletti. Tabii gelip aranızda bulunmak en birinci emelimdir. Fakat bundan evvel yazdığım mektublardan da anlayacağın gibi iş şimdilik buradan ayrılmamı imkânsız bırakıyor. Ne olur sen Sultan Efendi ve çocuklarla şöyle Hindistan üzerinden Afganistan'a gelseniz oradan da buraya gelmek pek iyi olur. Tabii İngilizlerden izin alırsanız. Böyle güzel bir seyahat yapılmış olur. Herhalde bana her vakit ve çok yaz. Artık işleri sen bildiğin gibi hallet. Fakat çocuklarım sıkıntı çekmesin. Gözlerinden öper cümlenizi hudâya emânet ederim. Cicimin ve bebeklerimin en yeni resimlerini de getirmeyi unutma. Babamın ellerinden öper, Hasene ablana da selâm ederim.

Enver

Pulakiyan 4 Nisan 1922

Kâmil,

Bura ahvali gittikçe iyileşmekte ve sözüm gittikçe geçmektedir. Şimdi her kavim ve kabileden tamamiyle bana taraftan olanlar var. Cicime yazdıklarım da tafsilât olduğundan sana uzun yazmıyorum. Cicimi darıltmazsan sana olanı anlatır. Sende icab edenleri bildirirsin. Şimdilik mahsus selam eder gözlerinden öperim. Babam vs. ye çok çok selamlar. Sizlerden hâlâ bir haber yok.

Enver

Naciye Sultan'dan Enver Paşa'ya

(tarihi yok)

İkigözüm Enverim!

İki sene İstanbul'da 1 sene Berlin'de. Her an türlü üzüntüyle sensiz geçen günler. Artık biraz insaflı düşünerek nihayet vermek zamanı geldi zannederim.

Fakat çok rica ederim "gel" diye benimle, bu hasta kalbimle eylenme. Eğer benim mevcudiyetim seni sıkmaz ise gel beni ve anneleri gibi senin başına azîm belâ olan bedbaht çocuklarını al götür. Kâmil Beyin mektubunda sultanı getir diyorlar. Bilmem ki ne dersin. Senin boş zamanında gelirsiniz diye yazmakla bir adım bile yürüyemeyeceğime emin ol efendim.

Ben Kâmil ile değil, senin ile izdivâç ettim. Eğer benimle yaşamak istemiyor isen üzülme efendim, "ben seni istemiyorum, senden bıktım" de, ben de o zaman anlar, senin başından defolur gider; sen de ben de rahat ederiz. İşte yine tekrar ediyorum, eğer benimle yaşamak istiyorsan, beni başkaları himâyesinde yaşatma. Ben senden hiç birşey istemiyorum. Yalnız senin yanında bulunmak, seninle beraber yaşamak istiyorum. Ve kat'i cevabını sabırsızlıkla bekler, ellerinden öperim.

Naciye

21 Eylül 1329
4 Ekim 1913

Lütfkâr Enverciğim,

Etmiş olduğunuz vaade karşı nasıl bir minnet şükrânla teşekkürâtımı beyândan acizim. Bunun için hasıl olan mesrûriyyetimi inşâallah yakın bir zamanda ifâ-yı meserretle kendim anlatacağım. Ah! Enverciğim biliyormusun bu gece beni ne kadar korkuttun. Ufak bir neşe ile oturduk, sizi söyleşerek, arkadaşım piyano ben ise keman çalıyor, öye bir alem-i şebâbet içinde yüzüyor idik. Biri gelip de Hayrettin Ağayı sizin çağırdığınızı söyledi. Aman yarabbi nasıl bîtâb bir halde şezlongun üzerine kendimi attım. Bilâihtiyâr gözlerimde parlayan acı katreler dökülmeye başladı. Bilmezsiniz ben nasıl bir hallolunmaz bir muammâ içindeyim. Çünkü burada birşey vardır. Bizlerin sevdiklerini diğerlerini sevmezler. Onun için edeceğim ufak birşeyi bile gizlerim. Bunu işitirlerse, zavallı beni sevmekten ve bana fedâkârlıktan başka bir günâhı olmayan arkadaşıma lûtf yüzünden kahır göstermiş olacağım. Düşününüz ki, bu da benim için hazin bir felâket ve pek büyük bir üzüntü Ah! Enverciğim bilmezsiniz bu benim hayat-ı tıflânemin ona bu pederimin ebedi buna olan muhabbeti lisan-ı iptidâîmin şefkatinden anlayarak, bana vermek istediğin halde ah! muazzam kalbli babacığım. Bir kere de kendisine düşünerek, Seher beni mi istersin sultanı mı demiş. Büyük bir sevinçle bilâfütûr beni istediğini söylemiş. Oh! Ne masûmiyyet. Artık düşününüz bu her cihetten bana yâdigâr. Beni affet. Bütün teessürlerimi, arzularımı anlatarak, sizi üzüyorum. Fakat bir yetiminin azapları, ıstırapları, senin lütfünla zail olacak. Of!

bugün iftirâk haberiniz öyle mi? Yine ben bütün elemlerimle mi yalnız kalacağım? Enver bilmiş ol ki, eyyâm-ı saadetimizde tabiatın bu nihayetsiz tahassüründen intikâm almak için sizi bir kaç gün hapsedeceğim. Evet, evet kalbimde sizi tevkif edecek bir kanûn var, o ise muhabbetim.

Emirgan'daki yalıyı beyeniyorsunuz. Bir kere de benim görmekliğimi arzu ediyorsunuz. Madem ki, siz intihâb ettiniz, değil öyle muhteşem bir bina mahzen olsa kabul ederim. Sizinle bulunacağım bir mevki kalbime cennet kadar safâ bahşeder. Benim istikbâlim, sizin rahatınızla temin olacak. İntizar iki senelik bu acı zulmün hatırat-ı elîmemizin o kanlı günleri elân nazarımda titreşiyor Enverciğim. Sen vatanın için fedâ-yı cana müheyyâ bir kahramansın. Tam şerefinle. Bin yaşa ve fakat harb ah! yarab, bu vahşi kelime öldürmeye kâfî bir hançer oldu. Zarar yok sizin için çektiğim helecana razı olmayacak kadar gönlüm zayıf değildir. Biraz da suallerime cevap veriniz.

Sulh ne zaman imzalanacak? Bu zavallı millet ne zaman âsûde bir hayatla yaşayacak. Yarabbi azametinden temenni ettiğimiz bir arzuya bizi muvaffak eyle. Diğer fransızca mektuba gelince, ben bunu lâtîfe tarzımda yazdım; size vicdanım kadar emniyet-i kâmilem vardır. Bir zaman böyle hisli sözlerle sizi müteessir etmek istemem.

Annem bugün söylediğiniz eve bakmaya gitti. Başka bir gün ben de gideceğim.

Naciye

2 Teşrîn-i sânî (Kasım) 1329

Enver'ciğim,

İstirhâmlarınız beni üzmekten başka işe yaramıyor. Eğer hür, serbest bir hayat içinde yaşamış olsam sizin en ufak bir arzunuzu kendime büyük bir vazife ittihâz ederim. Biliyorsunuz ki, teşerrüfümüz kolaylıkla vücut bulmuyor. Eğer yekdiğerimizi görmek için acele ediyor isek yakın zaman cemiyetimizin husûlü için Cenâb-ı hakka müracaat edelim. Aradaki mesafenin tenâkus etmesi bizim gayretimize merbûttur. İşte bunun için çalışalım. Nişantaşı'na gittiniz öyle mi? Orada semâlardan, beldelerden kopup gelen hafif rüzgar beni size fısıldamadı mı? Of! mümkün olsa bu zamanlara vasıl olmak için ömrümü kısaltacağım.

Ya rabbi! Ne yürümez günler, ne bitmez aylar. Enver'ciğim orada sizden bir şey istiyeceğim ve istirhâmımı kabul edecek misiniz? Of! Hayır mı diyorsunuz? Öyle ise söylemem. Yok öyle demedim, yanlış anladın. Naciye'ciğim peki diyorum. İstirhâmın nedir? Söyle. İşte sâmianda çınlayan bu rûhnevâz sadânın verdiği bir cüretle söyliyeceğim. Size edeceğim bir istirhâm, bu bedbaht Naciye'yi mes'ut yaşatmak için bir muhabbet bu kadar.

Hissiyâtımı müfekkiremi parçalayan bir kuvvet beni zebûn etti. Ne piyano ne de sevgili derslerim. Gözümde hiç bir şey yok. Hattâ Madam Vernel'imi yukarıda yanlız bırakarak size bu kağıdı yazıyorum.

Bana darılınız. Yoksa ileride bir hissiz cahil kızla yaşamak pek müşkil olur. Belki ettiğiniz bir arzudan nedâmet edersiniz değil mi?

Naciye

16 Teşrîn-ievvel 1329
29 Kasım 1913

Enverciğim!

Mektublarının cevabından evvel bunu yazayım. Ben cemiyetimiz için acele edelim dedimse, hemen bu iki ay zarfında mı olması lazım geliyor? Senin sihattin bütün arzularımın fevkindedir. Allahaşkına beni seviyor isen, herşeyden evvel kendi vücudunun afiyetini gözet. Rahat etmeye kuvvet bulmaya çalış. Doktorların tavsiyesi üzerine hareket et. Sabırlı ol. Cenâb-ı hakk bizim gibi masum biçarelerin muînidir. Ben düşünmüyor mu, üzülmüyor muyum? Belki evde bulunduğunuz müddet bir iki defa gelirim. Yalnız sen üzülme. Senin üzüntülerin büsbütün azaplarımın artmasına sebebiyet verir. Bir de Enverciğim benim size yazdığım kağıtların bir sözünü bile bizimkilerden kimseye açmayınız. Anneme dahi. Ah! bilmezsin. Neyse gene susayım. Size herşeyi yazıyorum ne yapayım, beni affet.

Naciye

10 Teşrîn-isanî 329
23 Kasım 1913

Ah Enver!

Bir günü teehhür ettiğim için mi bir satır yazını elân intizâr ettiriyorsun. Ne sebeble mektubuma cevap vermeyip, sükûtla mukabele ediyorsun.

Yine misafir bahanesiyle mektubuma sükût eylersin. Beni gücendirmiş olacaksın. Doğrusu bir mazeret de kabul eyleyemem. Enver söyle allah için söyle, yarın ne vakit hangi saatte geleceksin? Of yoksa rahatsız mısın, merak ediyorum.

Ah Enver insanlar ne gafildirler. Saadetleri de serî üz zevâldir. Evet dün gece teşrifiniz ve mektublarınız beni ne derece sevindirdiyse, bu gece de o nisbette kederlerim, ıstırablarım ziyâdeleşti. Mutlak bana gücendin değil mi? Bir kağıt parçasını da çok gördün. Bu kağıdın kalbimi elem-i ıztırâbatı yürütüyor. Fikrim, zihnim, mağmûm. Bâkî teklifinize muntazırım Enverim.

Naciye

11 Teşrîn-isani 329
24 Kasım 1913

Enverciğim:

Mektublarınızın hepsini aldım. Mesrûr oldum. Şimdilik mufassal mektuba lüzum görmeyerek, bir iki satır yazmak için bu kağıdı karalıyorum. Buyurunuz, size heran muntazır olan bir bedbahtı karşınızda göreceksiniz. Rica ederim teşrifinizde içeriye girerken Hayrettin Ağa ile validelerime selam gönderiniz. Size gücendiklerini katiyyen arzu etmem.

Enverciğim, saat 12 de bekliyorum.

Naciye

27 Teşrîn-isani 329
10 Aralık 1913

Muazzam Enver!

Bu lütûf cenâb-ı hakkın büyüklüğünden başka birşey değildir. Binlerce hamdolsun Enver. Zavallı ben, sevgimi babamın gaybubetinden sonra sürurun ne demek olduğunu unutmuş idim.

Bugün bütün dünya bir nisyân-ı ebediyete bırakmak istediğim sevinçlerimi bana ihtar ediyor.

Enver, bu 10 günlük âvâze-i teessürümden insanlar bîzâr olduğu gibi, belki melekler de tacîz olarak benim gibi deryâ-yı küdûrette müstagrak olan bir bîkes kulunu sahil-i selamete çıkarmasını cenâb-ı rabbülaleminden temenni etmişler ki, ben bu meydan-ı felâketten kurtuldum.

Ah Enver! kalbime dehşet veren bu gitmek lâfzının tekrarından bile korkuyorum. Fakat gitmeyeceksin, büsbütün benimle beraber kalacaksın değil mi? Yarabbi bugün verdiğin meserrete ne suretle teşekkür edeyim. Enver her an kalbime siklet veren bu giryân gecesinin . Şimdi bu handân gönlüme âhengdâr bir musikî gibi neşe veriyor da bütün cihan senin varlığınla beni tebrik ediyor zannederek en müthiş bir şamatayı ile dinlemek istiyorum.

Enver artık müsaade et de memâta mahkûm ettiğim hayatımı kurtarmaya çalışayım. Çünkü onu senin saadetine hasretmeye mecburum.

Enverciğim, bunu bir evvel ben size istirham edecektim. Avrupa'dan meşhur müstaidd bir doktor gelsin de burada sizi tedavi etsin diye, fakat belki sizin için fena bir netice hasıl eder diye yaz-

maya cesaret edemedim. Fakat gönlümde daima arzu var idi.

Allaha çok şükür buna da muvaffak oldum. Enver zannedersem bunda Talat Beyin gayreti pek çok. Cenâb-ıhakk kendilerini de arzularına muvaffakiyetle bütün âlâm-ı ekdârdan masûn, mahfûz buyursun. Enverciğim inanmayarak pek çok yemin ettim. Allahaşkına tasadduk et. Ben de edeceğim. Gönlünü rahat tut. Görüşmemiz için üzülme. Ona muvaffak oluruz. Gezmeye çıkma.

Enver eğer gider de benden saklar isen, billahi beni son derece gücendirmiş olursun.

Dün göndermiş olduğunuz resme binlerce teşekkür ederim.

Naciye

29 Teşrîn-isani 1329
12 Aralık 1913

Aziz Enverciğim!

Muhabbetini kaybetmemek için çalışacağım diyorsunuz. Evet bu hırçın, çılgın gönlüme rahat vermek için mümkün olsa bu derya-yı ..... mı biraz eksilteceğim.

Fakat o nihayet ömrümle zevâl bulacak. Unutmadan yazayım Enver, sen beni üzmekle ufak bir haz duyuyorsun. Niçin veda? Bu vahşi kelimenin acısı kalbime çöktü. Ayıp değil ya! hâlâ tekrarından ürküyorum.

Enver bu hasta ruhuma sükûnet vermek için senin yardımına, senin tesellilerine ihtiyacım var iken, enzârıma bir canavar kadar dehşet veren bu menfûr kelimeyi nasıl yazıyorsun. Velev bir saat için olsa bile senin kağıdın üzerinde bu korkunç kelimeyi görmek istemem.

Enver evet, senin yaramazlığına mukabil ufak bir tehevvürle sizi tedehhüş etmek için kaşlarımı çatmış idim. Enver o gece fazla bir cezaya mustahak olduğun halde, pek küçük ve harekâtınla seni affettim.

Bu hususiaki hakkımı teslim edersiniz. Fakat işinize gelmez değil mi? Of yine müfteriyyâne bir söz. Siz, kâmil, muti bir çocuk gibi oturdunuz, ben hakkınızı gasbetmek istiyorum değil mi? Of! Naciye ben, sükûtumu muhafaza etmekten başka hiçbir şey yapma-dım. İftira ediyorsun. Öyle ise o gecelere mahsûs defter-i maziyemize kaydetmek için, bir program yapacağım, fakat müstahâk olacağımız cezalara razı olmak şartı ile.

Bunu kabul ederseniz pekâlâ. Enver kaç zamandır ruhumdan

matrûd biran gözlerimden ayırmak istemiyorum. Cenâb-ıhakka bin şükür senin teneffüs ettiğin bir hava ile yaşıyorum. Bundan büyük benim için dünyada hiçbir saadet mevcut değildir.

Enver benim sürûrum ve benim rahatım senin afiyetinle kaimdir. Sen sihhatini muhafaza et, vücudunu hırpalama, o zaman bil ki, ben mesudum. Enver beni size allah layık görmüş, ben bu hakkı inkâr edecek kadar asi değilim. Tabii ben sizi vatanınıza layık bir hizmet etmenizle iftihar eder, bütün kâinâtın fevkinde görmek isterim. Fakat muhabbetim bu suretle değil, ömrümle sabittir.

Enverciğim, sizin muvaffakiyetinizi, vatanınızın tealisini cenâb-ı hakktan temenni eylerim. Allah muvaffak etsin.

Resminiz tarafından bilhassa teşekkür ederim. Hassaten ben de eteklerinizden öpüyorum efendim.

Naciye

24 Kânûn-ı evvel 1329

Cici Paşam,

Bak yaramazlığının cezasını çekiyorum ki, böyle meserretli bir günde ben mustaribim sancım var. Epey müteessir bir haldeyim. Beni üşüttürüyordunuz, arzunuz bu kadar. Vücudum bu kadar şecî bir kuvvet karşısında elbette zebûn olacak. Bunu düşünmek istemediniz. Fakat güzel ceneralim, ben sizin bir saatlik rahatınızı temin etmek için bütün manasıyla soğuk, üryân fakat muhabbetinizle meşhûn olan sinemi bir makam-ı istirahat olarak takdim ettim. Enverciğim, ben kaş gözümden tedhîn ettiğiniz gibi, gece de ben sizin biraz hiddetinizden korktum.

Hasene hanımı müteessir gördüğümden bahsedişim de yalnız bir bi'l-mecburumla mukabele ettiniz ben de, istirhamıma karşı redd-i cevab edersiniz son derece meyûs olacağım sevkiyle sükûta mecbur oldum. Fakat Enver'ciğim, cici paşam, ben Hasene hanımı pek ziyâde sevdiğimi bilirsiniz tabiîdir ki, Nazım Bey'in terfî edemediğinden dolayı müteessirdir. Bunda hakkı da var eğer mümkün ise rica ederim, bu aralık ataşenizin terfii için gayret ediniz. Yedi kat yabancıların herşeylerine karıştığınız halde bunu bâhusûs enişteniz dir, sem-i itibara almamanız doğrusu büyük haksızlık. Benim hatırım için, eğer beni seviyorsanız Nazım Bey'e karşı bir infiâliniz olsa bile affediniz. Terfî etmelerini sizden beklerim. Redd-i cevab etmeyiniz. Mahzûn olurum ruhum.

Naciye

Validem bugün biraz fazlaca rahatsız. Andon Bey ve diğer

doktorlar da geldi ise de, siz yine Akil Muhtar Bey'i benim yazdığımı söylemiyerek kendiniz gönderiniz. Bir de bu akşam nezarete geçmediniz ise gelmeyiniz. Geçtiğiniz bir zaman müstesnâ olarak gelebilirsiniz.

Naciye

(Zarf):
Edirne'de 10. Kolordu Erkan-ı Harbiye Reisi
Enver Beyefendiye Mahsustur.
Damga: Ortaköy'den
İadesiz taahhütlüdür.

---

19 Kânûn-isânî 329
1 Şubat 1914

Enverciğim,

Ne yapayım bütün arzularımı emellerimi size de söylemezsem kalbime gömdürmek istediğin bir öksüz hatıralar canlanacak. Biliyorum üzülüyorsunuz. Ne yapayım. Cenâb-ıhakk sizi bana bir lûtf-i samedânîye olarak ihsân ettiği gibi, beni de size can sıkıcı musallat bir kız olarak kabul ettirmiş. Madem ki, servet-i kâfîyesi de var diyorsunuz binbaşıyı, keşke çocuğu olmayaydı, daha münasib görür idim. Fakat onun saadetine siz emin olduktan sonra kabul edebilirim. Zaten bunun ihtisâsat-ı kalbiyesini anlamak için doktor olursa hazzederim. Oh beni affet. Bir yaramaz çocuk gibi bunu da sorayım. Ufak olsa da razıyım. Sizin bu adamla bir ahbablığınız var mı. Bu sualim ahlakı için filan değil. Fakat söylemem, güleceksiniz. Tamamiyle arsızlığımı anlatmamak için hiç olmazsa bunu saklayayım. Bak Enverciğim, bu kalemi ne kadar şaşkın bir tarzda yürütmüşüm. İnsanın kalbini anlamak için doktorluk değil, hassas olmak lazımdır. Enverciğim sevgili arkadaşını münasib gördüğün bir adam hissis mi, yoksa senin kadar hisse malik mi? Ah! bilmezsin Enverciğim belki senden ziyâde hissiyâtının pe-

restişkârıyım. Belki senden ziyâde hassasiyetine bir hörmet-i mahsusam vardır. Affınızı istirhâm ederek, bu sefer meydan vermemek için hepsini soracağım. var mı? ve ailesi var mı? Kendisi nereye devam ediyor? Enverciğim, sevgili Seher'imin diğer arkadaşlarının görsem mahzûn olmaz mıyım, bana hak ver.

Enverciğim, bana ait olan meseleyi katiyyen anneme yazmamanız için defaatla rica ettim. Yine bugün anneme gönderdiğiniz kağıdı bir tehevvürle ve hem sofra başında bana gösterdi. O anda ağzıma koyduğum lokmama beni boğacak gibi bir halde sofradan kalktım. Zarar yok müteessir olmayınız. Evet benim size karşı bir Fransızca mektub yazacak kadar liyâkatım yoktur. Fakat hiç olmazsa bütün aczimle okuduğum bir iki satırına olsun cevap verebilirim. Fakat vallahi onun size öğrettiğini bildiğim için öyle sitemâmîz sözler yazdım. Of şimdi

Peki Enver olmaz dediğim halde, yine sizi müteessir etmemek için telefonu kabul ettim. Fakat aman beni işimden avare ettin git Naciye deyinceye kadar telefonun başında oturacağım. Oh Enver! bu tertibatınız kağıt yazmak zahmetinden sizi kurtaracağı için kimbilir ne kadar memnunsunuz. Fakat sizi rahat bırakacağım zannıyla pek sevinirseniz yanılmış olursunuz. Enverciğim, tasdîâta başlayacağım, fakat hâlâ makina gelmedi. Bak Enver bu telefon arzunuzu kabul edişim bir şart ile, benim buradan gideceğim bir iki gün evvel telefonu buradan kaldıracaksınız. Bunun burada durmasını katiyyen arzu etmem.

Bu gece şiddetli surette boğazım ağrıyordu. Şimdi biraz iyiyim. Ah Enver! Bakınız size kağıt yazmaktaki arzumu ıztırablarım bile mani olamıyor. Enver cumaları konağa geleyim mi diyorsunuz. Yalnız bununla kurtulsanız zarar yok, telefonla daima sizi çağırıp, geceleri uykusuz bırakarak, çok saatler sizi burada hapsedeceğim, çünkü öyle bir kanûn-i ceza yok. Mahkûmsunuz. Artık sizi bundan fazla korkutmayayım. Belki çağırdığım zaman gelmezsiniz.

Yüzbaşıyı soruyorlar. Rica ederim serîan bildiriniz.

Naciye

(1919)

Enver!

Bana gel diyorsun, fakat düşünmüyorsun ki yaşadığım bir muhit, eski İstanbul değil. Bir cehennemdir. Muhakkar, metrûk bir kadının yardımcısı allahtan başka kimse olamaz. Zamanında bana tapan insanlar, şimdi beni tarassutla zehirlemekten başka işe yaramıyor.

Seni kaybetmek boşluğunun yanında, meyyûs, müteessir yaşamak ister miyim? Ne faide ki, bütün cesaret kaabiliyeti haricinde perişan bir haldeyim. Fakat kalbimde pür hayat, muzaffer bir ümit var ki, o da seni bulmak arzusuyla titreyen ruhumda ve kimseye anlatamayacağım ızdıraplarım.

Artık bu esrarengiz muhitte yaşamak, bütün alem peygamber olsa şefâat dilemek saadetiyle zelîl olmak vicdansızlığında bulunamayacağım. Ah! mazinin o felaketli hatıratında birleşsek, başımı dizlerinin üstüne koysam, fakat sana herşeyi söylemek kaabiliyeti. Heyhat! nerede o kuvvet. Lisanımdan sürûr eden ufak bir kelimenin dehşetiyle çıldıracağım. Yalnız gözlerimde titreyen katre-i matem sana herşeyi öğretecek. Belki sen de mahvolmuş bir kadının feryâdını dinlemekten sıkılacak mazlûmiyyetime şehâdet bile seni korkutacak, mektublarında daima yazdığın gibi bir hiss-i mesuliyetle beni ezmek bahanesini bulacaksın. Hayır! ben de ifade-i teessüre lüzum görmeden daim nâzarında ehemmiyetini kaybeden bir Naciye olarak kalacağım. Bütün kâinâta bir nümûne-i imtisâl olan sadakatımı hiç birşeyle isbat edemedim. Öyle değil mi Enver? Zarar yok. Sen hasta olma. Sağ ol. Bütün ümidin saadetle netice bulsun, ben mücadele-i hayatla kahrolayım.

Naciye

2 Kânûn-isânî 336 (1920)

Kıymettar Enverciğim!

Mektubunu göz yaşlarımla belki bin defa okudum, fakat ne yazayım. Ah! biliyorum bu mağmûm satırlarımla seni müteessir etmekten başka hiçbirşey yapamayacağım. Enver sana gelebilmek için allahtan başka bana yardım edecek, acıyacak hiç kimsem yok. Hatta allah bile bana merhamet etmiyor. Of! Enver artık bana acı. Sensiz yaşamak bu zavallı Naciye için gayr-ı kaabil hem İstanbul'da bu riyâkâr insanlar içinde bana bundan fazla azab çektirtme. Söyle Enver allahaşkına sana kavuşmak için ne yapayım?

Doktorlar hastadır diye rapor verdikleri halde bana izin vermiyorlar. Bu hain İngilizler beni ölüme mahkûm ediyorlar. Oh! Enver bütün bu hakaretleri yaptıran o amıcam olacak hain adamdır. Fakat olsun ben müteessir değilim. Senin varlığın bana bütün acılarımı unutturuyor. Senin selâmetin, afiyetin için heran allahıma yalvarıyorum. Of! Sevgili Enver minimini yavrularını görsen ne kadar seveceksin. Hele Mahpeyker, o bedbaht çocuk neneciğim babam nerede diye resmini öpüyor. Eğer sana getirir isem hiç yaramazlık etmeyeceğini bana yalvararak söylüyor. Oh! Enver böyle heran damla damla can acısı çekmektense ölmek bu menfûr riyâkâr insanlardan kurtulmak bin kere tercih ederim. Fakat hayır Enver! hayır ben ölmek istemiyorum. Seninle bu acı günlerimizden intikam alarak, uzun seneler mesut, bahtiyar yaşayacağız, değil mi Enverim? Enverciğim Kâmil Bey fedâkâr kardeşin, bizim için ne kadar fedâkârâne çalışıyor, bütün işleri kendi görüyor ve beni yalancı mürâîler elinden kurtardı. Zavallı, insanların bu kadar fena kalpli olduğuna inanmıyor, beni hiç yalnız bırak-

mıyor. Heran bana senden bahsederek ve kitab okuyarak bu felâketli günlerimi geçirmeye çalışıyor. Cidden kendisine minnettarım. Enverim! bana daima uzun mektublar yaz, resimlerini gönder. Ben de hiç olmazsa onlarla biraz müteselli olayım. Oh! bugün hava ne güzel, ne olur allahım senin yanında olsaydım, inşâallah o zamanlar da gelecek değil mi Enverim? Yoksa ben sensiz yaşayamam, ölürüm. Sana gelebilmek için herşey yapacağım. Hatta allahıma bile isyân edeceğim. Beni Enverimden ayırabilecek dünya yüzünde hiç bir kuvvet tasavvur edemem. Seni allahımın birliğine emânet eder, yavrularımla beraber güzel ellerinden tekrar tekrar öperim sevgili Enverciğim.

Naciye

14 Kânûn-isânî 336
14 Ocak 1920

Azizim,

Allahaşkına artık benim feryâtlarımı duy.

Başına azîm belâ olacağım korkusuyla, bana sabretmemi tavsiye etme. Yoksa çıldıracağım. Bundan fazla felâketle mücadeleye kuvvetim yok. Oh! beni bu menfûr insanların tahkirâtından kurtar. Bana etmiş olduğun yeminleri hatırla. Beni İstanbul'dan uzaklaştırmak için bir hatt-ı hareket tayin et. Dünyada bana yardım edecek senden başka kimsem yok. Allahaşkına beni bundan fazla bekletme.

Yoksa sen de beni istemiyor musun? O halde bana katî bir cevap vermeni rica ederim.

Naciye

14 Ağustos 1920

Enver!

Mektublarını aldım. Cidden bana uzun mektub yazmak için kendini üzüyorsun. Afiyet haberin kâfî. Hayır Enver! ben seden daima hakikati duymak isterim. Evet sensiz geçen acı günlerimde daha mesut idim. Oh! yarab şimdi bütün izdıraplarımdan daha acı olan hakikat. Evet Enver beni sevmiyorsun. İnkâr mı ediyorsun? Yok Enver bana hıyanet eden gözlerin söyledi.

Her hafta mektublar ile nasıl zaman geçirdiğimi yazmamı, yazmaz isem güceneceğini söylüyorsun. Peki fakat sen bunları görmemek, duymamak için izdirâlarınla yatakta bırakarak, benden kaçmadın mı? Oh! Enver biraz olsun zavallı hasta kadına acı.

Onun günahı yalnız seni delicesine sevmek. İşte bu resim sensiz ne yaptığımı söyleyecektir. Oh! yarab neler yazıyorum. Hayır Enverciğim beni hiç düşünme. Allaha hemen her an senin için yalvarıyorum. Var ol Enverciğim. Doktorlar hastalığımın 1 haftaya kadar geçeceğini söylüyorlar. Hayvana da binmeme müsaade verdiler. Yüzüğe de çok teşekkür ederim. Bak cici kağıdımla ilk defa olarak sana yazıyorum. Aman Mahpeyker bebeğini çok seviyor. Beraber geziyorlar. Türkan da mahzûn mahzûn çıplak bebeği ile yalnız oturuyor. Çok iyidirler. Zavallı Mahpeykercik sabahları "baba" diye odama geliyor. Ve beni ağlatıyor idi. Sonra senin yine geleceğini, bebek almak için gittiğini söyleyerek, beni öpüyordu. Şimdi "baba" diye odama gelmiyor! Of! Enver allahaşkına beni uzun zamanlar yalnız bırakma. Artık sensiz yaşayamam. Ölürüm. İnsanlardan nefret ediyorum. Saadetlerini göstermek için gözyaşlarıma gülüyorlar. Yarab benim günahım ne? Dünyaya yalnız ağla-

mak için mi geldim? Enver sensiz herşey çirkin. Müzik, onu hiç hiç duymak istemiyorum. Yavrularımızı da sevmiyorum. Senden uzak bulunmama sebeb onlar olduğunu düşündükçe, zavallı yavrucuklarımı üzmek, ağlatmak istiyorum. İkigözüm vallahi kendime mâlik değilim. Teessürden ne yazdığımı bilmiyorum. Emin ol, seni müsterih etmek için bütün kederlerimi unutmaya çalışacağım. Bütün kalbimle muvaffakiyetini allahımdan temenni eder, güzel ellerinden, yüzünden öperim sevgili Enverciğim.

Naciye

Enver'ime

Grunwalt, 1 Mayıs 1921

İki gözüm Enver'ciğim,

Bilsen ne kadar mahzûnum. Ya Rab! Sana perestiş etmekten başka kabahati olmayan kalbimi haksız yalnış düşüncelerimle parçalamaktan bilmem ne lezzet duyuyorsun? Enver'ciğim. Cidden pek mütessirim.

Sana pek çok yalvarıyorum. Biz artık böyle birbirimizden uzak yaşamayalım. Eğer bana acımıyorsan, zavallı yavrularıma acı.

Of Ya Rab! Enver sen ne kadar hain oldun. Nasıl oluyor da beni bu kadar adi düşünüyorsun. Ne ise pek mahzûnum. Bunun için fazla yazarak seni üzmek istemem.

Kıymetdar kürk ve hediyelerine pek çok sevindim, ellerinden öper teşekkürler ederim iki gözüm.

Enver Allahaşkına beni yalnız bırakma, gel. Seni dört gözle bekliyorum.

Naciye

Enver Paşa'dan Naciye Sultan'a

Baku
Krasnavodskaya 10
3 Teşrîn-ievvel 1921 (Ekim)

Sevgili Naciye!

Bu sabah kağıtlarımızı getirdiler. Hepsi hazırlanmış. Vapurda da bir kamara tutulmuş. Binâenaleyh saat 4 te hareket ihtimali var. Yalnız kaptan karşı sahilde pek şiddetli fırtına bulunduğundan belki bugün hareket edilemeyeceğini, o halde yarın sabah hareket olunacağını söylemiş. Maamâfih ben ihtiyaten bugün de şu satırları şimdi yazarak, cicime hazırlıyorum. Burada pazardan bir hatıra satın almayı çok istedim. Fakat dışarıya çıkmayı muvafık görmedik. Fakat arkadaşlar arıyorlar, belki bulunur. Sonra getirip, bizzat takdim ederim. Bugün gene konuştuk. Sonra Sami'nin Kaşgar'da tanıdığı Ankaralı tüccar Süreyya beyin yanındaymış. Görüştüler, ben de görüştüm. Adamcağız ellerime sarılarak, kır sakalıyla öpmeye başlayınca, şaşırdım. Ha! Süreyya Beyi Kâmil tanıyormuş. Birgün evlerinde viyolonsel çalınmış, siz de telefondan dinlemişsiniz. Şimdilik en büyük sevgimle seni kucaklar, öper, allaha emânet ederim ruhum. Yavrularımı da öp.

"Enver"in

5/6 Mart 1920
gece 1.30

Arslancığım, Güzelim,Naciyem!

Bugün bol bol senden bahsedildiğini işiterek, hem müteselli, hem de müteesirim. Hayriye hanım Berlin'e geldi. Saatlerce sizden bahsetti. Çocuklarımı anlattı. O anlatırken zorla gülüyor, mahzuz görünüyor, fakat için için ağlıyordum. Ah! ne olur Hayriye hanım yerinde sizinle karşı karşıya otursaydım. Sonra da yalnız kalınca başımı diziniz üzerine koyarak, bol bol sevinç yaşları dökebilseydim. Ah! Naciye sensiz, senin hikâyeni dinlemek bile meserret ve sevinç yerine keder ve acı gözyaşı getiriyor. Bununla beraber Hayriye hanımı saatlerce söyletmekten vazgeçemedim. Çünkü senin dolayınla duyduğum teessürde de bir tatlılık var. Kalbimin kanadığını hissediyorum. Fakat bu kanayışın acısı da, seni hatırlattığı hayalini gözüm önünde, ruhumda, vücudumda canlandırdığı ve bana seni yaşattığı için tatlı geliyor. Ah! Naciye günler ne kadar parlak ve güneşli. Benden başka hemen her yer gülüyor. Güneş de benim kara günlerimi beyhude aydınlatmaya çalışarak, sabahtan ak-şama kadar etrafımda dönüyor, dolaşıyor. İnşâallah muvaffak olur. Naciye; doğrusu Hayriye hanım Fransızların size yaptıklarını anlatınca, bu kadar alçak hisli insanlar olduğuna şaşıyorum. Neyse, hepsi inşâallah telafi olunur. Ben de artık bir iki güne kadar tekrar Rusya'ya hareket ediyorum. İnşâallah afiyetle mahale ve maksûda varır, size, çocuklarıma layık bir zevc ve baba olduğumu göstermeye çalışırım. Evvelce gerek Kâmil'e gerek siz sultanıma yazmıştım. Herhalde oradaki hale göre, Avrupa'ya gelip istirahat ederseniz fena olmaz. Buralarda bulundukça, benim de günün birinde

gelip, görüşmem mümkündür. Olmazsa siz bir daha zahmet ederek, bana kadar gelirsiniz, yahut da tekrar memlekette buluşuruz. Mamafih geliyorken Kâmil'e yazdığım gibi, karzen olsun biraz fazlaca, yani hiç olmazsa 15-20 bin lira beraber alınız. Osmanlı lirasının kıymeti burada pek ziyadedir ve daha da çıkacaktır. Evvelce 1 lira 18 mark iken, şimdi 75 marktır. O halde, parayı değiştirmeksizin Osmanlı kağıdı getirseniz de olur. Sakın orada marka tahvil ettirmeyiniz. İsviçre veya diğer bitaraf parası veya İngiliz parası olursa yine iyidir. Sonra sarayı ve eşyayı Fransızlara defterle teslim ettirmediniz miydi? Yani herşeyi temin ederek, gelmeniz iyi olacaktır. Arslancığım! Hayriye hanım zayıfladığınızı, fakat bunun size pek yaraştığını söylüyor. Sonra da saçlarınızı keşmişsiniz, o da pek yakışmış, galiba beni daha ziyâde sevindirmek, sevinçten çıldırtmak için değişen güzelliğinizi gösterir resminizi göndermiyorsunuz. Naciyeciğim! bilmem bu geceyi hatırladın mı? Bunu da sormak tuhaf değil mi? Naciyeciğim, güzelim? ben bundan uzun bahsedemiyeceğim. Kalemimde o kuvveti göremiyorum. Fakat bütün mevcudiyetimle o geceyi yaşıyor, seninle beraber bulunuyorum. Bütün Nişantaşı'ndaki evimiz, o kalabalığın içinden geçişimizden tutunuz da ertesi sabaha kadar olan hâl hep gözüm önünde tekerrür ediyor, vücudumu titretiyor. Ah! Naciye inşâallah o geceyi ilk beraber bulunacağımız zaman bütün manasıyla tesîd ederiz. Yavrucaklarımız inşâallah etrafınızda cıvıldayarak, o günün saadetini arttırırlar. Hayriye hanım Mahpeyker'i öyle tarif ediyor ki, yavrucuğumu görmüşe döndüm. Ah! o öyle konuştukça, senden bahsettikçe, beni de ne kadar müteessir eder. Teehhülümüzün sene-i devriyesi hatırası olarak bir el çantası aldım, inşâallah ilk fırsatta takdim ederler. Daha doğrusu gelir, bizzat alırsınız olmaz mı ruhum? Bütün mevcudiyetimle seni kucaklar, öper, sineme basarım. Çocuklarımı öp ve benim için kokla.

"Enver"in

Moskova, 26 Ağustos 1920

Naciyeciğim! Yine bugün size mektub göndermek için bir fırsat çıktı. Bu suretle seni ve çocuklarımı kucaklayıp, bağrıma basarak bayramınızı tebrik ettiğimi ve inşâallah böyle ayrı olarak bir daha böyle bayramlar geçirmememizi allahtan dilediğimi yazarım. Kâmil'e gönderdiğim mektublardan cicim, buradaki işlerim hakkında malumat alırsınız. Bu suretle işler epey yolunda gitmektedir. Dün sabah bayram namazını burada mevcut iki camiden bize yakın olanında kıldık. Halkın gösterdiği muhabbet cidden fevkalâde idi. Pek mütessir oldum. Cicimin görmesini pek isterdim. Naciyeciğim! ah! hep senin için düşündüklerimi bilsen. Acaba birgün bütün dünyayı ayakların altına getirip, yığamayacak mıyım?

Bura usulünce camide toplandıktan sonra dışarı çıkıldı. Sonra 500 m. kadar mesafeden tekbir getirerek, içeri girildi. Namazdan sonra artık evinde çay içmeyi rica eden edene. Nihayet eve geldik. Ziyarete Efganlılardan, Acemlerden tutun da birçok halk gelmişti. Görüşüldü. Fakat aklım fikrim hep sende olduğu için doğrusu pek dalgın ve durgun idim. Öğleden sonra büyük bir ziyafet verildi. Bunda bütün Efganistan, Buhara, Hiyve, İran, hülasa hemen bütün şark-islâm milletleri vekilleri vardı. Bir çok sözler söylendi. Hep ümit ettiğim surette. İslâmın iyiliğe doğru gitmeyi düşündüğünü görüp sevindim. Ah! Naciyeciğim! Sen burada bulunup, bu heyecanlı cemiyeti görmeliydin. Hepsi sizin ne vakit Moskova'ya geleceğinizi soruyorlar. Nutuklara bana karşı yazılmış bir nutukla başlandı ki, bu üzeri gümüş kaplı bir kaba koydukları halde bana verdiler. Ben de ilk fırsatta cicime göndereceğim. Naciye! bütün iyiliklerin senin yüzünden olduğunu unutmazsın. Hatırlıyorsun değil

mi? Bu defaki seyahatime senin talihine olarak çıktım. İnşâallah şimdi devam ettiği gibi gidecek. Ve neticede de islam kazanacaktır. Tabii o vakit cicim de lâyık olduğu mevkie çıkmış bulunacaktır. Ah! Naciyeciğim! Senden hala haber yok. Sai Beyden mektub aldığım halde senden henüz hiç ses yok. Moskova'ya vusûlümü telgrafla bildirmiştim. Bir çok mektublar yazdım. Bana Alman kuriyesi ile sonra Rus kuriyesi ile her hafta 2 defa mektub göndermek kabil. Fakat siz hâlâ hiç bir lütûfta bulunmuyorsunuz. Artık istirham ederim bu kadar sükûtu bırakıp, biraz da beni, senin için çarpan ve yalnız senin için oynayan kalbi düşününüz de biraz merhamete geliniz. Naciyeciğim! darılma fakat nedir? Böylece beni cezalandırmak mı istiyorsun? Şimdi posta kapanmak üzeredir. Zira birden bire burada üçüncü enternasyonel reisi yani komunistlerin en büyük adamı olan Zinoviyef ile hareket edeceğimi söylediler. İnşâallah iyi olur diyorum. Senin tâliine îmânım kavîdir. Böylece bu seyahatte de muvaffakiyet olacaktır. Vücudunun her yerinden öper koklar, çocuklarımla beraber kucaklarım, kalbime basarım. Ruhum üzülme, eylen. Ben senin müsterih olduğunu düşündükçe tabii müsterihim.

"Enver"in

Sofya yolunda 4 Kânûn–isânî 332
17 Ocak 1916

Ruhum efendim,

Dobruca Romanya'yı gezdikten sonra şimdi Sofya'ya varmak üzereyim. buradan doğru İstanbul'a gideceğimden şu birkaç satırı takdimi düşündüm. Asıl yol marûzâtımı mufassal olarak geldiğimde takdim ederim. Zannıma göre daha 7 gün kadar buralarda dolaşacağım. Bütün arzum şiddetle özlediğim Naciyeciğimin güzel vücudunu seyredip her tarafını öpmektir. Gün geçtikçe bu arzu o kadar kuvvetleniyor ki doğrusu günün birinde herşeyi bırakıp, daha erken gelmeye mecbur olacağımı zannediyorum. Ah! Naciye böyle azıcık ayrı bulundukça sizi beyhude üzdüğüm zamanlara pek acıyorum. Ah ruhum! O hallerin de sizi sevmek tesiriyle olduğunu bilirsiniz. Ya bebek ne yapıyor. Daha başta ondan bahsedecektim. Fakat belki sizden evvel düşündüm sanır da benim gibi gücenirsiniz diye korktum. Bilirim siz benim kadar kıskanç değilsiniz. başladı mı? Hem de hiçbir haberinizi almadım. Bu kadar zâlim olma ruhum! Cicime Bükreş'ten bazı hatıralar aldım. Artık geldiğimde takdim edeceğim. Bükreş saray-ı kraliyetinden, kraliçenin salon ve bahçesinden bir kaç
meydanından bu hatıralar arasındadır. Tekrar bütün güzel vücudunu öper, koklar minik ayaklarını ısırırım. Naciyeciğim.

"Enver"in

Suriye'ye seyahat 1332 (1916) 31 Ocak

Ruhum,

31 kânûn–isânî gecesi de aynı suretle geçiyor. Artık biran evvel vakit ilerlese de yalnız kalsak, diye düşünüyorum. Maamâfîh o kalabalık bile sizi, evimizi düşünmekten beni men edemiyor. Cenâb-ıhakk büyük bir muvaffakiyetle bu işi bitirse de avdette ayaklarınızın altına bütün milletin minnettarlığını koyabilsem. Güzelim ah! Acaba yalnız ne haldesin? Ne kadar müteessirsin! Bunları düşündükçe adeta herşeyi bırakarak kucağına döneceğim geliyor. Ne olur, esasında yalnız senin olmak üzere yaratılmış olsaydım. Sırtımdaki yük sizi müteessir etmeyecek bir vaziyette bulunsaydı. Fakat ne çare kadere boyun bükmek lâzım. Ancak herşey iyi biterek, yine bu emellerimin husûlüne müsait vakit bulacağımı ümid ile müteselli oluyorum.

1 Şubat gece saat 11

Güzelim şimdi Tarsus'tayım. Sabah erkenden oldukça ziyâde bir soğuk içinde Pozantı'da otomobillere bindik. Tamir edilmekte olan şoseden büyük bir suratle Toros dağlarının ormanlıkları içinde yüseklere tırmandık. Kürküme bürünmüş, otomobilin sağ köşesinde kendi kendime düşünüyor, Cemal Paşa'nın sol kulağıma söylediği sözler sağ kulağımdan çıkıp gidiyodu. Nihayet otomobillerin yorulmuş gibi nefes gürültüleri içinde nihayet dağı aştık. Bütün suratle yılankavi ve derin dereleri boylayan yoldan indik. Yolda kâh bir beygir arabasını korkutuyor, kah deve mekkari kollarını birbirine katıyoruz. Güneş her tarafı aydınlatıyor, fakat ısıtamıyor. Fakat indikçe iş değişti. Hele Tarsus'a yaklaşınca adeta

terlemeye başladık. Tarsus'ta öğle yemeğini yeyip atlara bindik, sahildeki kıtaatı, tahkîmâtı gezdik ki, geri döndüğüm zaman her taraf gereği gibi kararmıştı. Teftişimden memnunum. Fevkalâde değil, fakat ümidimden fazla çalışılmış. Yine büyük bir akşam yemeği. Tarsus'a her defa girerken bütün mekteb çocukları şarkılarla karşılıyor. Ah! ne olur ikimiz beraber bulunaydık. Fakat bu alkışlardan müteessir oldum. İnşâallah herşey iyi bitince halkın bizi böyle karşıladığını görür, mesrûr olurum ruhum.

2 Şubat gecesi saat 10

Cicim!

Postadan emin olamadığımdan mektubları yazıyor, emin bir vasıtayla veya kendim takdim edeceğimi ümid ediyorum. Zaten telgraflarım umarım ki fikren bendeni takib etmeye kâfî gelir. Bugece Osmaniye'deyiz. Jandarma yüzbaşısının evine misafirim. En büyük ev bu imiş. Adamcağız kasabada ne varsa toplamış. Sırma işlemeli kırmızı atlas bir yatak takımı, lavabo, masalar, kanapeler, çalar, çalmaz saatler tek tek lambalar. Üstte de bütün gece kapımda uyumamış beklemiş. Haydi hepsi iyi, fakat alttaki odada oturan beşikteki çocuğun ara sıra nara attıkça müteessir olmamak elde değil. Gündüz epey beygirle gezdiğimden azıcık yorulmuşum. Tarsus'tan trenle hareket etmiştim. Ada istasyonunda kahvaltı ettik. Yine Tarsus gibi bütün halk, mekteb çocukları toplanmış. Pek müteessir oldum. Vatan şarkıları, intikam şarkıları sonra da medhiyeler; derken Belediye reisi, arkasından diğer biri nutka başladı mı, artık dinlemeli. Ruhum, insan yüzüne methedilince tuhaf oluyor. Doğrusu bu âlâyişlerden sıkılmaya başladım. Bence sizin ile ve işimle yalnız bıraksalar daha memnun olacağım. Fakat adet böyle imiş. Herşeyden ziyâde askerlerimle merhabalaşmak, onların güzel, yanık simaları biraz yorgunluğumu gideriyor. Hele konağa gelip, yalnız kaldım mı, sizinle hasbihâl ederek, günün âlâmını, fena düşünceleri hep unutuyorum. Yine Kafkas hududunda gitmek devam ediyor. Ah! ne olur şimdi yanımda olsaydın, dizinize yatar, başımı okşatır her elemi unuturdum. Yahut

düşündüğümden dolayı tekdir buyrur, sonra sebebini öğrenince köleni nevâzişlerine garkederdin.

Cicim; ben de hep kendimden bahsediyorum. Nasıl köşkün döşenmesi bitti mi? geziyor musun? inşâallah sizi üzmüyorlar. Köşkün havası bilmem hâlâ sert mi? Aman ruhum kendini üşütme.

3 Şubat Perşembe gece saat 1

Naciyeciğim! bu gece evvela otomobille Gavur dağları(nı. A.İ.) tatsız bir havada sis ve soğuk içinde aştık. Yolda rastgeldiğim taburlar yine şen ve şatır yollarına devam ediyorlardı. Nihayet İslahiye istasyonunda trene bindik. Öğle yemeğini trende yedik. Burada da aynı nâme; köylüler, mekteb çocukları bayraklar, kırık bir muzika artık şarkılar, gürültüler. Nihayet hareketle akşam Haleb'e vardık. Akşam oldu. Şehir donanmış. Zaten vali İslahiye'ye gelmiş hep birlikte inip, otele gittik. Büyük bir ziyafet. İstasyonda yollarda muzika, ahali, askerler. Askerlere merhaba deyip, araba ile hareket ettimdi. Burada Cemal Paşa, usulü gidiyoruz. Onları birçok süvariler arkada da öye. Sonra sünnet alayı gibi diğer arabalar bizi takib ediyor. Hava iyi değil, yağmur hep yağmur. Bîçâre halk yağmur iliklerine işledikleri halde seyredeceğiz diye yerinden kımıldamıyor, birbirini itiyor. Sevinç bağırmaları ile ortalığı çınlatıyor. Ben de içimden halkın bu haline karşı cenâb-ı hakktan muvaffakiyet-i nihâiyyeyi ihsân eylemesini ve bu surette hepimizi sevindirmesini temenni ediyordum. Barones oteline yerleştik. Uzun müddet alışmadığım yorgunluğa bu merasim ilave edilince pek sıkılıyorum. Yemekten sonra da iş. Ah! Naciyeciğim bu saatte ne yapıyorsun, beni düşünüyor musun? Sağ gözüm seyiriyor, inşâallah hayırdır.

4 Şubat gece saat 12

Dün gece rüyamda sizi gördüm. Yanımızda biri kara sakallı, biri genç iki erkek vardı. Bendenize inat onlarla görüşüyor konuşuyor, istirhâmâtıma ehemmiyet vermiyordunuz. Hırsımdan, kederimden ağlaya ağlaya uyandım. Ah! Naciye niçin böyle gördüm.

Gündüz Haleb'in bazı yerlerini ziyaret ettik. Hz. Zekeriyâ camiini, kaleyi, hükûmeti. Bugün güyya istirahat günü. Yağmur yine bardaktan boşanırcasına yağıyor. Bugün Cevdet Bey görüşmek üzere bana gelmek istediğini yazdı. O tarafta da işler pek iyice değilse de neyse. Maamâfîh bunlar ufak şeyler. Hz. Zekeriyya'yı ziyârette Haleb uleması eski bir kuran-ı kerim hediye ettiler. Buranın kalesi şehrin ortasında gayet güzel yapılmış. Gönlüm öyle istedi ki burası bizim olsun da tekrar eski saraylarını yaptırıp, içinde cicim ile yaşayalım. Fakat yalnız sizinle.

(Eksik)

Schloss Pless
29/30 Ağustos 332 Salı gecesi saat 2.40
11 Eylül 1916

Naciyeciğim, efendiciğim!

Bugüne kadar durup dinlenmiyerek daimi dolaştım. Yalnız Galiçya'da askerlerimizi görmek ve arasıra da birkaç saat yemek için karaya ayak bastım. Yoksa bütün işim gücüm, yatmam kalkmam hep trende oldu. Artık dardara imparatorun bulunduğu bu şatoya canattım. Biraz daha böyle aralıksız seyahata devam etseydim, büsbütün sersem olup kalacaktım. Bu gece yatacağım yer, prens pless'lerin Slezya'nın ucunda cidden güzel bir park içinde şatolarıdır. Şu satırları da şimdi yatak odamdaki yazı masamın başında yazıyorum. Burası harb başlayalı şark karârgâh-ı umûmîsidir. Bu gece Bulgar kralı da oğluyla burada bulunuyor. Benim gelmeme şiddetle muntazırlarmış. Çünkü Bulgaristan bu şimdiki sıkışık vaziyette bizden kuvvet isteyecekmiş.

Ruhum! hamdolsun işlerimiz pek iyi gidiyor. Avusturya ve Almanya karârgâh-ı umûmîleriyle görüşüşüm çok iyi oldu. Çünkü bu suretle işin iç yüzünü daha iyi gördüm. Binâenaleyh artık nihayete daha büyük bir emniyet-i kalble döneceğim. Cicim! bu geceye kadar birşey yazmayışım cidden kalbimi ezip büzüyor, bununla cicime karşı büyük bir kabahat işlediğimi duyuyordum. İşte şu bir iki satın yazmaya fırsat buluş doğrusu bana büyük bir kalb ferahı verdi; hele birkaç gün sonra kolların

arasına atılarak nevâzişler içinde seyahatımı anlatırken bu suretle bahşedeceğin istirahatin, mesudiyeti(ni. A.İ.) doğrusu hafsalama sığdıramıyorum.

Arslancığım! birçok merasim oldu. İmparator kabul etti, yarım saat kadar konuştum. Ordumuzun cesaret-i fevkalâdesine mükâfâten ilk defa olmak üzere beni Hassa birinci alay üniformasını giymek üzere alay erkânı meyanına dahil ettiğini uzun bir mektup ile bildirdi. Artık pek çok gülerek iltifat ediyordu. Hep bunlar ordumuzun gösterdiği kaabiliyet ve cesaret sayesindedir.

Sonra imparatoriçeye takdim edildim. O da uzun uzadıya dereden depeden bahsetti. Sonra şatonun büyük salonunda yemek yedik. Ben imparatorun sağında oturdum. Karşısında Bulgar kralı, sağında Bulgar veliahtı bulunuyordu. Doğrusu şatoyu kıskandım. Derhal hatırıma inşâallah ilk fırsatta cicime böyle bir şato yaptırtabilmek geldi. Yemekten sonra salonda Bulgar kralı ile, başvekil ile vs. ile konuştuk. Hep işler arzum dairesinde gidiyor. Bulgaristan kralının bana karşı gösterdiği emniyet doğrusu pek hoş oluyor. Bu suretle iki memleket arasında bu harpte iyi çalışmak kaabil olacağına daha ziyâde kanaat ediyorum. Daha tuhafı galiba aninemin dedikleri olacak, biz de Selaniğe geleceğiz. Şimdilik bu kadarla susuyorum. Fakat herşeyden evvel güzel vücudunun her yerini öper, kemâl-i iştiyâkla şimdi mışıl mışıl istirahatte

Budapeşte'ye seyahat 1332 (1916)

Arslancığım!

Şu satırları Budapeşte'de Ungarya otelinde yazıyorum. İstanbul'dan, daha doğrusu muvakkaten beni cicimden ayıran "Balkan Katarı" olanca süratiyle beni alıp götürüyordu. Nazarım eski surun aralıklarından uzakta yalımızda sizin melûl nurlarını seçiyor gibi oluyor beni pek müteessir ediyordu. Bir taraftan da acaba niçin Peşte'ye çağırıldım diye düşünüyor, fakat bu düşünce bir lahzacık olsun teessürümü gidermiyordu. Ah! Naciye biz ne tuhaf aşıklarız. Bir arada bazen kasten birbirimizi ağlatacak, incitecek sözler arar, tavırlar takınırız. Ayrıldık mı, daha doğrusu ayrılık göründü mü gözlerimiz dolar melûl melûl birbirimize bakar yine ağlarız. İşte o vakit gözlerinizde keşke küstürmeseydim diye okurum. Kalbim daha evvel tekrar eder durur. Ayrılışta, yolda, heran dûçâr olduğum helecanı, azab-ı hali bir türlü anlatamam. Fakat eminim ki duygularım sizinkinin aynı olduğundan ne kadar az yazsam, ne demek istediğimi pek güzel anlattım sanıyorum ruhum.

Artık can sıkıntısıyla yemek vaktini ve sonra okuyup, yatmayı düşünüyordum. Bu suretle Süleyman Numan Paşa'nın (doktor) nekre sözlerinden, Almanların yavan hikayelerinden kurtulmak, sizinle yalnızca kalmak isterdim. Kaş ile göz arasında sabah olmuş.Yatakta mütemadiyyen dönerek, cicimin her halini gözlerimin önüne getiriyordum. Derken Sofya'ya yaklaşmakta olduğumuzu Salih haber verdi. Kalktım, giyindim. Sofya'da askerlerimizle dolu bir tren gördüm ki, bu tren Macaristan'a doğru gidiyordu. Hepsi gülüp, söylüyorlardı. Sofya istasyonunda sefir ve sefaret erkânıyla Bulgar Harbiye Nazırı ve kralın seryaveri vs. vardı. Gö-

rüştük. Bunlardan avdette görüşmek üzere ayrıldım. Derken vagonun salon kapısından 6-7 yaşında bir çocuk girdi. Arkasında da bir sivil vardı. Masûm ağzıyla bana sepetlerini istasyonda bıraktıklarından aç kaldıklarını söyledi. Ve kendisinin Ayşe sultanın oğlu olduğunu dudaklarını bükerek, ma-sûm tavrıyla anlattı. Hakikaten İstanbul'da Nurettin efendiyi istasyonda görmüş ve bana hemşiresinin gitmekte olduğunu söyle-mişti. Buna karşı Sultan Efendiye aşçıdan yemek vs. ikram ettim. Enişteleri olduğum için kabul ettiklerini bildirdiler. Artık Sırbis-tan'a –nâbedîd olan– girdik. Her taraf iyi ekilmiş, hep buralardan geçerken kalbim acı acı eski hatıraları düşünerek kanar. Hele Niş'te büsbütün müteessir oldum. Burada birçok kışlalar vardı. Hepsi hastaneye tahvil edilmiş idi. Buradan sonra şimâle dönerek daha seri gitmeye başladık. Nihayet gece 10 da Belgrad'a vardık. Yarım saat sonra Zemlin'e geçtik. Burada bir fırkamız zabitanını gördüm. Hep memnun ve iyiydiler. Sabah saat 6.30 da birçok fabrikalar arasından geçtikten sonra, Peşte büyük istasyonuna girdik. Orada bizi karşılamaya gelen Alman zabiti, otomobillerle otele götürdü. Bir banyo aldım, elbisemi değiştim. Alman erkân-ı harbiyye-i umûmîyesi ile görüşmek üzere tekrar istasyona gittim. Orada Avusturya erkân-ı harbiyye-i umûmîyesi de gelmişti. Hep konuşuldu. Heyet-i umûmîye memnuniyet. Öğle yemeğini otelde yedim. Hepsi birarada sonra Hilmi Paşa geldiğinden ona gittim. Görüştük. Hep cicimi sordu Matmazeli beyenmediyseniz değiştirecek. Maamâfîh avdette görüşürüz. Sonra burada yegane bizim zamanımızdan kalma bir bina olan Gülbaba türbesini gezdik. Buraya iki halı getirmiştim, onları koyduk. Sonra akşam yemeğine Alman konsolosuna gittik. Avdette otelde birçok telgraflar vardı. Bunları okuyup, yalnız kalınca ki saat 12 yi geçmişti, hemen kaleme sarılıp, yazmaya başladım. Ah! hiç olmazsa bu suretle teskin ediyorum. Ya ruhum! acaba şu anda ne yapıyor?

Güzel vücudunun her tarafını öper, kucaklarım güzelim efendim.

"Enver"in

(Çanakkale Teftişi İlkbahar 1332 (1916))
Perşembe gecesi saat 12.00

Cicim,

Bu gece Gelibolu'dayım. Tam akşam 9 da artık gözgözü görmez olduğu zamanda buraya varabildim. Bugün cidden yorgunluk hissettim. Yarın yine 4'te kalkmak ve 5'te yola düzülmek lazım. Hemen traş oldum. Yemeğe indim. Yarı gözlerim kapanarak, birşeyler yedim. Yukarı odama çıktım. Derken telgraflar geldi. Harekât-ı harbiyye zabitinin tekliflerini dinledim. Telgrafları imzaladım. Salih elbisemi çıkardı. Bacaklarım adeta yanıyordu. Sıcak su ile oğuşturdu. Yatağa girdim. Saat 11. Fakat uyumak kaabil değil. Kalktım. Acele ile cicime şu satırları yazdım. Bari bununla teselli bularak artık uyurum. Fakat ne mümkün. Ah! Naciye sen şimdi ne yapıyorsun? Güzel saçlarından müteşekkil bulutun içerisinden parlayan güzel çehreni kolların arasına almış mışıl mışıl uyuyorsun değil mi? Uyu ruhum! uyu. Senin her müsterih nefes alman bana bütün bir hayat kadar ruh verir. Bugünkü işim dün gibi askerlerimi görmekti. Yeniköy'de piyadeye ateş talimi yaptırdım. Topçuya da kezâ. Fena değil. Yalnız askerler biraz eski püskü giyinmiş, fakat hepsi kanlı canlı. Kendileriyle selâmlaştık, can ve gönülden cevap veriyorlar. Güzelim güzel heryerini öpüp susayım.

Enver

Romanya Seyahati 1332 (1916)
Pazartesi gecesi 27/28 Teşrîn-isânî (9-10 Aralık)

Güzel Naciyeciğim!

İşte yine tren beni sizden uzaklaştırıyor. Fakat bu uzaklaştırma ruhen bilakis daha yaklaştırıyor. Yanınızda bulununca vücudumu kaplayan sevgiyi içinde gaşyolarak göremiyorum. Fakat hayalinizle kalınca iştiyâk, arzu ateşi her tarafımı sarıyor, beni muhit her eşyada cici cicimin güzel nüvâzişini herşeyini arıyorum. Ah! sen nasıl duyuyorsun? Yoksa gözünden kaybolunca beni unutuyor musun? ben de ne kadar günâhkârım. Bilmem neden böyle bir iftiraya cüret ediyorum. Ah! Naciye gözlerimi kapayınca, arkana sokulmuş ellerimle vücudunuzda birşey arıyorum. geliyorum. Sanki parmaklarım yanlış duymamak için bütün hislerini geri çekmiş de yalnız o nefis şeyin bir noktasını, meselâ mini mini ayak parmağının temasını duyuyorum. Yarabbi! o günü göstereceksin değil mi? O gün ki cicim! arzu ettiğin ikinci saadete nail olacak, dünyaya saadet bahşedecek, güzel meleği dünyaya getirecek. Hani ya! bana yazacaksın değil mi Ruhum?

Trende hayat hep bildiğin gibi. İstasyonda Talat Bey, Cemal Paşa ilâh... hep gelmiş. Tek onlardan ayrılarak yalnızca düşünmek için biran evvel hareketi özlüyorum. Fakat hareket edince Hakkı, Süleyman Paşalar vs. toplandı. Onları da savıp, cicime birkaç söz yazdım. Fakat hissiyatımı yazabilmek ne mümkün? Öyleme geliyor ki, geldiğimde kucaklayıp, her tarafınızı öperken ancak onu duydurabileceğim. Müsâade et de ruhum, biraz da yatakta seni kucaklayarak her tarafını öpeyim. Ah! sen kimbilir şu satte ne güzel mışıl mışıl uyuyorsun?

"Enver"in

Salı gecesi

Oh! Ruhum!

Bulgarlarda bir değişiklik var. İtibar yolunda. Hududdan bir ferîk, bir mutasarrıf vs. karşıladı. Fakat onlarla oturmak canımı sıktığından kendilerini görüp, rahata bıraktım. Artık tren Bulgaristan'da şimâle doğru gidiyor.Ah! Cicim! Bulgarların bu karşı ben de nişanlarımı takayım dedim idi. Fakat ne mümkün? Unutmuşum. Artık doğrusu sizi sıkmaktan korkarak, haber vermek istemedim. Fakat Kâzım Bey Saffet Beyden istemiş. Tayyare ile gelecekmiş. Darılmadınız değil mi ruhum! Ah! o Ferzane kimbilir neler düşünüyor. 'Doğrusu kulağını çekeceğim. Ruhum! Ah! şu bizim eski Tuna vilayetinden geçerken o kadar müteessir oluyorum ki, tarif edemem. Allah bunun yine bizim olacağı günü göstermeyecek mi? Hava pek sisli. Eski Zara'da mekteb çocukları bütün halk çıkmış. Yine askerler, kaymakam, islâm mebuslan, müftü beraber. Tuhaf bir tebeddül. Bulgarlar hele islâmları hiç çıkarmazlardı. Anlaşılan bizim kıtaatın muvaffakiyyâtı biraz kendilerini utandırmış. Buradaki islâmlar bir şişe gül yağı verdiler. Hele ihtiyar islâm kadınlan ağlayarak hamdolsun gördük dedikçe, gözlerim doldu. Ne ise inşâallah bunlar da esaretten kurtulur. Tren de Balkanları aştı. Her taraf mamûr. Bulgarlar herhalde bizden ileride. İnşâallah biz de onlara yetişir ve geçeriz. Herhalde askerlikçe onlardan ilerdeyiz.

Naciyeciğim ne yapıyorsun? Beni düşünüyor musun? Yoksa bebek sizi avutuyor mu? Doğrusu böyle olur ise darılırım. Artık her yerde valiler, mutasarrıflar geliyor. Onlara söz söylemek lâzım. Bol Bulgarca dinliyorum. Tren de bu sıralarda süratle beni şimâle götürüyor. Ah! cicim şimdiden hemen dönmeyi düşünüyorum. Yok diğer taraftan da cicim özlesin diyorum. Müsâade et de bu gece de her tarafını koklayıp öpeyim. Hem de hani Ferzane'yi çabuk kovduktan sonra ne yaptıkdı. Onu yapayım. Eğer diğerine müsâade varsa ne olur öyle olsun.

"Enver"in

Çarşamba gecesi
29/30 Teşrîn-isânî (11-12 Aralık)

Bugün öğleye doğru Mecidiye'ye geldik. İstasyonda Bulgar ordu kumandanı karşıladı. Biraz gevezece. Fakat iyi bir adam. Hava fevkalâde sis, yağmur da ciseliyor. Öğle yemeğini büyük bir kalabalıkla yedik. Artık nutuklar medihler yolunda. Yemekten sonra Köstence'ye hareket ettik. İstasyonda Alman valisi ve bizim vali vardı. İndik, yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor. Limana gittik. Şehir bombboş, hep soymuşlar. Almanlar, Bulgarlar, Bulgarlar da Almanlar diyor. Bize verilecek birçok erzak vs. var. Akşam yemeğini Kralın sarayında yedik. Geceyi trende geçiriyouz. Yarın erkenden, yani karanlıkta kolordumuzu teftiş edeceğim, gideceğim. Cicim seni ve cicimizi öpmeye müsâade eder misin? Maamâfîh ondan vazgeçtim fakat sizi mutlaka öpüp koklamalıyım. İsterseniz kim tavlada yenerse o haklı olsun.

"Enver"in

Perşembe gecesi
30-31 Teşrîn-isânî (13 Aralık)

Elmasım!

Bu gece tren Rusçuk'a doğru yolda. Gündüz hava pek sisli ve yağmurlu olmakla beraber kıtaatı ve tahkîmâtı görmek üzere ileri gittim. Asker çok çalışmış. Yerleri gayet iyi ve mahfûz. Ateşlerini yakmış ısınıyorlar. Ekmekleri, yiyecekleri hep iyi. İleride tahkîmât mükemmel. Tel örgüleri vs. pek çok ve güzel. Sonra bir hayvanla ihtiyattaki bir alayı selamladım. Konuştum. Hepsi neşeli. Ah! ruhum, mümkün olsa da ordularımı sana göstersem.O güzel kalpli, mert çehreli askerlerim sizi tanısa, sevse. Eminim ki onlar kalben hep sana merbûttur. Onlar memleketle beraber cicimin istikbâline de çalışıyorlar. Öğle yemeğini kolordu karargâhında yedik. Bulgar ordu kumandanı bizimkilerden pek memnun. Yağmur da hiç durmadı. Yollar hep çamur.

Biçare askerlerim epeyce zahmette.

Fakat Kafkas taraflarına nisbetle bunlar hiçtir. Herhalde yiyecekleri ve rahatları iyi ve yerleri de sıcak. Ah! acaba bebeğimiz de ileride böyle kıtaata kumanda edecek, onları düşünecek mi? Bulgarlar islâm ahaliye epey eziyet etmişler. Ne yapalım bunları huylarından geçirmek pek güç. Naciyeciğim, müsâadenle bu gece güzel vücudunun her yerini öpüp, rahatına bırakayım.

"Enver"in

Cuma gecesi
31.1. (14 Aralık)

Naciye!

Neden bu gece yine beni ağlattın? Doğrusu bu gece ne yaptığını soracağım. Hain! yoksa hâşâ rüyamdakini hissiyatla söylediğimden kusurumu affet! Güzelim o kara bıyıklı büyük gözlü kamburca adam kim idi ha! ismini söylemem. O korktuğum sima seni her an takib ediyor. Siz de ona iltifat ediyor, öpüyor, okşuyordunuz. Ah! Naciye ne günahım var ki, bu hayâlât beni kovalıyor? Hâlâ yazarken elim titriyor, ne yazacağımı şaşırıyorum. Sabah tren Rusçuk'a varınca istasyonda Bulgar fırka kumandanı, askeri kumandanı, vali, islâm müftüsü ileri gelenleri hep karşıladı. İstasyon bayraklarla donanmış. Hulâsa büyük nümayişe hazırlanmışlar idi. Bir bölük askeri muzika istasyonda çalıyordu. Bunları selamladıktan sonra otomobillere binip, kuvvetli sis içerisinde Tuna'yı Avusturyalıların askeri köprüsünden geçtik. Yolda yer yer Romanyalıların tahkîmâtı görülüyordu. Bükreş'e yaklaşıldıkça henüz gömülmemiş birçok rumen askeri cesetleri, beygirleri görülüyor. Muharebenin tahribatı anlaşılıyordu. Öğleye doğru güneş güç hâl ile çıkabildi de böylece hava ısındı. Yolda asker ve arabalardan yavaş yavaş ilerliyerek nihayet Bükreş'e girdik. Herşey, herkes sulh gibi yerinde. Nihayet Bulvar oteline konağımıza geldik. Saat yarım olmuştu. Makenze(?)n ile resmî ziyafetlerden sarf-ı nazarla yemek

yiyip, hemen dışan çıktık. Halk toplanmıştı. Otomobil hareket ederken, "Yaşa" diye bağıranlar olduğunu görünce şaştım. Evvela yeni kralın hariçteki ikametgâhına gittik, gezdik. Sonra da saraya. Teferruatı pek mühim olmayan bu bina olduğu gibi kalmış. Yalnz kıymetli eşya kaçırılmış. Burada kraliçenin salonunun yanındaki kışlık bahçeden bir kirizantem koparmaktan kendimi alamadım. Halbuki hiçbirşeye dokunmamak lazım imiş. Akşam avdetle yemeğe Maksen'e gittik. Nutuklar söylendi. Yarın karanlıkta askerlerimizi görmek üzere ileri gideceğim. Güzel kolların arasına çerçevelenmiş güzel başını öperek, seni allahın birliğine emanet edérim. Ruhum! Miniminiyi okşamama da müsâade edersin değil mi güzelim.

"Enver"in

Cumartesi gecesi saat 10

Ruhum! Çamur içindeyim. Şimdi geldim. Herkes elini yüzünü yıkarken, ben de cicime şu satırları karalamak istiyorum. Bu sabah denizde yüzer gibi sis içinde otomobil ile erkenden hareket ettik. Bitmez tükenmez Romanya ovalarını geçerek, nihayet beygire muhtaç olduğumuz yere 50 km. sonra geldik. Burada yol bittiğinden hayvanla gitmek lazım. Çamur hemen hayvanların diz kapaklarına kadar çıkıyor. Düşe kalka öğle yemeğini yemek için bir köyde durduk. Sonra yine yürüdük. Nihayet bizim askerin ağırlıklarını gördük. Biraz sonra bir alayın istirahat ettiği köye girdik. Hemen silah başına çaldırdım. On dakikada efrâd hazır oldu. Hepsini gözden geçirdim. Selamlaştık, konuştuk, hepsi şen şatır. Bu alay esasen Bükreş önündeki muharebenin kazanılmasına asıl yardım eden alay. Sonra sancağına nişan taktım. Birkaç söz söyledim. Hepsi memnun beğşuş. Ah! bu askerleri gördükçe doğrusu ne kadar memnun oluyorum. Süratle hareket etmek lazım idi. Alay zabitlerine allahaısmarladık diyerek, ayrıldık. Yarı yola gelmeden karanlık oldu. Karalıkta çamur içinde süratle ilerliyorduk. Nihayet arkadaşlardan bazıları geri kalmaya başladığında yavaşladık. Köye ge-

lince, 1 saat de otomobilleri aradık. Nihayet işte saat 10 da Bükreş'e varabildik. Biraz temizlenip, tekrar size yazacağım.

Ah! ruhum ne olur bu kadar yorgunluktan sonra dizinin dibinde oturup, nüvâzişlerine, iltifatına mazhar olaydım. Doğrufsu kalbim artık dayanamayacak hale geliyor.Ya sen, acaba beni düşünüyor musun? Yoksa artık bebek beni unutturuyor mu? Fakat kalbim aksini söylüyor. Bilakis o oynadıkça beni istiyor, hissediyorsun. Ah! ne vakit gelip ikinizi de okşayacak, öpeceğim. Naciye! İhtimal benim yerimde başkası olsa burada gördüklerinden gaşyolur. Bence bütün şaşaa ve güzellik içerisinde yalnız herşeye bedel olan birşey eksik. O da sen ruhumsun! İftirak bana bu boşluğu daha ziyâde hissettiriyor. Artık yann erkenden bir iki istihkâmı görmek için hareket edeceğim. Ve böylece sana yaklaşacağıma pek seviniyorum. Güzel yanaklanndan öper, seni istirahata terk ederim güzelim.

"Enver"in

Ankara yolunda, trende
24 Nisan 330
7 Mayıs 1914

Naciye'ciğim,

Trende herkes derin bir uykuda, güneş bile henüz uyanmadı. Ben ise refîka-yı hayatımı kaybetmekle araya araya yorulmuş, ümidi kırılmış, boynu bükük bir asır görmüş ağaçlardan birinin kırık dalında kitabiden gözlerini kapamak istediği halde ayrılıktan mütevellid teessürün verdiği acı ile kesik kesik heyecanlar, kıpırdamalarla nihayet uyuyamayan güvercin gibi, bütün gece hayalinizle, hülyanızla yarı uykuda yaşadıktan sonra, gün açılınca hemen yatağımdan fırladım, giyindim. İşte şimdi de size birkaç kırık söz ile hissiyatımı anlatarak, teskin-i teessüre çalışıyorum. Fakat mümkün mü? Ah! Güzelim dün gece söylediğim gibi keşki imkân bulunsaydı da diziniz dibinde kalarak her an sizin beşûş, afîf, temiz yüzünüze bakarak hayatın mes'ut kısmını yaşasaydım. Fakat bu da mukadder imiş. Dünkü dolu dolu bendenize mütevveccih mavi gözleriniz gözlerimin önüne gelince tüylerim ürperiyor, Allaha isyân edeceğim geliyor. Yazık değil mi? Güzel Naciye sen böyle teessürler altında ezilesin. Hayır cicim... hayır. Eğer teskin-i teessür edemezseniz allahaşkına iki kelime ile bildiriniz. Saadetin için vazifeme karşı bile ihmâli göze aldırırım. Tek siz mes'ut, bahtiyar yaşayınız. Tren bütün süratiyle uçuyor. Yedd-i kudret böylelikle bendenizi sizden uzaklara çekip götürüyor. Fakat vagon tekerlerinin her devrinde bendinizi siz sultanıma rabteden görülmez, fakat pûlâd gibi kuvvetli rabıtanın gittikçe kuvvetlendiğini hissediyorum. Bu hisle mütenâsiben de sizi özlüyorum. Naciye, düşün düşün ki,ne bu gece

ne de bu sabah sizin güzel nazarlarınız yüzümü okşamıyor. Öksüz çocuklar gibi gözlerim dalgın, melûl melûl etrafıma bakarak sizi aradıkça, şaşkın şaşkın baktıkça gören olsa elbet de merhamet ederdi. Kimseye bu halimi göstermemek için çalışıyorum. Ona buna karşı bende kalsın. Böylece sizi hiç olmazsa bu yumuşaklığınızda daha derin açılırım hiss-i ebedidir ki, bir daha böyle anlaşmak imkânı çaresini bulayım.

Naciye'ciğim henüz Ankara'ya dört, beş saat var. Alafranga dokuz buçukta oradayız. Hava soğuk hele teessürden durmuş kalbim hiç hararet vermiyor. Güzelim sizi bu teessürüme iştirak ettirmek istemem. Bilakis kendimi şen göstererek teessürünüzü azaltmak isterdim fakat ne mümkün. Hep öyle yalnız Enver. Herşeye hâkim olacağımı zannederken his hayatıma hükmedemiyor, kalemimi de onun emrine bırakıyor. Fakat değil mi güzelim? Vaadediyorsunuz gezip, eğlenecek, güleceksiniz. Köşke gidiniz öyle biliniz ki S ile bile gezmenizi kıskanıyorum. Ta! ki bendenizi muvakkaten unutup, müsterih olunuz. Güzel dudak ve yanaklarınızdan, vücudunuzdan kuvvetle öper Allaha emânet ederim.

Enver

Harbiyye Nezâreti
Husûsî
Haziran 330

Cici Naciye'ciğim,

İşte şu anda herkes yatağa çekilmiş, bugünkü yorgunluktan bî-tab derin bir uykuda veya uykuya dalmak üzeredir. Saat 12 yi 12 geçiyor. Sizden ayrılalı tam 19 saat 12 dakika oluyor. Bu zaman uzadıkça bir taraftan teessürüm artıyor, diğer taraftan yine birleşmemiz zamanı kısalmakta olduğundan sevincim büyümektedir. Şu kağıdı size Balıkesir'de eşrâftan İskender Bey'in evinde yazıyorum. Hafız Hakkı ve saire dışarıda sofada, ben ise evin yegâne mükellef odasında sizin hayalinizle söyleşmekteyim. Ya siz ruhum, ah! kalbim sizinde benimle beraber olduğunuzu anlatıyor. Naciye'ciğim köşkün önündeki köşeyi dönüp gözlerim sizi pencerede ararken görmüşcesine pek müteessir idim. Fakat tam artık pencereyi gözden kaybedeceğim sırada gördüğüm güzel beyaz vücudun bana yeniden kuvvet verdi. Maamâfih sizi gözden kaybedince meyûsâne otomobilin oturduğum köşesine yıkılıyordum. Eğer yalnız olsaydım artık o(nu.A.İ.) sizden bütün metânetime rağmen saklıyamazdım. Gözyaşlarıma yine yol verecektim. Naciye, seni ah! yaramaz diyen hitabını istediğim halde gönlüm men'ediyor. Ne olurdu sizi şöyle bir kerecik kollarım arasında sıkıp öpseydim. Ah! Fakat ne çare talih yine hâkim. İşte bütün arzularıma rağmen beni sürükleyip vazife diye boynuma doladığım ip bile çekip duruyor. Fakat ben kısmen olsun ona galebe çalacağım. Bakınız bugün tam 610 kilometre katederek ve Bandırma'daki askerî ve saireyi görerek Balıkesir'e geldim. Hava cehennemî sıcak idi. Şimdiye kadar buradaki kıtaatı

teftiş ettim. Yarın öyleden sonra saat 5 te talim meydanında topçuları görecek ve hemen Edremit-Ayvalık üzerinden Bergama'ya gideceğim. Çiçeğim bilmem telgraflarım varıyor mu? Belki çok gelecek fakat mesaide böyle icab ettiğine göre iki telgraf vermeyi men'eyledim. Bugünkü hareketle tam iki gün kazandım. Yarın bir gün en umadığınız bir zamanda Enver'inizi dizleriniz dibinde görecek ve o güzel semavî gözlerinizin tatlı süzülüşleri altında ruhumun gaşyolduğunu hissede ede güzel dudaklarınızı emeceğim. Bu kadar açık söylediğimden dolayı afvınızı diler, güzel yanaklarınızdan öperim, Naciye'ciğim. Hemşire hanımefendiye selam ederim. Zat-i Melek hanıma selâm.

Enver

Öğleden sonra saat oniki, dakika yirmi
Bergama 12. Haziran 330

Ruhum Sultanım,

Size yaklaşmak için üzerimde konduğum yolun işte bir kısmını daha bitirdim. Böylece Balıkesir'den hareketle öğleden sonra saat beşte oradaki Cebel taburunun talimlerini teftiş ettikten sonra Edremit'e hareket ettim. Sonra sırası ile Dikili üzerinden Bergama'ya geldim. Buradaki her yeri gördüm ve muâyene ettim. Ahvâl iyidir. Ayvalık kasabası müstesna olmak üzere bütün Rum ahali hicret etmiş. Yerlerine İslâm muhacirler konuyor. Bergama'ya gece vardım. Öğleden sonra saat dokuz takriben. Hep ahali yine bekliyordu, şimdi yemekten kalktım. Saat onbirbuçuk. Gûyâ yatıp uyuyacak ve sabah saat üçbuçukta kalkacağım. Ah! Naciye'ciğim. Telgrafınızı Edremit'ten sonra Büyük Ayazment'te aldım. Artık sevincimi sormayın. Bununla az çok müteselli oldum. Demek siz de bendenizi düşünüyorsunuz. O anda yukarıya doğru yüzüme bakarken güzel gözlerinizin kesbettiği manzara gözüm önüne geldi. Sizi görüyor oldum. Sonra bütün hayatımda telkinle önceden bir gece gaşyoldum. ani olsun ayrılığımı unuttum. Birlikte bütün bir sürü halk arasında yalnız sizinle bulunuyormuşa döndüm. Ah! Güzelim. Siz ne kadar sihir-âlûdsunuz. Tevbîhlerinizi bile düşündükçe onlarda da ayrı bir cazibe duyuyorum. Ah! Yaramaz. Hani

dudaklarını, ellerini öperek, istemediğin vücudumu acaba şimdi acıyor o beyhûde geçirttiğin dargın anları acı ile hatırlamıyor musun? Biraz da sizi üzeyim mi? Orada kimlerle görüştünüz? İnşâallah S. gelmemiştir. B. de gelirken vapuru batmıştır cicim. Eğer günde on günlük günü katedmekle süratle hareket etmeseydim

mutlak her gün mektub isterdim. Fakat yine isterim. Hiç olmazsa gördüklerini, nasıl vakit geçirdiklerini yazınız da gelince bendenize okutmanız ne arsız imişim. Yanınıza değil iken bile yine başka şey istemekten bıkmıyorum. Fakat bu da hatıra gibi beylerin görüşmesinden daha müziç değil ya. Naciye söyle ruhum, söyle Allahaşkına sen o demleri unuttun mu? Ne tatlı değil mi? Hele sizin yarı açık ağzın içinde gül renkli dudaklarınızın arasından görünen beyaz dişlerinizle tasavvur doğrusu çıldırtıyor. Ne olur bu yorgunluk üzerine bile yalnız şiddetle yüzünüzde geçici kırmızı dalgalar hasıl edecek, dudakları kırmızı boyayacak buseler kondursaydım. Sizi şöyle kollarım arasına alıp inleseydim. Fakat hep bu hayallerim tahminimizden az sonra hakikat olacak mı? İnşâallah. Düşündükçe şimdiden bir helecan kalbimi sükûtla kaplar gibi oluyor. Evvet hiç ummadığınız zamanda kucaklayacak evvela nice süratle öpeceğim. Evdekilerden arzu buyurduklarınıza selamımı lütfen tebliğ buyurursanız, müteşekkir kalırım. Yarın Manisa'ya, vakit kalırsa oradan İzmir'e gideceğim. Güzel fakat öpemediğim gözlerinizi muhabbetle emerim. Ruhum.

Enver'iniz

Grand Hotel Kraemer Palace
İzmir, 12 Haziran 330

Naciye'ciğim,

Bugün hakikaten yorgun bir halde İzmir'e girdim. Yolda, İzmir'de, halkın gösterdikleri sevinç tasavvurun fevkında idi. İnşâallah bu iyi kalbli milletin yüzünü böyle güldürmekte daim olacağım. Fakat bu alkış tufanı arasında birşey düşünüyordum. O da Naciye'ciğimin bendesinden uzak mevcudiyeti idi. Fakat yine hatırıma siz gelmekle yeniden kuvvetlenen azmim sayesinde yanaklarını, vücudunu yakında öpeceğim. Hem de bayıltıncaya kadar. Naciye'ciğim bilmem nasıl vakit geçiriyorsunuz? Arzu buyurduklarınız geldiyse belki hoşça eğlenirsiniz. Fakat kulunuzu unutmazsınız. Ah! Ne olur hiç olmazsa telefonla konuşmak imkânı olsaydı ne güzel olacaktı. Ah! Naciyeciğim bugün bu akşam iştahsızlıktan hiç bir şey de yemedim. Bilmem hiç anlamadığım bir durgunluk var. Ah! Şimdi o kadar muti oldum ki, bin kere kovsanız yine gelip ayaklarınıza yüzümü süreceğim. İnanın ki, şimdi Enver'ini görseniz herhalde daha çabuk merhamete gelirsiniz. Güzel Naciye'ciğim darılmazsınız değil mi? İşte yine saat bir. Vali ve Talat Bey'le uzun uzadıya konuştum. Saatlerce orada kalınca böyle geciktim. Bu sabah saat üçte kalkmıştım. Yarın ise beşte. Binâenaleyh vücudumu dinlendirmek için biraz daha fazla vakit var. Fakat kalb müsterih olmayınca vücut nasıl dinlenir? Ne olur, iki dakikacık yanınızda bulunup, kolların arasına girseydim. Şimdi böyle mi olurdum? Şimdilik güzel yanaklarınızdan öper, unutmamanızı istirhâm ederim, güzelim.

"Enver"iniz

Yavuz'dan, 23 Teşrîn-i sânî 330
6 Aralık 1914

Herkes yukarıda salonda oturuyor. Saat henüz dokuzbuçuk, ben Naciye'ciğimle doya doya hasbıhâl için kamarama çekildim. Ah! Güzel melek evden nasıl çıktığımı bilemiyorum. Selamlıkta bekliyen pederim ve saire yaşlı gözlerimi görünce şaşırdılar. Ben gûyâ seni teselli için ağlamayacaktım. Fakat heyhat görüyorum ki, ben cidden değişmişim. Sizden ayrılış ruhumun bedenimden ayrılmasından daha dehşetli oldu. Halbuki ben gûyâ metin olacaktım. Güzelim şimdi bile ne söylediğimi ne yazmadığımı (yazdığımı A.İ.) bilmiyorum. Yalnız her yerim vücudumun her noktası sizi duyuyor. Sizinle yaşıyor. Evet Yavuz'a binip de artık ayrılık velev az bir zaman için olsa da kat'iyet kesbedince hemen şaşaladım. Kamarama girdim çıktım tekrar girdim. Nihayet amiralin beklemesine bakmayarak bir köşeye yığılıp kaldım. Ah! Ne fena hâl. Artık kendime hâkim değilim. Aradan bilmem ne kadar geçmişti, gemi hareket etmiş beni de yemeğe çağırıyorlardı, çıktım, sofraya oturdum artık bir makina gibi sadece hissiz hareket ediyordum. Ara sıra söylenen sözleri anlamağa çalışıyor fakat dalgın gözlerime fikrim de uygun olduğundan anlamaz oluyordum. Ah! Naciye'ciğim o hıçkırıklarını hâlâ işitiyorum. O yanaklarını ıslatarak dökülen gözyaşlarını hâlâ dudaklarım içiyor. Niçin seni ağlattım, neden hep yanında kalmadım neden ağlıyordun, ağlıyordum. Ne olur ben diğerleri gibi dizinizin dibinden ayrılmasaydım. Ah! Güzelim hep talihsizliğim seni de böyle teessür içinde incitiyor. Fakat kendimi teselliye başladım. Artık görüşmemiz için geçecek zamanlardan üç saati geçirebildiğime seviniyorum. Çünkü böyle görüşme anı üç saat yak-

laştı. Ah! Güzel Naciye'ciğim, ruhum, efendiciğim sizi şimdi kim teselli ediyor. Sizin yanınızda hiç olmazsa bir iki kız var, ya bendeniz yapayalnız sadece hayaliniz bana yakın olan fakat sizi uzak tutan hayalinizle karşı karşıya bulunuyorum. Hoş bundan da memnunum. Beni böyle sizinle yalnız bırakmalarını istediğim için ki, böyle bir köşeye çekildim. Yavuz yavaş yavaş Boğazdan çıktı. Zifiri karanlıkta koca bir kara gölge gibi Boğazın içinde döne döne dışarıya çıkıyor. Ben ise karanlıkları yaran nazarımla yatak odamızı sizi arıyor, görmeye çalışıyorum. Arasıra: yavaş! torpil mıntıkasında, tehlike mıntıkasındayız, seslerinden başka bir ses yok. Etrafımda koca bir karanlık kitle insanlar, tayfalar, amiral, zabitler hepsi sâkitler. Fakat olar geminin ön tarafına doğru bakıyorlar. Ben ise hep evimize. Biran amiral konuşmak istedi, fakat bereket versin ki kısa kesti. Yoksa pek mahcub olacaktım. Güzelim bak dün gece bu vakit ki, niyazım ne kadar musîb imiş. Biliyorum bu mektubumu ancak birkaç gün sonra gönderebileceğim. Fakat zararı yok. Ben yazıyorum belki okur beni duyarsınız. Belkide gözyaşlarınız kuruduğu zaman beni hatırlarsınız. Şimdilik güzel gözlerinizden, yanaklarınızdan öper, seni bağrıma basarım, güzelim.

Enver'in

24 Teşrîn-isânî 330
7 Aralık 1914

Sevgili Meleğim!

Gece bir türlü gözüme uyku girmedi. Sabaha karşı dalmışım; fakat dalmamla gözümün açılması bir oldu. Rüyamda sizi kollarını bana doğru uzatmış çağırır bir halde gördüm, yine gözlerim doldu, dumanlandı fakat ağlamıyordum. Yalnız hıçkırıklar boğazıma diziliyor, bana adeta nefes aldırmıyordu. Oh yarabbi! acaba ihsân ettiğin saadetin ecri olarak mı böyle sıkıyorsun. Fakat olsun cicimi beni çağırır gördüm ya! o yeter. Bununla bin sene ağlasam yine allahın lütfunu ödeyemem.

Naciye'ciğim herkes kalkmış kahvaltıda bekliyordu. Kalktım zarûrî giyindim. Lokmalar boğazıma diziliyordu. Fakat yine arzunuzu yerine getirmek için yemeye çalışıyordum. Derken Bronzar Paşa hazretleri alelacele seyahati dolayısiyla bahsetti. Derken gözlerim dumanlanmaya başladı. Artık duramadım kalktım güvertede gezinmeye başladım. Denizin râtıb havası yüzüme çarpınca az ferahladım. Hava güzeldi. Amiral uzaktan talihinize hiç böyle güzel hava görmedim diyordu. Ben ise güyya arkadan bizi takib eden nakliye gemilerine bakıyormuşum gibi ufukta Boğaz'ı arıyordum. Heyhat uzakta mavi hafif dalgalar denizin etrafımızda çevirdiği çemberden başka birşey göremiyordum.

Naciyeciğim, artık bu hâl ile akşamı nasıl edeceğimi düşün. Haritayı önüme aldım, odamda biraz bakmaya başladım. Fakat gözüm bakıyor, fakat anlamıyordum. Hep müfekkirem sizde. Ya! hele bu sırada zihnime gelen şeyler. Onları sormayınız. Hem gözyaşlarını düşündükçe bu düşüncelerime kızıyordum. İki defa Nazlıyar Ha-

nıma mektub yazmışsınız. Filhakika teşekkür için olacak, fakat niçin diyor buna bir takım başka manalar veriyordum. Affet güzelim. Bu kıskanç gönlüm hiç terbiye olmayacak. İşte yine gözümün önüne o çukur siyah gözleri, öne doğru çıkık başı, kamburuyla yine geldi. Ne yapayım cidden müteessirim. Ah! ne olur yanında olup da, güzel mûnis bakışlarınla bana hep bunları unuttursan. Bu düşüncelerin beyhudeliğini anlatsaydın.

İşte bu akşam ben, gündüzden kalan işe devam ediyorum. Böylece tam 24 saat geçti. Ya siz ne yapıyorsunuz güzelim? Ah! telgraf vermek mümkün değil. Zırhlının telsiz telgrafı var. Fakat ne yapmalı Karadeniz'de bulunduğumuzu düşmana belli etmemek için ses çıkarmamak lazım. Hamdolsun, şeytan kulağına kurşun nakliye gemileriyle asıl tehlikeli olan kısmı geçtik. İnşâallah afiyetle Trabzon'a varınca telgraf veririm. Fakat daha 36 saat beklemek lazım. Bugünkü mektubumu da güzel vücudunun her tarafını öperek, öperek bitiriyorum. Umarım ki siz de şimdi bunları hissediyorsunuz. Ruhum.

"Enver"in

25 Teşrîn-isânî 330
8 Aralık 1914

Güzel meleğim, Naciyeciğim!

İşte yine bir gece geçti, sabah oldu. Bu gece yorgunluktan bîtâb olarak biraz gözlerim kapanmış idi. Gece yarısı saat yarıma doğru bir silah başına işareti verildi. Hep gittiler. Ben zaten giyinik uzanmış olduğumdan hemen yata-ğımdan kalktım, kaptan mahalline gittim. Gece görünmemek için fenerler sönüktü. Her yer karanlık, amiral köprüsü üzerinde herkes uzakta bir fenere bakıyordu. Meğer bir posta vapurunu düşman gemisi sanmışlar. Torpido baskınına uğrayacağımızdan, hazırlanmışlar. İş anlaşıldı, hep yerlerimize döndük. Ben tuvalet çantasını açtım. Resminizi yine mutadım vechile öptüm, ağladım. Ya! hakiki olup da bir torpil ile vapurumuz batsaydı, yalnız olsak kolay bir çok posta vapurları var. Onun için yavaş gitmeye mecburuz. Ah! Naciye. O yazıları, evde iken okuyup anlayamadığıma şaşmıştım. Şimdi yanımda ol da gör. Ah! İçimi derin derin çekerek hıçkırıklarla ağladığımı görünce belki halime acırsın. İşte şimdi gündüz, hava güneşli, pek iyi. Zırhlının yanlarında bir çok yunus balıklar, mübalağasız adam boyu denizden havaya atlaya atlaya beraber geliyorlar. Acaba onlar da böyle düşünce var mı? Belki de pek bahtiyardırlar. Fakat yok. Bütün açlıkları ile size olan muhabbetimi hiç bir şeye değişmem derken, öğleden sonra bir hız aldım. Dört düşman gemisi Trabzon önünden garba bize doğru geçmiş. Bu sırada direkteki nöbetçi uzaktan gemi dumanı gördüğünü söyledi. Hemen şimâle döndük. Nakliye gemileri dolayısıyla düşmana görünmek istemiyorduk. Bir taraftan da karanlık olmasını bekliyorduk. Derken karanlık oldu.

Bu defa İstanbul'dan gelen bir telgraf Trabzon'da dört büyük, dört küçük düşman gemisinin garb-i şimâliye doğru öğle vakti hareketini haber veriyordu. Hesab ettik tam saat dokuzda bizim yolumuza uğruyor. Gece işaret vermek yerimizi belli etmek olacağından vazgeçtik. Allaha tevekkül ile yolumuza devam ediyoruz. Anlaşılan bir tesadüf, yahut düşman bizi haber almış. Maamâfih bakalım cenâb-ı hakk inşâallah muhafaza eder. İşte bu sırada kalbimden neler geçtiğini söylesem, zaaf-ı kalbime hükmedersin. Gözüm önünde güzel gözlerini üzerime dikmiş, mahzûnâne neler olduğunu sorar bir halde görüyorum. Oh Naciye! Ben çok zayıf olmuşum, eğer böyle mütemadiyyen ağladığımı görecek olsalar kimbilir bana ne diyeceklerdir. Ne olur her yer sakin olaydı da, ben de ayağının ucunda sadık bir köpek gibi ayrılmayaydım. Artık yazıma devam edemeyeceğim. Yan damarlarım şişiyor, beynimi sıkıyorlar sanıyorum. Bugünlük güzel dudaklarından öperim güzelim.

"Enver"in

30 Teşrîn-isânî 330
Aralık 1914

Ruhum,

İşte bir hafta oluyor ki, senden ayrı yaşıyorum. Fakat bu yaşayış ruhsuz bir vücudun dünya yüzünde kalması gibidir. Bütün düşünce size matûf. Zihnim daima acaba ne yapıyorsun, nasılsınız ilh. gibi bin türlü sualerle dolu. Ah! Naciye sensiz yaşayabilmenin cidden imkân haricinde olduğunu, bütün mevcudiyetimle duyuyorum. Ya siz ruhum ne duyuyorsunuz? Bu sabah saat yedide ordu karargâhına hareket ettim. Erzurum'dan otomobil ile dört saat uzak, hava soğukça, bu sıra bir çok kâfîleler gidip geliyor. Ah! Güzelim. Ne olur otomobilde yanınızda bulunup güzel nazarlarınız altında belinize sarılmış, dünyayı unutmuş bulunsam. Bu sıra birçok hasta kâfîleleri de buna ilaveten geliyordu. Ordu kumandanı ile vaziyet hakkında görüşüp, işi kararlaştırdık. Akşama döndüm. Yarın yine erkenden gideceğim. Her taraf askerle ve karla dolu. İnşâallah askerin bu hevesi sayesinde iyi olacak.

Güzelim, şimdi geceliğimi giydim, odamda büsbütün yalnızım. Resminizi mutadım vechile ziyâret ettim, öpüp, kokladım. O güzel bakışınız, o hoş ah! Buradaki mevcudiyetimi ne kadar ağırlaştırıyor bilseniz. İnşâallah muvaffakiyetle döner, güzel gözlerinizden öper, bütün bu ayrılık acılarını çıkarırız. Yine uykum yok. Resminiz karşımda. Yaşadığımız güzel anları hatırlayarak daha doğrusu yenileyerek koltukta oturuyorum. Ah! Ya Rabbim ayrılık görüştükten sonra ne acı imiş. Naciye'ciğim, güzelim, cicim yalıya gidiyor, orada bendenizi hatırlıyor musunuz? Hem de istirhâm ederim, bendenize mek-

tub yazınız. Hatta telgrafla da rica ettim. Sıhhat haberinizi de istirhâm eder, hem de birşey soracağım, bebeğimiz var mı? Hani o yaramaz bu kadar bekletti. Elmasım, cicim müsaadenle güzel yanaklarından, dudaklarından, her yanından öpüp, kucaklayayım da uzakta daima sizi düşünen bir vücut bulunduğunu daha yakından hissediniz Naciye'ciğim. Aninelerime mahsûs selâm eder, ellerinden öperim.

Enver'in

Kânûn-ı evvel 330

Elmas meleğim, efendim,

Bu sabah yine pek erken merkezdeki kıtaları görmeğe gittim. Orada 1905 rakımlı tepeyi zapteden alayı gördüm. Meğer kumandanı benim sınıf arkadaşım(mış. A.İ.). Alay yine talîmle meşguldü. Efrâda bir kaç söz söyledim. Hepsi yeni hücumlara hazır olduklarını söylediler. Bu kıtalar dünkü askere nisbeten daha iyi giyinmiş ve gösterişli. Orada diğer kıtaatı görerek 12 saat beygir sırtında bulunarak nihayet ordugâha döndük. Tepelerde güneş var, hava adeta sıcaktı. Vadiler hizasınca sis ve soğuk karargâha geldiğimde bıyıklarım ve kirpiklerim buz tutmuş, bembeyaz olmuştu. Ah! Ne olur bu kadar yorgunluktan sonra Naciye'ciğimin kolları beni karşılasa idi, o vakit her şeyi unutur, yorgunluğum mükâfâtını görürdü. Naciye'ciğim ne olur iki satırını alabilsem ah! ne olur? Telefon olsa idi hiç olmazsa her an güzel sesini işitip sevinirdim. Acaba başkalarına telefon ediyor musun? Güzel dudaklarını acıtıncaya kadar emer, seni kucaklarım ruhum.

Enver'in

3 Kânûn-ı evvel 330
16 Aralık 1914

Cicim,

İşte yine Erzurum'da valinin evindeyim.Bugün süvari fırkasını gördüm, pek hoşuma gitti. Zabiti, hayvanı, neferi hep genç. Dün akşam bir Rus keşif kolunu basmışlar. İki nefer,iki beygir almışlar. Bu kazak beygirlerini bana göndermişler. Bir hatıra... Doğrusu ordudan ümidim pek çok inşâallah yakında cicimi de sevindirecek haberler vermeyi Allah nasib eder. Fakat hava doğrusu soğuk, dereler civarı hep böyle 90 yaşında ihtiyarlara benzedim, her tarafım bembeyaz. Tuhaf bir şey söyliyeyim, burada hep sakal salıveriyorlar, fakat bendeniz salıvermiyeceğim. Doğrsu bu kadar sakallılara kumanda etmek hoşuma gidiyor. Hatta Bronzar Paşa da sakallı oldu. Ruhum bu gece de resmine secde ettikten sonra ağladım, Allahımdan bize fevz u nusret vermesini temenni ettim. Sen de dua et olmaz mı meleğim? Her halde duanız ind-i Bârîde makbûl geçer. O güzel saf ruhunun teveccüh edeceği her maksat husûl bulur. Güzel gözlerinizi öper, sizi bütün ruhumun iştiyâkıyle kalbime basarım güzelim.

Enver'in

Hadik Köyü, 24 Kânûn-ı evvel 330

Güzelim, işte size üç günlük hayatımı ancak bugün yazıyorum. Ordunun sağ cenahı lüzûm-î süratle ilerleyemediğinden bunu görmek üzere Hafız Hakkı Paşa'yı bırakıp evvelsi gün Diyonik'den hareket ettim. Bu sıra ufak bir Kazak keşif kolu (ile) ufak bir muhabere oldu. Erkân-ı Harbiyye Reisim Bronzar Paşa kolundan yaralandı fakat hafif. O gün bütün gün yürüyüp 32. fırkanın bulunduğu Nurşin köyüne geldik, ki fırka buradan ileri hareket etmişti. Hayvanlarımız pek yorgun olduğundan gece köyde kaldık. Dört kişi bir ufak fakat sıcak bir odada geceyi geçirdik. 32. fırka bugün düşmanın bir hücûmunu defetmiş ve kendisi yarın hücûma hazırlanıyordu. Ona lâzım gelen emri verdim. Ertesi sabah sağ cenâha hareket ettim. Yol kısalmıştı çünkü Ruslar biraz evvel bu tarafta kâmilen hudutlarına çekilmişlerdi. Akşama bütün gün karlı sarp yollardan geçtikten sonra Zivin köyüne vardık. Buraya kolordu kumandanını çağırdım. Vaziyeti anladım, fena değil fakat pek yavaş gidiliyor. Hemen bugün için taarruz etmesini söyledim. Emirler hazırlandı, ben de yattım. Yattığımız yer köyde bir dükkan imiş. Ne ise sobası var. Sıcak bir yerdi. Bu sabah erkenden hareket başladı. Bazı kıtaat düşman siperlerini istilâ etti. Fakat umûmî harekâtın neticesi belli değil. Bakalım Cenâb-ı Hakk ne gösterecek. Bu akşam hâlâ muharebe devam ediyor. Neticeyi görmek kabil olmadığından tarassut yerini bırakıp köye geldim ve size bu kağıdı yazıyorum. Ah! Ruhum telgraf hattı buraya kadar olacak fakat bu akşam onu bekliyemiyerek hemen yazıp süvari ile Erzurum'a göndereceğim. Herhalde Kâzım Bey vasıtasıyla haber almışsanız da, yine size ben de doğruca hemen yazacağım. Ah! Güzelim ne olur hiç olmazsa te-

lefonla konuşmak mümkün olsaydı. O güzel sesinizi işiterek bahtiyâr olurdum. Maamâfih ne ise Cenâb-ı Hakka hamdolsun. Daha yaşamak kısmet imiş. Bari bu suretle bir gün gelip de sizi görmek sarıp öpmek kabiliyetimi muhafaza ediyorum. Ah! Kim bilir Sarıkamış önünde yazdığım kağıdı alırsanız, doğrusu pek müteessir olacaksınız. Yine kolordu kumandanı geldi. Müsaadenle tekrar tekrar ellerinden öpüp, bu akşamlık susayım. Naciye'ciğim telgrafı da şimdi gönderiyorum. Artık Enver'ini özledin değil mi? İnşâallah şu hareket bir netice-i haseneye varsın ben de hemen kumandayı bir münasibine bırakıp hemen geleceğim. Ruhum, güzel sultanım.

Enver'in

1 Kânûn-i evvel 330

Ruhum Naciye'ciğim,

İşte bu sabah yine oldukça erken saat sekizde orduya hareket ettim. Vali de beraber. Bu sıra istediğim bazı şeyleri yoluna koydum. Kıtaattan bir kısmını gördüm. Bazıları köylü elbisesi ile fakat hepsi elindeki tüfeği kullanmasını biliyor. İnsan bunların kıyafetine bakınca nasıl olup da Ruslara böyle kahramanca hücum ettiklerine şaşar. Hepsi sakin, mahçûb, uslu çocuklar gibi. Kar her tarafta artık ilkbahara kadar kalkmamak üzere yerleşmiş. Soğuk hatırı sayılacak derece(de. A.İ.) fakat İnşâallah bu da iyi olacaktır. Ben geleli havada pek güzelik var. Güneş görünüyor, artık kar da yağmıyor. Geç vakit ordugâha döndük bu geceyi ordu kumandanının odasında geçiriyorum. Ne olur dizinizin dibinde yine böyle toprak bir odada bulunsaydım. Ne bahtiyâr olurdum. Belki hoşunuza gider, oturduğumuz evi tarif edeyim, kapıdan girilince sağda bir ahır, ileride mutfak vazifesini de gören büyük bir meydan. Bunun kapısından girilince karşıya gelen tarafta bir ufak kapıdan girilen bizim yatak, çalışma herşey odamız. Evin üstü dümdüz bir arşın toprak örtülü, odada pencere namına şöyle yanda bir karış en ve boyunda bir pencere. Yer toprak adeta in gibi bir yer. İşte ordu kumandanının yeri. Fakat dediğim gibi Naciye'ciğim yanımda olsa burası benim için en büyük kâşânelere değişilmez. Niçin böyle sizi müteessir edecek tarzda yazıyorum? Müsaade et de her tarafını emip, öpeyim de Enver'ini ömrünce unutma.

Enver'in

Erzurum, 5 Kânûn-ı sânî 330

Güzel meleğim,

Bugün onuncu Hafız Hakkı Bey Kolordusunun bazı kıtalarını gördüm. İçinde Balkan muharebesinden beni tanıyan çok asker çıktı. Malûm ya! Ben bu kolordunun Erkân-ı Harbiyye Reîsi idim. İnşâallah burada da iyi iş görürler. Hava bugün adeta yaz gibi, etraf karla örtülü olmasa insanın ilkbahar diyeceği geliyor. Öğleye doğru geri döndüm. Biraz dinlendim derken hatırıma siz Sultanım-dan doğruca malûmat almak geldi. Hani telefonla keşki konuşa-bilsek diyordum. Derhal telgraf memuruna sarayı bulmasını söyledim, buldu. Şimdi titriyerek, heyecânla adeta sesinizi, o güzel âhengdâr sesinizi işitecekmiş gibi titriyorum. Titrek sesle memura söyledim, çevirdi. Artık sizinle görüşebiliyordum. Ah! Bunu evvelce düşünemediğime ne kadar eseflendim. En nihayet sizin de memnun olacağınızı bildiğimden, bebekten haber var mı? diye sordum, fakat yokmuş. İnşâallah muvaffakiyetle avdet ederim de, o vakit bir tane husûl bulur. Yoksa güzelim bana hakikati söylemedi de avdetimde birdenbire şaşırtacak mı? Ne olur ise olsun Cenâb-ı Hakk'tan güzel Naciye'min arzusunun husûl bulmasını dilerim. Of! Bilseniz ne kadar göreceğim geldi. Ya Rabbi bu harb ne kadar sürecek? Fakat ne olur ise olsun çok durmam gelirim. Fakat doğrusu ikinci defa tekrar telgrafla cicimi bulup rahatsız etmeden, konuşmadan, yalnız selam ve muhabbetimi söylemekten kendimi alamadım. Müsaade buyur da bütün heyecân-ı kalbimle iştiyâkla güzel yanaklarından, dudaklarından öpeyim de teskîn-i iştiyâka kavuşayım.

Enver'in

Köprüköy, 6 Kânûn-ı evvel 330
19 Aralık 1914

Naciye, güzel melek,

Bak ben yakında avdeti umarken şimdi zuhûr eden bir hâl beni daha bir müddetçik buraya bağladı. Üçüncü ordu kumandanı Hasan İzzet Paşa orduyu bundan böyle idare için kendisinde cesaret göremediğini söylüyor. Akşamki telgrafından bunu anlayınca bugün hemen buraya karargâha geldim. Hepsini itiraf etti. Bunun üzerine kendisini derhal tekaüd etmek lâzımdı. Fakat vazgeçtim. Şimdilik İstanbul'a göndermekle iktifâ ettim. Fakat herhalde tekaüd olacak. Bakınız hep umduğum adamlar böyle çıkıyor. Ne yapalım yeni iş yeni adam istiyor. Zararı yok. Şimdilik Üçüncü orduyu ben idare edeceğim. Bu devr-i hareket bitince birini tayîn edeceğim. Tasavvurumda kimin olduğunu bilirsiniz. Artık ne yapayım, siz de razı olursunuz değil mi? Bakalım bu muharebede görür o vakit daha iyi karar veririm. Hesapça yeni harekât 15-20 gün sürecek. Ben de o zamana kadar burada kalacağım. Talihim biraz müsait gidiyor. Bugün nereden hayvan bulacağımı düşünürken süvari fırkasının Rus Kazaklarına bir baskın yaparak, yirmibeş hayvan ve beş esir ile birçok eşya aldığını söylediler. Ne ise, bundan hayvanımız çıktı. Ah! Naciye'm. Allah kısmet eder şu Moskofları bir ezersem, o vakit cicimi açık alınla kucaklarım. İnşâallah da böyle olur. Korkmasam acaba annem ne diyor diye sorsam fakat yine darılırsınız diye korkuyorum. Güzelim Naciye'ciğim müsaade et de vücudunun her güzel yerini koklayıp, öpeyim. Sizi kollarım arasında bî-huş edeyim.

Enver'in

7 Kânûn-ı evvel 330
20 aralık 1914

Güzel cicim,

Bir günde mevziler ve askerin bir kısmını gördüm. Hepsi hazır ve hâhişli düşmana yine gece bir baskın yapmışlar. Uzaktan Allah Allah sesi üzerine siperlerini bırakıb düşman kaçmış. İnşâallah bunlar iyiye alâmet. Allah büyüktür. İnşâallah bütün Moskoflardan intikamımızı aldığımızı gösterecektir. Bu akşam yine sarayı aratıyorum. Bulur da doğruca sıhhat haberinizi alırsam biraz müteselli olacağım. Naciye ne yapıyorsun? Ah! Ne olur kuvve-i kudsiyem olsa da sizi görebilsem, şimdi saat altıbuçuk. Yatak odamızda şöylece sedire uzanmış, yine güzel prensesi okuyorsunuz değil mi? İşte onu da bıraktınız. Canınız sıkılıyor. Piyanoya oturdunuz, rapsodi veya polenişe vinşaft'ı çalıyorsunuz, derken yemek hazırlandığını Ruşendil haber veriyor. Salona inmiyeceğinizi söylüyor, yemeğinizi getirtiyorsunuz, ufak bir iştihasızlığınız var, başınız ağrıyor derken telefo.ı çalıyor. Yine tatlıcıbaşı çağırıyor. Sizi davet ediyor, güzel aheng var, çalgı var diyor. Siz de azıcık meyleder gibi oluyorsunuz, derken gözünüz önüne geliyorum. İstirhâmkârane hayalim bakıyor. Bunun üzeri ıe rahatsızım afedersiniz diyerek, sarf-ı nazar ediyorsunuz. Şöyle ·atağa uzanıyor, bîçâre Enver'inizi düşünüyorsunuz. Asabınız geril.yor, vücudunuzun her cüzü bendenizi istiyor derken hayalim ilı uyuya kalmış oluyorsunuz. Ruşendil'in hafif korkak sadâsı sizi uyandırıyor. Şöylece biraz lokmadan sonra yatıyorsunuz. Artık hep beraberiz değil mi? güzelim.

Ah! Naciye ne olur bir saat beraber bulunabilmek için bin sene hayatımdan fedâ ederdim. Ah! Ayrılık ne kadar acı. Mümkün

olsa bu acıyı unutmak için muvakatten ölmek istiyeceğim. Ah! Fakat bu acı ile beraber sevildiğimi bildiğim için yaşamak yalnız bir daha sizi görüp, kollarınız arasına atılmak için yaşamak istiyorum. Değil mi güzelim? Hem yaşayacak hem de bahtiyârlıkta daim olacağız. Artık bu gecelik susuyorum. Sizi kucaklar, öper Cenâb-ı Hakkka tevdî ederim. Ruhum.

Enver'in

Kânûn-i evvel 329
(1913 sonu ya da başı)

Naciye'ciğim!

Sizi üzdüğüme, rahatsız ettiğime, üşüttüğüme o kadar müteessirim ki tarif edemem. Ah! ruhum, niçin bendenize o vakit böyle bir ihtimâli söylemediniz? Bilirsiniz ki, istirahat ve saadetiniz için herşeyi heba eder ve bunu en büyük bir haz olmak üzere telâkki ederim. Naciyeciğim, dün bütün gün dairede ve gece de Sadrazam Paşa Hz. nin evinde bütçe vs. mühim işleri hall ile meşgul olduk. Şimdi de alafranga 6 buçukta kalktım. 7 de tayyare mektebine gidiyorum, fakat herşeyden evvel size hem arz-ı malûmât ve muhabbet, hem de dünkü lütûfnâmenize arz-ı minnettarî etmek istedim. Bu akşam fırsat gözleyerek, gelip selâmlıkta bizzat arz-ı ihtirâmât ederim. Fakat ne olur bir lahzacık sizi gözle görerek, rahatsızlığınıza dair malûmat alabilsem. Güzelim! artık bütün mevcudiyetimle güzel ellerinizi ve dudaklarınızı öperek, susuyorum.

"Enver"iniz

19 Kânûn-ı evvel 329
1 Ocak 1914

Mukaddes Sultancığım,

Gece ve bugünkü inâyetnâmelerinizle kulunuza bahşettiğiniz meserrete nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. İnşâallah bugün arzettiğim husus biterse, bizzât gelip, arz-ı şükran ederim.

Ruhum! hassaten katî vaziyyeti bildirmek üzere arîzamı biraz tehir ettimdi. Şimdi esasen işin bu akşam irade-i seniyyeye arzedileceğini telefone ettiler. O halde ancak yarın yeni vazifeme başlayacağım. Binâenaleyh, yeni üniformamı yarın giyeceğime göre, gelip yarın akşam mirliva (tug gnl. A.İ.) Enver kulunuz diye arz-ı ubûdiyyet edebileceğim. Fakat ne olur bu gece de gelebilmek için bir vesile olsaydı. Naciyeciğim, bugün birazdan bir iki ziyaret için çıkacağım. Acaba akşama yalnız istifsâr-ı hatırınız için selâmlığa gelsem müsaade buyurulur mu? Yine kapı çalınıyor, arîzamın daha ziyâde gecikmemesi için şuracıkta güzel ellerinizden öperek, arz-ı minnetdâri eder, susarım ruhum.

"Enver"iniz

19 Kânûn-ı evvel 329
1 Ocak 1914

Sevgili sultanım,

Bu sabah arîza takdim edemediğime o kadar müteessifim ki, tarif edemem. Fakat sadrazam paşa alelacele çağırmış. Şifâhen görüştüğümüzde arzedeceğim esbâb dolayısiyle nezâretin iradesi cumartesi günü çıkacak, bendeniz o gün işe başlayacağım. İnşâallah utanmam. Bugün öğle yemeğim bile bir iki bisküviye münhasır kaldı. Şimdi eve gelsem ilk işim siz sultanıma hâli bildirip, merak etmemenizi temin için şu satırları yazmak olacak.

Güzelim, siz bugün ne yaptınız? Hava pek güzeldi. Aninemiz nasıldır? Akil Bey esasen az soğuk almadan başka birşey olmadığını ve binâenaleyh iki güne kadar hiçbir şey kalmayacağını söyledi. Dün akşam doktorla beraber bendeniz de hareme girmek müsaadenizi istemiştim. Eyer red ile cevap alacağımı bilseydim cidden Hayrettin ağaya karşı yüz kızartmazdım. Ne ise, ruhum bendeniz gibi sevgilisine pek hâris olanların bu muamelelere alışmaları tabii lazım geliyor demek.

Ah! Naciyeciğim, size bu kadar bir serzenişte bulunmak istemezdim. Fakat ne yapayım, kalbimi olduğu gibi göstermek mecburiyeti yukarıdaki satırları yazdırdı. Artık bunlar dün akşam ne kadar magmûm, mahzûn döndüğümü size gösterir sanırım. Fakat herhalde kusur bendenizdedir. Binâenaleyh af buyurursanız büyük bir lütûfta bulunmuş olursunuz ruhum.

Güzel Naciyeciğim! Seher hakkında henüz esaslı birşey bulamadım. Fakat bendenize de o Harbiyye Nezâreti ketebesinden 800 kuruşla maaşlı memur fena gelmiyor. Bâhussûs şimdi 1000 kuruş

maaşlı olacak, fazla olarak kendisi pek çalışkan olduğundan herhalde çabuk daha ziyâde terakkî eder. Kimsesiz olması herhalde Seher'in rahat edeceğini tahmin ettiriyor. Şimdilik güzel gözlerinizden –fakat iftirâkım tazammun etmemek şartıyla– öper, sizi kucaklarım güzel meleğim.

"Enver"iniz

20 Kânûn-ı evvel 329
2 Oca k1914

Güzel mukaddes sultanım,

Hakikaten yemek yedirtmemek üzere şimdiye kadar oturan misafirlere adeta lanet ediyorum. Fakat asıl kızmama sebeb size mutadım olan sabah arîzalarımı takdime meydan vermemeleridir. Hele son iki saat hiçbir söz söylemediğim halde mütemadiyyen söyleyerek, istiskalden de birşey anlamadılar. Hele havanın şu kapanıklığı doğrusu bütün asabiyetimi tezyîd etti. Ah! meleğim, ne olur sizin yanınızda bulunarak şu cuma gününü bütün ruha sıklet veren düşüncelerden uzak olarak geçirseydim. İnâyetnâmenizi aldım, öptüm, başıma koydum ruhum! Sizi böyle saatlerce beyhude beklettiğime o kadar müteessirim ki, fakat arîzamdaki marûzâtım zannedersem affımı temine delâlet eder. Doğrusu bu iş böyle uzadıkça o kadar sıkılıyor, asabileşiyorum ki hemen böyle devam ettikçe hemen lânet olsun diye bütün dünyaya küsecek, gelip, yalnız yegâne istinâdgâh-ı hayâtım olan âguşunuza atılacağım. Cidden asabiliğimin arttığını hissediyorum. Bakalım cenâb-ı hâlik-i kâinât neticeyi neye vardıracaktır? Zaten bendeniz Hayrettin ağanın yalnış hareket ettiğini de tahmin etmiştim. Binâenaleyh neyse güzelim, size karşı serzenişte bulunduğumdan dolayı pek mahcubum. Kulunuzu af buyurmazmısınız ruhum? Onun rahatsızlığına esef ettim. İnşâallah kesb-i afiyet eder. Herhalde cenâb-ı hakkın gönüllerin istediği gibi kendisini mesut olmasını görmeyi nasîb etmesini dilerim. Herhalde çalışmaktan da geri durmayacağıma emin olunuz arslancığım. Güzel melek; işte yine misafir geliyor. Ellerinizden öper, mektubuma nihayet veririm ruhum.

"Enver"iniz

20 Kânûn-ı evvel 329
2 Ocak 1914

Güzelim!

Can sıkıntısı doğrusu kalbimi üzüyor. Eğer sizinle şöyle ayaküzerinde olsun konuşmasam doğrusu pek asabileşeceğim. Hamdolsun bundan da menedemiyorlar. Ruhum! her vakit arzettiğim ah! ne olur beraberinizde bulunsam. İşte işlerin icab ettirdiği bu asabî rahatsızlıklar hiç olmazsa diziniz dibinde herşeyi unutur, sadece sizin mukaddes mevcudiyetinizi yaşarım. Henüz işten yine bir haber yok. Şimdi Talat Beye telefon ettiriyorum. Bu gidişle yavaş yavaş bu ağır mazbatayı almaktan istinâ edeceğim. Bu kadar batî bir surette devam eden bu başlangıç canımı sıkıyor.

Güzelim! siz ne yaptınız? Validemizin rahatsızlığı nasıl? Arkadaşınız inşâallah iyi oldu. Bilmem ki, iç sıkıntısından sizi de rahatsız etmekten korkuyor, teessürâtımı da yazamıyorum. Ah! Naciyeciğim, cenâb-ıhakk beni zayıflatmak için mi böyle birleşmemizi uzatıyor. İsmail Efendi 15 güne kadar herşey olur biter diyordu. Yoksa o da mı beni aldatıyor? Şimdiye kadar uğramadığım bu hallere bakarak, doğrusu canım sıkılıyor, canım sıkılıyor. Sanki bütün kâinât beni sıkmakla melûf. Siz sultanım yegâne ilticâgâhım olduğunuz halde, sizden de uzak bulunuyorum. Ah! bu gece kalbim o kadar mahzûn ki, yegâne medar-ı teselliyi sizin yanınızda bulunabilmek hulyâsı teşkil etmese, bilmem ne olacağım? İşte şimdi Talat Bey telefon ediyor, Adliye Nazırında imişler. Gitmek istemiyorsam da otomobilini göndermiş. Artık bu iş için sonuncu olmak üzere kendileriyle bir defa görüşmek isterim. İşte bu kadar güzelim. Müsaade buyurunuz da güzel dudaklarınıza ateşîn bir buse koyayım ruhum.

"Enver"iniz

21 Kânûn-ı evvel 329
3 Ocak 1914

Enîs-i ruhum, Sultanım,

Bu sabah inâyetnâmelerinizi almadan evvel olanı bildirmek istiyordum. Fakat işin neticelenmesini beklemek, ahass-ı emelimdi. Şimdi Sadrazam Paşa Hz. arza gittiklerinden daha ziyâde bekletmeyerek, yazmak istiyorum. Cenâb-ı hakkın inâyet-i semâdânîsine güvenerek, artık bugün akşama vazifeye başlayacağım. İnşâallah mahcûb olmayarak, din, vatanımıza iyi hizmet ifâsına muvaffak olurum. Dün gece uzun uzadıya bu hususu konuşmuştuk. Nihayet mukarrerât bugün tatbik ediliyor. İzzet Paşa gazetenin yazdığı gibi istifâ etti. Bendeniz de bu ağır vazifeyi alıyorum demektir. Fakat hiç kalbim titremiyor çünkü ileride allahın inâyetiyle beraber, siz sultanımın birlikte bulunması bendenize büyük bir kuvvet-i kalb veriyor. Naciyeciğim, elbisemin hazırlanması bir iki gün sürecek; fakat müsaadenizle bu gece gelip, size memleketimizin mukadderatını hariç ve dahile karşı muhafaza edecek vesaiti hazırlamak ve kullanmak yükünü taşımaya başlayan Harbiyye Nazırı, fakat sizin sadık, mutî neferinizi size takdim edeyim. Ah! Naciye bu bir gibi sâkîtâne dinlenmeye ne muhtacım. Bununla yarın başlayacağım vazife mücâdelâtı içinde uğraşacak kuvveti bulacağım. Değil mi müsaade,buyuracaksınız güzelim? Akşam kesb-i hârikat edecek yakıcı buselerle size kalbimin ateşini duydururum nurum.

"Enver"iniz

22 Kânûn-ı evvel 329
4 Ocak 1914

Sultancığım!

Bu gece pek kısa yazıyorum. Fakat bütün kalbim sizinledir. Hele yarın gece üniformamla, yani liva elbisesiyle gelmeme müsaade buyuruşunuza güzel ellerinizden öperek teşekkürler ederim ruhum.

"Enver"iniz

28 Kânûn-ı evvel 329
10 Ocak 1914

Naciyeciğim!

Mektubunuzu okumaya başlayınca derhal asabileşmiş çehrenizi, çatılmış kaşlarınızı görüyorum sandım. Sizi teskîn ve buna sitemlere lâyık olmadığımı anlatmak için sizi kollarım arasına alarak, asabî buselerimle serzenişlerinizi söndürmek istedim. Ah! fakat Naciye; kader sizi orada üzülmeye, bendenizi de sizi müteessir görerek kahrolmaya mahkûm etmiş. Ah! ne olur eğer beraber bulunsaydık, bütün bu teessürler olmayacak, ikimiz de mesut, bahtiyar olacaktık. Güzelim! nasıl oluyor da bu kadar acı düşünüyor ve yazıyorsunuz. Ah! sultancığım; hissiyyâtımı hâlâ anlatamadım mı? Yegâne saadetimi saadetinizde arayan bir bendeniz nasıl olur da sizi üzmeye, (dilim varmıyor) tahkire cesaret eder? Ruhum fakat bendeniz cidden dayanılamıyacak derecede acı olan serzenişlerinize başımı eyecek, mütevekkilâne mukavemet edeceğim. Çünkü böyle yazmakla biraz sükûn bulacağınızı düşünüyor, müteselli oluyorum. Siz müsterih olunuz, kulunuz da cehennem azabları içinde mahvolsun hiç ehemmiyeti yoktur. Allahaşkına ruhum, hayatınızdan nefret edecek kadar müteessir olmayın. Naciye, kendine acımazsan bile, etrafında senin (için) yaşayan ve hayatları sizinkine bağlı olanları düşünmez misiniz? Şahsım için söylesem bilirim ki, şimdi hiç kalbiniz titremeyerek 'geber' diye lakaydâne veya gazûbâne ehemmiyet vermezsiniz, fakat ya anineniz, kardeşleriniz? Hiç olmazsa onları düşününüz güzelim. Ah! Naciye, demek ki birlikte geçen zamanlarımız kâmilen hatıranızdan silindi. Demek artık bendenizden nefret ediyorsunuz. Oh! herşeyi akıl eder, fakat böyle

daha hayat-ı mesûde diye tahayyül ettiğim ve bütün ümid-i hayatımı kendisine bağladığım, birlikte yaşamaktan böyle ani olarak vazgeçecek kadar menfûr olacağımı düşünmezdim. Naciye! boğazımı tıkayan gözyaşlarım kalbimi parçalıyor, daha ziyâde yazamayacağım. Yalnız bendenizin ne hale girdiğini kalbinizi dinleyerek görünüz. Bendeniz bu cezaya müstahakk değildim ruhum.

"Enver"iniz

29 Kânûn-ı evvel 329
11 Ocak 1914

Mukaddes Melek!

Bugün size birşey yazamadım. Şimdi de şu satırları gönderemeyecek kadar geç. Maamâfîh efendi hazretlerinin teşrifiyle sihhat haberlerinizi alabildiğim gibi, ihtirâmâtımı da takdim ettim. İşlerim yavaş yavaş hal-i tabiisine gelince, o vakit yine günde 2 defa tasdie başlayacağım. Ah güzel Naciye, bu akşam yine melûl, mahzûn. Alimallah artık tahammülüm kalmadı. İsyân edeceğim. Validemiz hanım hâlâ beyhude oyalayıp duruyor. Bir defa karşılaşırsam doğrusu pek acı söyleyecek, ihtimal ki, kalplerini kıracağım. Artık insaf etsinler. Bizi çocuk oyuncağı sanıyorlarsa, aldanıyorlar. Artık bendenize bu sözleri söyleten hissiyyâtın ne kadar asabî ve mâil-i isyân olduğunu zannedersem his buyurursunuz ruhum. Böyle uzun süren meşguliyetim arasında herhalde beraber bulunmaya ihtiyac-ı katim vardır. Fakat bunu kim anlar? Emin olunuz ki, şu düşünceler başımı ağrıtacak derecede beynimi sıkıyor, kafatasım çatlayacak sanıyorum. Hülasa pek muztaribim Allah yardımcım olsun. Daha ziyâde devam edemeyeceğim, sonra sizi müteessir kılarım. Hemen cenâb-ıhakk şu hayat-ı mesudumuzun başlangıcını yaklaştırsın. Güzel gözlerinizden öperim ruhum, sultanım.

"Enver"iniz

30 Kânûn-ı evvel 329
12 Ocak 1914

Naciyeciğim,

Akşam misafirler bir lahza yalnız bırakmadılar. Buraya kadar alimallah iki defa başladım kestim. Saat şimdi gece on buçuk. Siz kimbilir kaçıncı uykudasınız. Ah! gönlüm bu arîzamın gidip, sizin güzel saçlarınızı okşamasını istiyor. Fakat ne çare?

Sultancığım! akşam Hayrettin Ağa ikinci defa içeri girince, bekledim. Yüreyim sevinçle çırpındı. Belki içeri girmeme emir buyuracaklar dedim. Fakat nerede? Keşke o yoldaki arzunuzu katti bileydim. Hiç olmazsa huzurunuza çıkmakta ısrar ederdim. Hem de emin olunuz dişinizin ağrısını geçirirdim. Güzelim rahatsızlığınıza pek acındım. Hep soğuktandır. Cidden üşüyor, böylece rahatsız oluyorsunuz. Ne yapayım üzerinizde hiç bir nüfûzum yok. Yoksa teessüratımın derecesini düşünerek üşümezdiniz Naciyeciğim. Sizi üzmek değil, azıcık sıkıldığınızı istemem. Fakat eyer teessüratımı gayr-ı ihtiyârî arzettimse, bunda da sizi üzmeyi katiyyen istemedim. Hem de geçenki mektubunuzdan artık istirhamatımın hiçbir tesir yapamayacağını düşünmüş, rikkat-i kalbinize mürâcaât etmiş idim. Ah! Naciyeciğim keşki bütün kederleriniz, acılarınız bana geleydi de, ızdırabınız bertaraf olaydı. Güzelim! maadem ki müsâade buyuruluyor, yarın gece geliyorum. Hem de ziyaret elbisem olan siyahları giyeceğim. Belki bu suretle müstahak olduğum cezalardan af buyurulurum. Maamâfîh huzurunuzda bulununca herhalde ittihâmatınızın ne kadar haksız olduğunu tasdik buyursunuz güzelim. Müsâadenizle güzel ellerinizden öperim, arz-ı muhabbet ederim.

"Enver"iniz

30 Kânûn-ı evvel 329
12 Ocak 1914

Naciyeciğim!

Dün doğruca Meclis-i Vükelâdan ziyâretinize geldim. Fakat gelmemin artık tasdi yerine geçmekte olduğunu görerek, doğrusu çok şaşırdım. Hele Ağa'nın serzenişli sözleri büsbütün ne yapacağımı bilemeyecek derecede alıklaştırdı. Maamâfîh eve dönünce verdikleri güzel mektubunuz, başındaki hafif ve acıtıcı sitemleriyle teessürümü tadîl etti. Demek bendenizi hâlâ seviyorsunuz diye sevindim. Oh! bîçâre gönlüm artık öylebir hâl-i yeise gelmiş ki, ufak bir şule-i ümit kendisini sevinçten kabına sığamayacak derecede sevindiriyor. Teşekkür ederim.

Unutmadığım gibi henüz iki sene evvel terfi ettiğinden asgari müddeti bile doldurmamış olan ve alaydan yetişmiş bulunan Hacı Efendi hakkında da teşerrüfümüzde arz-ı malûmat ederim. Şimdilik güzel gözlerinizden öper, sizi cenâb-ı hakkın
samedânîsine tevdî ederim ruhum.

"Enver"iniz

Çarşamba 31 Kânûn-ı evvel 329
13 Ocak 1914

Mukaddes Sultancığım,

Tahsin Ağa'nın bugün yalnız çok çok selâmlarla gelişi, kulunuzun da çok çok teşekkürlerle mukabelesini gönlüm kâfî göremedi. İşte yine tekrar yazıyorum. Bugün yaramın ipliklerini çözdüler. Gayet iyi olmuş. Bendeniz de adeta bu suretle kapanışına sevindim. Şimdi cuma günü muvakkat bir kuşakla hastahane içinde gezeceğim. Çarşambaya muhakkak, fakat pazartesine çıkmam da pek muhtemel. Doğrusu gönlüm bugün sabahki sevinçle sizden bir kaç satır bekliyordu. Fakat ne yapayım Tahsin Ağa'nın dediği gibi (vaktiniz müsait olmayınca) ne yapabilirim. işte böyle hazin hazin Boğazı seyrederek, karanlığı beklemekle vakit geçiririm. Ah! Naciye! bugün ilk defa olarak sizden birşey gelmediğine son derece müteessir oldum. Hatta yine bu münasebetledir ki, belki teessüratımı saklayamam diye sabah yazmadım. Fakat kim bilir belki de, sizce bu matlubtu da yazmadınız.

Bugün havanın güzelliğinden istifâde buyuruldu mu? Yarın gezmek niyetinde misiniz? Nasıl Ahmet Rasim Beyin tarihi iyi yazılmış mı? Hoşunuza gidiyor mu? Güzelim. Ah! size daha pek çok yazmak istiyorum, fakat hep hissiyatım hazin, yazılarım da korkarım bunu aksettirecek. Yine sizi üzecek, halbuki o koca karihamı dolduran ve hatta bendenizi unutturan ve sizi hiç kimseye birşey yazamayacak halde işgal eden kahkahalarınızı keserim korkusuyla susuyorum. Fakat susmazdan evvel müsaâdenizle güzel dudaklarınızdan öperim ruhum!

"Enver"iniz

1 Kânûn-isânî 329
14 Ocak 1914

Naciyeciğim,

Bu gece gelmeme müsâade buyurulacak mı? Gece inşâallah üşümediniz. Eğer bu gece gelmeme müsâade buyurulursa, Bâb-ı âlî'den çıkınca gelirim. O da alafranga saat 6 ya doğru olacaktır. Rica ederim iki sözle bir cevap verin. Güzel ellerinizden öper, arz-ı muhabbet eylerim ruhum.

"Enver"iniz

2 Kânûn-ı sânî 329
15 Ocak 1914

Naciyeciğim,

Huzurunuzda arzettiğim gibi bendeniz her emrinizi ifâya âmâde bir neferinizim. Binâenaleyh sabık efendi hakkındaki emirlerine ıktifâ ettim. Kendisine hiç birşey söylemedim. Ruhum; bugün böyle kısa yazdığıma darılmayınız. Hava güzel bendeniz ise, öğleden evvel dairede Liman Paşa ile, öğleden sonra da Meclis-i Vükelâ'dayım. Artık bugün güzel güzel gezerken bendenizi hatırlarsınız değil mi? Güzel ellerinizden öper, geçen geceki tasdîâtımdan dolayı affınızı dilerim sultancığım.

"Enver"iniz

5 Kânûn-ı sânî 329
18 Ocak 1914

Mukaddes Sultanım! Ah neden müteessirsiniz? Dün akşam geç vakte kadar eve gelemeyişim, takdim-i arîzaya mâni oldu. Bilirim bu kabahatimle büyük bir cinayet irtikab etmiş oldum. Fakat affınız herhalde bundan büyüktür. Bu akşam alafranga saat 5 buçukta gelip, arz-ı ubûdîyyet edeceğim. Bu vesile ile şunu da arz edeyim ki, Abdülhelim efendi Hz.nin Balkan muharebesinde fedakârlıklarına mükâfaten binbaşılığa terfi buyurulmaları zât-ı şâhâneye arzedilecektir. Tebşîr ve tebrik ederim. Bir de dün Şevketmeâb efendimiz bendenize birinci rütbeden Mecîdî nişanı ihsân buyurdular. Eğer mümkün olur ise, bu gece huzurunuza teşekkür için böylece çıkmak isterdim. Fakat hazır nişanım yok. Bakalım nasıl olur? Daha ziyâde bekletmemek üzere güzel gözlerinizden öperek, arz-ı muhabbet eylerim ruhum.

"Enver"iniz

10 Kânûn-ı sânî 329
23 Ocak 1914

Naciyeciğim!

Gece tiyatroda efendi Hz. ile konuşurken, bütün tahayyülâtım bugünkü mülâkatımıza matuf idi. Güzel yüzünüzü uzaktan görüyor ahengdâr güzel sesinizi işitiyorum sanıyordum. Fakat yine talih müsâade etmedi. Hakikatte o tahayyülât hayal olarak kaldı. Vakıa dediğiniz gibi cezaya müstahakım, fakat bilmem bunu böyle ansızın tatbik edivermek iyi mi oldu? Ne olur evvelce söyleseydiniz de böyle birdenbire inkisâr-ı hayâle uğramasaydım. Fakat Naciyeciğim, yine bütün bu teessürlerimle beraber umudum sizdedir. Bu akşam Sofya sefirinde yemekte bulunacağım. Acaba yarın akşam o kadar özlediğim resmî elbisemle ve yeni nişanımla gelip, hâk-ipâye yüz süremez miyim? Daha ziyâde devam edersem, zihnime binlerce hücum eden teesürâta yol vermekten korkuyorum. Şimdilik güzel ellerinizden öper, hiç olmazsa akşama doğru olsun konağa teşrif buyurulup, buyurulmayacağı emir ve irâdenizi beklerim ruhum.

"Enver"iniz

Not: Evvelce yazılmış daireye gitmiş, fakat nasılsa bu akşam gelmiş olan bir arîzamı leffen takdim ediyorum.

11 Kânûn-ı sânî 329
21 Ocak 1914

Naciyeciğim;

İki gündür emirnâmenize, irâdenize muntazırken, hiçbir lütûfnâmenizi mazhar olamadım. Ruhum! yoksa artık kulunuzu cidden teczieye mi âzim buyurdunuz. Dün gece ve bu gece gelmek istedim, fakat dünkü arîzamın cevabını alamayınca cesaretim kırıldı. Yoksa cuma günkü arîzama darıldınız mı? Kardeşim Nuri geldi. Eğer münasib görürseniz, büyük salonun geniş cephesine ayna konacak, yere bendenizin pederim ile hayvanla, sancak ile ve araplarla birarada resmimi yaptırtayım. Tabii yağlıboya olacak. Ve tabii büyüklükte yapılacaktır. Bir de sizin tarafa benim hayvan üzerindeki resmi başlatayım. Eğlence olur mülâhazası ile müze-i askeriyyenin bana gönderdiği resimlerini takdim ediyorum. Müsâadenizle güzel gözlerinizden öper, kucaklarım.

"Enver"iniz

12 Kânûn-ı sânî 329
25 Ocak 1914

Büyük, âlî kalpli sultanım;

Teşerrüfümüzü cumaya kadar zatan lütufnamenize yine bütün mevcudiyetimle arz-i minnetdârî olurum. Bugün Maltepe'deki endâht mektebine giderken, Çatana'da, otomobilde hep sizi düşünüyor, ne olur bu güzel havada şöylece yalnız ikimiz bu gezintiyi yapmış olsaydık diyordum. Ah! Naciye niçin hâlâ bedbahtlıktan bahsediyorsun? Eğer siz böyle söylerseniz, o halde bendeniz kendi halimi nasıl tasvir edeyim? Güzelim zarar yok; bütün kabahatleri üzerime alıyorum. Tek siz müsterîh olunuz da, kulunuz dünyanın bütün elemlerine katlanırım. Güzelim çarşamba günü eğer doktorlar hayvana binmeme müsâade ederlerse, Tekfurdağı (Tekirdağı) ile Ereğli'ye kadar vapurla gidip oraları göreceğim. Zannederim ki böylece perşembe gecesi Tekirdağında kalıp, perşembe günü akşamı avdet edeceğim. Oraya gitmezden evvel ne olur müsâade buyursanız da gelip yarın akşam sizi ziyaret etsem. Emin olunuz ki, fevkalâde mutî olarak sakin bulunacak ve irâde buyurduğunuz zaman avdet edeceğim. Cuma günü için olan vaadiniz de tabii bâkî kalır. Yarın erkenden müsâade-i ismetpenâhîlerine mazhar olursam kendimi dünyanın en bahtiyarı addetmekte tereddüd etmem. Naciyeciğim ah! bu da ne kadar arsız demezsiniz değil mi? Güzel yanaklarınızdan, dudaklarınızdan öperim ruhum.

"Enver"iniz

14 Kânûn-ı sânî 329
27 Ocak 1914

Naciyeciğim;

Bu sabah yazamadım, bugün de başladığımı bitiremedim. Şimdi işte, arz-ı hâl ediyorum. İnşâallah akşamki ziyâretim rahatsız etmedi. Ah! biliyorum bundan dolayı ne kadar büyük cezaya çarpılsam hak veririm. Fakat cuma günü gayet uslu oturmayı vaad ediyorum.

Sultancığım; bilmem sizce muvafık mıdır, konağımızdan daireye validenizle görüşmek için bir telefon temdîd ettirmek fikrindeyim. Rica ederim, bu bâbtaki fikrinizi yarın erkenden bildiriniz.

Şu yirmi gün hiç olmazsa, her sabah veya tasdî etmeyeceğim zaman güzel sesinizi işitmek için bugün aklıma geldi. Nezârete ve oradaki telefonları daireye kadar temdîd etmelerini emrettim. Daireye memurlar gelince odanıza bir telefon koymalarını müsâade buyurur musunuz? Güzelim. Bendenize İzmit'ten keten helvası getirmişler, bilirim –pek gülersiniz diye– fakat herşeye rağmen takdim ediyorum, kızlara ihsân buyurursanız yine bendenizce mucib-i meserrettir. Güzel ellerinizden öperim.

"Enver"iniz

18 Kânûn-isânî 329
31 Ocak 1914

Güzel, mukaddes sultan;

Evet söyleyiniz, kalbime acı zehirli bir ok gibi işleyen; fakat müstahâk olduğum için arasına kan sızan dudaklarıma baksanız bu acı gülüşten kalbimin ne kadar derin yaralandığını hissedersiniz.

Ah! Naciye, keşki, acaba bu acıya dayanabilir miyim? Fakat ruhum zarar yok. Bu sözleriniz bana, kölenize ne kadar hassas ve binâenaleyh her sözümde ne derece düşünceli davranmam lazım geleceğini tamamiyle anlattı. Yalnız şunu arzedeyim ki, namım siz mevzû-i bahs olunca hiçtir. Ve katiyyen bunu mevzû-i bahs etmedim. Ruhum; her vakit size taabbüd eden bir köle olduğumu unutmayınız. Ve böyle kalmak kulunuz için en büyük şereftir. Artık sizi seviyorum diye söylemeyeceğim. İnşâallah yakın olan istikbal herşeyi gösterecektir. Yalnız istirhamım tadîl-i teessür için ne yapmamı emrederseniz hazırım. Telefon hakkındaki irâdeniz infâk olunacaktır. Naciyeciğim acaba cuma günü gelip, artık sizi göremeyecek miyim? Cenâb-ı hakk kudûmünüzle konağı saadet ve ikbâl kâşânesine döndüreceğine eminim. Hemen siz ebedî olunuz ve köleniz de diziniz dibinde temin-i saadetinize çalışayım güzelim. Müsaade buyurursanız ellerinizden öperek, affınızı dilerim.

"Enver"iniz

Harbiyye Nezâreti Tahrîrât Kalemi
Husûsî

31 Kânûn-ı evvel 329
13 Şubat 1914

Naciyeciğim,

Yanlışlıkla sizi uzun müddet bekletmemek veya bendeniz gelip de sizi müşkül bir vaziyyete sokmamak için iki sözle tekrar yarın akşam gelip, huzûrunuza çıkmama müsâade buyurulup buyurulmayacağını istifsâr eder, bu vesile ile tekrar gözlerinizden öper, arz-ı ihtirâmât eylerim güzelim.

"Enver"iniz

Edirne, 2 Eylül 329
15 Eylül 1913

Sevgilim!

Size Selanik'ten ihtiyar bir islâm hanımından gelmiş olan mektubu takdim ediyorum. İnşâallah genç hanımlarımız ihtiyarlarımız arasında pek nadir olan bu hanımefendiyi umûmiyyetle taklid ederler de biz Osmanlılar ecdâdımıza lâyık olduğumuzu âleme göstermiş oluruz. O mektubla gelen kartın burada bulunmuş birkaç tane ile leffediyorum. Evet! biz bu günleri hiç unutmamalıyız. Evlâdımıza bu kara günlerin intikamını almalarını ve intikam alınıncaya kadar bu gelecek olanlara devretmelerini öğretirsek o vakit millet kurtulmuş olur.

Güzelim! işte bugün bu hissin uyandığını görüyorum da bilseniz ne kadar seviniyorum. Hiç unutmam İstanbul'a geldiğim zaman herkes meyyûs, mükedder idi. Ben ise yalnız kalsam bile dünyada din ve milletimi müdâfaada, ona iyi yolda delalette esasen azmetmiş bulunduğumdan hiç meyyûs olmuyordum. Allah kalbimi mahzûn etmedi. İnşâallah bundan sonrada etmeyecektir. İşte böylece milletimizin dinimizin artık daima teali edeceğini tamamiyle kaniim. Siz de böyle düşünüyorsunuz değil mi güzelim? Bu gecelik şu birkaç satırla arz-ı muhabbet eder, güzel gözlerinizden öperim. Bu kartlardan başka size aynı pastaile Bulgarların Edirne'de esirlerimize ve ahâlîye yaptıkları vahşeti gösterir birkaç fotoğrafla güzel Edirne'mizin birkaç fotoğrafını takdim ediyorum.

"Enver"iniz

Edirne 7 Eylül 329
20 Eylül 1913

Ruhum, sultanım,

3 Eylül tarihli "Enverciğim" diye başlayan lütûfnâmenizin kalbimde hasıl ettiği tesiri mümkün değil anlatamam. O ilk hitabı okuduğum zaman güzel sesinizi işitiyor sanarak, gayr-ı ihtiyârî size doğru koşmak sizi kollarım arasına alarak, yorgun başımı göğsünüz üzerine koyarak azıcık sizi teneffüs etmek istedim. Fakat heyhat! hep hayâl. Fakat inşâallah yakında tatbikata müvellid olacak bir tatlı hayâl.

Fakat güzelim neden böyle daima meyyûs oluyorsun. Hem de Allahaşkına benden merhamet istemek ne demek anlamıyorum. Elmasım hâlâ beni anlayamadınız. Ben rahminize (korumanıza. A.İ.) muhtaç iken her emrinize münkad iken neden böyle söylüyor, düşünüyorsunuz. Hem niçin hep kendinizi öyle gama sokacak tahayyülâtta bulunuyorsunuz. Şimdi bakınız ben nasıl sizin düşündüğünüzün aksini isbat edeceğim. Bugün inkâr edemezsiniz ki sizden bahtiyâr hiçbir sultan yoktur. Çünkü hiçbir sultan benim sizi sevdiğim kadar sevilmiyor, çünkü hiç bir sultanın sizin "Enver"iniz gibi bütün manasıyla fedakâr, sadık, yalnız sultanının saadetini düşünür bir bendesi yoktur; çünkü hiçbir sultan sizin beni sevdiğiniz kadar refîkini sevmiyor. O halde niçin meyyûssunuz, yoksa beni sevmiyor musunuz? Takarrüb eden güzel günlerimiz sizi mesrûr edemiyor mu? Yoksa âtîden mi korkuyorsunuz? Ruhum, Allahaşkına eğer bendenizi azıcık olsun seviyorsanız kendinizi hiç üzmeyiniz. O mağmûm havaları bırakınız, çalınız. Ah! o sırada yanınızda bulunsaydım biliyor musunuz ne yapacaktım. Siz öyle müteessir nazarları nota üzerinde gezdirerek çalmaya başlar başlamaz, yanınıza gelecek

başınızı iki elim arasına alarak, yavaş yavaş saçları öpecek sizden piyanodan kalkmanızı veya bizi mesut kılacak birşey çalmanızı rica edecektim. Siz de red buyurmazdınız değil mi?

Yarabbi! Böyle yarım saat baygın yatmak ne müthiş şey. Ah ne olur! o halinizde de yetişip, sizi kollarım arasına alarak, size yalnız ben bakıp kendinize getirmek, sizi o halde gözyaşlarımla örtüp, ayıltsaydım. Fakat ne iyi mektubunuzun ortalarında saadet anlarının tekarrübünün sizce de bâis-i teselli olduğunu söylüyorsunuz. Ne güzel, canım, güzel, güzel Naciyeciğim. Niçin kendini böyle tasvir ediyorsun. Dün ben de hastaydım. 3 senelik hasrete manzam olan taab beni de yordu. Fakat ben şimdiden yeniden hayat bulmuşa benziyorum. Siz de hastalığınızın ne olduğunu benim gibi teşhis buyurmuyor musunuz? Biz birbirimizin ilacı olacak, yekdiğerimize yeni hayat vereceğiz. Öyle değil mi? İşte şimdi siz de itiraf ediyorsunuz. Evet, sizi üzen benim. Çünkü beni seviyorsunuz, beni de sizin muhabbetiniz hasta ediyor, fakat şimdiye kadar hiç olmazsa arasıra birbirimizi görerek, hasbihâl edip, teskîn-i âlâma mani olan bendeniz miyim? bilakis teşci etmek isterim. İşte nasıl ki dünyada edilmek istediğim şan ve şeref, memlekete hizmet her şeyi fazla edinerek îfâ etmiş olduğumu düşünüyor da şimdi yalnız siçin için yaşamak istiyorsam siz de beni öylece kabul ediniz. Hem de o kadar münzevi olmayınız, şu önümüzde bizi bekleyen saadete kadar olan zamanı saklanarak değil, gülüp oynayarak geçiriniz ve sonra da hergün böyle güzel güzel eylendiğinizi bana uzun uzun yazınız olmaz mı güzelim? İşte beni severseniz böyle yapınız. Size küçük efendi Hz. burada iken alınmış bazı resimleri takdim ediyorum. Bendenizinkileri görmeyiniz çünkü pek çirkin oldu. Fakat gözlerime dikkat buyurursanız kalbimi görür, belki bununla bendenizi teselli edersiniz. Küçük efendi Hz. nin gözlerinden öper, sizi kucaklayarak bütün hırs-ı aşkımla kalbime basar, gözlerinizden öperim.

Kadıköy 16 Eylül 1329
29 Eylül 1913

Güzel sultanım, ruhum,

Yeniden hayat veren lütûfnâmenizden dolayı kucaklayarak, güzel gözlerinizden öperek, arz-ı teşekkürât ederim. Nüvâzişlerinizin sihhatımde hasıl ettiği tesiri anlatamam. Evvelsi gece başlayan mide rahatsızlığım hafif hafif devam ede duruyor. Bendeniz de yatakta uzanmış, acıların seyrini takib ediyordum. Hayrettin Ağa bendenizin gelişi herşeyi unutturarak, bendenizi yatakta doğrulttu. Azıcık zaafımla beraber işte size arz-ı teşekkür için kuvvetle kaleme sarıldım, yazıyorum.

Güzelim, iltifatnâmeniz yetmiyormuş gibi o kadar istediğim kılıcı göndererek, büsbütün sevindirdiniz. Hayrettin Ağa mevcut olmasaydı, adeta ufak çocuklar gibi o maden parçasını öpecek, kucaklayarak, beyân-ı şâdmânî edecektim. İşte hayatımda nâil olduğum en kıymetli mükafat budur. Ve öyleme geliyor ki, bu kılıç belimde oldukça hemen dünyayı fethedivererek, ecdadımızın ruhunu şâdedeceğim inşâallah. Kılıcımın arzum dairesinde sade olması daha ziyâde mucib-i mesruriyetim oldu. Ah! ne olur vaziyetimiz müsâade etseydi de gelip bizzat arz-ı teşekkür edebileydim. Neyse o anların da uzak olmadığını düşünerek, mütesselli oluyorum. Doktorlar ufak bir konsültasyon yapmak istiyorlar. İnşâallah bu akşam evden çıkacağım. O halde ilk vazifemin gelip, uzaktan olsun siz sultanımı ziyâret etmek olacağını söylemeyi zâid addederim. Siz de iyisiniz inşâallah elmasım. Aman rica ederim, istirham ederim sihhatınize iyi dikkat ediniz. Hiç unutmayınız ki, sizin ufak bir rahatsızlığınız bendeniz için bir ölümden daha sûznâktır. Tekrar tekrar güzel gözlerinizden öper, arz-ı teşekkürât ve ihtiramât ederim. Bir de Hayrettin Ağa bendenizden akşam arzettirmiştim. Büyük

efendi hazretlerinin Almanya'ya gitmeleri için gayr-ı resmî bir sordurmuştum. İmparatorun fevkalâde beyân-ı memnûniyet ettiğini ve kendilerine layık ve istikbalde vazifelerini hüsn-i îfâ için efendi hazretlerine her türlü teshîlât ve ihtirâmâtın esirgenmeyeceğini ve nasıl bir program takib edilmesi istenildiğini soruyorlardı. Efendi Hz.ini arzu-ı âlîleri dairesinde akd-i nikâhdan dolayı kemâl-i mesrûriyyetle tebrik ettiğim zaman kendilerine hiç Almanya'dan bahsetmediğim halde, bayram ertesi gitmek arzusunda bulunduklarını söylediler. Fakat belli bendenize karşı mahcûbiyyetten böyle söylediler de gitmek istemiyorlar diye düşündüm. Tavassut-ı ismetpenâhîlerini rica etti idim. Tabii size karşı hakikati söylerler, çünkü bendeniz de bilâhire büsbütün bağdi-i mahcubiyetim olacak bir teşebbüste bulunmuş olmayayım. Şerafeddin Efendi Hz.nin gözlerinden öperim.

"Enver"iniz

17 Teşrîn-ievvel 329
30 Ekim 1913

Sevgili sultanım,

Bugün köşke teşrifinize pek sevindim. Havanın iyiliğinden istifâde münşerih oluşunuz adeta kalbimi ferahlandırdı. Fakat ümit yalnız bununla kalmıyor. Ya ben de büyük bir seyahat yaptım. Bugün doktorlar ayağa kaldırdılar ve diğer bir odaya kadar gidip oturmama müsâade ettiler. Fakat yata yata çocuk gibi olmuşum. Ellerimden tutmasalardı, adeta yürüyemeyecektim. Azıcık başım döndü, nihayette yürüdüm. Fakat sizin gezip eylendiğinize doğrusu daha ziyâde seviniyorum. Bütün tahayyülâtım o gezintilerde size refakât eden ruhumun ruhunuzla tarz-ı teması oluyor. Kâh yanınızda oturuyor, doya doya sizi görüyor, vücudunuzu muhît güzel kokulu havayı teneffüs ediyor, kâh güzel minimini ellerinizi öpüyor, onu göz yaşlarıyla ıslatıyorum. Sonra arabadan iniyor, yavaş yavaş yürüyor, üç senelik iftirâkın muhtelif safhalarından bahsediyoruz.

Ruhum! burada yine uzun bir fasıla verdiler. Şimdi kırmızı zarfı getirip, gizlice elime tutuşturdular. Sevincimden şaşırdım. Karşımda Almanya'nın maiyyet vapuru kaptanı oturuyordu. Mektubu gayr-ı ihtiyârî açıp okumak istedim. Muhteviyyâtıyla yüzümde hasıl olacak tahavvülâtı görmemesi için yine yanımdaki masaya bıraktım. Artık bir an evvel gitmesi için gözünün içine bakıyordum. Hele gidebildi. Derhal açıp okuduğum, kısa fakat pek büyük vâsi manâ ifâde eden güzel sözler ruhumu okşadıkça gaşyoldum. Böyle her iltifâtınız beni daha kuvvetlendiriyor, canlandırıyor. Evet! hamdolsun şimdi yataktan kalktım, koltukta aynı katta sokak üstündeki odada oturuyorum. Solumdaki masada hâlâ taze

olan güzel demetleriniz duruyor.

Az kaldı unutacaktım. Size beşâreti tamamlayayım. 1 haftaya kadar elbisemi giyebileceğimi doktorlar söylüyor, buna nazaran herhalde biraz sonra da sokağa çıkmama belki müsâade edeceklerdir. Tuhaf, içimden herhalde bu hafta içinde de bayramdan evvel teşrîf buyuracağınızı tahmin ediyorum. Acaba hissiyyâtım yanıltmıyor mu? Daha ziyâde yormamak için kısa kesiyorum. Güzel göz ve ellerinizden öperim. Güzel Naciyeciğim efendim.

"Enver"iniz

17 Teşrîn-ievvel 329
30 Ekim 1913

Mukaddes, Aziz, Sevgili Naciyeciğim,

Bugün büyük hanımefendi validemizden siz sultanımı çok düşünmemi tavsiye için Hayrettin Ağa geldi. Dinledim, şaşırdım. Ne tuhaf teklif? Yaşamak için, ruhumu beslemek için, bütün düşüncem sizinle meşgul olmaya muhtaç iken, böyle bir teklif bana istirahatten eser bırakmaz. O vakitten beri adeta sersemleştim. Büyük Hanımefendinin her ikimizi fevkalâde sevdiklerini bildiğimden, tabii bunu da sıhhatimi korumak arzusundan başka şeye atfetmedim. Fakat olmayacak bir teklif değil mi güzelim? Ne ise bunu bırakayım. Akşamki mektuba darılmadınız değil mi? Evvelce de arzettiğim gibi adeta yaramaz çocuklara döndüm. Buldukça bunadım. Ya hiç teşrîf etmeseydiniz ne yapacaktım? Bununla beraber ebeveynine nazır geçen çocuklar gibi arzularımı arttırmaktan kendimi alamıyorum. Artık saniyeleri sayıyorum. İnşâallah bayram birkaç gün daha yaklaşır da böylece nâil-i emel olurum.

İşte şimdi öğleden sonra saat 5'i 10 geçiyor. Hayrettin Ağa geldi. Derhal beyşuş çehresini görünce kalemi bıraktım. Herhalde bir lütûfnâmeniz olduğunu tahminle gülmeye başladım. Hem şifâhî iltifatınızı söylüyor, hem de eliyle koynundan iltifatnâmenizi çıkarıyordu. Alınca, çıkmasını söylêdim. Derhal çılgınca bir tehâlük ve heyecanla zarfı açtım. Dün akşamki mektubuma alacağım cevaptan adeta ürküyorken, nevâzişle dolu mektubunuz kalbimi sevinçle doldurdu. Oh yarabbim! tahminim tamamiyle doğru, siz ne büyük, ne âlî kalbe mâliksiniz, ben de böyle bir kalble teşrîk-i hayata nâiliyetle bahtiyarım. Oh biliyorum. İkimiz de hürriyet-i şah-

siyemiz mâlik değiliz. Belki bu da bir cilve-i rabbânîdir. Artık bayramın gecesine muntazır bulunacağım. Meğer ki allah bir fevkalâde inâyetiyle sevindirmek istesin.

Naciyeciğim! sizden en büyük bir istirhamım da bahçede gezdiğiniz vakit kendinizi üşütmemenizdir. Evet bu ricalarım da size adeta kayıt altına koyuyorum. Fakat beni sevdiğinizi bildiğim için böyle tekrar ediyorum. Her hareketinizde sayenizde yaşayacak, daha doğrusu yaşatacağımız bir ruh, bir vücudun heran size bakmakta olduğunu düşününüz. Ne olur allah daima sizi muhît hava içinde bulunarak herşeye karşı sizi muhafaza iktidârını bana verseydi, böylece ne ben müteessir olur, ne de sizi üzerdim. Ne ise burda da kadere tebaiyyet ediyorum. Herşeyde düstur ittihaz ettiğim ârzûy-ı ilâhîye tebaiyyete burada da mutâvaat ediyorum. Elbet allah da büyüklüğü nisbetinde bu itaati mükâfâtlandırır.

Bu mektubumla takdim ettiğim menekşeleri kokladım, öptüm. Umarım ki, azıcık olsun lisan-ı hâl ile bendenizden bahsedeceklerdir. Bütün mevcudiyetimle güzel el ve gözlerinizden öper, teşrîfinize intizâr ederim. Ah! o gece gelse, öyle sanıyorum ki, bizi güç ayırırlar.

"Enver"iniz

19 Teşrîn-ievvel 329
3 Kasım 1913

Sultancığım,

Bugün birkaç gün evvel gösterdiğiniz ârzûya tebaiyyetle birşey yazmamaya azmetmiştim. İşte şimdi, akşam ezânından sonraya kadar dayanabildim. Fakat etraf kararmaya ve masamın üzerinde yanan mumun loş ziyâsı odamı hafif hafif aydınlatmaya başlayınca gönlüme bir hüzün çöktü. Eğer zihnimi işgal eden sizle konuşmasam, adeta ağlamaya başlayacak, etrafımdakileri meraka düşürecek bir hale geldim. Bunun üzere perhizi bozarak hemen kalemi aldım. Şimdi şimdi gittikçe ruhen kesb-i zaaf etmekte olduğumu anlıyorum. Evvelce size karşı bile hissiyâtımı gizlemeye azıcık muvaffak oluyordum, fakat şimdi ne mümkün? Pek hodbin oldum. Kendimi yegâne teselli eden sizinle, size ait eşya ile çocuk gibi mütemâdî iştigal etmezsem fenalaşıyorum. Hele siyah kenarlı mendilinizi her fırsatta koklayıp, öptükçe hem müteessir oluyor hem seviniyorum. Şimdi artık gizlice fotoğrafınızı da seyrediyor, gözlerim kapıda olduğu halde çabucak öpüyor, kabahat işleyen fakat görülmekten çekinen çocuklar gibi hareket ediyorum. Ah! bu insanlar ne kadar gaddardır. Bizi hem cismen birbirimizden ayırıyorlar, hem de izhâr edilmek istenilen bir eser-i muhabbeti muâheze ediyorlar. Bugün artık sabahleyin kendi kendime yüzümü, vücudumu sildim. Tuvaletimi yaptım, sonra da oturma odama yürüyerek geçtim. Bakınız az kaldı unutacaktım. Hiç kimseyi kabul etmek istemezken İkbâl hanımefendi validemiz ile epeyce uzun ve Dudiş hanımla pek uzun saatlerce konuştum. Doktorlardan korkarak çok söylemedim. Fakat pek çok dinledim. Tabii Dudiş hanım hep sizden bahsettiler. Fakat

nerede o geceki lisan-i hâl ile konuşuşumuz yanında bunlar hiç kalır. Ah sizin güzel ağzınızdan işiteceğim iki sözün hâsıl edeceği tesir nerede? Ne ise! fakat doğrusu şimdi ramazanda oruç tutmuş kadar oldum. İftâr yaklaştıkça tesiri hissedildiği gibi birleşmemiz takarrüb ettikçe âdetâ ne yapacağımı, nasıl teskin-i iştiyâk edeceğimi bilemiyorum. Ne olur bütün samîm-il kalble öpmek istediğim güzel gözlerinizi bir kerecik daha görsem.

"Enver"iniz

20 Teşrîn-ievvel 329
2 Kasım 1913

Enis-i ruhum, Sultancığım;

Bu gece sizi çiçek demetimle yalnız hasbihâle bırakmak araya girmemek isterdim. Fakat ne mümkün? Evvelâ bayramdan evvel teşrîf buyuracağınız tebşîrâtına o dilsiz nebatatım(ın. A.İ.) beyân-ı teşekkür edemeyeceğini, sonra da rahatsızlığının hakikatini anlayıp, dindiremeyeceğini düşünerek, yine kaleme sarıldım. Şimdi saniyeleri sayıyorum. Teşrîfiniz gününü bilirsem, size daha iyi görünmek için kendimi beslemeye gayret edeceğim. Yoksa merhametinizi celb için böyle zayıf mı kalsam daha iyi?

Güzelim hem de niçin öyle odada yalnız kalarak bendenizi düşünüyorsunuz? Öyleme geliyor ki, siz böyle düşündükçe bilakis mağmûm olursunuz. Biran zihninizden çıktığımı istemeyecek kadar hodbin, fakat doğrusu sizin de kalbinize ferah verecek surette bahçede ferâhlı yerlerde, kırda beni düşünürseniz daha ziyâde sevineceğim.

İhtimâl şimdi yatağa dönmek üzeresiniz. O halde sizi rahatsız etmemelerini söyledim. Herhalde güzel başınızı yastığa koyduğunuz vakit "Enver"in güzel gözlerinizden, alnınızdan öpmekte olduğunu hatırlayınız. Ah! bu hayalin hakikate munkalib olduğu günleri Allah ne vakit gösterecek?

"Enver"iniz

21 Teşrîn-ievvel 329
3 Kasım 1913

Alîcenâb, Güzel Sultancığım,

Bugünkü lütûflarınız öyle ani birbirini velyetti ki, nasıl teşekkür edeyim diye düşünüp, duruyordum. Nihayet yine kalemim yardım etti. Fakat bilmem tamamiyle hissiyâtıma tercüman olabiliyor mu? Güzel ufak şişeye ikisine güzel ufak elleriniz temas etmiş, şimdi benim oluyor. Bilseniz Tahsin Ağa'dan aldıktan sonra kendisi dışarı çıkmadan gayrı-ı ihtiyârî yüzüme sürüp, öpüp koklamaya başladım. Fakat doğrusu bu gidişle âsî yaramaz çocuklara dönüyorum. Her gelenin eline bakıyor, nerden acaba ne getirdiler diye gözlerimi açıyorum. Hele Hayrettin Ağa'yı görünce yüzüne bakıyor, gözlerinden hakikati anlamak istiyorum. Beyaz dişleri gözlerinden daha manîdâr. Onlar görünmeye başlayınca mutlaka şifahi selamdan başka şeyler olduğunu anlıyor, sevinmeye başlıyorum. Güzelim, bir kaç gündür kurumaya yüz tutan güllerle menekşeye bakıyor, müteselli oluyorum. Fakat Hayrettin bugün en çok sevdiğim menekşe demetini getirince pek çok sevindim. Yanımda bir Alman mülâzımı bulunmasına rağmen gayr-ı ihtiyârî demeti koklar gibi yaparak, çiçeklerin tasvir ettiği yüreğin orta yerinden öptüm. Bu anda müfekkiremi nerelerin doldurduğunu bilir misiniz? Hayat-ı mesûdemizin başlangıcı, bahtiyarlığımızın devamı hepsi biranda gözüm önüne gledi. Hem müteessir oldum, hem mesût. Cidden böyle bir anda bana bütün bir hayatı duyduracak incelikleri gösteriyorsunuz. Bununla size nasıl minnettar kalmayayım. Fakat iktidarsız kalıyorum. Maamâfîh yegâne medâr-ı tesellim hep sizin büyük âlîcenâb kalbinizin bana karşı

beslediği duygudur. Umuyorum ki, bu his bütün kusurlarımı affettirir. İşte bu cesaretle ufak menekşe demetini takdim ediyorum. Bununla beraber Edirne'den son ayrılırken bir gazete muhabiri tarafından alınmış olan resmimi de takdim ediyorum. Bugün getirdiler. Yanımdaki 9. Kolordu ordu erkân-ı harbiyye reîsidir. Müsâadenizle güzel gözlerinden öperim ruhum.

"Enver"iniz

Nâçîz çiçeklerim ne bahtiyar her vakit güzel ellerinizden öpüyor, sizin hava-i lâtifenizle yaşıyorlar.

23 Teşrîn-ievvel 329
5 Kasım 1913

Ruhum,

Artık yarını beklediğimi tasavvur edemezsiniz. Hiç mutadım değilken bugün öğle yemeğinden sonra zamanı kısaltmak için uzun bir müddet uyudum. Bu sırada gelmiş olan Dudiş hanım epey beklemiş. Sonra da uzun müddet yine güzel sultanımı, Naciyeciğimi çekiştirdik. Hem de yatak odamdan çıkıp da Dudiş hanıma karşı gelince, her vakit gülen çehresini öyle somurtmuş görünce, kanım beynime çıktı. Ne var? dedim. İki gün evvelden daireye gelerek, arz-ı ubûdiyyet edeceğini söylemişti, binâenaleyh siz sultanımdan geldiğini hemen hemen biliyordum. Bana hiç rengini değiştirmeden "Sultan efendi Hz. pek rahatsızdır" demez mi? Eğer derhal kahkahayı salıvermeseydi yatak odama girip üzerine kapadığım kapının arkasında olduğum yere yığılıverecektim. Şimdi uzun uzun o iknâya çalışıyor, ben de acaba rahatsızlığım zamanında size oynadığı oyunu tekrar mı ediyor diye şüpheleniyordum. Ne ise Cevher Ağa müşkili halletti. Dudiş hanımı hatta sokağın ağzına getirip, bıraktığınızı tasdik etti de ben biraz müteselli oldum. Fakat sultancığım, hiç bendenize acımadan nasıl böyle talimat verdiğinize darılayım mı?

Oh! yok; yarın teşrîfinizde herşeyi unutmuş bulunacağım. Fakat bu geceyi ve yarını akşama kadar nasıl geçireceğim. Bayram sa-

bahını bekleyen çocuk gibi hemen erken yatmak ve ta! vakt-i muvâsalatınıza kadar uyumak istiyorum. Ah! sultanım etrafımı muhît her ufak şey sizi bütün manâsıyla tecessüm ettiriyor. Hemen daima elimden düşmeyen ve bütün vücudumu bir elektrik cereyânıyla hareket ettiren ufak şişenin içindeki güzel koku beni daimi gayş içinde yaşatıyor. Bilmem acaba yarın size bütün hissiyat-ı minnetdârânemi anlatmaya muktedir olacak mıyım? Yarın cesaretsizlikten öpemeyeceğim güzel gözlerini öper, bütün muhabbetimle kucaklarım ruhum.

Enver

26 Teşrîn-ievvel 329
8 Kasım 1913

Âlîcenâb sultanım!

Evvelsi geceki küstâhlığımı affeder gibi olduğunuzu hissedince adeta o gece hissiyat-ı bahtiyârânem yeniden canlanıyor. Nâçîz bir takdimemi böyle âlî kalbinize lâyık iyi bir surette kabul buyuruşunuza nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Acaba bir gün sonra bizzat bu hissiyat-ı minnetdârânemi arza muvaffak olacak mıyım. Ah! mukaddes Naciyeciğim; varlığımı, ruhumu, hayatımı heyetiyle size doğru cezebden bu alihi sözleri nasıl buluyor, kağıt üzerine serpiştiriyorsunuz. Bana, ben esir-i muhabbetinize bu büyük ihsânda bulunuyorsunuz demeye "bendenizi ebediyyen sevecek misiniz?" diye büyük bir endişe tekrarına cesaret ettiğim sualime varlığımı, varlığınıza karıştırmayı arzuyla "evet!" cevabını veriyorsunuz. Allahım! pek büyüksün, sultanımın kalbinde benim için daima bir yer bulunur, hatta bunun sırf bir eser-i merhamet olarak da husûl bulmasına razıyım.

Ruhum; o gece müstahak-ı ceza oldumsa, ki buna şüphem yok, her türlü mücâzâta razıyım; fakat öyleme geliyor ki, âlî hissiyâtınız bütün kabahatlerimi, hep sizi sevmenin verdiği cüretle işlendiğini size anlatmıştır. Buna nazaran tayîn-i cins-i cezada tabii öyle ellerini bağlamak isteyecek kadar ileri varacak mısınız? Maamâfih evet, evet ellerimi bağlayınız, fakat güzel vücudunuzu hayran hayran seyredecek gözlerimi bağlamayınız, eğer daha lütûfkâr davranır da dudaklarımı kapamazsanız o halde herşeye razıyım. Yarabbim ne vakit bilâ perva dudaklarımız kalplerimize tercüman olarak birbirine serbestçe temas edecek?

Naciyeciğim; Avrupa prenslerinin hayatı hakkındaki mütalâa bendenizi beynimden vurulmuşa döndürdü. Dilim kuruyaydı da öyle bir bahse girişmeyeydim. Hem de niçin böyle düşünüyorsunuz. "Evet siz sultanımı bütün yanlış düşünceleri gidereceğinizi söyledimdi." Ve bununla iftihar ederim. Hem de niçin dünyada sizleri hakir görebilecek bir göz tasavvur buyuruyorsunuz. Öyle gözler çıksın, öyle düşünecek beyinler çatlasın. Hissiyâtınızı anlıyorum. Bununla da ebediyyen olunuz, değil huzurumda, fakat kulağıma erişecek bir yerde bile sizi muâhezeye yeltenen kimse yoktur. Maamâfîh Naciyeciğim! siz(zin.A.İ.) haklı görmek istediğiniz bile böyle bir cürette bulunmakta haksızdır. O bile kendi kendine didinmekte ve hiç bir vechile zannımca sizce mucib-i muâheze bir nokta bulamıyarak, bendenize taarruz etmektedir.

İkinciye gelince değil bendeniz, hiç kimse ağzından mucib-i muâheze bir söz işitmemiştir. Bu kadının bendeniz Bingazi'de iken zevci ile beraber ettiği hizmet pek büyüktür. Bu sebeble aninem kendisine prensesin gösterdiği hörmete mukabele ediyor. Ruhum! bugün değil o kadın, belki milyonlarca islâmın doğru yanlış, bendenizde islâmiyeti kurtarmak için bir ümit beslediklerini ve bu hisle görmek ve temasta bulunmak için Hindistan, Çin, Türkistan vs. yerlerden gelmekte olduklarını arzedersem darılmazsınız değil mi benim güzel sultancığım? Yalnız sizden birşey rica edeceğim. "Enver" kim olursa olsun, sizin için yaşamaya başlamış ve hayatını, saadet ve bahtiyârlığınızın husûlüne hasretmiştir. Binâenaleyh bu nokta anlaşılınca, kimsenin siz sultanımı muâhezesine tahammül edemeyeceğim aşikârdır. Kendisini, Naciyeciğimi, muâheze eder zan buyurduğunuz ikinci prenses emin olunuz sizi fevkalâde sever birisidir. Hatta bu sebeple Mısır'da kendisine muâhezeye hakverdiğiniz ikincisiyle mücadele etmiş, ve onu evinden adeta kovmuştur. Eğer kendisini bir lahza tesadüfen görüp, konuşsanız, size olan hörmetini ve muhabbetini cidden anlar, ve bendenize de hak verirsiniz. Sultancığım, şu uzun mülâhazatımdan dolayı beni affet. Sizin hiç bir vechile üzüldüğünüzü, yanlış düşüncelere saptığınızı istemediğim için bu kadar uzun îzâhâta giriştim. Maamâfîh geçen geceki inâyetiniz esnasında herhalde Enver'inizin, saadetini ancak si-

zin saadetinizde bulacağınıza kânî olduğunuzu zannederim. Öyleme geliyor ki, öbür gün hissiyatımı daha iyi anlatırım.

Abdülhak beyi çağırttım. Kendisinden etraflı îzâhât alacak, size bildireceğim. Diğer topçu yüzbaşısı erkân-ıharb mektebine devam etmişse de, Bingazi harbi üzerine oraya gitmiş, erkân-ı harb olamamıştır. Bildiğime göre Abdülhak beyin bir peder ve validesi vardır. Onlar da Erzurum'da memuren bulunuyor. Kendisi şimdilik harbiyye nezâretine memurdur. Pek terbiyeli, yakışıklıdır. Kendisini çağırıp, kati olarak söylemek, söz almak isterim. Umarım ki, onunla bahtiyar olur. Hamdi Bey için teşebbüsât-ı lâzımede bulunmak üzere mümkünse birgün gelsin bendenizi görsün de maksadını iyice anlayayım.

Bayramda ziyârede müsaade buyuruşunuza karşı pek minnettarım. Fikrimce akşam üzeri gelmem belki daha münasibtir. Geçen gece gibi sizi rahatsız etmem. Emir buyurduğunuz zaman derhal, fakat kemâl-i teessürle ayrılır, avdet ederim. Acaba bizi bir lahza yalnız bırakacaklar mı? Fakat ne olursa olsun, öbür gün bütün manâsıyla bendeniz için büyük bir bayram olacaktır. Birinci gün akşamı gelmek istediğimi ilaveye hacet göremem. Malûm rahatsızlığım dar belli büyük üniformamı giymeye müsait olmadığından hâkî elbisem ile geleceğim. Tabii buna müsâade buyurursunuz? Bu akşam çok söyledim. Pencereleri kamçılayan yağmur kalbime büyük bir gam sokmaya çalışırken, bendeniz sizinle konuşmakla bunu gidermeye, mesut, mesrûr olmaya çalıştım. Herhalde kusurumu affeder misiniz? Güzel Naciyeciğim. Müsâadenizle sizi kucaklar, dudaklarınıza uzun bir buse kondurarak, arz-ı muhabbet ederim.

"Enver"iniz

27 Teşrîn-ievvel 329
9 Kasım 1913

İnsanlar hakikaten pek gaddar olabilirlermiş sültancığım. Bugün artık hakiki bir bayram çocuğu hevesiyle herşeyimi hazırlattım. Hatta kapalı otomobilin geleceği saati telefone ettirdim. Elbisemi yatak odama getirttim, sevinçle validemiz hanımefendinin getirecekleri haber-i beşârete muntazırdım. Her araba sesi üzerine pencereye gidiyor, beklediğim sevimli haberin müjdecisini gözlüyordum.

Nihayet validemiz hanımefendi geldiler. Sandalyede şöyle bir toplandım. Hatta kapıdan girerlerken ayağa kalkıp, kendilerine doğru ilerledim. Fakat tuhaf bir hal, her vakit ellerini öpmeye uzatırken, şöyle yorgun bir çehre ile hiç kayıtsız geçip; kanapeye oturduklarını görünce; ümitlerimin boşa çıkmasından korkmaya başladım. Maamâfih meyyus olmamaya azmetmiştim. Nihayet, yatak odamda hazırlıklar gördüklerinden vs. den sonra yarın saraya gelenler çok olacağından, halbuki görüştüğümüzü gizlediklerinden artık daha bilmem neden, neden bahisten sonra yarın gelmem olamayacağını söylediler. Buna karşı acı bir gülmekten başka birşey yapamazdım. Pekiyi dedim. Sonra müteessir olmamak lâzım geldiğini vs. izaha başladılar. Fakat hepsinden hoş: "Bakınız kadınlar nasıl istediklerini yaptırırlar." dîye izhâr-ı tefâhür etmeleri oldu. Artık neye uğradığımı tasavvur buyurunuz, bütün kâşâne-i ümidim yıkılmış da altında ezilmişe döndüm. Fakat karşimda muvaffakiyetinden emin olarak kısa kısa gülmekte devam eden aninemize karşı mağlub olduğumu göstermemek için lâkayd bulunmaya çalıştım. Fakat zannımca muvaffak olamıyordum. Çünkü arasıra

"Müteessir olmayınız evlâdım" diye tekerrür eden nakarad eksik olmuyordu. Neyse; size bugünkü kadar müteessir olduğumu hatırlamadığımı söylersem herşeyi anlatmaya kafi gelir. Kaderin bu cilvesine de katlanmak lazım imiş. En sonra da vakt-i münasibince haber vererek, gelmem ve müsâade buyuracaklarını söylediler. Artık buna karşı ilk evvel otomobilin gelmesine hacet kalmadığını telefone ettirmek, saniyen de gidiyorken aninemizi merdiven başına kadar teşyî etmek oldu. Döndüm. Yine koltuğa gömüldüm. Başımı ellerim arasına alıp, ikimizin de böyle vesâyet altında, ne kadar kudretsiz bulunduğumuzu düşündüm. Ağlamak istedim. Fakat bütün erkekliğim isyân etti. Hayır ağlamayı, böyle zebûnküşâne yaş dökmeyi kendime yediremedim, başımı doğrulttum, dudaklarımı sıktım, talihin bu darbesine de göğüs germeye azmettim. Şimdi ağlamıyor, fakat bana küsen taliime kızıyorum. Naciyeciğim! size bu akşam sevinçli, güzel, meserretli sözler yazmak isterken, yine hüznümden, gamımdan, teessürümden bahsettim. Rica ederim affet.

Güzelim, Tahsin ağa ile takdim ettiğim şeyleri kabul buyurursanız pek minnetdâr kalırım. Yelpazeye, sizi ziyârete geleceğim gün diye tasarladığım bayramın 1'i tarihini attırmıştım. Size uzunca derdimi dökebilmem biraz müteselli etti. Şimdi biraz müsterihim. Müsâadenizle sizi kollarımın arasında sıkar, güzel dudaklarınızla, göğsünüzden öperim, benim mukaddes Naciyeciğim.

"Enver"iniz

28 Teşrîn-ievvel 329
10 Kasım 1913

Fakat niçin böyle yazıyorsunuz Naciyeciğim? Hiç düşünmüyorsunuz ki, ufak bir teessürünüzün bendeki aksi milyonlarca defa büyüktür. Ruhum, allahaşkına, beni seviyorsan herşeyi unut. İnşâallah birkaç gün sonra huzurunuza çıkmaya muvaffak olursam geçen günlerin teessüratını size unutturmaya, böylece hayatı mesudemin bir kısmını yaşamaya muvaffak olurum. Hem niçin hep ölümden bahsediyorsunuz? Naciyeciğim; istirhâm ediyorum, yalvarıyorum kendinizi üzmeyiniz. Bendeniz, yelpaze teskin-i teessürünüze yardım eder derken, onu bir hançerle değişmek istiyorsunuz. Meleğim! insan ne kadar kudretsiz mahlûk imiş. Ne olur bugün akşam uykusuzluktan solmuş, dudaklarımız yekdiğerine ruh, can vermek üzere birleşseydi ne olurdu? Sultancığım; sizin en ufak bir işaretinizin bendenizce emr-i ilâhîden sonra büyük olduğunu bilirsiniz. Binâenaleyh bendeniz herşeyi unuttum. Zaten kabahatli olarak şahsımdan başka kimseyi görmüyorum. Hem de validemizin kasdî hiçbir teşebbüste bulunmak arzusunda olduklarını zannetmiyorum. Doğrusu teessüratı gidermek için o kadar güzel tabirler buluyorsunuz ki, onları okurken adeta sevinçten gülüyorum. Evet şu: "İnsanlığın gaddarlığından intikam almak için bir çok saatler beraber bulunuyoruz" cümlesi doğrusu herşeyi unutturmak, yeni bir hayat-ı câvîdânî yaşatmak için o kadar vâsi ve güzel manâyı haiz ki, evet, sultanım bu suretle izhâr buyurduğunuz ulüvv-icenâb bana herşeyi unutturdu. Hem de siz madem ki, müteessir olmamamı emir buyuruyorsunuz bu emriniz de kafidir. Sultancığım; sabahtan beri yazmaya başladığım arîzamı şimdi tamamlamaya vakit bulu-

yorum. Buraya kadar da birçok vakfeler oldu. Bendenizi görmeye gelenlerden kabule mecbur olduklarım hep bu tevekkuflara sebeb oluyordu. Ruhum; şimdi Hayrettin Ağa geldi. Yarın siz sultanıma arz-ı ubûduyyete gelebileceğimi söyledi. Doğrusu bedbaht Enverinizi şu birkaç sözün yükselttiği bahtiyarlık kademesine eriş(tir. A.İ.)mek hiç kimseye müyesser olamayacaktır. Fakat artık bedbaht değil, bahtiyar Enver'inizim değil mi? Şimdi kendi kendime gülüyorum. Hayrettin Ağayı yatak odama aldım. Bugünkü hayatınıza vs. dair uzun uzadıya istintâk ettim. Fakat ruhum, sizinle tevhid-i hayata yaklaştıkça taliimin isyânına kani değilim. Bilâkis şimdi yaşamaya başladım ve yaşayacağım. Tâliimin, tâliimizi istediğimiz şekle sokmak ise elimizdedir. İkimiz birleşince azmimiz karşısında herşey gibi o da boyun eğecektir. Oh! Naciyeciğim hayır teesürün bu derecesi bendenizi cidden ebediyyen dilhûn edecek kadardır. O şekeri yarın akşam beraber yiyeceğimizi bilerek, gönderdim idi. Onun ne kadar tatlı olduğunu beraber tadarsak siz de tasdik buyurursunuz. Yarabbim, bu gibi bize keder veren anları, meserretin kıymetini ve birbirimizi ne derece sevdiğimizi anlatmak için mi yaşatıyorsun. Bendeniz her vakit dediğim gibi böyle bizi hayata gönderecek kadar heyecânlı teessürlere sevkinde de ahbabın bir cilvesi vardır. Nitekim işte bununla yarın bize büyük, hem de pek büyük bir meserret hazırlıyor değil mi meleğim? Şeker yerine içmek için göndermemi istediğiniz zehir fincanını her ikimiz de içmemek için yere atar, buna mukabil dudaklarınıza tatlı, samimi, uzun bir buse kondururum. Âsûde yaşamamız için de bundan başka ilaç aramayalım olmaz mı sultancığım?

"Enver"iniz

30 Teşrîn-ievvel 329
12 Kasım 1913

Mukaddes Sultancığım;

Gece nasıl ayrılabildiğimi düşünüyor cidden taacüb ediyorum. Hayrettin Ağanın nazarlarından çekinerek balkondaki hayalinize baktıkça zihnimden geçen düşünceler o kadar birbirini nakşediyordu ki, bunlar arasında olduğum yerde yığılıp, ayrılma anına kadar yaşadığım meserret anlarıyla bundan sonraki teessürât arasında kendimi kaybetmek böyle hasret kederini duymamak istiyordum. Artık bundan sonra yalnız cansız bir makina gibi yürüdüm. Otomobile bindim. Eve geldim işte bu. Evde yavaş yavaş ve soğukkanlılıkla düşünmeye başladım. Derhal soyunup yatağa girmek böyle odamın karanlığı içinde yalniz sizin hayalinizle kalmak istiyordum. Fakat bir taraftan Tahsin Ağa, bendeniz(in.A.İ.) önüme sürdüğü muhallebi tabağından yememi yoksa doktorlara şikâyet edeceğini söylüyor. Böyle beni oyalıyordu. Nihayet zorla birkaç kaşık alıp, bu dertten de kurtuldum. Yatağa girince geçen anların bütün güzelliği panaroma gibi kapalı gözlerimin kapakları arkasından geçiyordu. Fakat bu hakiki hayatı yaşamak ne mümkün? Şimdi o hayata iştiyâkı arttıracak hayallerle yaşıyordum. Arasıra güzel mühtezz sesinizi işitiyor gibi oldukça bu hayaller canlanıyor, derken bunu panaroma levhaları takib ediyordu. Ruhum! bununla beraber bahtiyar Enver'in bütün nâil olduğu saadetten dolayı allaha hamdediyordum. Tahminime göre alaturka 9'a doğru bu güzel yaşayış arasında dalar gibi olmuşum. Bu defa bütün hakikatiyle sizi gördüm. Bendeniz yatakta yatıyordum, siz mütemadiyyen ameliyat olan mahalli görmekte ısrar ediyordunuz nihayet emirlerinize mu-

kavemet edemedim, derken yaramı açtınız, bir pamuk parçasını elinizde tutmakta olduğunuz bir suyu akıttınız bununla yaranın üzerini sildiniz. Bendeniz de dikkatle hareketinizi takib ediyordum. Derken gözüm önünde ameliyat mahalli kapandı, deri bağladı. Bendeniz artık şaşırmış, size nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyor, mütemadiyyen ellerinizi öpüyordum. Siz de güzel dudaklarınızı büzerek, tebessüm ediyordunuz. Bu sırada gayr-i ihtiyârî uyandım. Sanki yatak odamın dışarısında birisi dolaşıyordu. Geliniz! diye seslendim, kimse yoktu. Artık uyuyamadım. Şimdi siz Naciyem bütün güzelliği, iyiliği (ile. A.İ.) yanımda bulunuyordunuz. Hava açılmak üzere iken kalktım, elektrik fenerini yaktım. Benzeyen resimlerinizi öptüm. Dışarı çıktım, dolaştım. Herkes derin uykudaydı. Yatak odama dönüp uzun müddet denize baktım. Karanlık arasında yatak odanızın beyaz duvarlarını görmeye çalışıyordum. Tekrar yatağıma girdim. Kendimi muhitimden tecrîd için yorganı başıma çektim. Sizi yatak odanızda, yatağınızın içinde saçlarınız açılmış, güzel yüzünüzü kumral bir çerçeve içine almış görmeye çalışıyordum. Güneşin ziyâsı odanın içerisini gereği gibi aydınlatırken, bendeniz hâlâ sizin yarı çıplak omuzlarınızı, güzel dişlerinizi kısmen göstermek üzere yarı aralık dudaklarınızı seyretmeye doyamıyordum. Dudaklarım, dudaklarınıza yaklaşarak, sıcak, güzel kokulu nefesinizi teneffüs ederken, vücudum asabi titremelerle sarsılarak yatağımdan kalktım. Artık güneş gereği gibi yükselmişti. Bu sıra çağırdığım Tahsin Ağa 1 saatten beri bir binbaşı... ilâh birçok ziyâretçilerin beklemekte olduklarını söyledi. Mutaddan daha çabuk sabah tuvaletimi yaptım. Kahvaltımı yedim. Oturma odasına geçtim! Odaya giderken bütün niyâzım beni sizinle yalnız bırakmalarından ibaretti. Fakat ne mümkün. Bir birini velyeden misafirlerden ancak öğle yemeği bahanesiyle kurtulabildim. İşte bu fırsattan size yazıyorum. Fakat bundan evvel her Tahsin Ağayı görüşte Hayrettin Ağayı soruyordum. Bilmem gönlüm sizden ufacık bir haber olsun bekliyor.

Ruhum sultancığım, akşamki kabahatlerin cezasını çekmek için vereceğiniz hükmü dinlemek üzere ne vakit çağırtacaksınız? Yok doğrusu akşam sizi uzun müddet uykusuz bıraktıktan ve üz-

dükten sonra, hemen bugün böyle bir cürette bulunuşuma darılmazsınız değil mi Efendiciğim?

"Enver"iniz

31 Teşrîn-ievvel 329
13 Kasım 1913

Enîs-i ruhum sultanım;

Kardeşim gelince daha elbisesini çıkarmadan ilk işim, kendisini uzun uzadıya isticvâb oldu. Şen, mesrûr olarak bulunduğunuzu anlatırken gözlerinin içinde güzel vücudunuzun aksini arıyordum. Henüz görüşüşümüz iki geceyi geçmediği halde sanki asırlardan beri görmemişcesine derin bir iştiyâk hissediyorum. Ve bunu teskin edecek anın hulûlüne dörtgözle muntazırım. Kardeşim, bugün bendenizden hiç bahsetmediğinizi söyleyince müteessir olduydum. Fakat o da hissiyatım ile eylenmek istemiş. Bunu anlayıncaya kadar, derece-i teessürümü tarif edemem. Maamâfih böyle benimle, hissiyatımla oynamak cüretinde bulunduğunda doğrusu kendisine pek darıldım. Artık bu insanların böyle hissiyyâtla eylenmek cinâyetinde de bulunduklarını görünce doğrusu kim olursa olsun kızıyorum. Siz de fikrime iştirâk edersiniz değil mi ruhum?

Yine hodbinliğim tuttu. Fakat ne yapayım? Size olan aşkıma taalluk eden hissiyat herşeye galebe çalıyor.

Validemizin rahatsızlığına çôk müteessifim. Hamdolsun hafifmiş. Kendilerine iyi bakmalarını tavsiye etmek sırası şimdi bizde. Kendilerini üşütmemeleri için yazdım, siz de dikkat buyurursunuz olmaz mı güzelim? Dünkü istirhâmâtımın cevabına intizârla sizi kollarım arasına alır, güzel ağzınızdan öperim ruhum.

"Enver"iniz

Teşrîn-isânî 329
Kasım 1913

Ruhum;

Bugün hiç dışarıya çıkmadım. Şimdi gönlüm gelip, sizi uzaktan olsun hissetmek ve üzerlerine tevdî ettiğim buseleri size takdim edecek menekşeleri bizzat getirmek üzere geldim. Bilmem tabiatın gösterdiği şiddetle büsbütün sinmiş olan kuşlar gibi teessürât altında ezilmiş kalbimi bu suretle biraz ısıtabileceğim.

Naciyeciğim! evet pek doğru buldunuz (mağmûn) fakat dediğiniz gibi her serbestiye mâlikiyyetle beraber kendisini hapsediyor. Nasıl ki kalbime bu vasi serbestî dar geliyor da odamda kalmayı tercih ediyorsam, size de emin olunuz ki, bendenizde mevcut sadığınız serbestî verilse yine gönlünüz daima sıkı dar bir tazyîk altında kalacaktır. Ah! yegâne çaremiz biran evvel birleşmemizdedir. Evet, bendeniz müdür beye tazyîk edeceğim. İnşâallah bu kâfî gelir. Hayır, sultancığım; siz müteessir olmayınız hayat bu anda acı olmakla beraber, ölmek istemeyelim. Bendenizin deminki acı hissiyâtım geçti. Şimdi hayata cesaretle sarılmak istiyorum. İkimizde yaşayacağız ve zorla tâliimizi bizi ebeddiyyen bahtiyar ve mesut etmeye sevkedeceğiz. Naciyeciğim; vücudumu hırpalamıyorum, fakat doğrusu kalbime tamamiyle hâkim olamıyorum. Maamâfîh sizin arzunuzun yerine gelmesi için elimden gelmeyeni bile yapmak istediğime emin olunuz. Naciyeciğim, gecikmemek için şimdi hareket ediyorum. Güzel ellerinizden öper, size iştiyâkla dolu, uzun bir buse takdim ederim. Menekşelerin arasındaki gülü dün bahçenden koparıp da masam üzerinde bin ihtimamla büyüttüğüm açılmış bir goncadır. Bilmem size benden neler nakledecek?

"Enver"iniz

1 Teşrîn-isani 329
14 Kasım 1913

Güzel, Necib Sultanım,

Artık yalnız sessizce gezmek şartıyla bugünden itibaren bir iki saat kıra çıkmama doktorun müsâadesini söylersem bilmem hoşunuza gider mi? Bendeniz bu müsâade dolayısiyle, belki uzaktan arabanızda köşke açık havada biraz gezmeyi teşrîf buyururken, yolda olsun şöyle güzel gözlerini selâmlayabileceğimi düşünerek, fevkalhad mesrûrum. Yok, yok siz de fikrinizi artık değiştiriniz. Enverin bedbaht değil, pek bahtiyârdır ve hayat-ı müstakbeli kendisini bahtiyârlık, saadete doğru götürüyor. Hele hayatımız daha sıkı olarak birbirine bağlandığı zaman daha ziyâde mesut ve bahtiyâr olacaktır. Son zamanlarda o kadar çok istirhâmâtta bulundum ki, bugün dışarı çıktığım vakit uzaktan olsun sizi selâmlamak için bir mevid-i mülâkat talebinden korkuyorum. Derhal gözümün önüne son gece canınızı sıkacak hareketlerde bulunduğum zaman olduğu gibi çatılmış, bendenizi tekdire mâil güzel gözlerinize bir şekl-i amirâne vererek, kaşlarınızı görüyor, gayr-i ihtiyari susuyor, istirhâma bile cesaret edemiyorum. Eyer inâyet buyurulur da mesela yeni dairemizi müştereken görmek (için) bir saat tayîn buyurur, emrederseniz o anda oraya gelip, sizi istikbali büyük bir şeref addeder ve bununla hiç olmazsa yine bir kaç saat için olsun teselli bulurum. Yahut köşke teşrîf buyurulur veya Büyükdere yolunda hafif bir gezinti tercih buyurursanız, bendeniz de o istikâmette uzaktan olsun mazhar-ı iltifatınız olmakla bahtiyâr olurum.

O gece hakikaten sizden nasıl bir hüzünle ayrıldığımı tarif edemem. Validemiz hanımefendinin hediyesini de unutmuş idim.

Lütfen gönderdiğinize ayrıca teşekkürler ederim. Kendilerine de ayrıca teşekkürnâmemi yazdım.

Validem hanımefendi inşâallah kesb-i afiyet etmiştir.

Bu sabah Akil Beyi gönderdim. Kendisi pek muktedirdir. Gelip bendenize malûmat verecektir.

Daha ziyâde vakit kaybetmemek için dudaklarınızdan öperek, arz-ı muhabbetle susarım ruhum.

"Enver"iniz

(noksan)

Her vakit tekrarladığım gibi bendeniz adeta "Eh artık bana bu kadar büyük bir muhabbetle sarılmayınız, beni sıkıyorsunuz." diyeceksiniz diye düşünüp, korkarken; siz nasıl düşünüyorsunuz? Oh! Sultanım inşâallah "Enver"iniz şimdi sözle değil, fakat ileride bilfiil sizi nasıl sevdiğini, sizi mesut etmek için hiçbir fedakârlıktan çekinmediğini isbata fırsat bulacaktır. Yegâne emelim bendenize cesaret veren siz olduğunuz halde artık sizsiz, sizin saadetinizi sizin en ufak arzunuzun husûlünü görmeden yaşayacağımı nasıl tasavvur buyurursunuz? İşte bilmem bu noksan ifade ile hissiyatımı azıcık olsun anlatabildim mi? Ah! bunun yerine huzurunuzda olsaydım, dudaklarınıza gelecek titrek dudaklarım ihtimâl daha ziyâde hakikati anlatmaya muvaffak olurdu.

Meleğim; "bana darılınız da çalışayım" diye emir buyuruyorsunuz. Darılmanın climde olmadığını da zannımca takdir buyursunuz.

2 Teşrîn-isânî 329
15 Kasım 1913

Fakat öyleme geliyor ki, bu kadar metanetle bunu emir buyuran siz sultanım, bütün hakaiki gördüğünüz için yine Naciyeciğimin arzusu vechile etrafa nur saçmak üzere çalışacaktır. Bundan katiyyen eminim. Yoksa şahsım için, size bundan üç sene evvel tahsiliniz daha geri olduğu halde perestiş eden, sizinle yaşamaya kabul edildiğinden dolayı bahtiyârlık duyan Enver hiç değişme-

miştir. Belki size olan arzu ve iştiyâkı pek ziyâde artmıştır. Bendenizi pek müteessir eden son cümleleriniz için dudaklarınızdan öperek sizi teczie etmek isterim. Müsâade buyurulur mu?

"Enver"iniz

Eyer müsait olur ise bugün İsmail Beyle beraber daireyi gezmeye veyahut Büyükdere yoluna doğru gezmeye gideceğim. Hiç gezmek arzu buyurulmaz mı? Fakat burada ḥodbinlik etmiyorum. Hava cidden güzel. Bundan istifâdenizi temènni ediyorum. Hatta ne vakit teşrîf buyurulacağını haber vermeyiniz ki, sonra nazarlarımızın tesadüfünden dolayı sizi muâhezeye kalkışmasınlar.

3 Teşrîn-isânî 329
16 Kasım 1913

Sultancığım,

İşte şimdi yalnız kalabildim. Eğer bugünkü meşguliyetim pek mühim olmasaydı, gelenleri hep bekletecek, mutlak sizinle konuşacaktım. Bir taraftan kardeşim Mediha da mektubunu hazırlamaya beni kızdırıyordu. Derken erkenden daireye gitmiş olan Tahsin Ağa bendeniz geldi, giriyorken, Cemil Paşa gelmiş idi. Yalnız şifahi olarak ihtirâmâtımı takdim edebildimdi. Biraz evvel gelince tehalükle dışarı fırlayıp sordum. Validemizden selâm söylediler ve iyiliklerini tebşîr ettiler. Evvelâ siz sultanımdan belki bir iki satırlık bir inâyetnâme var diye eline bakarken, elinin hareketsizliğini görünce gözlerine bakmaya başladım. Selâmdan sonra bir temennâh edip, dönmek istedi. Artık sabredemedim. "Sultan Efendi Hz.ni görmediniz mi?" dedim. "Geldiler fakat hiç birşey söylemediler, derhal gittiler" dedi. Artık bunun üzerine uğradığım hali tasavvur buyurunuz. Sultancığım, bilmem bu derece katı kalblilikle tecziyeye lâyık mıyım? Fakat gazabınıza uğradımsa, herhalde affınızı da istirhâm ederim. Umarım ki, bu istirhâmım mazhar-ı hüsn-i kabul olur.

Dün akşam doktorların müsâadesinden istifâdeyle dışarı çıktımdı. Çiçekçi dükkanına kadar gidip, belki sultanımca mucib-i hoşnûdî olur diye karanfil satın alıp, daireye kadar geldim. Cevher Ağa bendeniz ile takdim ettimdi. Bilmem düşüncemde yanıldım mıydı?

Bugün doğrusu hava da kalbim gibi mağmûn. Pencereden kül renkli bulutlara baktıkça, gönlüm mahzûn oluyor. Ah! ne olur bu

havada sultanımın ayakları ucunda şöyle oturup, yalnız güzel yüzüne bakarak, yaşayabilseydim diyorum. Fakat bilmem bugün bütün tahayyülâtım, bütün saadetleri benden o kadar uzaklaşıyor görüyorum ki, adeta arkalarından bakmaya cesaretim yok, gözlerimi kapayarak, yalnız ağlamak hem de bütün bütün göz yaşlarıma serbesti-i cereyan vererek kendimi, hissiyâtımı bu anda beni aramaya çalışan ve benden saadetimi uzaklaştırır gibi olan müthiş tasavvurât hayâlâtı bu yaşlara boğmak istiyorum. Ben kalbimin bu kadar teessürlere kapılacağını sanmıyordum. Fakat ne kadar aldanıyormuşum, sizi göreli beri kalbim o kadar değişmiş ki, o kadar kesb-i zafiyyet etmiş ki, darıldığınızı imâ eder en ufak bir hareket bile gönlümü sarsmaya, parçalamaya, ezmeye kâfî geliyor. Eğer kadere itikadım olmasa, bu tesîrât altında bilmem ne olacağım?

Sultancığım, sizi daha ziyâde teessürâtıma iştirak ettirmek istemem, belki müteessir olursunuz, sonra da onun aksi tesiri, zaten pek rikkat kesbetmiş olan kalbimi büsbütün üzer, ezer. Yeni girdiğim, daha doğrusu sayenizde henüz yaşamaya başladığım bir anda bendenizi mahveder. Aman yarabbi, ne müthiş hayâlât. Halbuki bendeniz yaşamak istiyorum. Allahaşkına yaşamağı öğrettikten sonra, bendenizden bu nimeti nez' etmeyiniz, sultancığım. Abdülhâk beyden gelen cevabı kardeşimin mektubundaki arzu-yı devletleri dairesinde kendisine verdim. O da zarfına koydu. Melfûfdur. Kısa verilecek cevap işi halleder. Bilmem ki bu kadar takayyüdle bahtiyârîsini aradığımız hanımefendi nasıl mesut olacak? Herhalde cevabınıza muntazırım. Acaba güzel gözlerinize cesaretle bakarak, dudaklarınızdan öpmeye müsâade buyurur musunuz?

"Enver"iniz

4 Teşrîn-isânî 329
17 Kasım 1913

Sultancığım,

Ah! ne olur bu anda huzurunuzda bulunup, ellerinizi öpe öpe doya doya, arz-ı şükrân edebilseydim. Hayrettin Ağa bendeniz Tahsin ağa ile geldiler. Validemiz mektub kağıdı göndermişler teşekkür ettim. Fakat Tahsin Ağa'dan ümidimi kesmiş idim. Hayrettin Ağa'yı mutadım hilâfı oturttum. Sizi sormaya bir türlü cesaret edemiyordum. Validemden, evden bugünkü gelmelerinden başlayarak, daha ziyâde kendimi tutamıyarak, siz sultanımı sordum. Bütün konuşma esnasında Hayrettin Ağa'nın durgun gözlerinden hiç bir manâ çıkaramadım. Hep cevapları basit ve kuru idi. Nihayet izin verdim, çıktı. Arkasından gayr-ı ihtiyârî kalktım. Odada dolaştım. Derken bugünkü kurumuş kalbimle size yazdığım soğuk satırları muhtevî zarfı aldım. Elimde dün geceki, bugünkü göz yaşlarımın sahibi olan demetten ayrılmış menekşelerin kuru kadid olmuş yapraklarını sıktım. Evet bana karşı biraz olsun merhâmet duymadan kalem yürüten sultanım bunu da okusun. Derece-i teessürümü anlasın. Mektupta kısa, soğuk cümleler kalbimin ne hale geldiğini anlatmazsa belki kuru menekşeler anlatır ve ben Hayrettin Ağa'ya verdim. Yerime henüz döndüm ki, Tahsin Ağa bendeki mektubu verirsem, sizin bir lütûfnâmeniz olduğunu, vereceğini söyledi. Hiç yapmadığım halde gayr-ı ihtiyârî sevinçten çocuk gibi gülerek, Tahsin Ağa'nın üzerine atıldım. İstedikleri(n. A.İ.) Hayrettin Ağa'da dedim. Bir hamlede zarfı yırttım. Oh! evet hissiyâtım aldatmamış. Hakikaten bahtiyârım. Biraz evvel dediğim gibi –fran-sızca mektubumda– cidden bahtiyârım. Kalbime hayatıma o kadar iyi hükmediyorsunuz ki, bu suretle esirinize hiçbir hiss-i

mahkûmiyyet duydurmuyorsunuz. Ah! ne tatlı esaret. Naciyeciğim, cidden bu güzel sözler, tahayyülatınızı tasvirde gösterdiğiniz mâharet beni değil, bütün dünyayı ruhunuzun güzelliğine hayran etmeye kâfîdir. Ah! sizi bahtiyâr, mesut olarak kollarım arasında görmekle ne kadar mesut olacağım. Şimdi Allahımdan başka hiçbir temennim yok. Bütün müfekkirem, kudsî temenniyâtım hep tamamiyle birbirimizin olacağımız anın husûlünü tesriine matûf. Of! yarabbim; bana merhamet et, o zamana kadar kuvvet ver.

Sultancığım; artık kardeşim Mediha'yı geceleri beraber oturmaya o kadar mecbur ediyorum ki, bîçâre saat 8 leri geçtiği, gözleri kapandığı halde elimden kurtulamıyor. Yatak odamda gıda ve ruhum olan sizden bahsetmekle biraz teskin-i atş ediyorum. Kendisine ah! senin yerinde sultanım, güzellik îlâhem bulunsaydı dediğim (zaman. A.İ.) asabî çocukluğuyla kızıyor, bu alenî iştiyâkıma karşı beni bırakıp kaçmak istiyor.

Naciyeciğim, anlıyorum, bizi böyle daha ziyâde ayrı tutarlarsa doğrusu teessürden cidden hastalanacağım, deli olacağım.

Dün Edirne'ye gelmiş, tesadüfen bir yerde resmimi almış bir Fransız gazetecisi resmimi büyütmüş gönderdi. Size takdim ediyorum. Güzel değil. Bakışımda tuhaf fakat dikkat buyurursanız o bütün kuvvetini bir noktaya cemetmiş nazarlarımın uzak dağları delerek siz sultanımı görmek için uğraşmakta olduklarını hissedersiniz. Bu gece yine hayalinizle fakat pek bahtiyârâne sabahlayacağım. Makam-ı teşekkürle güzel ağzınızdan öpmeme müsâade buyurur musunuz?

"Enver"iniz

4 Teşrîn-isânî 329
17 Kasım 1913

Ruhum;

Bu sabahki tekdirnâmenizi aldım. Ziyâret şerefine nâil olduğum zaman Fransızca takdim (edeceğim. A.İ.) arîzamın sebebi izah eder belki de o vakit mazhar-ı affınız olurum. Doğrusu sizin mucib-i teessürünüz olacak bir teşebbüste bulunmayı katiyyen hatırıma getirmem ve getiremem. Maamâfîh bu da talihim. Hüsniniyete matuf arzu ve teşebbüslerim de sû-î tevile uğrayarak, yüzüme fırlatılıyor. Neyse, buna da bin şükür.

Abdülhâk Beyden sarf-ı nazar ettim. Şimdi birisi Harbiyye Nezareti muhâsebât dairesinde 1200 kuruş maaşlı bir sivil kâtib, diğeri Galata da bazı emlâki bulunan bir mektebli piyade mülâzım. O da, diğeri de vefat etmiş olan ilk hareminden Moda'da fransız mektebinde bir 8 yaşında kızı bulunan gayet çalışkan bir tabib binbaşısı hatırıma geliyor, kendisi yakında kaymakam olacaktır. Bunların üçü hakkında da ta'mîk-i tahkikatı lâzım gelenlere söyledim. Çarşamba günü tahkikat mukaddemesini bildirecekler. Birinci 30, ikinci 25, üçüncü de 35 yaşlarındadır.

Bu hususiaki arzu-yi necâbetpenahilerinin husûlüne bütün kuvvet-i kalbimle çalıştığımın ve inşâallah muvaffak olacağımın arzına müsâade buyurulmasını istirhâm eder, evvelki gibi mashar-ı, hüsn-i teveccühât-ı bendenüvâzileri bulunmaklığımı ricaya cüret eylerim sultanım.

"Enver"iniz

5 Teşrîn-isânî 329
18 Kasım 1913

Son lütûfnâmenizin beni ne kadar düşündürdüğünü tasavvur buyurur musun Naciyeciğim? Sizi serbestçe kollarım arasına alarak kâinatın bütün sizi sıkacak fikirlerinden tecrîd için elimde kuvvet olmadığına o kadar kahırlanıyor, o kadar sıkılıyorum ki, adeta şimdiye kadar istediğim gibi oynattığım, emellerime râm eylediğim talihimin isyânından korkuyorum. Evet mütalâanıza iştirak ederim. Aramızdaki mesafeyi kısaltmak ancak cemiyetimizi biran evvel husûlüne çalışmakla mümkündür. Buna çalışalım. Bendeniz bu hususta doktorlardan büyük bir avans aldım. İkinci ameliyatı 10 gün sonra yapacaklar, bundan 15 gün sonra da artık hiçbir şeyim kalmayacaktır. Demek ki sıhhatim nokta-i nazarından bir ay sonra bizi birleşmekten menedecek hiçbir arıza yoktur. Cenâb-ıhakk da artık yeni bir mania çıkarmaz sanırım. Bu halde şimdi müdür beyi çağırtıyorum. Biran evvel işe ciddiyetle başlanmasını isteyeceğim. Evimizde hatta ufak tefek tamirat da lâzım, bunu evkâfın vaktiyle yapmasını isteyeceğim. Hem de validemizle olmazsa bile müdür beyle gidip, taksimatı esaslı olarak bir gözden geçirmek lâzım. Hele eğer köşkün mevcut olan kaloriferlerini yerlerine taktırırsak artık geçen gece olduğu gibi siz sultanımı üşütmeyeceğimi sanırım.

Nişantaşı'nda uzun müddet kaldığımı arzetmiştim. Dairenin her yerinde güzel kokulu havası muhitinizden kalan eserleri teneffüz etmeye ve her köşede hayalinizin aksinden kalmış izleri görmeye çalıştım. Her oda, her salon, her ağaç altı, hülâsa her adım burada, bu yerlerde sizinle geçireceğim hayat-ı mesudemi yaşamaya çalışıyordum. Oh! yalnız hayalinizle bile ne kadar bahtiyârlık his-

sediyordum. Fakat Naciyeciğim ruhum; yarabbim, size kalbimi hâlâ açamadım mı, orada kökleşmiş, oraya tahakküm etmiş olan muhabbeti göremediniz mi? Bütün aza-yı vücudum yalnız sizi sevmek, size perestişle mütehassis, bütün benliğim size ızhar-ı muhabbet için çırpınır, bütün müfekkirem muhabbetimi size anlatmak için yeni bir vesile keşfiyle meşgul iken hâlâ bendenize "sizi mesut yaşatmak kâfî bir muhabbet" diye mi esir buyuruyorsunuz.

Ah Sultancığım, tövbe olsun bir daha sizi kalbimden başka şikâyet etmeyeceğim. Fakat validemize yazdığım şikâyet değil, bilakis sizinle teşerrüf için bir plan idi. Fakat ne yapayım, bîçâre pek yanlış anlamış. O mektubumla siz sultanıma arz-ı hâl için mutlaka şâhsî görüşmem lâzım olduğunu söylüyor ve görüşmemiz için tavassutunu istiyordum. İşte bu. Fakat yine bunda muvaffak olamadığım gibi sizi de sıktığımı anlıyorum. O halde iki misli teessüf.

Hûlâsa; şimdi sizden şikâyet lâzım gelince, yine siz sultanımın kalbine müracaat edeceğim. Eğer şikâyetlerimi size de dinletemeyecek olur isem o halde susar katiyyen kimseye hissiyâtımı anlatmam. Halbuki valideme hissiyâtımı kısmen söyledimdi. Çünkü birgün ben Sultan Efendi Hazretlerine hatırımızda olmayan birşey için söyledim dedi. Derhal anineciğim; rica ederim Sultan Efendi Hz.inin ufacık üzülmeleri bana milyonlar defa büyüyerek geleceğini düşününüz, onun (için. A.İ.) katiyyen kendilerini üzmeyiniz diye biraz kabaca ricada da bulundumdu. Yok vallahi görünce tekrar edeceğim. Maamâfih bundan sonra da bu gibi şeylere mahâl vermem. Fakat siz bu kusurumdan dolayı beni af buyurdunuz mu güzelim?

Kendileriyle münasebatımda tamamiyle arzunuza tebaiyyet edeceğimden emin olunuz. Ve sultanımın validesi olmaktan başka bendeniz celb-i hörmet edecek hiçbir haiz değildir.

Resme memnun olacağınızı bilseydim daha evvel takdim ederdim. Dün akşam evvela kabul buyurup buyurmayacağınızı sormak istedim. Hatta Hayrettin Ağa'ya da o yolda talimat verdim. Fakat Tahsin güzel mektubunuzu verince cesaretim arttı. Hemen takdim ettim. Fakat doğrusu her işte muvaffakiyetime sebep olan cüretimin bu takdim keyfiyetinde iyi netice vereceğinden şüphe

etmeme hâlâ müteaccibim. Sultancığım! İkbal aninemiz cidden bizi fevkalâde seviyor. Kendisinin güler yüzünü görünce cidden münşerih oluyorum. Hele birbirimizi sevdiğimizin fevkalâdeliğini görünce doğrusu pek memnun olacağını bildiğimden resim dolayısiyle söylediğiniz söz pek ziyâde kendini sevindirmiştir. Bendeniz ise böyle gayr-ı ihtiyârî sözlerinizle açık olarak hissiyâtınızı anladıkça hakka hamdediyor, doğrusu merhamet dilenirken sevildiğime çok, hem de pek çok seviniyorum. Fakat size karşı bilmem nasıl edâ-yı şükr edeceğim. Sultancığım artık birbirimizi, daha doğrusu sizin hiç kölenizi göreceğiniz gelmedi mi? Acaba bu hususta gine bir yalan uydursam günâha girer miyim? Yok değil mi? O halde planımı hazırlıyorum. Sizi kucaklar ve öperim.

"Enver"iniz

6 Teşrîn-isânî 329
19 Kasım 1913

Güzelim,

Geceki karmakarışık satırlarım bilmem canınızı sıktı mı? Fakat herhalde uykunuz zamanından bir parça çaldığı için rahatsız olmuşsunuzdur. Akşam nihâyet kardeşim Mediha isyân etti. Ben lakırdıyı başka mecraya dökmek istediğim halde sen daima Sultan Efendi Hz. den bahsediyorsun, o halde beni hiç sevmiyorsun diyor. Buna karşı siz sultanımla, kendisini sevişim arasındaki farkı anlatmaya uğraşırken darıldı.

Fakat doğrusu başka bir marûzâtta bulunacağım. Dün akşam Seher uzun uzadıya zihnimi işgal etti. Mediha izahat verdikçe doğrusu onu kendime bir rakîb gibi görmeye başladım. Ruhum; öyleme geliyor ki, siz Seher'i bendenizden ziyâde seviyorsunuz. Böyle hissedince artık dûçâr olacağım hâli tasavvur buyurunuz. Yalvarırım onu pek çok sevmeyiniz. Evet öteden beri refâkat-i necîbânelerinde bulundu. Size karşı sadâkat ve muhabbeti var. Fakat bütün bunlar şiddetli bir irtibatı icab ettirmez. Yoksa doğrusu pek mahzûn kalacağım. Bilmem gece hep bu düşünce ile Mediha gittikten sonra da uzun uzadıya uyuyamadım. Bununla beraber bana böyle bir kıskançlık fikri geldiğinden dolayı cidden kendimden utanıyorum. Fakat ne yapayım? Kalbimi size olduğu gibi göstermekten utanıyorum. Fakat ne yapayım? Kabimi size olduğu gibi göstermek mecburiyetindeyim ki, böylece sonra size karşı orada gizlenmiş bir his kalarak muazzeb olmayayım.

Sultancığım, bendenize fransızca hiçbir şey yazmamak fikrinizi pekala anlıyorum. Fakat ne olur güzel sözlerinizi o lisanda da

işitmek bahtiyârlığından bendenizi böylece mahrûm etmeseniz. Hem de buyurduğunuz muammâyı halle uğraşmam. Bendeniz öyleme geliyor ki, size karşı şahsiyetimde hiçbir gizli nokta kalmamasına çalıştığım halde siz sultanım hâlâ bir çok sırrınızı saklıyorsunuz. Demek ki bendenize karşı hâlâ tereddüttesiniz. Atiden emin bulunmuyor, bendenizin bilâhire öğrenmem için böyle gizli fikirler besliyorsunuz. Ne ise, ne yapayım? Bu hususta da hâkim-i mutlak sizsiniz. Pekala istediğiniz gibi olsun.

Bugün validemiz yeni evimize gidecekmiş, bendeniz de gidip, taksimat hakkında görüşmek istiyorum. Hem de orada görüşmemiz için bir zemin hazırlayacağım. Doğrusu böyle bizi pek uzun fasılalarla görüştürmekten maksat ne olduğunu anlayamadım. Niçin bizi bu kadar üzüyor, sıkıyorlar? Ne ise, akşam arzettiğim yalan. Güyyâ öbür gün ameliyat olacağım diyerek yarın sizi ziyâret için teşebbüste bulunmaktır. Acaba bu bâbta ne düşünüyorsunuz? Yoksa bu teşebbüsüm tecvîz buyurulmayacak mı? Doğrusu ne için olursa olsun yalan söylemenin fena olduğunu bilirim. Fakat başka ne çare var? Bu hususta doğrusu allah da mesâg verir sanırım. Acaba bugün gezmeye teşrîf buyurulmayacak mı? Yine şaşırdım, karmakarışık yazıyorum. Kusurumu af buyurunuz. Güzel yanaklarınızdan öper, arzı muhabbet ederim arslanım.

"Enver"iniz

6 Teşrîn-isânî 329
19 kasım 1913

Güzel Sultancığım,

Validemiz geldi. Beraber teşrîf buyurulduğun söyledi, pek memnun oldum. Siz gezip ferâhlandıkça bendeniz evde oturduğumu unutuyorum. Hele bendenizi böyle çiçek vs. ile hatırladıkça ne suretle arz-ı teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Ruhum! bugün validemizle uzun uzadıya konuştuk. Bu hususta arzunuz dairesinde hareket ettim. Kendisi görüşmemize mümânaattan başka, sizi üzmemem için daha seyrek yazmamı söyledi. Sebebi de sizi uzun uzadıya işgal etmemek ve böyle ameliyat olduğum zaman rahatsız olacak fasıladan müteessir olmamanız içinmiş. Hem de teehhülümüz zamanına kadar böyle görüşmemek ve seyrek mektublaşmak iyi imiş. Belki bu fikir doğru, fakat birbirimizle muhabereye başlamazdan ve birbirimizle görüşmezden evvel olmak şartıyla dedim. Şimdi bu yolda hareket her ikimizi üzmekten başka birşeye yaramaz. Maamâfîh pek daha ileri varmamak için sözü uzatmamayı muvaffık buldum. Siz de bu yolda hiç yazmamışım gibi davranınız ve üzülmeyiniz. Ne yapayım bu da cenâb-ı hakkın bir cilvesi.

Bu akşam takdim ettiğim menekşeler mağmûn gönlümün hissiyâtını size belki ifhâm edebileceklerdir. Bilmem artık doğrusu sizsiz geçirdiğim her anı adeta tahammülsüz bir azab-ı vicdanî ile yaşıyorum. Eyer neticede siz sultanıma memlûkiyyet muhakkak olmasa, hâl-ihazırım cidden tahammülün fevkindedir. Fakat ne yapıyorum? Bu akşam lütfûnuza teşekkürle ne kadar mesrûr olduğumu anlatmak isterken yine kalbim yolunu şaşırdı. Şaşkın şaşkın kalbimin gizli köşelerinde biriken teessüratımı dökmeye başladı.

Fakat ona inanmayınız. Bendeniz cidden bahtiyâr, mesrûrum. İşte o kadar. Bununla hiç müteessir olmayınız. Sürûrunuzun bendeniz için sürûr olduğunu düşünerek daha şûh ve ferâhlı olunuz güzelim.

Fakat güzel gözlerinizi görmenin, vücudunuzun her uzvunu yakından hayretle takdir edebilmenin böyle pek uzağa atıldığını hissedince ne diyeceğimi şaşırıyorum. Demekki hissiyâtımı anlatmak hep böyle kağıtlar üzerinde olacak öyle mi?

"Enver"iniz

7 Teşrîn-isânî 329
20 Kasım 1913

Mukaddes ruh!

Şimdiye kadar her lemha-i teneffüste sizi düşünüyor, nefsime bir ezâ için kalemi ele almaktan kendimi zorla alakoyuyordum. Akşama doğru büyük kardeşim Hasene de geldi. Mediha ile bendenizi uzun uzadıya hemen herşeyden alakoydular. Nihayet aralarından fırlayarak, işte size yazıyorum. Onlar da hâlâ yüzüme baka duruyorlar.

Sevgilim; bugün ne yaptınız? Cidden bu sualim abes, fakat bugün sizi o kadar yakında hissediyorum ki, adeta her lâhzayı birlikte yaşamak, sizi her anda olduğunuz gibi tahayyül etmek için büyük bir ihtiyaç duyuyorum. Ah! ruhum, bilmem bu ihtiyaç neden? Öyleme geliyor ki yavaş yavaş elde bulunanla kani olmayarak, daima fazla müsâade isteyenlere benziyorum. Şimdi evvelki gibi sizden nasıl olur ise olsun bir eser-i hayat ile kanaat ederken, hergün bir değil, iki mektub bekliyor, adeta henüz, her an bizi birbirimize daha iyi raptedecek, hiç olmazsa güzel sesinizi işiterek, müteselli olacak telefonun henüz tesis edilmediğine kızıyorum.

Güzelim; artık bu akşam hemen ümidimi kesiyor, yalnız yarın sabaha şiddetle muntazır bulunuyorum. Ah! bu sabah Tahsin Ağa oda kapısından çıkar çıkmaz lütûfnâmenizi verince sevincimden şaşırdım. Derhal açtım, bir lâhzeda yutarcasına okudum. Sevindim, müteessir oldum. Şimdi sabahki arizamdaki kıskançlığım sükûnet buluyor gibi oldu. Fakat buna sebeb yalnız bulunmam olacaktır. Fakat gece yarısı yatağımda yalnız kalınca uğrıyacağım hâl-i vaziyyet şimdiden gözümönünde tecessüm ediyor. Ve bu hiss-i kablel

vukuun tesirinden kurtulamıyorum. Ne olur? Böyle ayrı ayrı yalnız üzüleceğimize, birbirimize hayat bahşedecek surette bir arada bulunsak. Güzel yanaklarınızdan öper, yakında bu temenniyatımın hakikate tahavvülünü dilerim güzelim.

"Enver"iniz

7 Teşrîn-isânî 329
20 Kasım 1913

Güzelim,

Geceki mektubumun yine sizi üzdüğünü görünce pek müteessir oldum. Bilmem birkaç günler evvel yüzüme gülmek üzere pencereden başını sokmaya çalışan güneş de saklandı. Hava bütün heybetiyle, kül rengi ile kalbime gam, teessür serpiyor. Bunlar ne ise, fakat sizin müteessir olduğunuza hiç de tahammül edemeyeceğim. Acaba allah, bize saadeti daha ziyâde bir meserretle duydurmak için mi etrafımıza böyle teessür yıldırımları yağdırıyor. Bilmem azıcık olsun teselli, metânet bulmak için başka çare yok.

Oh! Ruhum, acaba size mektub yazmamamı emir buyursanız itaat edebilecek miyim? Değil ki validemizin bu hususdaki sözü yerine gelsin. Evet! siz sultanımı ziyâret için zorla sarayın duvarını aşamam; fakat size yazmamak için elimi tutmak isteyenlerin, gözüne kalemi derhal batırırım. Oh! yarabbim insanlar ne tuhaf; ses çıkarmaz, mutî birisini buldular mı artık onun sabrını tüketinceye kadar kendini sıkar, üzer, nihayet isyân ettirirler.

Maamâfîh zâhiren hiçbir şey anlamamış görünmekle beraber pekala bununla ne demek istediklerini hissediyorum. Evet; bununla her ikimize taht-ı vesâyette bulunduğumuzu anlatarak kendi hâkimiyyetlerini belli etmek arzu ediyorlar. Fakat bilmem netice itibariyle bu hareketten biz mi yoksa kendileri mi müteessir olacak, zarar göreceklerdir. Evet; biz son bir gayretle aradaki bu kısa zamanı atlatırız; fakat sonra bizi yine böyle oyuncak edilmeye teşebbüs edeceklerin vay haline. Ne ise, yine sizi üzmeyeyim.

Naciyeciğim allahaşkına, eyer Enver'ini seviyorsan kendini

üzme. Öyle korkunç tasavvuratla üzülme; düşün ki sizden 5 dakika uzakta sizin her hissiyâtınızı barometre gibi derhal duyan, onlardan müteessir olan bir bîçâre zayıf vücut var. Bununla her iki vücudu fenaya doğru sürüklüyorsun. O halde merhamet et, rahat, müsterih ol. Hem de eminim ki, azminiz, metânetiniz herşeye galebe çalar. Değil mi sultancığım? Vaad ediyorsun Enver'ini düşünerek, ona acıyacak ve onun medâr-ı hayatı olan vücudunuzun, ruhunuzu üzmeyeceksiniz.

Oh! bakınız ne güzel söylüyor, kalbime, ruhuma sükûnet saçıyorsunuz. O ne "kalplerimizde muhabbet gibi tükenmez bir define-i saadet var iken niçin müteellim olalım?". Pek doğru ah! Bu güzel sözleriniz; müşvik, en asi ruhları okşayarak gaşyeden nazarlarınız bakışınız kadar müessir. Allaha şimdi sükûn-ı kalble hayatımı sizinkiyle raptettiğimden dolayı ne kadar müteşekkirim, ne bahtiyârım.

Naciyeciğim; ne olur o menekşe yerinde bendeniz olsaydım? Güzel, gür saçlarınız arasında saklanıp, sonra zarif, yumuşak elleriniz arasında geceyi geçirdikten sonra, o güzel menekşe gibi hayata hâtime çekerek, yalnız arasıra nazarlara tesadüf etmek bahtiyârlığı ile iktifâ etmek üzere kitablarınızdan biri arasında sıkışıp kalmaya razıyım. Herhalde o küçük çiçeği bugün kıskanıyorum. Onun o ölü haline bile gıpta, daha doğrusu hased ediyor, niçin ben onun yerinde bulunmadım diye kendi kendimi sıkıyorum, muazzep oluyorum. Onu elime geçirsem, o cansız kadid vücudunu da doğrusu ceza için neler düşünüyorum.

Meleğim. Bugün ne yapacaksınız? Ne olur? Sizi her anda hakikatte yaşadığınız gibi tahayyülü kolaylaştırmak için bir güncük yaşayışınızı tasvir buyursanız. Ne vakit kalkıyor, nasıl giyiniyor, kim size yardım ediyor?... ilâh... yazsanız ne olur?

Yine hatırıma Seher geldi. Artık açıkça söyleyeyim, bilmem kalbimde kendisine karşı büyük bir kıskançlıkk var. Fakat bununla beraber arzunuz dairesinde bahtiyârlığını istiyorum. Yoksa hemen ona karşı da menekse için duyduğum hislerle taarruz edecek bir haldeyim.

Fakat acaba neden bu kızın da talihi tuhaf? Bugün İbrahim

Bey bana teşekküre geldi. Bunu fırsat ittihaz ile açıkça konuşmak istedim. Ne? Bendeniz bir bilirken, en büyüğü 18 yaşında olmak üzere 3 kızı varmış. Bununla beraber yine kâtî fikrini anlamak istedim. Nihayet 45 yaşında olup, artık kızlarının yetişmesine hasr-ı vücud edeceğini anlayınca daha ziyâde ısrara lüzum görmedim. O halde şimdi o sivil kâtip hakkında tahkikatta bulunacaım Onun şimdilik maaşı 1200 ise de bu defa da terfih edeceğinden zannımca 2000'e çıkacaktır.

Sizin bu haberler üzerine üzüleceğinizi tahmin ediyorum. Fakat hakikat bu. Maamâfîh artık netice tamamiyle alınmayınca hiçbir şey yazmayacağımdan sıkılmayınız, yalnız bu hususun temini için çalışmakta olduğuma emin olunuz ruhum. Dudaklarınıza uzun bir buse kondurur, arz-ı muhabbet ederim.

"Enver"iniz

8 Teşrîn-isânî 329
21 Kasım 1913

Naciyeciğim;

Bugün hava sertliğine bakmayarak kendimi tabiatın vahşi güzelliği ile meşgul ederim diye otomobil ile Büyükdere caddesi boyunca gittim, fakat ne kadar aldanmışım, otomobile yer vermek, etrafa yayılıp, süzülemiyerek doğruca çarpan soğuk hava yüzümü kamçıladıkça bilakis, uyuşacağını sandığım bütün hissiyâtım canlandı. Şimdi sizi bütün ruhunuzla, mevcudiyetinizle benliğimi kavramış hissediyor, niçin beraber olarak böyle yıldırım süratiyle koşan otomobil ile İstanbul'un bütün vicdan azabı veren muhitinden uzaklaşmadığımıza esef ediyordum. Yolun tarafeynindeki yaprakları sararmış çınarlar, uryan, zaif dallarıyla kalbime hüzün veriyor, ufka doğru dalgalanarak giden sarı tepeler bu hüznü arttırıyordu. Gayr-i ihtiyârî bir surette şöföre geri dönüp Hürriyet-i ebediye tepesine gitmesini söyledim. Şimdi otomobil(ile. A.İ.) geldiğimiz yol olanca süratiyle kısalırken, ben şimdi gözlerimi kapayarak, başımı, kaldırdığım paltomun yakası içine çekmiş, zihnime hücum eden bin tasavvuratın tesiri ile uyuşmaya çalışıyordum; artık otomobilin süratiyle artarak giderken, yüzümü parçalayan soğuk şimâl rüzgarı da arkadan yetişemiyordu. Eğer Zincirli karakolunun köşesini dönerken otomobil beni şöyle bir tarfa fırlatmasaydı, ihtimâl bu dönüşü bile duymayacaktım. Şimdi teesürâtıma galebeye çalışıyor, ve bir çok niçinlere kendi kendime cevap vermeye uğraşıyordum. Şişli süvari karakolu etrafını dolaşırken, geçtiğimiz bataklı yol epeyi sarsıyor, beni büsbütün dalgınlığımdan ayırıyordu. Nihayet şoförün mahirâne bir manevrasıyla otomobil abideyi muhit demir parmak-

lığın kapısı dibinde durdu. Kapının önünde toplanmış birçok şapkalı kadın, erkek beni süzüyor, birbirine zannıma göre beni îzâh ediyorlardı. İçeri girdim, güneş, bütün güzelliği ile sanki birbirini müteakib şehit düşmüş birçok arkadaşımın karanlık mezarlarını en derin köşelerine kadar göstermek için olanca parlaklığı ile bana yardım ediyordu. Abidenin camlı kapısı önünde durdum. Mâzînin az çok feci hatıratı zihnimi dolduruyorken, ellerimi kaldırıp bir fâtiha okudum. Arkamda duran yaverim de makina gibi beni taklit etmiş idi. Yalnız ikimizin de oldukça yüksek söylediğimiz "Amin"-ler birbirine tesadüf etmiş gibi başımı dönüp, onun mevcudiyetinden haberdâr oldum. Daha dün memleketi için ölmeye gitmiş, fakat nâil-i meram olamayarak dönmüş olan genç mülâzım gözleri dolu olarak, ne olur cenazem canlı vücudum yerine, dönseydi de şimdi ben de sizin duanıza bu yerde nâil olsaydım dedi. Başımı çevirdim, dudaklarımı sıktım, yürüdüm taşın etrafında bir iki defa dönüp yola düzülüyorken, Rumeli dağlarında gece birbirimizin koluna dayanarak, kayaları aştığımız arkadaşım binbaşı Muhtar Bey ve diğerleri hep birer birer gözümün önünden geçiyor. Nihayette dört köşe sakalı ile, kuru çehresiyle karşıma dikilmiş olan Şevket Paşa azimperver gözlerini gözlerime dikmiş, bana büsbütün benliğimin fevkinde metânet, sükûnet ilka ediyordu.

Otomobil ile artık eve dönmek üzere uzaklaşırken bütün bu ölüler arasından, beni yeni hayata doğru sürükleyen büyük kuvvetin daha ziyâde bir mevcudiyetle hissediyordum. Mektepten sonra geçen mütelevvin hayatımı, bütün kazaları, mücadeleleri düşündüm. Sonradan allahımın beni sizin için yaşattığını ve bundan sonra da bu hayatı artık sizin için muhafazaya çalışmam lâzım olduğunu anladım. Otomobilciye "Teşvikiye karakolu önündeki konağa." dedim. Şimdi ruhum; artık herşeyi unutmak yalnız sizinle yaşamak için büyük bir ihtiyaç duyuyordum. Ah! ne olur bu büyük kapıdan içeri girerken o köşkün dar dehlizinden geçip, büyük üst kat salonuna girerken sizi mütebessim çehrenizle görüp, kolarınız arasına atılsaydım. Naciye! bilmezsin bu akşam sizin olduğmu hissetmeye ne kadar muhtacım. Güzel ellerinizin içiyle yüzümü örterek, dizinizin dibinde başımı dizlerinizin üstüne koyarak bol bol

ağlamaya o kadar ihtiyaç hissediyorum ki anlatamam. Bilmem kalbim hâlâ pek mahzûn, pek mağmûn. Sebeb, meçhûl.

Hâlâ taht-ı tesirinde bulunduğum bu hissiyyâtla bahçeye fırladım. Burada hazin bir sonbahar manzarası çamların, taflanların yeşilliği bile bu tesiri gideremiyor. Güller tamamiyle solmuş, dökülmüş, son goncayı kemâl-i ihtiyâtla kopardım. Gönlüm, şu andaki hazin yaşayışın şahidi olan bu çiçeği takdim etmeyi emrediyordu. Delice bir düşünce ile artık sokağa fırladım. Otomobile Ortaköy'e dedim. Yüzümde bile kalbimde hasıl olan ümidin şulesi görülmüş olmalı ki, o vakte kadar put gibi sâkit halimden adeta mütedehhiş ve müteessir olan yaverim "iyisiniz inşâallah" diye mırıldandı. Yüzüne baktım, gözleri melûl melûl gözlerime dikilmiş, ne olduğunu anlamak istiyordu. Galiba ameliyat hastalığımdan müteessir olduğumu ve şimdiki beşaşetimden artık rahat etmekte olduğumu sanıyor. Bîçâre çocuk zihnimden, kalbimden geçen fırtınaya orada hüküm süren derdi anlayamıyor.

Dairenin önünde otomobil dururken ihtiyâtla gülü cebime soktuğum avucumun içinde tutuyor, bizzat size takdim çarelerini düşünüyordum. Fakat ilk sual ümidimi kesti, sabahki lütûfnâmenizden yarın Çengelköyü'ne teşrîf buyurulacağını sanmıştım, meyer aldanmışım. Ne ise artık oturdum. Sonra gitmek üzere kalktım, yine oturdum. Ağadan acaba ne vakit teşrîf buyurulacağını sordu. Birazdan dediler. Beklerken Abdülhalim efendi Hz. teşrîf buyurdular. Zannımca haremden rahatsız imiş, haber vermişler. Artık sizi görebilmek ümidi büsbütün kesilince gayr-ı ihtiyârî biran evvel eve dönmek, yalnızca odamda ağlamak, sizi düşünmye pek büyük bir ihtiyaç hissettim. Efendi Hz. inden müsâade alarak çıktım. Cevher Ağa ve beyaz goncayı siz sultanıma takdim edilmek üzre verdim. İşte şimdi odamda koltuğa gömülmüş düşünüyorum. Fakat ne mümkün yalnız bırakmadılar. En sonra yazmaya başlayınca birer birer sıvıştılar. Bendeniz de işte sizinle büsbütün yalnız kaldım. Fakat hakikat henüz pek uzak. Hayâlinizle iktifâ mecbûriyet-i âlimesi var. Bu mektubumu göndermek istiyordum. Fakat ağalara gülünç olurum diye sarf-ı nazar ediyorum. Bilmem onlar da bu zaafı görünce, bana ne diyeceklerdir. Evet! ne olur bize böyle kayıtlardan

âzâde olarak birbirimizi görmeye olsun müsâade etselerdi. Fakat hayır olamazmış. Çünkü ne dinimize, ne de mantığa sığmayan adet denilen birşey varmış. Her neyse başka mikyasta bir esaret.

Ruhum; size ne kadar hoş, ferahlı şeyler yazmak istesem, kalemim kalbimin duygusuna uyarak gidiyor. öyleme geliyor ki, birbirimizin kolları arasına hiç ayrılmamak üzere, atılacağımız zamana kadar kalblerimiz böyle teessürle, gamla, hüzünle dolu olacaktır. Ne yapalım bu da mukaddermiş. Elbet bunda da bir hikmet-i ilâhî vardır, diye müteselli olmaya çalışalım. Fakat bendenizce imkânsız olan bu teselli aramayı artık size de tavsiye etmeyeceğim. Çünkü hep boş temennilerden ibaret kalıyor ve kalacaktır.

Bugün geç vakte kadar dönülmeyişe göre, Çengelköyü'nde epeyce alıkoydular. İnşâallah güzelce vakit geçirilmiştir. Hakikaten oraya teşrifiniz herşeyden sarf-ı nazar, hiç olmazsa bütün gün oranın cevvid, rutubetsiz havasından istifade nokta-i nazarından iyi oldu. Hem de sultan efendiler hazerâtı ile tabii güzel konuşulmuş, eylenilmiştir. Piyano çalınılmıştır. Artık orada da matem havaları değil belki ruhlarınızı ferahlandırıcı parçalar çalmış, veya dinlemişsinizdir.

Daha ziyâde uzatıp, ruhunuzu sıkmamak için güzel ağzınızdan öper, bu gece siz meleğim için güzel, müsterih bir uyku temenni ederim.

"Enver"iniz

Kardeşim Haneseye gönderilmiş iki menekşe yeddi emindedir.

9 Teşrîn-isânî 329
22 Kasım 1913

Güzel sultanım;

Şimdiye kadar aşağı yukarı evin içinde dolaşmaktan bıktım. Validemize gönderdiğim mektuba henüz cevap yok. Birazdan otomobille hemen dışarı fırlamak istiyorum. Bilmem akşama gelip, küçük efendi Hz., bahânesi ile arz-ı muhabbetten –uzaktan olsun– men edebilecekler mi ruhum? Hava cidden güzel. Ne olur siz de biraz çıksaydınız, belki tesadüf nazarlarımızı olsun birbirine yaklaştırırdı. Bakalım talih ne vakit bu temenniyyâtımızın hakikate inkılâbını gösterecek?

Sizi düşünmek üzere gelmiş idim. Bu gece düne nisbetle göreceğime biraz daha ümit vardım. Derken küçük Ef. teşrîf buyurdular. Kendilerini öptüm, bilmem başka bir hisle yanımda oturtmak istedim. Fakat büyük Ef. Hz. ayırdılar. Hayrettin Ağa'nın avdetini bu sırada dörtgözle bekliyordum. Çünkü..... belki allah bu akşam bana acıyacak diyordum. Fakat uzadı gelmedi. Efendilerin sabırsızlanmakta olduklarını görünce, çıkmaya karar verdim, sonra da aklıma belki ben gece yarılarına kadar otursam size haber vermeyerek, beni bekletecekler. Gittikten sonra

Böyle bizi birbirimizi görmemeye isyândan menedeceklerdi. Bunun üzerine kalktım, omotobil beni süratle sürüklerken ruhum, mevcudiyetim büyük bir ıstırapla sizden ayrılmamakta ısrar ediyordu. Cidden geldiğimde haber verip vermediklerini bilmek istedim. Acaba mütalâam doğru mu? Ruhum; şimdi olan ihtiyacımı söyleyeyim mi? Mahzûn gönlüm bütün gece teessürlerimi dökmek için hazin huzurunuzda bana hayatımın bütün acılarını hissetti-

rerek, ağlatıcı bir havanın tesiri altında bol bol gözyaşlarımı dökmek ihtiyacındayım. Ah! o anda dünyada benden bahtiyâr, mesut kimse bulunmayacaktır. Fakat bununla sizi müteessir etmekten korkuyorum. Binâenaleyh benim delice bu arzuma bakmayınız. Siz sizin için neyi intihâb ederseniz bendeniz onunla mesrûr, mütelezziz olurum, ruhum! Ah! bakınız kalbim inşâallah yarına görüşürüz diye yazdırıyor. Ne olur, yarın akşam buluşsak. Ne olur? Pazar ile pazartesi arasında kalbimizi üzecek, ezecek şu 24 saati kaldırsak. Sizi bir defa gördükten sonra yine birkaç gün müteselli olacak kuvvet toplamış olurum. Olmaz mı? Aninemize söyleyiniz yarın akşam buluşalım. Fakat sizce başka mâni var ise diyeceğim yok. Güzel ellerinizden öper, tebşîrâtınıza tekrar tekrar teşekkür ederim güzel meleğim.

"Enver"iniz

9 Teşrîn-isânî 329

Elmasım; bugün ne yaptınız? Hiç bendenizi düşündünüz mü? Bu soruşlarım pek tuhaf değil mi? Ne ise! Doğrusu zihnim o kadar durgun ki, hissiyâtımı bile toparlayıp, yazamıyorum. Bu gidişle ihtimâl teşerrüfümüz uzarsa ilk mülâkatta Enver'inizi bir cism-i câmid (donuk. A.İ.) gibi görecek sevmeyeceksiniz. Yarabbi! Bu düşünce büsbütün beni tedhîş ediyor. Bazen eğer görüşmemiz büsbütün an-ı zifâfa kalsın, daha iyi olurdu demeye kadar varıyor. Sonra küfrân-ı nimet (nankörlük. A.İ.) etmiş olduğumu anlayarak, bütün bu düşünceler iki dudağım arasında sıkışıp kalıyor. Yarabbim bu ne hâl? Ne vakte kadar bu hâlde kalacağız? Dün evimizde birçok pamuk yığınları gördümdü. Fakat henüz esaslı bir teşebbüs yok. Maamâfîh bugün öğleden sonra aninemizin gidip, bazı şeyler yaptıracaklarını söylediler de biraz müteselli oldum. Şimdi İsmail Efendiyi de çağırtıp, tekrar işin tesrii için söylemek istiyorum. Ah! bir kerre! serbestçe çıkabilseydim, herşeyi arzumuza göre yürütürdüm. Maamâfîh 1 ay sonra herşeyin hazırlanacağını umuyorum.

Bu gece hayatımda yeni bir tebeddül başladı. Doktorlar cimnastik yaptırmaya başladılar. Cidden ne kadar kuvvetsizleşmişim. Şimdi 6 okkalık ufak iki gülleyi 30 defadan fazla kaldıramıyorum. Ne ise; bakalım bu arzularına da tebaiyyet ettiğim halde, etibba yine memnun olup, çabuk işimi bitirmeyecekler mi? Yakında teşerrüfümüz ümidiyle hafifçe müteselli bulunarak güzel gözlerinizden öper, sizi bütün kalbimle kucaklarım.

"Enver"iniz

9 Teşrîn-isânî 329
22 Kasım 1913

Naciyeciğim;

Geceki mektubumu yazdığıma şimdi pişman oluyorum. Bilmem Allah beni sizi tazîb için mi? yarattı. Öyleme geliyor ki sizi böyle müteessir hissettikçe alimallah yaşadığıma bile müteessif oluyorum.

Ruhum! arzunuz vechile aninemize yazacağım. Fakat eğer reddederse? maamâfih herhalde sizin yardımınızla olur. Bir ay sonra birleşmemiz kaabil olacağına göre, bir iki defa görüşsek herhalde teskin, değilse bile tadil-i iştiyâk olur. Sultancığım, bendeniz hergün gelip, güzel ellerinizi öpmeye müheyyâyım. Madem ki validenize yazacağız, o halde günü oraya tayin buyurmanız lâzım gelecektir. Maamâfih inâyetnâmeniz ile tayin edilecek zamanda gelirim güzelim. Belki cenâb-ıhakk artık bize acır da bu hususta muâvenet-i lâzimede bulunur. Gülü aldınız mı? Bîçâre değil mi ne kadar hazin hazin bakıyor. Demek artık meyûs müteessir olmayacaksınız. Çalışacak aninemizi iknâ edeceğiz. Acele bitirmek istiyorum. Sebebi merakta kalmamanızdır. Arkasından anineme de mektub göndereceğim. Güzel ellerinizden tekrar tekrar öper, arz-ı muhabbet ederim.

"Enver"iniz

10 Teşrîn-isânî 329
23 Kasım 1913

Naciye,

Sen allah mısın ki, bu kadar anında imdadıma geliyor, yine kulunu ihyâ ediyorsun. Lütûfnâmenize cevap vermemek değil, bugünkü halimle yazacağım yazılar sizi müteessir edecek diye kasdî yazmamaya cebr-i nefs ettim. Fakat bununla da bütün gün azab içindeydim. Maamâfîh akşam gelince hüznümün tazyîkine dayanamayarak yazdımdı. Ruhum! yarın kaçta mı geleceğim? Mümkün olsa bu geceden gelmeyi isteyen bendene böyle sorarak ne dedirtmek istiyorsunuz. Dün akşam saat 12 de buyuruyordunuz. Eyer bunu inâyeten daha evvele irca edecek bir emriniz gelmezse, bu saati lütfen değiştirmeseniz saat 12 ye kadar bekleyip, o vakit geleceğim. Söyleyiniz allahaşkına bunu yarım olsun tacîl mümkün değil mi?

Sultanım, gönlüm o kadar dolgun, teessürüm o kadar ziyâde ki, yanımda bir yabancı olmasa gözyaşlarımı tutamayacağım. Size darılmak mı hayır; fakat teehürün sebebini anlayıncaya kadar kalbim daima mahzûn ve magmûm kalacaktır. Kimbilir belki de yarın akşam sizi görünce, herşeyi unuturum. Naciyeciğim, şu inâyetnâmeniz de kalbinizin ulviyyetini gösteriyor. İnşâallah yarın size bizzat teşekküratımı istediğim gibi takdim ederim. Ruhum, kulunu affettin mi?

"Enver"iniz

10 Teşrîn-isânî 329
23 Kasım 1913

Güzel Sultancığım;

Bugün iyice yorulup, herşeyi maddî yorgunlukla telâfî etmek için hemen saatlerce gezdim. Evvelâ zât-ı şâhâneye teşekkür için gittim. Pek mültefitâne karşıladı. Ve hemen bir saatten fazla alakoydular. Sonra veliâhd hazretlerini ziyâret ettim, burada daha ziyâde alakondum. Eve gelince biraz oturarak yine olanca iştiyâkımla sizi düşünmeye başladım. Koltuğumda bu suretle pek fena surette mahzûn olmaya başlayınca hemen sivil elbisemi giyip, bir arabaya atladım. Tophaneye orada Alman sefinesi kaptanına iâde-i ziyâret ettim. Orada alafranga 7 ye kadar kaldım. Zihnen pek hazin düşüncelerle meşgul olmakla beraber o'na söz söylemek mecburiyetiyle biraz teselli bulmaya çalışıyordum. Şimdi adeta yalnız kalıp, büsbütün metânetimi kaybetmeden korkuyordum. Kendisini alıp, yemeye getirdim. Şimdi yanımda susuyor. Ruhum! kimbilir böyle yorulmaya, çalışmaya ne kadar dayılacaksınız. Fakat düşününüz ki, uzun bir gün ile, ondan daha uzun bir geceyi geçirmek başka türlü nasıl mümkün olurdu. Belki böylece bu gece biraz zorla uyuyarak sabah edilecek. Yarın da gündüzü geçirmek için çareler arayacağım. Bilmem bu çocukça hareketlerime müteessif mi olacaksınız, yoksa gülecek misiniz? Doğrusu ayrılığımız böyle devam ederse, beynimi cendereleyecek bir çare aramaya böylece düşüncemi taksîre çalışmak lâzım. Maamâfîh her ümidim allahtandır. Gelince Tahsin Ağadan daireden kimsenin gelip gelmediğini sordum. Hayır dedi. Bilmem bütün gün yeni bir eseri merhametinize tesadüfle sevineceğim diye müteselli olurken, hiçbirşey yok. Ah

Naciye! niçin bendenizi bu kadar öksüz bırakıyorsunuz. Fakat şikâyete de hakkım yok. Yarın akşamı bahşeden yine sizsiniz! Fakat insanlar hep böyle aza kanâat etmezler sanırım. Fakat yine bununla sizi yarın akşam sıkacağımı tahmin buyurmayınız. Yanınızda her emrinize mutî bulunacağım. Naciye değil mi beni seviyorsun? Niçin bütün ruhunun evet dediği bu hissiyâtı dudakların demiyor. Ben de tuhafım değil mi? Güzel gözlerinden öperim.

"Enver"iniz

11 Teşrîn-isânî 329
24 Kasım 1913
(mektup ikinci sahifeden başlıyor. A.İ.)

Hayrettin Ağanın durgun, gölgeli, karanlık çehresi hiç değişmedi. "Bu akşam teşrif edeceğinizden göndermediler" dedi. Halbuki bendeniz hangi saatte gelmemi emir buyuracağınızı sormuş ve bu bâbtaki lutfûnuza dörtgözle muhtazır bulunmuş idim. Doğ-rusu o anda zihnimden bin türlü hayaller geçti. Artık akşamki meserreti düşünerek müteselli olmaya koyulmak isteyerek, hemen odaya döndüm. Böyle nâgâhâni gayıb oluşumdan mütehayyir olan nazarların huzmesi altında yerime oturdum. Oturuşu kendime tamamiyle hâkim oluncaya kadar uzatarak nihayet soğuk kanlılıkla muhavereye devam ettim. Birer ikişer herkez dağıldı. Kalan üç dört kişi de yemeğe inince bana yine sizinle konuşmaya fevkalhadd ihtiyaç hasıl oldu. İşte size herşeyi yazıyorum. Umarım ki, böylece iki sözle olsun mazhâr-ı iltifâtınız olur, akşam huzurunuza çıkmak için lâzım gelen cesareti bulurum güzelim.

"Enver"iniz

12 Teşrîn-isânî 329
25 Kasım 1913

Akşamki menekşemi göndermez misiniz sultanım?

Sevgilim;

Hava gittikçe kararıyor, o nisbette hüznü artan gönlümü iltifatnâmenize intizârla avutuyordum. Fakat akşam olmakla beraber hiçbir şeyin zuhur etmemesi merakımı arttırdı. Acaba dün akşamki teşerrüfümüzden sonra nazarınızdaki mevkiim değişti mi? Bu sual önünde bu düşüncem duruyor, kalbim hareketsiz kalıyor. Yarabbi! mesûdâne hayata atıldığım dün gece yoksa hayattan irtibatımı kat'a mukaddeme mi oluyor.

Naciye! allahaşkına iki sözle beni teselli et. Ah! yanınızda iken mukaddes ruhunun kalbime verdiği ilhâm, güzel gözleriniz söz söylemeseniz de tesellime kâfî hissiyatı alatıyor. Fakat siz yokken hayalinizde o kadar manidar, derin bakışlı gözleri arıyor bulamıyorum. Zaten korkak nazarlarım hayalinizi tetkike bile cesaret edemiyor. Yarabbim. Niçin böyle ta'zîb ediyorsun. Bugün Talat Bey; bütün müfekkiremi başka mecraya sevkedecek işlere dair îzâhât veriyorken ben başka şeyler düşünüyordum. Bilmem o bîçâre de hayat-ı memlekete müteallik işlere karşı beni bu kadar lakayd görünce ne demiştir. Sahi, dün akşam unutmuştum. Maamâfîh yalnız siz bilmiş olmak hatta veya diğer birine söylenmemek üzere arzediyorum. Eğer İzzet Paşa başka bir memuriyete giderse bendenize Harbiye Nezâretini teklif ederlerse "evet!" diyeyim mi? Ruhum, bunu söyleyerek sizi düşündürmek istemezdim. Fakat ne yapayım? Haber vermemek elimden gelmiyor. Fikrimce başlanmış

olan iyiliği tamamlamak için bu ağır yükü alabileceğimi Talat'a imâ ettim. Buna cesaret veren bütün ordu heyet-i zâbitânının bana olan muhabbet ve teveccühüdür. Eğer siz sultanımdan da bu husta ufak bir teşci bulursam kat'i kararı veririm. Elbet memleketin iyiliğine matûf olan bir niyette allah da yardım eder.

Ah! vücudunuzla hayatta cidden ne büyük kuvvet buluyorum. Evvelce her kararımda yalnız düşüncem âmil iken şimdi siz sultanım da müessir bulunuyorsunuz. Hissettiğim ve hanedânınıza mahsus hamiyyet-i vataniyeniz eminim ki, bendenizin iyilik yolunda daima teşcî edecektir. Güzel gözlerinizden öper, afiyetinize dua ederim ruhum.

"Enver"iniz

12 Teşrîn-isânî 329
25 Kasım 1913

Ruhum;

Niçin hava bugün hep mağmûm. Sabah mutattan pek geç kalktım. Yine bir sürü erkek misafirler. Nihayet sonuncu gelen Dâhiliyye Nâzırından sonra yemek fasılasından istifâde ile size yazıyorum. Aşağıdaki odada yine bekliyorlar. Ah! ne olur şöyle sizinle dünyanın hiç tanımayacağımız bir köşesinde bulunup, yalnızca beraber olarak birkaç ay yaşasak. Gece bilâ mukavemet, bendeniz, dışarı çıkarıldım. Maamâfîh kalbim bütün aç gözlülüğü ile beraber size minnettar ve müteşekkir. Nasıl şükretmeyeyim ki, arasıra olan müsâdenizle yaşamak kuvvetimi arttırıyor. Bendenize cesaret bahşediyorsunuz. Güzelim, akşam yine rahatsız ettim mi? Bugün inşâallah pek iyisiniz? Bu sabah soğuk almadan dolayı ağırlaşmış başım, yastığı çökertirken, bütün düşüncem hep bu idi. Tahsin Ağanın hastalığı dolayısiyle, görecek şahit bulmam da güç. Ne ise; belki iki kelime ile vereceğiniz cevap bütün müşkilleri halleder. Sultanım; geceki mülâkattan sonra, zihnim o kadar perişan ki, hissiyâtımı biraraya toplayıp, anlatacak kudretim yok. Ah! güzel, sâkit, ruha nâfiz gözlerinizin arkasını görmek, kalbinize nüfûz etmek ne kadar güç. Her istirhâmıma, her marûzatıma aynı tarzda yalnız muhtelif nisbette büzülerek cevap veren güzel dudaklarınızın ifhâm ettiği manâ ne kadar kapalı?.Yok, yok, sizi anlıyamıyorum, bütün eski kabus(lu. A.İ.) düşüncelerim yine beni, benliğimi kaplıyorlar. Acaba beni sevecek misiniz? Suali daha ziyâde yaklaştırarak acaba bendenizi seviyor musunuz diyeceğim geliyor. Naciye! Allahaşkına cesaretimi kırma, sizi bahtiyar, mesut yaşatmak için lâzım gelen yaşamak cesaretini arttır. Of, yarabbi! beni şimdiye kadar her eme-

lime nâil ettin. Bunda da nâil-i merâm ederek bahtiyâr et. Sultanım dün akşamki gibi güzel ellerinizden öperek, arz-ı muhabbet eyler kusurumun affını dilerim.

"Enver"iniz

13 Teşrîn-isânî 329
26 Kasım 1913

Güzelim,

Bu akşam büyük hemşirem de dahil olduğu halde bütün aile odamda toplanmıştı. Birkaç defa onlara bakmayarak kalemi elime aldım. Fakat bu muhâvere karışıklığı arasında birşey yazmak imkânı olmadığı gibi, söylenen sözler, bakan gözler de bu imkânsızlığı arttırıyordu. Bir müddet belki bırakıp giderler diye sustum. Bu da olmadı. Fakat bu esnâda bütün müfekkirem size matuftu. Nihayet sabredemedim. Emir onbaşımı sizi rahatsız etmemek şartıyla sihhatinize dair malumât edinmek üzere daireye gönderdim. Hayrettin Ağa merakımı giderecek malûmât vermiş. Fakat bilmem inanayım mı? Maamâfih iyiliğinizi mübeşşir olduğundan gönlüm inanmak istiyor. Ah! yarını sabırsızlıkla bekliyorum. İnşâallah büsbütün kesb-i âfiyet buyurduğunuzu haber alır, sevinirim. Bilmem arasıra yani hiç olmazsa günde bir defa gelip, bizzat haber alsam çok görmezler mi? Hem de böylece eve kapanıp da ziyaretçilerin münâsebetli münâsebetsiz sözleri içinde boğulmuş olmam. Ağalardan birisi vasıtasıyla nâil olacağım iltifâtınıza kanâat eder, mesrûren avdet ederim.

İki gözüm Sultancığım; eğer muvaffakat buyurursanız

hanımefendi validemize ayrıca, bize karşı gösterdikleri teshîlâttan dolayı teşekkür için mektub yazacağım. Bir de eğer rahatsız olur yahut meşguliyetiniz mani olur ise lütfen ağalardan biri vasıtasıyla şifâhen olsun âfiyetinizden haberdâr etmelerini rica edeceğim. Bilmem hanımefendi aninemiz belki öyle bir hususta kayıtsız bulunurlar diye cici annemizi tercih etmek is-

terim. Yok, eğer siz sultanım ağalardan birini şifâhen olsun haber vermeğe memur buyurursanız o halde ayrıca mürâcaata mahâl kalmaz.

Mukaddes meleğim; dünkü mesele hakkındaki müsâadeniz üzerine Talat Beye ve diğer arkadaşlara katî kararımı bildirdim. Hep sevindiler. Şimdi İzzet Paşa Arnavuluk prensliği için tarafımızdan nâmzet konuyor, yakında bu hususta çalışmak için gidecektir. O halde bendeniz yeni vazîfeye geçeceğim. Bütün ordu zabitânının bendenize olan itimâdından mâadâ, ordunun ıslahı için yegâne ümidin bendenizde olduğuna kani olmaları vazîfemi teshîl edecek. Böylece inşâallah memleketimize iyi iş görmeye muvaffak olacağım. Tabîi bütün bu işler fevkalâde mahremdir. Güzelim, hele İzzet Paşa'nın Arnavutluk prensliğini şimdilik kimse duymamalıdır.

Cuma günü arzettiğim doktorlar toplanıp, bir muayene yapacaklardır. Talat Bey vs. arkadaşlar biran evvel işe başlayacak surette sihhatimin düzelmesini sabırsızlıkla bekliyorlar. Bugün yine doktorların tazyîki ile biran evvel kararlarını vermeyi söylemişler! Cemil Paşa esasen ikinci bir ameliyata ihtiyaç hissetmeyeceğine kani bulunuyor. İnşâallah bu fikir doğru çıkar da yeni bir ameliyata hacet kalmaz. Bendenizin herşeyden ziyâde ehemmiyet verdiğim artık bir ay sonra yani azami kânûnıevvelin ortasına doğru düğünümüzün icrasını temin etmektir. İsmail efendiyi bu hususta tazyîk ediyorum. Fakat acaba evin tefrîş vs. inden mâadâ bu işi tehir edecek başka şeyler var mıdır? Ah! ne olur siz de buna inâyet buyursanız. Hem de bu hususta ne biliyorsanız lütfen bildirirseniz pek minnetdâr kalacağım rûhum. Belki onların da tesrîine çalışabilirim.

Güzelim! azıcık derslerinize de çalışayım mı? Ne olur derslerinize de dahil biraz malûmât verir misiniz? Ziya efendi ne okutuyor? Tarihimize ve coğrafyaya dair ders veriyorlar mı? yoksa yalnız arabî, farisî ile başınızı mı ağrıtıyorlar. Bendenize kalırsa hânedan tarihi pek mühimdir. Ah! bunu iyi okutabilse sultanlarımızın yerinde ne büyük fedâkârlıklarda bulunarak bu saltanata ne kadar azîm menâfi temin ettikleri görülür. Meselâ memlekete cidden mahıvdan kurtarmaya muvaffak olan Sokollu Mehmet Paşa ancak

sultan Mehmet Rabiin validesinin nüfûzu sayesinde iş görecek mevkiie gelmiş ve onun muâveneti ile cesurâne idare-i mülk ederek hayat-ı saltanatı kurtarmış idi. Tarihimizde bununla beraber yerinde ufak bir fedâkârlığı ihtiyârdan çekinerek izmihlâli teshîl eden sultanlarımız da vardır. Ah! Sizin bunları okumanızı ne kadar arzu ederdim. Eğer tarihimize harita üzerinde takib ederek okusanız, ecdâdınızın o yorulmak, yılmak bilmeyen âzimleriyle Viyana'ya onlara nasıl gittiklerini görüp, o azim fütûhâtın seyreder, sonra da hanedânın zevk ve sefâhate meyli ve milletin fedakârlıkta kendilerine peyrev olacaklara uyarak ne kadar gerilediğini anlardınız. Bugün hani o Kosova meydan muharebesinde şehîd olan Murat Hüdâvendigar, hani onu Macaristan dahilinde Viyana'ya kadar ilerledikten sonra, son seferinde artık pek ihtiyar olduğu halde Zigetvar kalesini muhâsarada vefat eden Sultan Süleyman Kanûnî. Fakat bunlar bizim, nasıl bizim için medâr-ı fahr bundan sonra da hepimiz onların ahvadına lâyık olacak surette çalışmamız için hep bunları bilmek lâzım değil mi güzelim? İşte biraderleriniz şehzâdeler hazretleri için uğraşmam hep bu esasa mebnidir. Hele siz onlardan geri değilsiniz ve geri kalmayacaksınız rûhum! Yine böyle sözlerle başınızı ağrıttığıma darılmazsınız değil mi?

"Enver"iniz

13 Teşrîn-isânî 329
26 Kasım 1913

Sultancığım,

Bugün Hayrettin Ağanın geldiğini söyledikleri vakit, "sahi mi?" tereddüde daldım. Nihayet yatak odamın kapısından ağanın gözleri, getirdiği haber-i beşâreti ifşâ edercesine parlayan siyah başını görünce inandım. Fakat kendisinde hiçbir hareket yok. Artık doğrusu mutad olan merasimi unutarak, "Sultan Efendi Hz. den birşey yok mu?" deyince, eli koynuna gitti, çıkıyorken lütûfnâmeniz göründü. Bir taraftan şağ elim ve nazarlarım mektubu alırken, kulaklarım ağanın süratle sıraladığı selâmları alıyor, hemen mukabeleden geri kalmıyordum. Mektub bir defa elime geçince ağaya beni yalnız bırakınız ve biraz bekleyiniz dedim. Meyer şeyh efendinin düyününe vekâlete memur imiş. Bunun (üzerine. A.İ.) alakoymadım. Yalnız kalınca yatağımın kenarına oturdum. Yarı giyinmiş bir halde okumaya başladım. Ah! Naciye! ilk söz bütün kırksekiz saatlik vahşi, korkunç düşüncelerimi sildi, süpürdü. O kelimenin muhtevi olduğu manâ bana hayatımı yeniden bahş için kâfî idi. Bu kelime üzerinde durmak istedim, fakat mektubun muhteviyâtını anlamak yalnız o kelimenin işgal ve parmaklarınızın ilk bu kağıt üzerinde deydiği yerleri öperek, devama sevketti.

Ah! Sultanım, rahatsızlığınıza pek şaşırdım. Tevekkeli, dünkü sükûtunuz kalbimi kemiriyordu. İçimde sıhhatiniz hakkında malûmât almak için o kadar isticâl vardı ki, tarif edemem. Sahi unuttumdu bu sabah Hayrettin Ağadan ilk sualim de bu olmuştu. Naciyeciğim; bu rahatsızlığınıza ben sebeb olduğuma o kadar sı-

kılıyorum ki, cidden rahatsızlığınız geçti mi? Yoksa bendenizi teselli için mi böyle yazıyorsunuz. Ruhum! allahaşkına vücudunuza, sihhatinize dikkat buyurunuz. Şahsınıza karşı kayıtsız bile olsanız, ikimizi, bendenizi de düşünüp, kendinize iyi bakınız. Ah! daima yanınızda olarak, sizi herşeyden muhâfazaya muktedir olsam, benim için ne bahtiyârlık?

Ruhum; mühim mesele hakkındaki kararınız doğrusu beni sevinçten ağlattı. Evet; sizin bu hususta gösterdiğiniz ulviyyât, fedâkârlık cidden büyüktür. Bununla bendeniz iftihar ettiğim gibi bu husus malûm olunca bütün Osmanlılar iftihar edecektir. Ah! ne olur siz hanedânınıza mahsûs azametinizle, vakarınızla, vicdanınızın emrini bendenize tebliğ ederken, ne olur güzel ellerinizi öperek, size perestiş edebilseydim. Sultanım! bendenizin şimdiye kadar yalnız dinimiz, memleketimizin menâfii için çalıştığımı ve böyle çalıştıkça muvaffak olduğumu bilirim ve bilirsiniz. Şimdiye kadar olan teşebbüslerim bundan pek büyüktü. Onlarda muvaffak eden allahın bunda da muvaffak edeceğine eminim. Bâhussûs ki şimdi hayatta yalnız değilim. Kalbim öyle diyor ki, her işte olduğu gibi bunda da allah beni muvaffak edecek ve böyle güzel vatanımıza büyük işler göreceğim. Hayatım sizindir. Binâenaleyh değil yalnız o kadınla, her istemediğinizle görüşmem. İşte söz veriyorum bir daha gözlerim onu görmeyecek, bakışlarım üzerine teveccüh etmeyecektir.

Temînâtınıza teşekkür ederim. Buna ihtiyaç olmamakla beraber, gönlüm bir türlü; tuhaf bir tesir altında rahat edemiyordu. Temînâtınızın şâhidi olan menekşeyi de daima kalbim üzerinde saklayacağım. Allahımdan saadet ve bahtiyârlığımızın husûm ve temâdîsine kulunu muvaffak etmesini diler, güzel yanaklarınızdan öperim sultanım.

"Enver"iniz

13 Teşrîn-isânî 329
26 Kasım 1913

Güzel Sultancığım;

Bugün hava yine kapalı, serin. Bir çok lüzûmlu lüzûmsuz işler dolayısiyle evden çıkamadım. Zihnen hep sizinle meşgulüm. Acaba yine bu soğukta kayıtsızlıkta bulunarak rahatsız oluyor musunuz? Ruhum iki sözle kısaca bir cevap verirseniz –şifâhen olsun– pek müteşekkir kalacağım. Bu gece için güzel ağzınızdan öperek, arz-ı muhabbet ederim. Yarın hava iyi olursa gezmek niyetinde misiniz? Ve ne tarafa?

"Enver"iniz

Sultancığım;

Az kaldı Seher için unutuyordum. Söylediğim sivil kâtîp için katîyyen söz vereceğim. Kendisi orta boylu, bendeniz gibi vücut ve renktedir. Maaşı şimdi 800 kuruş. Zevci vefât etmiş, 19 yaşlarında bir hemşiresinden başka kimsesi yok. Binâenaleyh hemşiresi ile beraber oturacaklar. Evi de var. Zannımca bunda karar kılalım. Hemen siz cevap verince ben de söz keseyim, sonra nerede nikâh olacaklarını vs. de kendisine sorup, bendenize de yazınız olmaz mı güzelim.

Les cheres "Prenses" que votre altesse m'a envoyées restront comme un souvenir tres précieux.

14 Teşrîn-isânî 329
27 Kasım 1913

Naciyeciğim;

Pencereniz önünden, yoldan adeta sürükleyerek ayırdılar. Hiç tasavvur etmediğim bir nimete nâil olunca artık onu tamamiyle benimsemiş kalmıştım. Eyer israr edilmeseydi, uzaktan olsun sizi görmek için ebeddiyyen orada mıhlanıp kalmaya razıydım. Fakat bunu bile çok gördüler. Hayır çok görmek değil, fakat onlarca manâsız olan uzun vakit böyle kalış daha uzayamazdı. Bir taraftan sizi üşüteceğim diye kalbim titriyor, diğer taraftan bir türlü sizden ayrılmak istemiyordum. Bu iki mütezâdd tesir altında çarpan kalbim göğsümü çatlatacak sanıyordum. Bununla beraber vücudumun her zerresi gayr-ı ihtiyâri titriyor, sanki vücudunuzla temasa gelerek, elektriklenmişe benziyordu. Lütfettiğiniz dürbünle bakışlarım güzel vücudunuzu daha ihâtalı görmeye başlayınca hissiyâtım da arttırıyor, kabarıyor bu size doğru uzayan tahassüsât dalgaları benliğimi de size doğru sürüklüyordu. Büsbütün rûhânî olan bu tahassüsâtım rûhuma bahşettiği haz o sırada mevcudiyetimi bana unutturacak derecede her tarafımı kaplamıştı. Fakat bunun ile iktifâ ederek, iki kelime ile hissiyâtımı arza yeltendim. Cevabı lütfederken ağaya söylediğiniz sözlerin kulağıma varması, muvâzenet-i mâiyyât kanûnunu keşfeden mühendis Arşimet'ten ziyâde gönlümü hoplattı. Demek ki güzel, ve bendenizde en ruhnevâz mûsikî sadâsını müreccah olan sesinizi işitebilecektim. Ah güzelim; bütün dünya da kendisine verilmiş harislere döndüm. Hele fotoğrafla bugünün hatıratını tesbit edebileceğimi düşününce sevincim arttı. O hülasası "olamaz"dan ibaret olan inâyetnâmenize rağmen aleti getirttim. Ve

bendenizce pek kıymetdâr olan ve hayat-ı atimizde unutulmasını istemediğim bu köşe penceresi sizin ufacık resminizle müzeyyen olarak şimdi elimde bulunuyor demektir. Eve dönünce daha kapıdan girmeden yıkanmak üzere fotoğrafçıya gönderdim. Yarın akşama doğru bir tanesini takdim edebileceğim. Fakat sadece resim almama müsâadenizi istihsâl için yaptığım kurşun kalemli resmi yırtacaksınız değil mi?

Naciyeciğim, hocanız ceza verdi mi? Eyer tensib buyurursanız müsâade buyurduğunuz zaman gelip, iki kat olmak üzere tensib buyuracağınız tarzda teczîye buyurmanıza razıyım. Yalnız bugün siz sultanımı üşüttüysem ilelebet vicdanen muazzeb olacağım. Güzelim, bugünkü ilk gösterdiğiniz resim ne idi? Sizin yalnız bir resminize benziyordu. Niçin sonra göndermediniz?

Arslancığım; bugün avdetten sonra rûhsuz bir vücut gibi sandalyeme oturdum ve öyle kaldım. Artık o güzel, pek güzel geçen saatlerden sonra, artık gözüm hiç bir tarafı görmek istemiyor. Gönlüm odamda yalnızca sizin zihnime yerleşmiş olan hayâlinizle yalnız kalmak istiyordu. Ah! Naciyeciğim, hele son giydiğiniz elbise ve dökülmüş saçlarınız vücudunuza ne kadar yakışmış, ne şâirâne bir manzara teşkil etmiş idi. Hele güzel, beyaz, billûrî teninize tesadüfle utanıp, geriye kaçan güneş şuââtı altında vücudunuzu gördükçe doğrusu kendi gözümden kıskanmaya başladım. Ah! geçen geceki manâsız, kıskanç hissiyâtım yine kabardı. Zihnimize bin türlü tuhaf şeyler hücum etti. Naciyeciğim, bendenizi böyle düşündüğümden dolayı af buyrunuz. Bendenizce insanın sevdiğini bazen esassız olarak bile kıskanması muhabbetin lâzım-ı gayr-ı müfârıkıdır. Binâenaleyh geçen gece sizin de gayr-ı ihtiyâri ızhâr buyurduğunuz arzu o kadar sevincimi mucib oldu ki, tarif edemem. O arzuyu söylemekle bendenizi sevdiğinizi istemeyerek söylemiş oldunuz. Yarın ne yapacağız?

"Enver"iniz

15 Teşrîn-isânî 329
28 Kasım 1913

Mukaddes sultanım,

Bu sabah Tahsin Ağa bendenizin getirdiği haber-i beşâret, bendenizi fevkalâde sevindirdi. Güneş bile sabah bu habere tebessüm ediyordu. Demek kulunuza istediğim zaman daireye gelip, uzaktan olsun arz-ı hörmete müsâade buyuruyorsunuz. Doğrusu Tahsin Ağa ilk söylediği zaman yanlış mı işitiyorum diye şaşaladım. Naciyeciğim, allah sizi dünyada ulüvv-i cenâb olarak yaratmıştır. Dün, melûl, mahzûn huzurunuzdan çekilen kalbime böylece yeniden şûa-ı meserret saçtınız. Arz-ı şükran için ne yapayım, ne diyeyim? Kalemimin hissiyâtımı anlatamayacak derecede olan aczine doğrusu kızıyorum.

Güzelim; bugün hava pek güzel olduğundan evden çıktım. Niyetim yine ziyârete gelmekti. Fakat doğrusu bu derece çok tasdiim belki sizce de matlub değil ve daha gülünç telâkki olunur diye Nişantaşı'na çıktım. Harbiyye Nâzırına bir kart bıraktım. Oradan vakit geçirmek için "Febüs!"e dün gönderdiğim resimleri görmek istedim. Yarın sabah verecekmiş. Ne kadar acındım. Fakat bunu telâfî ümidiyle ne yapayım diye düşündüm. Nihayet dünkü kıyafetimle resmimi aldırdım. Size takdim etmeme müsâade buyurulacak mı? Fakat aynaya bakınca bu cesaretim de kırılıyor, bununla beraber ne olursa olsun alınca takdimi göze kestiriyorum. Bugün yaramı değiştirdiler. Pek az birşey kalmış. Zannımca pazartesi kâmilen kapanacak. Bununla beraber doktorlar ikinci ameliyata ihtiyaç olmayacağını yine tekrarladılar. Doğrusu buna fevkalhadd seviniyorum. Böylece bilâ mânia teşerrüfümüz temin edil-

miş olacaktır. Ne olur, o birbirimizin, bilâ vasıta, olacağımız günler gelmeyecek mi? Of yarabbi! artık bize acı da rûhumuzu asabileştirip, bizi ölmekten başka birşeye yaramayan şu tahammülsüz hale bir nihayet ver.

Bugün öğleden sonra yeni dairemizde kimse yoksa kaptanı ile orayı görüp, sonra kendi kendime Hürriyet-i Ebediye tepesine

(devamı yok)

16 Teşrîn-isânî 329
29 Kasım 1913

Güzel, Muazzez Sultanım,

Gece tuhaf bir kâbûsun tesiriyle uzun müddet uyuyamadım. Cidden iki kelime ile taltîf edemeyecek derecede yorgun muydunuz? Aman yarabbi! Bugün de havanın bulanık çehresi, yaşlı siması insanı mağmûm, mahzûn etmek için tesirini arttırmak için mükemmel bir zemin. Rûhum; dün gece gözlerimi kapadıkça, güzel dairemize, dün gezdiğim salonlarda ve yatak odamızda sizi görüyor, asabileşiyor, gözlerimi açıp, sizi göremeyince fenalaşıyordum. Gözlerim doluyor, kalbimin müzic tazyîki altında yatağımda mütemadiyyen dönüyor, teskîn-i iştiyâka çare bulamıyordum. Meleğim, fakat siz nasılsınız? Dün sathî bir surette evi gösterip, otomobile belki size mülâkî olurum mülâhazası ile bindimdi. Fakat yarı yolda yalnız bir silindir işletmek üzere diğer işten kalınca şaşaladım. İnip, bir arabaya bindim. Karanlık da artmıştı. Artık ümitsiz olarak Beyoğlu'na indim. Doğru gelip, bizzat arz-ı hörmete yeltendim. Naciyeciğim bugün ne yapacağım, doktor çok gezme diyor. Evde de oturamıyorum. Aklıma ne geliyor? Öyle yemeğinden sonra hemen kendimi dışarı atarak ya köşke gidip karanlığa kadar orada kalmak, yahut daireye gelmek. Fakat bilmem bu hareketim sizde ne dereceye kadar mazhar-ı tasvib olur. Acaba bendenizi bu hareketimle pek hoppameşrep bulmasınlar. Ah! Naciye cidden bu tarzda yaşayış pek ziyâde ızdırap veriyor. Bir kerre birleşsek kendi dairemizde olsak, herşey bertaraf olarak saadet içinde yaşayacağız. Bilmem dün melûl melûl dairemizi dolaşırken zihnimden neler geçiyordu. Fakat tadili bu gibi elden gelmeyen müessirât karşısında mütevekkil ol-

maktan başka çare yok. Fakat ah! ne olur hiç olmazsa birbirimizi teselli için olsun görüşmemize müsâade edilse. Bunu söylemekten çekiniyorum. Derhal adet böyle, âlem duyarsa ne der diyiverecekler diye korkuyorum. Fakat bilmem, acaba herşeye karşı isyâna mütemâyil olan tab'ım bu hale ne kadar dayanabilecek? Sultancığım; şimdiye kadar hiçbir müşkül karşısında boyun eğmeyen Enver'inin, bu anda öyle zayıf ve boynu bükük ki, hissiyâtını azıcık anlatabilse siz de müteessir olur. Söyle, söyle meleğim söyle ne yapacağız? Bu hâl ile ne olacağız ne olacağız? Hele rahatsızlığım bertaraf olunca artık neye bekleyeceğiz? Doğrusu şimdiye kadar hiç duymadığım bir acı kalbimi kemiriyor. Adeta içime damlayan kanın sesini işitiyorum. Asıl bendenizi çıldırtacak. Buna karşı ellerim bağlı, kudretsiz izhâr-ı teessürden başka birşey gelmiyor. Ah! siz de birşeye muktedir değil misiniz? Validemiz soğukkanlılığı ile bunlara omuz silkmekten başka birşey yapmayacaktır. Acaba cici aninemiz hiç bize yardım edemezler mi? Eğer utanmasam kendilerine yalvaracağım. Naciyeciğim, Sultanım, bu birden bire boşanan teessürâtıma, cesaretsizliğime gülmeyiniz. Cidden pek acınacak bir haldeyim. Eğer bu hâl daha bir iki hafta devam ederse, doğrusu asabî bir hastalığa uğrayacağımdan korkuyorum. Korkum hasta olacağımdan dolayı değil. Bu hâl ile sonra bendenizi nasıl hüsn-i kabul buyuracağınızdandır. Hulâsa; beynim, kafatasımı patlatacak derecede şişiyor, başımı sıkıyor.

Alimallah şimdi iki kaşımın ortası üstünde müziç bir ağrı beynimi burguluyor. Hayır bunu tedavi için hiçbir ilaç da almak istemiyorum. Fikren, bedenen, o kadar kudretsizlik, bîtâbî hissediyorum ki, üzerime öldürmek üzere azrailin hücumunu görsem elimi bile kımıldatamayacağım. Halbuki yaşamak istiyorum. Yaşamak, sultanım. Düşününüz böyle mütezâdd tesirler altında asabiyetim, mevcudiyetim ne kadar sarsılıyor. Sonra memlekete hizmet için de bu halimi bilmeyenler sıkıştırıp duruyor. Onların da hakkı var. Her an gelen, esirlikten dönen mağmum çehreler iyi arkadaşlar, hep ümitlerini bana bağlamışlar. Gözlerini gözlerime dikmişler, aman orduyu memleketi kurtar diyorlar. Ah! Naciye bizi böyle birbirimizden ayıranların hiç olmazsa kalplerinde azıcık imân

olsa, hiç olmazsa bu yetim vatanın sesini duyar, muhtaç olduğum kuvveti bana bahş için daha müsait davranırlar.

Rûhum, affet. Her vakit size neşeli ve güzel yazmak isterken, hep böyle neticede yine teessürâtımı dökmekten başka birşey yapamıyorum. Naciyeciğim! ya size de yazmasam ne yapacağım? Kime söyleyip, hiç olmazsa azıcık duygularımı yatıştıracağım. Dün gece; uzun müddet karanlıkta ağladım. Yarabbi niçin beni böyle bırakıyorsun diye allaha bile şikâyet ettim.

Ah! size dün akşamki iki menekşe için büyük teşekkürler etmek isterdim. Fakat az kaldı onları da hissiyâtımı alt edip, boğmak isteyen dalgalar sürükleyeceklerdi. Onları kalbim üzerinde saklıyorum. Orada solgun kurusunlar, fakat her vakit mevcudiyetlerini bu çılgın gönlüme hissettirsinler.

Hemen hemen cenâb-ı hakka isyân edeceğim geliyor. Hâşâ. Fakat niçin bizi böyle üzüyor. Acaba en sevdiği peygamberin dinini de sevmiyor mu? Biliyor ki ona hizmet için olsun beni muhâfazası lâzım. Artık ne yazacağımı toparlayamıyorum, göğsümden boğazıma doğru kabaran teessür adeta hançeremi tıkıyor. diyerek kendimi dışarı atacağım. Adeta dünyada boğulacağım geliyor. Daha geniş nefes almak hiç olmazsa muhtaç olduğum kuvveti bulmuş olmak için koşmak istiyorum. Evet bu koşu ile yorulup, bîtâb, daha mukavemetsiz kalacağımı da hissediyorum. Fakat olsun bari böylece büsbütün bîtâb olarak düşer kalırım.

Rûhum! tekrar rica ederim affet, böyle asabî tazyiklerle işleyen Enver'inin kalbini teselli için bu isyânımı hoşgör. Bilsen ne zavallıyım?

"Enver"iniz

16 Teşrîn-isânî 329
29 Kasım 1913

Güzel meleğim;

Adeta hayattan pek bezgin olarak koltuğuma gömülmüş otururken, pek nadiren elde etmeğe muvaffak olduğum uzun denecek derecedeki lütûfnâmenizi alınca yerimde doğruldum. Yumuşak koltuk içine vücudumu gömerek, birbirinin üzerine yığılmış olan gevşek azam, asabım dikeldi; dirildi. Adeta biraz değiştim. Artık hayattan bıkmışa benzeyen Enver değildim. Bir anda elektriklenmiş, şimdi her azam kalbimde mektubu okumak için uyanan arzu (ya) uyarak adeta kulaklarını kabartmış, gözlerini açmıştılar. Zarfı olan hırs-ı iştiyâkımla açtım. İlk söz bütün hissiyâtımı düzeltti, düşüncelerimin yanlışlarını attı. Artık kemâl-i hararetle ve sevinçle okumaya koyuldum. Yanımda Mediha hayran hayran yüzüme bakıyor, son zamanda bana pek merbût olan bu vücut cidden beni memnun görmekten mütevvelid bir sevinç ile dudaklarını büzerek, gülümsüyordu.

Naciyeciğim, menekşelerin bu kadar hoşunuza gideceğini tahmin edemiyordum. O halde müsâade buyurulursa her gün için menekşe müteahhidiniz olayım olmaz mı rûhum?

Fakat neden, aslancığım, bendenizin perşembe günkü sürûrumu böyle tasvir duyuruyorsunuz. Esasen o geçen dört saatin her saniyesi bedeniz için fevkalhad kıymetdâr ve alınan fotoğraflar da bunlara bir zamîme iken resimlerin iyi olmayacağını vs. düşünüyorsunuz. Evet siz de pek doğru olarak bu güzel hatıraları karaya boyamak arzu buyurmuyorsunuz.

Bugün havanın bozukluğu yardım etmedi. Fakat yarın gör-

meden beğenmediğiniz ve binâenaleyh siz sultanıma takdim edeceğim ilk eser-i mahâretimi yarın takdim edeceğimi ümid ediyorum.

Sultancığım; darılmayın fakat biraz darılacağım. Hiç doktoru çağırtmıyorsunuz. Darılmayacağınızı bilsem Akil Beyi göndereceğim. Fakat ondan daha yaşlı olan Andon beyi tercih ediyorum. Allahaşkına sihhatinize bakınız. Ruhum acaba perşembe günü soğuk mu aldınız? Rahatsızlığınızın şimdiki halini lütfen bildiriniz. Yarın müsâadenizle bendeniz bu doktorla daireye kadar gelmek istiyorum. Fakat onu sizi görmeye gönderir, kendim de dışarıda kalırım. Müsaadeniz olursa başka. Ah! ne olur yatağınızın ucunda sizin temin-i istirahatinize müsâade edilse alimallah dünyada her hususa tercih edeceğim. Naciyeciğim, eğer rahatsızlığınız devam ederse, allahaşkına müsâade buyurunuz da yarın geleyim.

Naciyeciğim; Seher hakkında yeni bir teşebbüste bulunacağım. Bu dediğim efendi genç, yakışıklı idi de, onun için böyle münasib düşündümdü. Bu halde arzunuz dairesinde tekrar istikşâfâtta bulunmaya çalışacağım. Hayır; Naciyeciğim, Cenâb-ıhakk her yüzden sizi sevindirecek ve icab ederse o size de yardım etmeyecek(?). tâlii zorlayarak arzunuza râmedeceğim.

Naciyeciğim! resmi arzunuzdan evvel takdim etmek istediğimi anlattım zannederim. Bu halde alınca yalnız size ilk evvel takdim edeceğim. Zaten resmi çıkartırken siz sultanıma bununla acaba ufak bir nişâne-i hürmet ve muhabbet arzedebilecek miyim diye düşündümdü. Siz sultanıma takdim edilen sevimli bir hatırayı bendenize ihsân buyuruşunuuza teşekkürler ederim. Hele dudaklarınızın temas ettiği yerleri dudaklarım duydukça bendenize adeta bu bardakla yeni hayat içiyorum zannı geliyor. Naciyeciğim bu suretle inâyetinizi arttırmanıza nasıl minnetdârım. Rûhum, şimdi bir inâyetnâmenizi aldım. Gelene bunu yetiştirmek için hemen imza ediyorum. Güzel ellerinizden, dudaklarınızdan öper, âfiyetinize dua ederim. Biraz sonra menekşelerimle ikinci arîzam tahakkuk edecektir.

"Enver"iniz

17 Teşrîn-isânî 329
30 Kasım 1913

Güzel, mukaddes, muazzez Naciyeciğim;

Bu sabah havanın fenalığı bendenizi hafif yatağıma mıhlamıştı. Fakat her gün beni ziyârete gelen bukalemun misafirlerin çoğaldığı traş oldum. Yüzümü, vücudumu silip, giyindim. Geçip yerime oturunca: "Haydi gelsinler" dedim. Hepsine birden izin verin; Hintli efendiden tutun da, Bingazi'li bedeviye, erkân-ı harbiyye kaymakamı (kurmay yarbay.A.İ.) Hasan Tosun beye kadar birbirini ite ite içeri dolmaya ve girip bir omuz vurarak kendisine yer oturduğum yerde şaşırdım kaldım. tabakadan süzmeye ve işini bitirip, bulunan yalnız arzedecek söz sıvışması, işime geliyordu. Bunlar hep gözüm ağalardan birine muntazırdı. Saat alafranga 12 yi geçmişti. Derken hep kapı aralığından başını gösteren hanım geldi, o da kendi işinden, bilmem bir doktorun burada kalması vs. den bahisten sonra gitti. Halbuki söyle ziyâretler uzadıkça bendeniz sabırsızlanıyordum. Derhal iki lokma yiyip, dışarı fırladım. Daireye gelmeye doğrusu sıkılıyordum. Bereket versin küçük Efendi Hz. nin pazar tatili hatırıma geldi: "Hah! tamam kendisini ziyârete geldim" derim kararını verip, yine arabacıya dairenin yolunu gösterdim. Yukarı çıkınca önüme büyük hanımefendi Hz. nin ağası olacak sanıyorum birini sürdüler, halbuki bendeniz Tahsin veya Hayrettin'lerden birini elde edip, uzun uzadıya istintâk etmek istiyordum. Ne ise merasim-i mahsûsa ile ihtirâmâtımı siz sultanım ve validesine gönderdim. Derken Abdülhalim Efendi Hz. gelince kendi odalarına

geçtik. Konuşmaya koyulduk. Müdür bey de bize karıştı. Halbuki bendeniz hep gözlerim kapıda bekliyordum. Nihayet Hayrettin Ağanın profilini kapıdan görünce, fırladım, öbür odaya geçtim. İyi olduğunuzu, fakat validemizin daha ziyâde istirahât buyurmanız için yatakta kalmanızı icbar ettiğini söyledi. Doğrusu gelip, görmekte israr edecektim. Fakat bilmem dün geceki mektubunuzu düşündüm, korktum, vazgeçtim. Fakat eğer yarın da yatakta iseniz allahaşkına gelip, bir dakika olsun sizi görmeme müsâade buyurunuz rûhum. Bilirim sizce büyük bir fedâkârlık olacak; fakat ne olur Enver'iniz için bu kadarını esirgemeyiniz. Alimallah sizden ziyâde mustaribim.

Hayrettin Ağa lütûfnâmenizi verince bu rahatsızlığınızda böyle sizi yorduğuma pişman oldum. Naciyeciğim! bilmem ki gönlüm sizi üzmek istemedği halde yine derdimi dökmekten vazgeçemiyorum.

Güzelim; geceki gelişim sizi müteessir etmiş, halbuki bilakis düşününüz ki, kulunuza biraz sükûn ancak bu sayede geldi. Soğuk vücudum biraz hararetlendi. Benimki kadar, kalbinizde, irtibat-ı aşk olsa bu havadaki seyahati fena bulmazsınız güzelim.

Naciyeciğim; bendeniz bu tembel günleri koşturmak, hem kuş gibi uçurmak için bir çare biliyorum. Hem sahi! güzelim! bir kerre birleşsek hepsi kolay. Her hükmünüzü kemâl-i itâatle dinleyecek, bütün kabahatlerimi affettirmek için her cezanıza katlanacağım. O vakit mutî neferinizi daha iyi anlayacaksınız. Ah! Naciye! sualerinle bendeni çıldırtmak mı istiyorsun? Bana acıyacak mısın? diyorsun. Ben, Enver'in, sana bütün mevcudiyetiyle, rûhuyle ebediyyen merbût ve dünyada yegâne hazzı bunda bulan bir benden olduğumu unutuyor musun? Naciye! artık nazar-ı merhametine iftikar eden Enver'inin en ufak bir arzun önünde bütün dünyayı altüst edecek hârikalarla size muhabbetini göstermeye mâil olduğunu unutmayınız. Naciyeciğim; işte bu fedâkârlığını ilerde daha iyi anlayacağınız Enver, sihhat ve âfiyetinize dua ediyor, ve güzel gözlerinizden öpüyor.

"Enver"iniz

Kalitratya 24 Mart 329
6 Nisan 1913

Rûhum;

Biraz evvel lütûfnâmenizi getirdiler. Zihnime bin türlü meşum düşünceler sokan intizârıma bu suretle nihayet verdiniz. Siz cidden meleksiniz. Deme'de iken rûhum biraz sıkılınca imdadıma yetişirdiniz. Burada da öyle. Var olunuz sultanım! Cenab-ıhakk inşâallah, kalbinize göre saadet ihsân eder. Edirne'nin sukutu hepimizi müteessir etti. Fakat kahramanca düşmanla dövüşe dövüşe Edirne'nin düşmesi herhalde eskiden tasavvur edildiği (gibi.A.İ.) kendi elimizle düşmana teslimden evlâdır. Böyle hiç olmazsa namusumuzu tamamlamış, ecdâdımızın kılınçla zaptettikleri bir yeri düşmana elimizle teslim etmemiş olduk. İşte bendeniz bununla müteselli oluyorum. Burada şimdilik düşmanla karşı karşıya oturuyoruz. Onların şimdilik yerlerini sıkı sıkı tahkîm edişlerine bakılırsa biraz daha bu oturuş devam edecek, çünkü şimdilik bize de ilerlemek için emir yoktur. Geçenki gün muharebeden evvelce arzettiğim gibi Efendi Hz. tabii bahsetmiştir. Şimdiye kadar sayılan düşman cesetleri 700'ü geçti. Sayılamayanlar da başka. Askerin kuvve-i maneviyyesi pek iyidir. Edindiğim tecrübelere göre, başında iyi zabitler olan bir kıta her vakit iyidir. Bakalım ileride düşmanla çarpışırsak inşâallah utanmayacağız.

Ayastafanos'ta az rahatsızlanmıştım. Fakat merakınızı davet etmemek için yazmadımdı. Şimdi hamdolsun sihhatım yolundadır. Hele hergün 4-5 saat hayvan sırtında kırda gezilirse tabii sihhat iyileşir. Fakat doğrusu herşeyden ziyâde sizin âfiyette oluşunuza memnun oldum. Âfiyet ve saadetiniz benimkinden muazzez ve

mukaddestir. Allah daima gönlümün arzusu gibi sizleri mesut ve âfiyette bulundursun. Vatanımızın selâmeti hakkındaki duanıza tamamiyle iştirak eder, güzel gözlerinizden öperim. Büyük hanımefendiyle validemiz hanımefendiye bilmukabele arz-ı ihtirâmât eylerim iki gözüm sultanım.

29 Mart 329
11 Nisan 1913

Sultanım efendim,

Emir onbaşım Ali ile şu arîzamı takdim ediyorum. Sık sık mektub yazarsam canınızı sıkacağım diye bir his daima fikrimi gıcıklıyor. Fakat yine gönlüme hükmetmek, aklıma geleni yapmak mümkün değil; işte şöylece iki satırla olsun sıhhatte olduğumu ve buradaki vaziyyetimizin iyi bulduğunu arzediyorum. Eğer yarın avdet edecek olan onbaşı ile iki satırlık bir lütûfnâme gönderirseniz sevinirim. Güzel gözlerinizden öper, aninelerimiz hanımefendilere arz-ı hörmet ederim.

"Enver"iniz

Kalikratya 2 Nisan 329
15 Nisan 1913

Meleğim;

Dalgın dalgın mektubunuzu gözlerken, 27 mart tarihli inâyetnâmeniz de geldi. Henüz müdâfaa hattından dönmüştüm. Bugün mütârekenin ilk günü olmakla beraber Bulgarlar fırsattan istifâde bir iki ufak tepeği bizden evvel tutmak istemiştiler. Bu sebeple hemen akşama kadar top tüfek ateşi sürdü. Nihayet oldukça zâyiâtla geldikleri yerlere döndüler. Gürültü de kesildi. İşte rûhum zannımca artık ebeddiyyen muharebe ihtimâli de mezara gömüldü. Tabii bununla memleketimizin büyük bir kısmı, namus-ı millîmiz, herşeyimiz mahvoldu. Artık Osmanlı, bâhussûs asker diye âlemin yüzüne bakabilmek ikinci bir istikbâl muharebesinde bu lekeyi silmek lâzım; bakalım cenâb-ıhakk kısmet edecek mi. Hiç teessür nedir duymak istemeyen kalbim için için ağlıyor. Yarabbim! biz şu dünkü Bulgarlara mağlub olacak mıydık. Ne ise bizim bu hayatından başka birşey düşünmeyen alçak paşalarımız hissis heyet-i zâbitânımız var iken, elimizdeki bu mükemmel askerle işte böyle rezil oluruz.

Sultanım! ne olurdu, dizinin dibinde "marche funebre"inizi işiterek bol bol ağlamak saadetine nâil olayım. Belki teskîn-i âlâm eder. İstikbâlle pençeleşmek için lâzım gelen kuvveti iktisâb ederim. Ah! aciz ne fena şey, insan iyi olarak düşündüğünü yapamasın bu ne meskenet. Hayır ya ben bu milleti bahtiyar göreceğim, yüzü ak, alnı açık gezdirteceğim, yahut bana dünyada hiçbir şey lâzım değil, daha doğrusu hiç birşeye lâyık bir mahlûk değilim.

Rûhum! beni affet. Böyle gayr-ı ihtiyârî teessürâtıma ka-

pıldım. Fakat olsun, hissiyâtımı sizden saklayacak değilim ya! Maamâfih siz bana yegâne ümit teselli veriyorsunuz. Sizin güzel nezîh kalbinizin saf temenniyâtı bana cesaret veriyor. Evet meyyûs olmayarak, çalışacak ve sizin gösterdiğiniz emn-ü itimada lâyık olduğumu isbat edeceğim.

Sizde gördüğüm metânet karşısında kendi kendime utanıyorum. Cenâb-ıhakk acaba her yorgunluğu unutturacak olan müşfik, masûm nazarlarınızın üzerime initaf ettiğini gösterecek midir. Öyleme geliyor ki, sizin yanınızda bulundukça, sizi görerek yanınızda nüvazişinize müstağrak olarak, bir an geçirmek bahtiyârlığına nâil oldukça ben daima dinim, vatanım, sizin saadetiniz için çalışmaktan hiç yorulmayacağım ve böylece sayende nasıl Bingazi'de muvaffak oldumsa, burada da veya icab eden her yerde de memleketimizin selâmetini temine muvaffak olacağım. Fakat burada her adımda dur, yapma, gitme diye emreden korkak amirlerin eli altında kaldıkça, kahrımdan patlamak içten bile değil. Düşman kaçıyor bana dur emrini veriyorlar. Benim yerimde olup da bildiğimi bilseniz benim bu kadar asabileştiğime hak verirsiniz iki gözüm.

Sultanım, rûhum! Efendi hazretlerinden bahis buyuruyorsunuz. Evet beni sevdiklerine kaniim. Fakat kendilerini de ne kadar sevdiğimi takdir buyururlar. Sizden ziyâde seviyorum dersem darılmazsınız. O'nu: milletini, memleketini seven bir Osmanlının vatanın ileride istikbalini temin edeceğinden ümidvâr olduğu efendisini sevdiği gibi seviyorum. İstiyorum ki Efendi Hazretleri Osmanlılar, dünya nazarında cidden büyük olarak yetişsin. Ah! bilseniz Efendi Hazretlerinin istediğim gibi yetiştiğini görsem ne kadar bahtiyâr olacağım. Bu uğurda lâzım gelse ömrümün yarısını fedâ ederim. Fakat bilmem Efendi Hazretleri benim bu arzularımı hüsn-i telâkki ederek, bu mesut günleri bana, bize, millete gösterecek mi? İnşâallah ümidim boşa çıkmayacaktır. Kalplerini bilirim, dinin, vatanın selâmeti için hiç bir fedâkârlığı esirgemezler. İnşâallah bu his bâkî kalmakla beraber iyi yetişirler de şimdi ağladıkları gibi o vakit milletin yüzünü güldürürler. Siz de o vakit bizleri matem havasıyla değil, muzafferiyyet marşlarıyla karşılarsınız. Fakat şimdi bizi ağlatmak, bize sizin gibi âlî kalbli muhterem vücutlara

lâyık olmak için çok çalışmamız lâzım geldiğini hissettirmek lâzımdır. Ta ki utanıp, bu defaki makhûr ve mezlûl olmayalım. Verdiğiniz teminata arz-ı teşekkürat eylerim. Bütün arzu ve efkârımı evvela din ve vatanımızın sonra da sizin temin-i saadet ve şerefinize matûf olduğundan zaten ayrı bir düşüncede bulunmayacağınızı tahmin ediyor idim. Her lütûfnâmenizdeki temenniyât ve gösterilen arzulardan da aynı suretle düşündüğünüzü görerek hakka hamdediyorum. Şimdilik güzel gözlerinizden öper, allahımdan temadi-i âfiyetinizi dilerim iki gözüm.

"Enver" Enveriniz

4 Nisan 329
17 Nisan 1913

İki gözüm sultanım,

3 Nisan tarihli lütûfnâmenizi sabahleyin aldım. Alelacele yazılmış şu küçücük, fakat bence dünyalar kadar büyük kıymeti olan mektupçuk mağmûm kalbimi ferahlandırdı. Çünkü sizin âfiyetinizi mübeşşir idi. Rûhum! doğrusu anlayamadım. Acaba bu üzücü, yorucu işlerim arasında yegâne müsterih olduğum anlar lütûfnâmelerinizi okuduğum zamanlar olduğunu şimdiye kadar arz edemedim mi? Elmasım; rica ederim mektublarınızdan üzüldüğümü mektuplarınızdan sıkıldığımı ciddi olarak mı yazıyorsunuz. Asıl bu sözleri yazarken okuyanda ne tesir hasil edeceğini düşünmek lütfûnda bulundunuz mu? Son inâyetnâmenizi müdür beyin mektubuna melfûf olarak aldımdı. Bunu müteakib de iki mektub gönderdim. Bendeniz ikinci arzunuza tebaiyyeten sık sık arîza gönderdiğimden dolayı bilmukabele lütfûnuza muntazır iken iki sözle iltifat yerine adeta tekdir ediyorsunuz. Bilmem, düşünüyorum da buna kesb-i istihkak için sizi sevmekten, belki de delicesine sevmekten başka bir kusurum olduğunu bulamıyorum. Fakat ne olursa olsun benim için nasıl düşünürseniz düşününüz, ben her vakit için sizi ebeddiyyen sevecek ve bununla müteselli olacağım. Serzenişlerinize, hedef oldukça ağlayacağım, fakat bir katre göz yaşımı size göstermeyeceğim. Ta ki müteessir olmayasınız. İki efendiler hazretlerine arz-ı ihtirâm eder, sizin de güzel gözlerinizden öperim rûhum.

"Enver"iniz

Kalikratya 7 Nisan 329
20 Nisan 1913

İki gözüm rûhum sultanım,

Dün bir arîza takdim etmişken, bugün gene yazmak ihtiyacında bulunuyorum. Bilmem siz de bu histemisiniz? Mütâreke nihayete eriyor, ahvâle bakılırsa sulha yakın bulunuyoruz. Maamâfîh bu husus yine burada dörtel ile çalışmaktan menetmiyor. Yerimizi tahkîm ediyor, kuvvetimizi hemen yeniden harb olacakmış gibi talîm ve tanzîm ediyoruz. Avrupa devletleri ise şimdi aralarında harb olacağından korkuyorlar. Bakınız Fransızlar Alman zabitlerini tahkîr eden iki valiyi hemen azil ile Almanlardan özür dilediler. Fakat bilmem bu kaçınmalar umûmî bir harbi men edebilecek mi? Böyle bir harb olursa bakalım biz ne yapacağız? Bu defa talih bizi tamamiyle terketti. Son zamanda kuvvetimiz yeterken adeta damarlarımıza işlemiş olan bir adım ileri atmamıza mani oldu. Ben ilerleyelim diye teklif ettikçe yukarıdan korkudan kısılmış bir sesle başkumandanlık vekâleti aman olmaz diye alıkoyuyordu. Ne yapayım kader böyle imiş. Maamâfih Bulgarlara bunu bırakmamaya kasem ettim. Elbet bir gün gelir ben büyür ve ileride Bulgarlara karşı yürüyecek orduya kumanda eder, o vakit öcümü alırım.

Burada hava biraz soğudu. Bununla beraber gündüzleri güneş var; fakat ne olursa olsun vazîfe hergün 4-5 saat hayvanla gezmekten menetmiyor. Her ata binişte tuhaf tuhaf düşüncelere kapılıyorum. Şimdi de daima sizi, şöyle güzel beyaz bir arap atına binmiş, yanıbaşımda dörtnal giderken tasavvur ediyor, gaşiyden gayr-ı ihtiyârî gözlerimi kapıyor, muvakkat bir zaman için olsun büyük bir

mesudiyyet duyuyorum. Acaba bütün bu tahayyülâtım hakikate dönecek mi? Siz de öyle mi duyuyorsunuz? Yoksa düşüncelerimiz birbirinden ayrılıyor mu? Oh! yazınız sevgilim yazınız. Uzun uzun yazınız; ne olur rûhununu açınız sizi göreyim, kalbinizi okuyayım, hissiyâtımı sizinkine uydurayım. Fakat ne zor iş hiç yazıyla tanışmak, anlatmak mümkün mü? Ne olur güzel gözleriniz üzerime dikilmiş olduğu halde yazdıklarınızı güzel ağzınızdan işitsem, o ne bahtiyârlık! Bilmem ki, ben de deli gibi seviniyorum. Sizi sıkacağımı düşünmeden yazıyorum. Maamâfih bu cüreti size olan muhabbetin verdiğinden herhalde hoş göreceğinizi umarım. Şimdilik güzel gözlerinizden bütün hararet-i kalbimle öper, saadet ve âfiyetinize dua ederim rûhum.

Şerafettin Efendi Hazretlerinin gözlerinden öper, aninelerimize arz-ı hörmet eylerim.

"Enver"iniz

Kalikratya 14 Nisan 329
27 Nisan 1913

Elmasım,

6 Nisan tarihli lütûfnâmenize iki gün evvel yazdığım cevabı bir saat sonra postaya verecek iken yırttım. O gün gönlüm daha küskün, rûhum daha yorgun, asabım pek gergin olduğundan yazdığım mektubda da, sizi pek müteessir edecek sözler bulunuyordu. Her hissime iştirâkinizi, her derdimi size dökmeyi istediğim halde saçma sözlerimi iştimemenizi muvaffık buldum, delice yazılmış mektubumu yine asabî parmaklarım arasında delice, bir dakika içinde parçalayıverdimdi. Şimdi düşünüyorum; iyi yapmadığımı anlıyorum. O mektubda da hissiyâtımı yazmış, size muhabbetimden bahsetmiş, yalnız matteessüf arasıra sizi vatanımdan da ziyâde sevdiğime inanacak anlar zuhur etmekte olduğunu bildirmiştim. İşte bu düşünceleri, sizin bana metânet, vatana muhabbet ve fedâkârlık dersi veren lütûfnâmenize cevap olarak yazmayı, yazmayı değil, yazdığım halde okumanızı istemediğimden parçalamıştım. Neden? Şimdi düşünüyorum da, neden olduğunu iki gün sonra buluyorum. Benlikten. Tuhaf bir duygu. Size bu zaafımı, bu dereceye vardırmağa anlatmama müsâade etmiyor, beni tehdid ediyor, eziyor, üzüyordu. Fakat işte iki gün sonra; başka bir his "bah!" neden öğrenmesin, tasavvur ettiği kahraman asker, saf, mert bir zabitin böyle kendisi karşısında zaif, mukavemetsiz, âciz bir mahlûk derecesine ineceğini anlasın, anlasın da sultanım bu kadar büyüyen muhabbetin ne kadar nafiz olduğunu bilsin" diye serbestçe yazmaya cesaret verdi.

Rûhum! bu akşam cülûs münâsebetiyle mûsîkî çalıyordu. Ben

ise büsbütün gerilmiş asabımın tazyîki altında, gözönünde büyüyen Fransızca Illustration gazetesinin son nüshasındaki Edirne'deki Osmanlı esirlerinin ağaç kabuklarını kemirerek nasıl can çekiştiklerini, öldüklerini, başuçlarında tüfeği elinde bir Bulgar neferinin onlara nasıl müstehzî müstehzî baktığını musavver levhayı görüyor, kaşlarım çatılmış, boğazım kurumuş, başım ağır, ağlayabilerek kendi kendime gelebilmek için cebr-i nefs ediyor, niçin biz bu kadar rezil olduk, biz bu dereceye inmek için ne günâh işledik, ya o bîçâre hissis, duygusuz askerler, kadınlar, çocuklar neden onlar böyle binlerce, yüzbinler, milyonlarca düşmanlarımızın çirkef ayakları altında eziliyor, ölüyor, mahvoluyor. Ah! iki gözüm, söyle; beni biraz teselli et. Değil mi? Hep bunların bir gün gelip intikâmını alacağız, değil mi? Bari sen bana kuvvet ver. Evet! de. Evet! o murdar Bulgar çarıklarıyla telvîs edilen Sultan Selim camiinin taşlarını onların kanıyla yıkayacağız deyiniz. Ah! bizi refikliğe başka suretle kabul etmeyiniz. Biz sizin gibi asîl, necîb, âlîcenâb kalplere lâyık değiliz. Neler söylüyorum yarabbi; ne söylesem boş. Yalnız ümidim inşâallah bu intikâmı almak sizin tasavvur ettiğiniz "Enver"iniz olduğumu isbat etmektedir. Güzel gözlerinizi öper, sizi muhabbetimin bütün şiddetiyle deraguş ederim rûhum.

22 Nisan 329
4 Mayıs 1913

İkigözüm sultanım,

Lütûfnâmenizi şimdi verdiler. Hava yağışlı, kapalı, kalbim de buna uygun olarak pek mağmûm idi. Bulunduğum dalgınlık içinde teselli veren nûrânî bir el gibi mektubunuz beni biraz ferahlandırdı. Teşekkürler ederim. İnşâallah ilerde muavenet-i maneviyeniz sa-ye-sinde vatanı düştüğü vartadan kurtaracak kuvveti bulacak bu maksat için çalışabileceğim. Posta gitmek üzere olduğundan bu mektubumu kısa kesiyorum. Güzel gözlerinizden öper, bütün kalbimle sizi kucaklarım rûhum.

"Enver"iniz

Kalikratya, 29 Nisan 329
Öğleden sonra
saat: 11 dakika: 35

İki gözüm rûhum,

Bugün salı, alafranga saat beşten beri ayaktayım. Otomobil ve beygirle ta Terkos gölüne kadar olan mevzii gezdik. Yarın da yine aynı saatte hareketle topçu endâhtlarında bulunacağız. Bugün dönüşte Sait Çavuşun geldiğini haber verdiler. Bugünün uzun yorgunluğunu unutarak, hemen çağırttım. İlk sözüm tabii sizden malûmat almak oldu. Bununla beraber gayr-i ihtiyârî gözlerim birşeyler arıyordu. Kendisinin sâkit kısa sözlerle cevab vermesini müteâkib hiç bir şey vermemesi hep ümitlerimi boşa çıkardı. Demek bu defa bir şey yok diye mahzûn oldum. Ne oldunuz Sultanım? Yoksa size mektub yazmak, nasıl benim ayrıca en sevinçli bir meşgalem ise, siz de aynı hisle mektub yazmıyor musunuz?

Ruhum, eğer siz yazmaktan mütelezziz olmuyorsanız lûtfen bendenizi düşünüp teselli için iki söz yazmaz mısınız? Bilirim yazdıklarınız da büyük bir lütûftur. Fakat kim ne derse desin bendeniz biraz hodbinim. Tabîr-i mahsûsiyle buldukça bunarım. Kusuruma bakmazsınız değil mi elmasım? Güzel gözlerinizden öper, Abdülhalim Efendi Hazretleriyle Şerefeddin Efendi Hazretlerine arz-ı hörmet ederim.

Enveriniz

Vaad buyurduğunuz uzun mektuba muntazırım.

Kalikratya 4 Mayıs 329
17 Mayıs 1913

İkigözüm rûhum,

Lütûfnâmeniz gelince taze hayat buldum. Fakat rahatsızlığınıza cidden keder ettim. Öyleme geliyor ki, kendinize hiç bakmıyorsunuz. Belki baş ağrısı soğuktan ileri gelmiştir. Yanınızda bulunamadığım için takyîdât-ı lâzimede size yardım edemeyeceğim; lâkin hiç olmazsa yalnız kendiniz için yaşamadığınızı düşününüz ve eğer bendenizi cidden seviyorsanız âfiyetinizin devamı için tedbirli olunuz, olmaz mı elmasım?

Sulha yaklaştığımıza esef ediyorum çünkü Ermenistan, Arabistan pek rahat duracağa benziyor (benzemiyor. A.İ.) yani sulh bütün manâsıyla bize dahili bir harb getirecek. Bununla beraber ne yalan söyliyeyim, sizi ancak görebilmeye böyle bir yolda fırsat bulacağımdan sulhün bütün şeâmetlerine rağmen gelmesine dörtgözle muntazırım.

Sultanım: evvelsi gün geçirdiğim kazadan sizi haberdar etmek istemezdim. Çünkü geçmiş olmakla beraber müteessir olacağınızı tahmin ediyordum. Fakat Sait Bey haber aldığınızı bildirdiğinden biraz işi tafsîl edeyim.

Bütün gün hayvan sırtında gezdikten sonra biraz da şöyle herkesten uzak olarak kendimi dinliyeyim, serbest kalayım diye bir yelkenli sandala binip, denize açıldımdı. Yaverim ve iki bahriye neferi beraberdi. Dümen ve yelkeni ben kullanıyordum. Sahilden yarım saat açıldıktan sonra arkadaşların bir tarafa yüklenmiş olmaları ve rüzgarın ani gelmesi benim de biraz beceriksizliğim neticesi sandal devrildi. Esasen yüzme bilmediğimden telaş ettim. Böylece biraz denize daldım. Fakat sonra bahriye neferlerinden bi-

riyle yaverimin yüzme bilmelerinden onların ceketlerini tuttum. Bu sonradan kayık yan üstü olarak denizin üzerinde durdu. Onu tuttuk. Bu halile 20 dakika kadar imdat sandalı gelinceye kadar bekledik. Sandal yetişti. Biz de çıktık. Bunu bendeniz bir fâl-i hayr addediyorum. Bununla cenâb-ıhakk bir defa daha ölümden korkulmamak lâzım geldiğini ve benim esasen daha çok yaşayacağımı anlatmak istedi sanıyorum. Artık merak edecek birşey kalmadı değil mi rûhum? Dün akşam üzeri sanki mektubunuzun geleceği malûm olmuş gibi gittim çiçek topladım, masamı donattım, bekledim. Derken lütûfnâmeniz çıkınca yine böyle şen, mesrûr olmaya yeltendiğimi anladım. Güzel gözlerinizden öper, efendiler hazretlerine arz-ı hörmet ederim. Validelerimiz hanımların da ellerinden öperim. Rûhum.

"Enver"iniz

30 Mayıs 329
12 Haziran 1913

Sevgilim,

Dün İstanbul'da aldığım son mektubunuz; doğrusu bana ne yapacağımı şaşırttı. Rûhum! bütün evvelâ vatan ve dinin sonra da sizin istirahat ve saadetinizi düşünmekten başka bir meşguliyeti olmayan bana karşı ne kadar ağır ithâmatta bulunuyorsunuz. Naciyeciğim, ikigözüm, sizi üzmek, öldürmek değil, dünyanın ihâta edilmez büyük saadetleri içinde yaşatmak için hayatımı feda edeceğimden emin olunuz. Ben histe bulunan birinin; ithâmatınız altında ne kadar ezileceğini hiç düşünmediniz mi? Olsun, rûhum, söyleyiniz, ithâm ediniz, ben herşeye sabredeceğim. Elbet cenâbıhakk bana ve size; sizi nasıl sevdiğimi anlatacak günleri gösterecektir. O vakit siz de beni daha iyi anlarsınız.

Niçin, ikigözüm niçin? hayatı bu kadar fenâ telakkî ediyorsunuz. Kendinize acımıyorsanız, sizi sevenlere de acımaz mısınız? Size karşı sükût mu? Aman yarabbi; geçende esasen İstanbul'a gelmem mümkün değil iken sadece sizin için geldim. Dün de yine dün akşam gelmiş olan kardeşim Nuri'nin rahatsızlığınız hakkında verdiği havadis üzerine derhal otomobil ile İstanbul'a yollandımdı. Yine sizin için hiç birşeye bakmayarak, daireye geldim. Rûhum, kalbim, iyiliğe doymak, saadetinizi yakından koklamak istiyorum. O dünkü vaka-i müessife ve o sırada bana düşen mühim vazîfeler hiç bir suretle bu emellerimin husûlüne mani olmadı. Geldim, fakat gelişimin de sizce mûcib-i teessüf olduğunu anlayınca nasıl mükedder olduğumu anladım. Güzelim, siz benden ziyâde mutekitsiniz. Ecelin mukadder olduğuna elbet kanisiniz. Bu halde neden hayata bu kadar korkuyla sarılmamı istiyorsunuz. Rûhum, ben yaşayacak; evet sizi bahtiyâr etmek için yaşıyacağım.

Fakat bilmem benim gibi sizin de sabrınız tükenmedi mi? Ne vakit birbirimizi göreceğiz? Bilmem ki saadetimizin husûlü için bir kırık daire veya köşkün tamirine, bilmem nelerin hazırlanmasına hâlâ mı intizâr edeceğiz. Daha söyleyemeyeceğim, bilmem böylece ayrılığımızın uzamasına sebeb olanlara ne diyeyim? Madem ki yazmak istiyorsunuz, işte ben de size hergün yazacak ve heran, her lahza sizi düşündüğümü hissettireceğim rûhum.

Efendiler hazretlerine arz-ı hörmet ederim.

"Enver"iniz

1 Haziran 329
14 Haziran 1913

Rûhum!

Posta ile gönderdiğim arîzamın elinize varmadığını bugün validemizden gelen mektubundan anladım. Maamâfîh cevaba intizârı hacet görmeden işte yine yazıyorum. Burada havalar iyi gidiyor. Yalnız, rüzgâr ziyâdece. Asker geceli gündüzlü talim ile meşgul. Ben de tabii hemen başımı kaşıyacak kadar vakit bulamıyorum desem yalan söylememiş olurum. Artık köşke nakil buyuruldu, sanırım. Ah! ne olurdu o gün bir lahzacık olsun köşkte dürbünle uzaktan görseydim. Bakalım cenâb-ıhakk, bu kadar hasretin sonunu neyle gtirecek? Bilmem benim güneşten kararmış cehrem sizi korkuttu mu? Of! rûhum! yaz yaz, allahaşkına yaz da, biraz olsun böylece teselli bulayım. Burada Kalikıratya'da karargâhımız olan evin önünde çıkartılmış iki resmimi takdim ediyorum. Resimleri odanızda asmaya mecbur etmemek için çerçevesiz gönderiyorum. Arasıra güzel gözleriniz bu resimler üzerinde şöyle bir geçerse; benim için en büyük bahtiyârlıktır. Daha ziyâde söyleyemiyeceğim. Yalnız size karşı olan muhabbetimin artık beni adeta hasta edecek dereceye geldiğini bilmenizi ister ve sizi bütün samim-i kalbimle kucaklar, öperim elmasım.

"Enver"iniz

2 Haziran 329
15 Haziran 1913

İkigözüm, rûhum, sevgilim;

Dün gece size yazdımdı. İşte şimdi de odamda yalnızım. Sizi düşünüyor ve yazıyorum. Akşam enistem Nazım Bey İstanbul'dan gelmişti. Hemşiremden dolayısiyle siz sultanımdan bahsedildi. Sizi şöyle kollarım arasına alarak teessürâtınızı teskîn edemediğime ne kadar teessüf ettiğimi bilmezsiniz. Ben de sizinle şöyle; hiç olmazsa günün bütün yorgunluklarından sonra karşı karşıya oturarak, herşeyi, dünyayı unutmaya yalnız, yalnız biran için olsun bahtiyârlığımızı düşünmeye pek çok muhtacım. Senelerden beri zihnen ve vücuden olan meşguliyetlerden adeta yoruldum. Biraz evvel şöyle yalnız otururken gözlerimi kapayarak sizi tahayyül ettim. Son mektubunuzu tekrar tekrar okudum. O mektubdaki hitabınız beni cidden sevdiğinize kanâat getirtti. İşte bu düşünceyle gaşyoldum. Ah! ne olur şimdi yanınızda, dizinizin dibinde şöyle oturabilseydim. Benim size ne kadar sadık ve sizi ne kadar sevdiğimi mutlak duyardınız. Tekrar ediyorum. Şu içinde yaşadığım riyâkâr, mülevves vücutlardan uzaklaşıp, şöyle kollarınız arasında saf, temiz, yalnız iyilik hissi verir bir melcee muhtacım. Bazen öyle bir hale geliyorum ki, şöyle başımı elleriniz arasına koyarak, bol bol hıçkıra hıçkıra ağlamak öylece biraz ferahlamak ihtiyacını duyuyorum. Ah, siz, rûhum, bana herşey olacaksınız. Siz bana bedbaht memleketin kurtulması için çalışacak kuvvet, cesaret vereceksiniz. Siz bana beni daha iyi öğreteceksiniz. Siz benim asabileşmiş, hasta müfekkiremi tedavi edecek, bana taze hayat vereceksiniz. Bilseniz sizden neler neler tahayyül ediyorum. Allahım, inşâallah, sen bize o günleri göstereceksin. Rûhum, sıkılma, eğer beni seviyorsan sıkılma Al-

laha tevekkül et o büyüktür. Elbet bizi unutmaz. Ben bu akşam şimdiye kadar yapacağımı hatırıma getirmediğim bir şeye zât-ı şahâneye artık bu uzun süren ayrılığımıza bir nihâyet vermesini istirhâm yollu bir arîza yazdım. Benim için şahsıma ait birşeyi istemek ne kadar ağırdır bilir misin rûhum, fakat olsun, senin için bunu da yaptım. Ve böyle hareketimden dolayı da nâdim olmadım. Ben ya sizi bahtiyâr, mesut edeceğim, yahut ki yaşamayacağım. Fakat herhalde mesut, bahtiyâr olacaksınız. Kalemim ile duyduklarımın bir ufacık kısmını olsun anlatamam. Son söz olarak: "Sizi seviyorum ve beni seviniz, ben sevilmeye değerim." diye susuyorum. Sizi kucaklar ve gözlerinizden öperim.

"Enver"iniz

Gece alafranga saat 2
dakika 30
Kalikratya 6 Haziran 329
19 Haziran 1913

Sevgilim, rûhum.

3 Haziran tarihli mektub kağıdının yalnız bir yüzünü bile dolduramayan kısa lütûfnâmenizi aldım. Fazla baş ağrıtmamak için böyle kısa yazdığınızı makam-ı itizârda söylüyorsunuz. A güzelim! bunu neye hamledeceğimi bilemiyorum. Eğer beni müteessir, sıkılmış telakkî buyuruyorsanız bu halde uzun, çok uzun yazarak, hissiyâtımı teskine yardıma inâyet buyurmanız lâzımdı. Fakat bence en sıkıntılı zamanlarımda bile sizden geldiğini duyduğum bir boş kağıt parçası bile teskîn-i âlâmıma en iyi bir müsekkin olduğundan, şu inâyetnâmenize de güzel gözlerinizden öperek ve sizi azıcık canınızı yakacak kadar kollarım arasında sıkarak teşekkürler ederim. Bu kısacık muâhezeme darılmadınız değil mi? Güzelim?

Sultanım! bazen hissiyâtım bana karşı bile isyân ediyor. Allahaşkına neden bizi bu kadar sıkıyorlar. Ben 3 seneden beri sizin Enver'iniz değil miyim? O halde neden resminizi bile görmek bana haram ediliyor. Öyle anlarım oluyor ki, aninemizin bu manâsız istibdadı karşısında isyan edeceğim geliyor. Öyleme geliyor ki, günün birinde daireye gelip, kimseye sormadan hareme girerek, sizi arayıp, bularak bütün manilere şekillere rağmen "İşte sultanım geldim" diye karşınıza çıkacağım. Evet böyle düşünmek belki de deliliktir. Fakat canım sıkılınca işte böyle çılgınca fikirler zihnime hücûm ediyor.

Peki: hiç olmazsa resminizi olsun göndermeye cesaret edemiyor musunuz? Yok sizin bu dereceye varan çekingenliğinizi gö-

rünce duraklıyor ne diyeceğimi şaşırıyorum. Daha doğrusu dilimin ucuna varan yine güzel kalbinizi incitirim korkusuyla geri yutuyorum.

Şimdi mektubunuzu tekrar okudum. Baştan aşağı nezîh, saf, güzel bir kalbin tercümanı. Bunu görünce niye size kabahat buluyorum diye kendi kendimi cezaya lâyık buldum. Nefsime karşı da; oh! işte sen böyle cidden sevenlerin duygularını anlayamadıkça gönlün böyle ezilir, hastalanırsın dedim. Bilmem, bilmem, bana karanlıkta bir nûr gösterdiler, işte bu senindir dediler. Ona hayran hayran bakarak, fakat onun ne olduğunu görmeyerek senelerce bekledim. Her elimi uzattıkça: "Yok! bekle!" diyorlar. Vakti varmış. Ben ilerledikçe o nûr aynı uzaklıkta geri gidiyor. Ben bu karanlıkta gözümü kamaştıran o nûra baka baka yürürken bir uçuruma yuvarlanıp, gidersem dünya yüzünden kalkarsam zannımca hâlâ beni o nûrun menbaını görmekten menedecekler. Belki de o nûrun menbaı olan sizi görmeyerek, böyle ortadan kalktığımdan dolayı sevinenler bulunacaktır. Daha açık söyleyeyim rûhum! Öyleme geliyor ki, beni Mahmut Şevket Paşa gibi günün birinde öldürülmeye mahkûm zanneden aninemiz, siz sultanımı mümkün mertebe benden uzak bulundurmayı akıllarınca daha muvaffık buluyorlar zannediyorum. Belki de ne olur ne olmaz eğer günün birinde dünya yüzünden kalkarsam siz herhalde bendenizle gözle olsun temasa gelmediğiniz için, benim gibi böyle iyi kötü herkesin nazarı üzerine dikilmemiş bir zevc bulursunuz diye düşünüyorlar sanıyorum. Ve memnuniyyetler böyle lüzûmsuz yere birbirini velyettikçe bende hasıl olmaya başlayan bu fikirler gittikçe kuvvet bulacak ve siz de buna karşı böyle bilâkayd itaatla sustukça bilmem sonu ne olacaktır?

Haşa, eğer cenâb-ıhakk böyle emrediyor dersek; bunda hata etmiş oluruz; çünkü akitle bizi birbirimize vermiş olan Allahı bunda kusurlu sayamayız. Hele burada böyle yalnız başıma odada oturdukça zihnime bin türlü şeyler hücûm ediyor. Dert dökecek kimse de yok. Bu halde ne yapacağım? Ne yapayım?

Artık yazmayacağım. Çünkü sizi de yese sürecek sözler birbirini velyedecek. Buna da gönlüm kail değil. Senin güzel kalbinin

benim gibi zaten hayatında daimi bir bedbahtiye mahkûm olan bir adamın yüzünden üzüldüğünü istemem. Of! neler düşünüyorum. Bazen öyleme geliyor ki, başımı alıp, bütün dünyadan herşeyden uzağa gideyim, hiç kimseyi düşünmeyeyim. Sizi de unutayım. Böylece bir saniye olsun rahat edeyim. Şu anda eğer intihar etmek esasen fikrimce bir korkaklık sayılmasaydı, beynime bir kurşun sıkar ebedî rahata kavuşurdum. Böylece sizi benden demir penceleriyle ayrı tutanlar, böylece de nâil-i meram olurlardı. Siz de belki unutur, böyle birisi de vardı der, yılda bir fatihâ okurdunuz.

Ciddi söylüyorum asabımın daha ziyâde tahammül edemeyeceğini hissediyorum. Aninemize yazmadım. Fakat isterseniz bu mektubu veriniz okusun. Neticeyi düşünsün, artık yeter bizi bu kadar ezmesin. Çünkü dediğim gibi sabrım tükeniyor. Beynim duruyor. Kafa tasımı patlatacak sanıyorum. İnsâf! benim gibi dininin, vatanın selâmetine çalışmak için muhtaç olduğu kuvveti sizin dizinizin dibinde bulacağını hisseden birisi bu ümitlerinin hayâl halinde kaldığını ve hakikate doğru hiç bir adım atmasına müsâade olunmadığını görürse ne yapar?

İnsâf edilsin. Geçende köşke geldiğim zaman bahçeyi gezmeye çıkmıştım. Sizin bulunduğunuz köşke doğru yürüyordum. Bunda gayr-ı ihtiyârî bir sâik vardı. Köşk gözümün önünde ağaçlar arasında kendini gösterirken, harem ağalarından ismini bilmediğim zayıf küçük birisi beni ilerlemekten mene kalkışmaz mı? O anda hatırıma gelen bin türlü fikirler arasında hemen şu arabın bu istibdâdına boyun eğmekten ise, herşeyi unutarak, yahut herşeye yüz çevirerek, derhal otomobilime koşmak ve bir daha gözükmemek üzere arkama bakmadan uzaklaşmak istedim. Ah! fakat sen rûhum! sen beni tuttun. O anda bütün bu ani tehevvürler arasında sen beni itâata davet ettin. Bana öyle geldi. İşte böylece ben, o Allahtan başka herşeyi ezeceğine, Allahtan başkasına fuzûlî itâat etmeyeceğine kani olan ben, o harem ağasının arzusuna itâat ettim, gittim fıstık ağaçlarının altında bir sandalyeye oturdum. Artık bu oturmak değil, yıkılmak idi. Artık hiçbirşey düşünmüyordum. Gözlerimi o beni birkaç günler evvel boğamayan denize dikmiş, birçok şeyler düşünüyor, fakat hiçbir şey anlamıyordum.

E! peki! bana yazık değil mi? Ben öyle asabî sadmelerle daha sarsılayım mı? Ya sen benimsin, ya değilsin? Beni seviyorsan bana yardım et. Söyle, o gönül, sevgi ne demek olduğunu bilmeyenlere benim için de söyle. Eğer sen de bana yardım etmeyeceksen, eğer sen de beni yalnız bırakacaksan, o halde dünyada kimsesiz, yetim, kaldığımı asıl ben anlayayım, anlayayım da ona göre belki dünyaya küserek, kendime yeni bir felsefe-i hayat bulayım, yaşayayım. Bari o vakti ciddi sevilmediğini bilir mesleğime dört elle sarılır, o sonunda yine bana sinesinde son bir merce vereçek, sinesini açarak beni alemin riyakâr, mülevves, aldatıcı nazarlarından, kürrenin pis murdar havasından saklayacak vatanım için ve bana öbür dünyada olsun istirahat-i kalb vereceğine kani olduğum dinim için çalışır, evet târik-i dünya gibi yalnız onlar için çalışırım. Şimdi duyuyor musunuz rûhum! benim gibi hissediyor musunuz? Beni seviyor musunuz? Beni istiyor musunuz? Benim olacak mısınız? Yoksa evet yoksa beni artık dünyadan kalkmaya mahkûm bir vücut telâkki ederek, benim bu suallerime karşı omuzlarınızı silkerek bir tavr-ı lâkaydî mi alıyorsunuz? Söyle, büyüklük; kime karşı olursa olsun düşündüğünü açık söylemektir. Sen de büyüksün. Söyle. Baban, sevgili baban bağşı için söyle, hâlâ beni seviyor musun? Naciyem, Sultanım, evet müteesirim; fakat zayıf değilim. Vereceğin hüküm benim için senin ziyamdan daha büyük daha dehşetli bir musibeti mucib olamaz ya! İşte kollarımı çaprazlamş onu da bekliyorum. Çünkü bu birkaç gün içinde 3 senedir oynatılan bu komedyaya katî bir şekil vermeyi kararlaştırdım. Yalnız yine katî olarak bilmek istediğim son düşüncendir. Artık uzaktan yalnız fikrinizle, ruhunuzla, bana refâkatinizi yazmanız kâfî gelmiyor. Bunu sizden bizzat işitmek istiyorum. Dünyada hissiyatımı söyleyecek kimsem yok. Sen de olamayınca, o halde ben ne olayım? Şimdiye kadar size bu duygularımı yazmamıştım. Halbuki bu asabî muhabbeti ben ta bidâyetten beri taşıyorum. O vakitler mektublarınızdan henüz yazacaklarımı anlayacak hale gelmediğinizi tahmin ediyordum. Fakat son yazılarınız artık herşeyi pekala anlayabilmekte olduğunuzu gösteriyor. Ben de sizi benimsediğim andan beri duyduklarımı, çektiklerimi işte şimdi söyledim. Buna göre beni katî bir tedavide bu-

lununuz. Sorduklarıma cevap veriniz. Burada bulunduğum müddetçe medâr-ı teselli olmak üzere resminizi gönderiniz. Ve oraya ilk geldiğimde mutlak sizi görebilmek, sizinle iki kelimecik olsun konuşabilmek için bir zemin hazırlayınız, yahut bana hiç birşey yazmayınız. Beni bu darbeler altında inlemeye bırakınız. Belki de sonuncu defa olmak üzere size, bana akşamdan beri refâkat etmekte olan ve beni seven bir onbaşı tarafından toplanılıp, getirilmiş olan bir demet çiçeği gönderiyorum. İstersen yere at, ayaklarının altında ez.

Rûhum! keşki biran için yanında olsam, başımı dizleriniz üzerine koyup biraz ağlayabilsem benim için ne büyük saadet olurdu. Şimdi, ya şimdi? Burada başım çatlayacak sanıyorum, şakaklarım donuyor, gözlerim dolu, boğazım kuru ağlayamıyorum. Ne olur iki damla göz yaşı akıtabilsem. İşte "Enver"in ne halde bulunuyor. Bu hal devam edebilir mi?

Kaljkratya 10 Haziran 329
23 Haziran 1913

Sevgili Sultanım,

Bilir misiniz? 6 Haziran tarihli lütûfnâmeniz bana yeniden can verdiğinizi bilir misiniz? Mektubumu Sait Beye vererek size yolladıktan sonra sizi üzeceğimi düşünmeye, düşündükçe fenalaşmaya başladım. Adeta hastalanıyordum. Eğer böyle devam etseydi kimbilir ne hale gelecektim. O gün aninem de Büyükçekmece'ye gelecekti. Fakat ben ne olursa olsun diye hemen otomobile atladım. Bütün emelim biran evvel, hatta mektubum size erişmezden evvel İstanbul'a vararak, o mektubu acı satırları size okutmamak istiyordum. Derken tam yarıyolda caddenin üzerine çıkan beyaz bir beygir yolumu kesti. İlk önce bunu iyiliğe alâmet ve bu hareketimden mutlak iyi bir netice hasıl olacağını düşünerek sevindim. Bu sırada otomobil olanca süratiyle gidiyordu. Kendi kuvvetimi de ilave etmek istiyor gibi otomobili ben idare ediyordum. Beygire zarar vermeden geçmek için hangi tarafa otomobili aldımsa hayvancağız da o tarafa gidiyordu. Bunun üzerine otomobili durdurmaya başladım. Ve yana aldım, fakat bu sırada ard tekerlek patlamaz mı. Derken otomobil heybetiyle yan tarafa yıkıldı. Biz de hep birbiri üzerine yıkıldık. Sakın ürkmeyiniz. Hepimiz otomobilin altından sıyrılınca birbirimize bakıştık, hiç kimseye bir zarar gelmemişti. Otomobili düzelttik, fakat biçarede artık yürümeye hal yoktu. Telefone edip, ikinci bir otomobil getirttik. Fakat telefon da uzak idi. Lâkin tesadüfen geçen bir beygire yaverimi atlattım. O gitti telefon etti. Gelen yeni otomobil ile 3 saat sonra yola devam ettik. Ben

biran evvel İstanbul'a gelmek isterken, pek geciktim. Fakat hayrın bu gecikmede olduğunu hatırlamadım. Hastalığım artmıştı.

Eve geldim, bu sırada Hayrettin Ağa geldi. Güzel mektubunu verdi. Evvelen açıp okumadım. Acaba içinde ne var diye korkuyordum. Sonra biraz tereddütle açtım. Çocuk gibi seviniyordum. Onu getiren ağanın kalkıp boynuna sarılacaktım. Fakat tez kendimi topladım. Ben farkına varmadan bu sevinç büsbütün beni sarsmış, nerede bulunduğunuzu sordum. Köşke gidilmiş, hemen gitmek istedim, fakat avdet üzere olacağınızı anlayınca biraz bekleyeyim dedim. Hem de akşam yemeğine de kalacağımı söyledim. Fakat Hayrettin Ağa gidince yatağa düştüm. Artık kendimden geçmişim. Bir aralık Hayrettin Ağa'nın geldiğini hissettim. Fakat ne yalan söyleyeyim bu hastalığıma pek memnunum, çünkü ömrümde hiç tahayyül etmediğim bir hâl oldu. Rüyamda sizi gördüm. Sabahleyin hem mahcûb, hem de mesrûr idim. Hemen giyindim. Vaktin azıcık geçmesini dar bekliyordum. Otomobili beklemeden bir arabaya atlayarak daireye koştum. Sanki artık açılmış bana âmâde kollarınıza atılacaktım. Odaya girip, tesadüfen ayna önüne doğrulunca büsbütün durakladım. O ne? benzim sararmış, fena halde zayıflamış idim. Beni çirkin görmeyesiniz diye derhal uzaklaşmak istiyordum. Tuhaf bir teessür yüreğimi sıkıyordu. Aman yarabbi bu ne hâl? Fakat çıkıyorken yine o kadar seviniyordum ki tarif edemem; çünkü artık resminizi olsun öpüp, koklayacağım. İşte şimdi bu suretle yarı olsun teskin edeceğimden pek bahtiyârım. Bugüne kadar size yazmaz için kalemi ele alıp bıraktım. Yazamayışımın sebebi de henüz tamamiyle kesb-i âfiyet edemediğim idi. İşte şu anda hiçbir rahatsızlığım yoktur. Güzel gözlerinizden öper, bütün mevcudiyetimle sizi kucaklarım.

Sonra mektubunun son kısmında allahaşkına neler yazıyorsun? Sizi affedeyim diyorsunuz. Ah! dünyada siz benim en büyük tanıdığımsınız. Siz beni affediniz. Evvelce söyledimdi ben evvelâ mukaddes vazîfemi sonra sizi seviyorum. Bunun ne demek olduğunu tabii anlıyorsunuz. Benim için siz herşeysiniz. Sizi herkesin, bütün dünyada üstünde mesrûr, bahtiyâr görmek isterim. Artık böyle olunca sizde bir kusur tasavvur edebilir miyim? Yalnız mü-

sâadenizle bendenize karşı gösterdiğiniz gibi eser-i rahmet ve muhabbete teşekkür için bir defa daha sizi kucaklayıp öpeyim. Olmaz mı? rûhum.

"Enver"iniz

15 Haziran 329
28 Haziran 1913

İkigözüm, Rûhum, Sevgili Sultanım,

14 Haziran tarihli inâyetnâmenizi şimdi aldım. Büyük bir hırsla zarfı açıp, kağıdı açtım. Arasından bütün ümit, intizârın fevkinde, görünüşü bile kalbinizin rakîk, güzel, saf tercümanı olan saç demeti düşünce kalbim çarpmaya başladı. Şaşaladım, odada yanlızken etrafa hırsızca bir bakındım. Sonra titrek ellerimle, mâmelekini elinde tutan hasis gibi, parmaklarım arasında sıktığım saçları dudaklarıma götürdüm. Ah! bilseniz bu lütfûnuzla bana neler bahş buyurdunuz. Artık hemen dünyada her istediğime nâil olmuş gibi birkaç dakika vecd içinde yaşadım. Derken inâyetnâmenizi okumak için kendimi topladım, ilk satırlar bana dûçâr olacağım teessürâtın derecesini pekiyi anlatıyordu. Okudukça teessürüm arttı. Evvelki mektubumda da dediğim gibi keşke o satırları yazmasaydım, keşke dünyada herşeyden, herkesten ziyâde sevdiğim sultanımı üzmeseydim diye mırıldanmaya başladım.

Ah! sultanım, beni affet! benim o herkesin pek kuvvetli gördüğü Enver'inin kalbinin ne kadar zayıf olduğnu artık anladın sanırım. O halde yalnız sizin emrinizde bu hale giren, yalnız sizin için titreyen bir vücut, bir kalbi affetmek mürüvvetinde bulunursun değil mi Naciyeciğim? Ah! değil mi beni seviyorsun? Beni sevmesen bile ölünceye kadar hiç olmazsa "Enver"ine rahmedeceksin değil mi? Ben sizi bir kerrecik sevinir, güler, bahtiyâr görmek için, sizden başka herşeyi fedâ ederim. Ah! Allahım, bu hayallerimin bir gün hakikat olduğunu göstermeyecek mi, acaba bir kerrecik olsun sizi bütün heyecan-ı kalbimle yüreğim üzerine basabilecek miyim?

İşte o vakit kendi kulağınızla kalbimin neler söylediğini elbet işiteceksiniz. Bir çok cihetlerden hissiyatça birbirimize bu kadrar benzediğimize çok hamdediyorum. Duygularımız bir olunca birbirimizi ne kadar bir kuvvetle seveceğimizi tahmin ediyorum. Bu düşünce şimdiden beni gaşyediyor. Yok yok sultanım sen üzülme. İşte sana vaadediyorum. Bir daha öyle delice sözler yazmayacağım. Kendime hâkim olamadığım zaman ağlayacak, bütün teessürâtımı kalbime gömeceğim. Biliyor musunuz saçınızı nereye sakladım.

üzerine asılı duran kelâm-ıkâdim mahfazasına yerleştirilmek üzere şimdilik kolumda taşımakta olduğum âyet-ikerime yazılı gümüş mahfazaya koydum. Artık bunun ile hakikî, daimi refâkat meleğim oldunuz. Damarlarımda kanın her devrinde o gümüş levhayı hissettikçe güzel sevimli saçınız hatırıma gelecek, böylece ebedî hatıra olarak kalacaktır. Ah! Bu güzel saçları hakikî olarak öpüp koklamak için güzel başınızı ellerim arasına alıp, kalbim üzerinde istirahat ettirmek nasîb olacak mı? Güzel gözlerinizden öper, bendenizi affetmenizi tekrar rica ederim güzelim.

"Enver"iniz

20 Haziran 329
3 Temmuz 1913

Rûhum, Sultanım.

Biraz evvel anlatmaktan âciz bulunduğum derecede sevindim. Büyük Efendi Hz.i birden bire merdivende görününce gayr-ı ihtiyârî ayağa kalktım ve eğer paşa vs. zabitler burada olmasaydı koşup boynuna sarılacak, sevincimden ağlayacaktım. Oturduğumuz müddetçe gözlerimi üzerlerinden ayıramıyor, mütemadiyyen Efendi Hz. nin simasında gördüğüm tebessümlerden tarafınızdan gelme haber-i işaret hissediyordum.

Derken odama girdik. Siz sultanımın sihhatte ve âfiyet üzere bulunduğunu tebşîr ettiler. Şimdi de avdet üzere bulunuyorlar. Eğer Başkumandandan Bulgar ve Sırplar muharebeye başladı hazır bulunun, diye emir gelmemiş olsaydı, hemen otomobile atlayarak, kendilerine refâkat edecek, böyle (ce. A.İ.) hiç olmazsa sizin teneffüs ettiğiniz hava içerisine girmiş bulunacaktım. Rûhum, bilmem sizde de bu ihtiyaç var mıdır? Hem de şimdi gün geçmez ki hemşirem Mediha hanımla sizden bahsedilmesin. Aninemin Büyükçekmece'ye geldiğini tabii haber aldınız. Şimdi akşam üzeri işim bitince, hemen Büyükçekmece'ye gidiyorum. Ev göl kenarındadır. Hemen soyunuyor, beyaz elbisemi giyip, hemşirem ile sandala biniyor ve ben kürek çekerek, gölün ortalarına doğru uzaklaşıyoruz. Tabii bu sırada en ziyâde haz duyduğum şey hemşireme sizden bahssettirerek, hayalâtımı kuvvetlendirmek için onu bol bol söyletmek oluyor. Fakat kardeşim çekingen olmakla beraber sizi benden ziyâde sevdiğini hissedince doğrusu bayağı kıskanıyorum. Ah! ne olurdu? Siz onun yerine burada olabilseydiniz de, böyle yalnızca

ikimiz her yerden, her nazardan uzak olarak bu sandalda şu ufak gölün berrak suları üzerinde bulunup, grubu seyretseydik. Neyse artık vaad buyurulan fotoğrafınıza intizârla teselli buluyorum. Efendi Hz. sabırsızlandığı için burada mektubumu bitiriyorum. Güzel gözlerinizden öper arz-ı hörmet eylerim. küçük Efendi Hz. iyle validelerimiz hanımefendilere de arz-ı hulûs eylerim iki gözüm rûhum.

"Enver"iniz

28 Haziran 329
11 Temmuz 1913

Rûhumu, Sultanım,

Dün fevkalâde sevinçle sizi selamlamaya ve düşman karşısına atılmazdan evel son defa sizi yakınımda hissetmeye koştum. Derken İstanbul'da memleketin menafiine müteallik pek mühim bir iş beni alakoydu. Daireden aldığım cevap Bebek'te bulunulduğunu bildiriyordu. Her ne olursa olsun ziyâreti istedim. Fakat işim o hale geldi ki, ta fecre kadar uyumadan çalıştım. Ve hemen de otomobile atlayarak Kalikratya'ya döndüm. İşte şimdi de gözüme bir saniye uyku girmeden size şu kağıdı yazıyor, güzel gözlerinizden öperek, arz-ı veda ediyorum. İnşâallah arzunuz vechile değil Edirne'yi, Edirne vilayetini ve fakat herşeyden evvel ayaklar altına alınmış olan namus-ı milleti kurtararak, size açık alınla mülâkî olacağıma seviniyorum. Hemen Allah yardımcımız olsun. Eğer arasıra mektubsuz bırakmazsanız ne kadar minnetdâr kalacağımı tarif edemem. Tekrar rica ederim ben yaşadıkça beni sev. Şerafettin Efendi Hz. ine arz-ı hörmet eylerim.

"Enver"iniz

Edirne 10 Ağustos 329
23 Ağustos 1913

Güzel sultanım,

Şu satırları trende yazıyorum. Efendi Hz.i ansızın harekete karar verdiler. Bendeniz de mektub yazamadım. Binâenaleyh kusurumun affını istirhâm ederim. Ahvâli Efendi Hz. anlatırlar. Hamdolsun işler pek yolundadır. İnşâallah yakında büsbütün düzelir de gelip bizzat arz-ı hissiyât ederim. Esasen Efendi Hz.ne İstanbul'a kadar refâkat edecektim. Fakat şimdilik buralarda bulunmak istiyacında olduğumdan kaldım. Maamâfîh eğer lütûfnâmeleriniz böyle pek gecikirse, bilmem vazîfem bile beni burada alıkoyamayacaktır. Bütün samim-i kalbimle güzel gözlerinizden öper, arz-ı muhabbet ederim güzelim.

"Enver"iniz

Edirne 11 Ağustos 1329
24 Ağustos 1913

Kâinâttan azîz sevgili sultanım efendim,

10 Ağustos tarihli lütûfnâmenizin beni ne kadar gayşettiğini anlatamam. Hava yağmurlu, mağmûm bulunuyordu. Zaten mahzûn olan kalbime büsbütün hüzün çökmüştü. Henüz Ortaköy'den "Edirne'nin garbında"n henüz dönmüştüm. Masamın üzerindeki zarfları çabucak gözden geçirdim. Validemiz hanımefendiden olduğunu anladığım zarfı kemâl-i tehâlükle açtım. İçinden size ait birşey çıkmayınca donakaldım. Kendi kendime demek unutuluyorum dedim. Annemiz (in. A.İ.) mektubunu okudum. Fakat ne yalan söyliyeyim her vakitki gibi sevinç duymadım. Zihnim niçin mektub yazmadığınıza matûf idi. Sandalyemin üzerine kollarımı şöyle yana gelişigüzel sarkıtarak, kendimi bırakıverdim. Birden bire o kadar yorgunluk duydum ki, tarif edemem. Zihnime gelen bin türlü şeyleri dağıtmaya uğraşıyordum. Teessürümden ağlamak istiyordum. Ağlayabilseydim belki açılacaktım. Fakat ne mümkün. Boğazıma gelip tıkanmış olan hıçkırıklar bir türlü çıkamıyor, gözlerim kuru-luktan yanıyordu. Derken kapı vuruldu. Bunun üzerine kendimi topladım. Alelâde iş için emir çavuşu geldi. Dinledim, söyledim, bitti. Bu geliş gidiş bana biraz yardım etti. Öbür zarfları laykâydiyle birer birer açtım. Birisinden hiç ummadığım halde beynime, hafızama hakkedilmiş olan zarfınız çıkıverince, herşey değişti. Çocuk gibi gülmeye başladım. Adeta sevinçten şaşırmıştım. O mini mini zarfı iki elimin içinde sıkıyor, kokluyor, yüzüme gözüme sürüyor, öpüyordum. Adeta sevinçten ne yapacağımı bilmiyordum. Zarfı açtım, o güzel, munis, cidden en büyük edibleri-mizi hayrette bırakacak derecede güzel olan ifâdenizi okumaya

başladım. Birkaç kelime ile bütün bir güzelliği ne kadar iyi tasvir edebiliyorsunuz. Yalnız niçin öyle mağmûm, müteessir yazıyorsunuz. Ah! ben sizi, sizinle yaşayacağımızı ve sizi kollarım arasına alarak ne kadar sevdiğimi hissettirmek zamanının yaklaştığını görünce o kadar seviniyorum ki, görseniz çıldırmış sanırsınız. Ah! güzelim niçin ölümden bu kadar çok bahsediyorsunuz. Ben hayatınızın ebeddiyetine kaniyim. Ve sizi öyle büyük bir ebediyyetle seviyorum. Siz de beni öyle seviyorsunuz değil mi? Sevgilim! hem de niçin benim ellerimi yorgun farzediyorsunuz. Hiç unutmayınız ki, sizin ufak bir iltifâtınız, yaptığım işlere dair ufak bir beyân-ı memnuniyetiniz bendenizi hiç yorulmamışa döndürüyor. Kendimde dünyanın sonuna kadar hiç yorulmadan, ihtiyarlamadan memleketimin iyiliğine çalışacak, düşmanlarla pençeleşecek kuvvet hissediyorum.

Güzelim, Naciye! beni sev, birbirimizi bütün kalbimizle sevelim, böylece bir vücut gibi yaşayalım, çalışalım, Osmanlılığı sevelim, onu ilâ edelim. Bu ne kadar tatlı bir hayâl. Ya hakikata munkalib olduğu an ne kadar mesut olacağız. Ve artık bu büyük saadetle birlikte ne güzel yaşayacağız. Yine lüzûmsuz yere çok yazdım. Darılmazsınız değil mi güzelim?

Efendi Hazretlerini bilmem hangimiz daha ziyâde seviyoruz. Ben kendilerini sevdiğinize kıskanmıyorum. Çünkü kendileri hertürlü muhabbete lâyıktırlar. İşte arzunuzu biliyormuşuz gibi İstanbul'a hareket ettiler. Her vakit sizden bahsettiğimizi söylerlerse inanmayınız. Sizi hiç hatırlamadık, düşünmedik! Buna inanır mısınız acaba? Rûhum müsaadenizle sizi bütün muhabbetimle kucaklayıp, gözlerinizden öpeyim. Şerafettin Efendi Hz. nin de gözlerinden öperim. Büyük Efendi Hz.ini Avrupa'ya göndertmek istiyorum. Kendilerinin iyiliğinden başka birşey düşünmediğimden sizin de bu hususta bendenize yazmanızı isterim rûhum.

"Enver"iniz

Edirne 14 Ağustos 329
27 Ağustos 1913

Sevgili muazzez sultanım,

Size resmi göndermeyi vaadetmiştim. İstanbul'da çıkarmış olan hâlâ gönderemedi. oldu. Hoş göndermeye de çekiniyorum. Çünkü meşguliyet arasında alınan resimler, zaten sevimli olmayan yüzümü büsbütün fena gösteriyor. Doğrusu bendeniz de ilk görüşeceğimiz ana kadar kendimi saklamak için mecburiyet görüyorum. Fakat ne olur ise olsun, bu arzumu yerine getiremeyerek kırda manevra esnasında alınmış birkaç resimle, burada Selimiye camii kapısında birkaç kişi ile birarada alınmış bir resmimi takdim ediyorum. Ele alınmaya değmezse de kusura bakmaz, bu acelemi zaf-ı ismetpenâhîlerine olan muhabbete atıf buyurur, affedersiniz. Değil mi Güzelim?

Bilmem büyük Efendi Hazretlerinin teşriflerinden sonra hemen bendenize iki satır yazmak hatırınıza gelmedi mi? Doğrusu ben, elbette sizden ziyâde olan meşguliyet arasında daima size yazmak, sizinle bulunmak için en ufak bir fırsatı kaçırmadığım halde, bilmem sizler niçin bu boş olan zamanlarınızdan bendenize iki satır fazla yazmak için istifâde buyurmuyorsunuz. Hayır elmasım! Bendeniz çok arsızlaştım, pek aç gözlülük ediyorum. Bol bol mazhar-ı iltifâtınız olduğum halde hâlâ doymuyor, istiyorum. Bilmem bu da neden ileri geliyor? İstanbul'dan aldığım mektublarda bayram ertesi izdivacımızın muhakkak olduğu bildiriliyor. Bilmem acaba bu an-ı saadet bu kadar yakın mıdır? Ya siz ne düşünüyorsunuz? Oh! mümkün olsa da şu anda kabinizi görebilsem. Doğrusu sizi, zaman-ı bahtiyârîmizin o güzel başlangıcını düşündükçe ne diyeceğimi bilemiyorum. Hatta ne yazacağımı gayr-ı ihtiyârî bilemiyerek, ka-

lemim yanlış yürüyor. Güzelim, değil mi? Beni seviyorsun, seveceksin. Oh! sizde o kadar kuvvet buluyorum ki, sizinle beraber bulundukça adeta dünyada hiç mağlub olmaz derecede kendimde bir kuvvet, cesaret buluyorum. Daha ziyâde devam edemeyeceğim. Pek müteessirim, müteheyyicim, cenâb-ı hakk icabında rûhumu alsın. Sizi mest, bahtiyâr yaşatsın. Güzelim. Müsâadenizle sizi heyecandan göğsümü çatlatacak derecede çarpan kalbim üzerinde sıkar, güzel gözlerinizden öperim. Şerafeddin Hz. ine de arz-ı hörmet ederim.

"Enver"iniz

Edirne 15 Ağustos 329
28 Ağustos 1913

Rûhum;

Bu mektubumla sizden ciddî bir istirhâmda bulunacağım. İstirhâmımı hatta annemiz hanımefendinin bile duymasını istemem. Böyle mukaddîmeden sakın ürkmeyiniz. Talebim gayet basittir. Hemşirem Mediha hanımın istikbaline aittir.

Bir sene evvel zât-ı şahânenin hemşiremi mahdûm-ı necabetpenâhîleri Ömer Hilmi Efendi Hazretlerine istemiş olduklarını belki o vakit duydunuz. Esasen bendenizin meşguliyetim bunu düşünmeye müsait olmadığından o vakit katî bir cevap verilmeyerek, iş yüzüstü kalmıştı. Şimdi biraz yüzümüz güler gibi olduğundan bu sırada hemşiremin de saadetini düşünmeye başladım. Binâenaleyh zât-ı âlîleri Ömer Hilmi Ef. Hz.ni tabii pek alâ tanıdığınızdan bu babta fikrinizi almayı en muvaffık gördüm. Hemşiremi tanırsınız. Acaba Ömer Hilmi Efendi Hz. ile mesut olabilirler mi? Acaba Ömer Hilmi Efendi Hz. cidden hemşiremle izdivâcı arzu ediyorlar mı, yoksa şevketmeâb Efendimizin sadece bir arzularından ibaret midir? Acaba izdivâctan sonra üzerlerine tekrar evlenirler mi?

İşte elmasım, eğer mümkün olur da bu suallerime fırsat zuhûrunda Ömer Hilmi Ef. Hz.nin de fikrini istimzâc ederek, bendenize bir cevap verirseniz pek müşkîl bir vaziyyetten kurtarmış olursunuz. Çünkü bunun olup olamayacağını anladıktan sonra başka türlü temin-i saadetine çalışacağım. Binâenaleyh bu noktanın bir kerre anlaşılmasını pek istiyorum. Tekrar rica ve istirhâm ederim. Bunu sizden başka kimse bilmesin. Olmaz mı rûhum? Bu vesile ile de güzel gözlerinizden öper, arz-ı muhabbet ve ihtirâmat eylerim iki gözüm sevgilim.

"Enver"iniz

Edirne 16 Ağustos 329
29 Ağustos 1913

Rûhum sultanım efendim,

Dairede nöbetçilerin arasıra işitilen muttarid ayak patırtısından başka hiç birşey işitilmiyor. Bende masamın başında işlerimi bitirmiş, lambanın keskin ziyâsı altında bir fransız müellifinin "avec les vaincus" (mağluplarla) namındaki eserini okuyordum. Bu adam Trablusgarb'e gelmiş İllustration gazetesine lehimizde çok yazmıştı. Bu kitabda da o mağlubiyetimiz fecâyii arasında yine bizi iyi görmekten kendini alamıyor, her kusurumuzda da bir büyüklük görüyor.

Derken kapıya vuruldu. "Giriniz!" deyince bir sivil elbisesinin aksamı kapının müterreddidnâne hasıl olan aralığından gözüme ilişti. Gayr-ı ihtiyârî bir "ay!" demekten kendimi alamıyarak, sevincimden gülmeye başladım. Hayrettin Ağa karşımda duruyordu. Kendisinin selâm-ı âlîlerinin tebliğini beklemezden evvel bir sürü suallerle kendisini boğmaya başladım. Nihayet kendimi toplayarak usûl-i vechile birer birer durarak, yavaş bir sesle dizdiği selamları dinleyip, hep teşekkür ettim. Ah! elmasım sevincimi tarif edemem. Bu gece hasta yanına gitmemiş, burada iftâr ederek, odamda yalnızca kalmış idim. Demek Allah bu sevince beni akşamdan hazırlamıştı. Hayrettin Ağa(yı.A.İ.) şöyle karşıma aldım. Gözlerinin içinde güzel gözlerinizin aksini arıyordum. Bu sıra elinin aheste hareketi yeni birşey müjdeledi. Koynuna götürdüğü eliyle zarfından derhal kimden olduğunu anladığım bir mektub verdi. Güzel bir koku bütün hissiyâtımı kapladı. Gayr-ı ihtiyârî mektubu açmaya savaştığımı görünce ağa uzaklaştı. Ben adetim hilâfı olarak, derhal açıp okudum. Kılıncı istemekle sizi memnun ettiğimi düşündükçe

bu muvaffâkiyetime herşeyden ziyâde sevincim fahr ettim. Yegâne düşüncesi sizi memnûn, mesût, pürsürûr görmekten (ibaret. A.İ.) olan bendeniz Enverinizin bu itirafınızla ne kadar sevindiğimi takdir buyurursunuz. Bu satırları okudukça kendimi önünüzde diz çözmüş, sözlerinizi, iltifâtınızı işitiyorum sandım. Güzelim elmasım, bilmem siz de benim kadar muhâbbetin tatlı şiddetini hissediyor musunuz? Oh! bu his güzelliğini hiç tasavvur edemediğin bir derecededir. Kendimi adeta saadet içinde kaybediyor, dünyanın bütün fenalıklarını unutuyorum. Dünyada bahtiyârlık bundan başka türlü olamaz değil mi rûhum? Kendi fotoğrafımla çekilmiş birkaç resmimi gönderiyorum. Fakat İstanbul'daki fotoğrafçının aldığı resimlerin olmadığını öğrendim. Yarın burada bulunan fenâ bir fotoğrafçıya gideceğim. Umarım ki, bendenizi acemi olduğu için, olduğum gibi size arzedecek bir resim yapar. Mektublarınızdan dolayı sizi üzdüğüme o kadar müteessifim ki tarif edemem. Bendenizi maamâfîh af buyurdunuz değil mi?

Mektuplarımın da seyrek vusûlünü anlıyorum. Fakat bu yakında yazdığım mektublar çoğu varmıyor mu? Eğer müsâade buyurursanız hergün mektub yazmak bedenizce en büyük bir bahtiyârlık olacaktır. Böylece sizinle daha yakından konuşmuş oluyorum. Bilmem siz de beni, bendenizin sizi sevdiğim(in.A.İ.) binde biri kadar seviyor musunuz? Sevgilim, Mahmut Şevket Paşa'nın kılıncını göndermeden evvel haremi hanımefendiye yazmıştım. Ve cevabınız gecikinde tasvib buyuracağınızı düşünerek kılıcı İstanbul'a müzeye göndermiştim. Halbuki hanımefendiden gelen cevabta müzede paşanın diğer bir kılıcı ile elbisesi bulunduğundan, eğer o kılıcı kabul etmek istemiyorsam iade etmem bildiriliyordu. Bunun üzerine maksadımın yanlış anlaşıldığını derk ile istifâ-yı kusur ederek, kılıncı müzeden geri istetmeye mecbur oldum. Maamâfîh onu taşımayacağım, çünkü bence medâr-ı fahr olacak sizden istediğim kılıçtır. O bana kuvvet-i kalb ve muvaffakiyet bahşedecektir. Onu da unutmıyayım, kılıncın içine diğer tarafına da "Bismillâhirrahmânirrahîm" yazdırtırsınız olmaz mı güzelim. Görüyorsunuz ya, bu hususta ne kadar usanç veriyorum.

Ne olur? Bulgar kılıcını bendeniz ayaklarınızın altına bizzat

koysa idim. Bugün de bana Bulgarların Kırcaali kumandanı olup, geçen gün öldürülen bir miralayın kılıcını getirdiler. Görseniz Bulgarlar öyle yılgın ki, yüz gönüllünün önünde binlercesi tüfekleri atarak kaçıyor. Onlar kadar koşamayan zâbitlerini yalnız bırakıyorlar.

Lütfen gönderilen eşyayı değerimin fevkinde olmakla beraber kabul ediyor ve arz-ı teşekkür ediyorum. Bu suretle ihtiyâr-ı zahmet buyurulduğuna müteessifim. Niçin bendenizi bu kadar in'âma garkediyorsunuz. Manevî iltifâtlarınız bendeniz için herşeyin fevkindedir.

Yine lüzûmundan fazla yazdım. Sizin kısa mektublarınızı gördükçe acaba bunlar bendenizi uzun yazdığımdan dolayı bir nevi sarih tekdir midir? diyorum. Eğer bunda da kusurum var ise affınız herhalde daha büyüktür. Güzel gözlerinizden öper, bütün samim-i kalbimle kucaklarım elmasım.

"Enver"iniz

17 Ağustos 329
30 Ağustos 1913

Muazzez rûhum,

Gece yazdığım mektubu Hayrettin Ağa bendenizin, burada beklemesini müş'ir telgraf gelince, gecikmemek için postaya vermiştim. Fakat bu akşam gidemeyeceğini kendisine söyleyince, küçük Efendi Hz.nin teşrîfinde birçok kayıtsızlık olur diye gitmede israr etti, bendeniz de bu vesile ile siz sultanımı iki söz olsun fazla söylemiş olmak için ses çıkarmadım. İşte bu suretle şu ikinci arîzamı hemen yazıyor, arz-ı iştiyâk ediyorum. Küçük Efendi Hazretlerinin teşrifleri doğrusu bendenizi pek sevindirdi. Ya başkası teşrif edebilseydi ne kadar mesrûr olacaktım?

Rûhum bir haftaya kadar harb bitmek üzeredir. Bakalım sonu ne olacak? Herhalde sabrım tükendi. Vesselâm. Güzelim, siz gelemeyince yegane emelim oraya ansızın gelerek, sizleri şöyle uzaktan olsun ziyâret etmek idi. Hatta Büyük Efendi Hazretlerini bu münâsebetle biraz fazla alakoydum; fakat ne mümkün bir türlü buradaki karışık işlerden başalamadım. Maamâfîh hâlâ o ümidi besliyorum. Birgün çıkagelirsem sakın bir defa gelişimde olduğu gibi hemen iadeye kalkışmayınız. Daha ziyâde uzatmayarak güzel gözlerinizden öperek, arz-ı hörmet ederim. Müsâadenizle pek güzel ellerinizi de öpeyim olmaz mı? Güzelim.

"Enver"iniz

Edirne 22 Ağustos 329-4 Eylül 1913

Sultanım rûhum,

Şerefeddin Efendi Hazretlerinin teşrîfleri o kadar sevincimi mucib oldu ki, bu bayramı cidden eyyâm-ı mesrûrenin en büyüklerinden addediyorum. Memleketimizin daha bir çok kısımları düşman elinde bulunmakta ve birçok din ve milletdaşlarımız düşman pençesinde çırpınmakta olduğu şu bayram gününde, bu suretle biraz olsun müteselli olabilmek büyük bahtiyârlıktır. Değil mi rûhum! Ya siz teşrîf etseydiniz, edebilseydiniz ne kadar mesrûr olacaktım. İnşâallah o da olur. Lütfen gönderilen şeker ve şuruba pek müteşekkirim. Fakat böyle bendenizi pek nazlı alıştırıyorsunuz rûhum. bilmem nuvazişlerinizden mahrûm kalıverirsem ne yaparım? İşte asıl korkum budur. Fakat sizin güzel kalbiniz buna müsâade etmez. Ya yarın ne yapacağım? Efendi Hazretleri avdet buyuruyorlar. Yine ben yapayalnız pek garip olarak kalacağım. Maamâfîh belki cenâb-ı hakk artık acır da bu hayat-ı garibaneye bir nihayet verir, hep mesut oluruz. Gözüm bugün at koşusu iyi oldu. Efendi Hazretleri eylendiler. Kendilerini burada sevmeyen, hele o akilâne etvârını takdir etmeyen yoktur. Bendeniz bu suretle ne kadar fahrediyorum bilseniz. İnşâallah kendileri ilerde din ve millete büyük hizmetler ifâsına muvaffak olurlar.

Size en yeni bir fotoğrafımı gönderiyorum. Doğrusu acaba nasıl görüneceğim diye korkuyorum. Fakat olsun, işte "Enver"iniz sizi bütün mevcudiyetiyle seven ben, buyum.

Efendi hazretleriyle beraber aldırdığımız fotoğrafları biraz sonra takdim ederim.

Güzel gözlerinizden öper, sizi bütün rûhumla kucaklarım.

"Enver"iniz

İstanbul 28 Ağustos 329
10 Eylül 1913

İkigözüm sultanım,

Nihayet sabrım tükenerek ilk fırsatta işte buraya geldim. Fakat böyle ayrı olarak bulunduktan sonra, gelmenin tahminim gibi kalbimi teselli edeceğine aldanmış olurum. Uzakta sizi görememek imkânsızlığını görerek eh! ne yapayım diye kendimi avutuyordum. Halbuki burada size yakın bulunmakla beraber kalplerimiz bir olduğu halde öyle bir duvarla ayrılmanın, üzerime pek fenâ tesir etmekte olduğunu hissediyorum. Madem ki, sizi göremiyor, konuşamıyor, görüşemiyorum o halde daimi bir azab içinde bulunmakla ve sizlere de bunu hissettirmek, ezilmekten ise bir an evvel hemen buradan uzaklaşarak, vakt-i merhûnunu beklemek daha iyi olacaktır. İşte bu münasebetle hemen yarın hareket edeceğim. Ah! ne olur böyle meyyûsane yazacağım yerde sizi memnun ve mesrûr edecek sözler yazsaydım. Fakat ne yapayım elimde değil. Şerafeddin Efendi Hazretleri için Edirne(de. A.İ.) yapılan merasim kendilerine karşı umûmun muhabbetini gösterdiğinden bendeniz de pek fahrettim. İnşâallah ilerde iyi yetişirler de, millet kendilerini daha büyük hüsn-i kabuller gösterir. Kendileri orada bendenizi üzmüşler değil, bilakis oradaki bulundukları müddetçe etrafımızdaki acıları unutturarak, dere garketmişlerdir.

Hayrettin Ağa bendenize öyle bir lütûfta bulunduğumu hatırlamıyorum. Maamâfîh değil Hayrettin ağa en ufak bir bendeniz bile bence daima hüsn-i kabule mazhâr olacaktır. Ve kendilerine her ne yapıyor isem tabii şahsımdan ziyâde siz sultanım içindir.

Binâenaleyh belki lâyıkı derece hüsn-i kabul edemediğimi sanıyorum.

Güzel temenniyâtınızı iştirâk eder, güzel gözlerinizden öperim rûhum efedim.

"Enver"iniz

Edirne, 30 Ağustos 329

Güzel Sultanım efendim,

İşte yine menfâmda hazin meyyûs oturuyor, sizi düşünüyorum. Dışarıda koridorda dolaşan nöbetçinin de yek aheng ayak patırtısından başka bir şey duyulmuyor. Şimdi son mektubumda size yazdıklarımın ne kadar yanlış olduğunu alıyor, muazzeb oluyorum. İstanbul'da hiç olmazsa sizin teneffüs ettiğiniz havayı teneffüs ediyorum. Ara sıra nazarlarım pencerenizin camlarını okşayabiliyordu. Ya burada hiç hepsinden uzak. Yalnız inâyetnâmelerinize muntâzır bulunuyorum. Akşam ayrılırken ne kadar müteessir bir halde olduğumu anlatamam. Cüz'i rahatsızlığınızı söylediler, sanki odanın tavanı başıma yıkılacak sandım, başım döndü, gayr-i ihtiyârî Hayrettin Ağanın koluna tutundum. Odadan nasıl çıkıp merdivenleri indiğimi hatırlamıyorum. Daireden çıktım, arabaya atladım, işte o kadar. Gece odama kapandım fakat uyuyamadım. Hemen size yazmak istedim. Fakat o teessürle sizi de müteessir kıllacak sözler yazarım diye cebr-i nefs ettim. Sabah sizin Sarayburnu aralığından geçerken nazarlarım beyhûde olarak daire istikâmetine dikilmiş duvarlardan nüfuz ederek sizi henüz mütebessim bir halde daldığınız uykuda okşamak hırsıyla açılmış bulunuyordum. Fakat ne beyhûde sarf-ı emek. Fakat olsun. Şimdi meyyûs değilim. Çünkü an-ı saadetimizin takarrübünü duyuyor ve o andan itibaren duyacağımız ebedî bahtiyârlığı tahayyül ile kesb-i kuvvet ediyorum. Rica ettiğim izahatı aldım. Daha ziyâde tamîka hacet göremedik. Karar verdim ki, olamaz. Sizi bu suretle üzdüğümden ayrıca istifâ-yı kusur ederim.

Burada yağmurlar fasılasız denecek derecede sık yağıyor.

İnşâallah yakında iş biter de, bu suretle hem asker sıkıntıdan kurtulur, hem de bizde sulh dahilinde daha iyi esaslı çalışmak için nefes almış oluruz. Güzel gözlerinizden öper, Şerefeddin Efendi Hazretlerine arz-ı hörmet ederim.

Enveriniz

(noksan)

Her vakit tekrarladığım gibi bendeniz adeta "Eh artık bana bu kadar büyük bir muhabbetle sarılmayınız, beni sıkıyorsunuz." diyeceksiniz diye düşünüp, korkarken; siz nasıl düşünüyorsunuz? Oh! sultanım inşâallah "Enver"iniz şimdi sözle değil, fakat ileride bilfiil sizi nasıl sevdiğini, sizi mesut etmek için hiçbir fedakârlıktan çekinmediğini isbata fırsat bulacaktır. Yegâne emelim bendenize cesaret veren siz olduğunuz halde artık sizsiz, sizin saadetinizi, sizin en ufak arzunuzun husûlünü görmeden yaşayacağımı nasıl tasavvur buyurursunuz? İşte bilmem bu noksan ifâde ile hissiyâtımı azıcık olsun anlatabildim mi? Ah! bunun yerine huzurunuzda olsaydım, dudaklarınızı gelecek titrek dudaklarım ihtimal daha ziyâde hakikati anlatmaya muvaffak olurdu.

Meleğim, "bana darılınız da çalışayım" diye emir buyuruyorsunuz. Darılmanın elimde olmadığını da zannımca takdir buyurursunuz.

2 Teşrîn-isânî 329
15 kasım 1913

Fakat öyleme geliyor ki, bu kadar metânetle bunu emir buyuran siz sultanım, bütün hakayıkı gördüğünüz için yine Naciyeciğimin arzusu vechile etrafa nûr saçmak üzere çalışacaktır. Bundan katiyyen eminim. Yoksa şahsım için, size bundan üç sene evvel tahsiliniz daha geri olduğu halde pereştiş eden, sizinle yaşamaya kabul edildiğinden dolayı bahtiyârlık duyan Evner hiç değişmemiştir. Belki size olan arzu ve iştiyâkı pek ziyâde artmıştır. Bendenizi pek müteessir eden son cümleleriniz için dudaklarınızdan öperek sizi teciye etmek isterim. Müsâade buyurulur mu?

"Enver"iniz

Eğer müsait olur ise bugün İsmail beyle beraber daireyi gezmeye veyahut Büyükdere yoluna doğru gezmeye gideceğim. Hiç gezmek arzu buyurulmaz mı? Fakat burada hodbinlik etmiyorum. Hava cidden güzel. Bundan istifâdenizi temenni ediyorum. Hatta ne vakit teşrîf buyurulacağını haber vermeyiniz ki, sonra nazarlarımızın tesadüfünden dolayı sizi muâhezeye kalkışmasınlar.

2 Kânûn-isânî 328
15 Ocak 1913

Rûhum sultanım,

Geldim geleli her vakit acaba ne yapayım da sizinle görüşeyim diye düşünüyordum. Anlatmadan müracaat ettiğim her vasıta bunun imkânsızlığını ortaya koydu. Ben ise ya yarın bir muharebe başlar da, gider şehit olursam, ahirete gözüm açık gideceğini düşünmezler mi diye düşünüp, duruyordum. Bir aralık Derne hayatına gıpta etmeye başladım. Çünkü hiç olmazsa iki satırlık iltifâtınıza bilâ vasıta nâil oluyordum. Bu akşam yine düşünürken aklıma şu birkaç satırla arz-ı hâl etmek geldi. Hemen kaleme sarıldım. Neticesinin nereye varacağından, ne cevap alacağımdan korka korka yazmaya başladım. Bununla beraber kalbim lâyık olmadığım halde, her imkân mevcut iken, sizi benden uzak tutan, hatta hiç göstermeyerek, ceza eden allahın hiç olmazsa güzel kalbinizi yumuşatarak, iki satırla cevap vermeye siz sultanımı sevkedeceğini söylüyor. Şimdilik güzel gözlerinizden hörmetle öper, lütûf nâmenize intizar eylerim.

"Enver"iniz

12 Kânûn-isânî 328
25 Ocak 1913

Rûhum, Sultanım!

Bugün daireye geliyorken kalbim şiddetle çarpıyordu. Birgün evvel kurşunlar arasında, memleketin selâmetini kurtarmaya yürürken, bu kadar düşünmüyor ve korkmuyordum. Bugünkü düşüncem acaba sultanım bu hareketimi fenâ telakki ile beni muâheze mi edecekten ibaretti. Bu gönül çarpıntısı harem ağası avdetle iltifâtınızı söylediği zamana dek sürdü. O kadar sevindim ki, bütün dünyayı verseler bu kadar sevinmeyecektim. İşte geçen günkü tehlikeli teşebbüsün mükâfatı. İnşâallah memleketin kurtulduğunu görerek, daha ziyâde birlikte mesut oluruz. Dün Bingazi'den avdette alınmış bir takım fotoğraflar getirdiler. Seyredip eylenirsiniz diye leffen takdim ediyorum. Tanınmadan dönebilmek için uğradığım halleri, girdiğim şekilleri görür, eylenirsiniz. Daha ziyâde canınızı sıkmamak için gözlerinizden öperek, arz-ı hörmet eder, susarım. Rûhum, efendim. Maamafîh son inâyetnâmenize tekrar tekrar teşekküratı hâtime-i makal ittihâz eylerim.

"Enver"iniz

Gülcemal vapurunda 4 Şubat 328
17 Şubat 1913

Rûhum, sultanım!

Sihhatteyim. İnşâallah siz de rahatsınız. Şarköyüne çıktık. Ufak bir muharebeden sonra karargâh-ı umûmînin emri üzerine tekrar vapurlara bindik. Şimdi ne yapacağımızı bilmiyoruz. Bakalım ne emir gelecek. Efendi Hz. ile bir vapurdayız. Kendileriyle daima beraber bulunduğumuza göre, sizi heran düşündüğümü arz fazladır sanırım. Bu refakat biraz da müteselli ediyor. İnşâallah cenâb-ıhakkın inâyetiyle muvaffak olarak, avdet eder, bizzat hissiyâtımı anlatmaya vesile bulurum. Şimdilik güzel gözlerinizden öperek, arz-ı hörmet eylerim.

"Enver"iniz

Ayastefanos Cevat Bey Köşkü
15 Şubat 328 gece
28 Şubat 1913

Rûhum,

Bugün Besim Ağa geldi. 14 Şubat tarihli lütûfnâmenizi getirdi. Fakat bundan duyduğum teessür, dün geceki mektubumun sizde hasıl ettiği hüznü duymaktan mütevellit keder yanında hiç kaldı. Keşke elim kırılaydı da size hissiyâtımı yazmayaydım. Ne olurdu? İki senedir ettiğim intizâra niçin daha birkaç ay için tahammül edemiyorum. Ah! Elmasım, düşününüz yegâne emelim sizin mesrûr, mesûd olmanızı temin iken, sizi teessüre ilka ediyor, ağlatıyorum. Benim için bundan sûzişli birşey olamaz. Rica ederim o mektubu yazmakla ettiğim hatayı af buyurunuz. Benim için müteessir olmayın. Ben cenâb-ı hakkın takdîrâtına mutîyim. Eğer allahım vakt-i azımında sizi görmeyi nasîb ederek, mazhâr-ı mükâfat edecekse ne ala, yoksa kaderi tağyîre muktedir olmadığımı pekala biliyorum. Bakınız ben artık müteessir değilim, mütevekkilim. Siz de böyle olarak müsterih olunuz. İnşâallah bu acıları tatlı tatlı birbirimize hikâye edeceğimiz güzel günler yakındır. Yalnız hatırdan çıkarmayınız ki, heran sizi düşünen biri bulunuyor. En mesut olacak anlarla, en tehlikeli zamanlarda da en müziç düşünceler bile hayalinizi unutturamadığını biliniz ve müsterîh olunuz. Şu satırları herkesin uykuda bulunmasından istifâde ile yazıyorum.

Saat alafranga 11 dir. Karargâhın yerleştiği büyük köşkün erkân-ı harbiyye dairesi ittihâz ettiğimiz büyük bir salonunun kenarında masam başındayım. Köşk içinde hiç ses yok. Bu koca bina bütün yeni sudkanı olan 60-70 kişi ile derin bir uykuya dalmış bu-

lunuyor. Yalnız kaleminin sert kağıt üzerinde gayr-ı muttarid ve ahenksiz çıkardığı çızıltı ile uzaktan uzağa havlayan bir köpek sesinden başka hiçbir şey işitilmiyor. Bu ilâhî sükût içinde dünyadan uzak olarak sizinle böyle konuşmak, sizi düşünmek ne kadar acı bir tatlılık oluyor. Bütün mevcudiyetim şimdi yatak odanızda sizi mışıl mışıl masûmâne uyurken seyrediyor. Şu anda sizi kendimden bile o kadar kıskanıyorum ki, tarif edemem. Hemen şöyle setr ile sizi kendi nazarımdan bile saklamak istiyorum. Ah rûhum! Ben beni pek iyi bilirim. Şimdiye kadar sevmekten korkuyordum. Çünkü sevdiğimin yegâne beni düşünmesini ve benim olmasını şiddetle isteyeceğimi ve pek hodbin, kıskanç olacağımı bilirdim. Şimdi sizin olduğunuzu düşünerek gönlüme serbest-i meyelân verdim. Şimdi sizi görmeden bu kadar seviyorum. Ya sonra ne yapacağım? Öyle derler ki kıskançlık fenâ imiş. Ya siz de beni böyle kıskanç, üzerinize titrer görünce acaba sıkılacak, darılacak mısınız? İşte cevabını bilmek istediğim halde korkudan bilmekten vazgeçtiğim sualler. Rûhum, bir kere Efendi Hazretlerini yemeğe çağırmaya gitmiştim. Herkes sofrada bekliyordu. Ben ise yavaşça kapıyı vurduktan sonra, yatak odasına girdiğimde kendilerini uyur bulmuştum. Derhal hatırıma siz geldiniz, derken gayr-ı ihtiyârî baş uçlarında diz çöküp, temâşâya daldım. Bilmem bu vaziyette ne kadar kalmışım. Nihayet Efendi Hz.nin gayr-ı ihtiyârî gözlerinin açılışı aklımı başıma getirdi. Birlikte çıkıp yemeğe giderken, ne olduğumu, niçin sizi bu kadar düşündüğümü kendi kendime soruyor, cevabını bulamıyordum. Bilmem, muhabbetin bu derecesini eser-i zaaf eddediyor, utanıyorum. Öyleme geliyor ki, hemen "A! ne oluyor, harbe giden erkek bu kadar zayıf olur mu?" diyeceksiniz zannediyorum. Artık bu gecelik güzel gözlerinizden öperek, arz-ı hörmet ederim.

"Enver"iniz

Müdür beye hergün tarafımdan sizin için menekşe alıp, takdim etmesini söyledim. Dünyada en ziyâde sevdiğim bir çiçektir. Siz sevmezseniz bile odanızın şöyle bir köşesinde bırakınız. O garib sevilmediği halde bile sizi seyretmeye tahammül eder.

7 Mart 329
20 Mart 1913

İkigözüm, Sultanım,

Bir gün fasıla ile iki lütûfnâmenizi alınca, ne kadar sevindiğimi anlatamam. O selîs, güzel ifâdenizle rûhumu ne kadar teskîn ettiğinizi bilmezsiniz. Her kelime o kadar açık bir surette kalbinizi bedenize karşı olan duygunuzu gösteriyor ki, benim gibi sizi sevmek, tarafınızdan da sevilmekten başka hayattan bir haz beklemeyen için bunları okumaktan büyük saadet olamaz. Acaba cenâb-ıhakk tasavvur ettiğim, beklediğim saadet günlerini gösterecek mi?

Rûhum! uzun mektublar istiyorsunuz. Bendeniz de yazmaktan büyük haz duyuyorum. Fakat öyle zamanlarım oluyor ki, zihnimi o derece işgal ediyorsunuz ki, doğrusu hayalinizin uzaklaşmasından korkarak, kımıldamayıp yerimde gözlerimi kapayarak durmak, dinlenmek, yalnız sizi düşünmek istiyorum. Böylece kalemi elime almaktan bile çekiniyorum. Fakat böyle insanı rahat bırakmazlar ki, heran birçok kişiler gelir. Kimine emir vermek, kiminin hatırı kırılmamak için iki söz söylemek, hulâsa herşeyi görmek, yazmak, söylemek hayatımdan size vakfetmek istediğim o kadar çok zamanımı çalıyor ki...

Elmasım; niçin muztâribsiniz, niçin başınız ağrıyor? Fakat ne yalan söyliyeyim. Iztırabınız bütün kalbimi ezmekle beraber tuhaf bir sevinç duyuyorum. O da, ıztırabınız arasında da beni düşünmeniz ve benim de ıztırabâtınıza iştirakim için yazmak isteyişiniz, yazınız, artık her hususta sizi düşünmeye müsâade verdiğinizi anlatıyor ki, benim için bundan büyük bahtiyârlık olamaz. Ne olur,

yanınızda bulunarak güzel başınızı ellerim arasına alıp, teskîn-i alamınıza çalışabilsem.

Güzelim; sık sık inâyetnâmenizi isterim, fakat bunun için üzülmenize, rahatsızlığınızın bu yüzden artmasına sebeb olmayı katiyyen münasib göremem. Rica ederim her hususta düşününüz ki, yegâne istirahat ve saadetim sizin istirahat ve saadetinize merbût olan biri, bendeniz üzülmenizden müteessir olacaktır. Olmaz mı efendim? Herşeyden, hatta sevdiğiniz bendenizden evvel kendinizi, kendi istirahatinizi düşüneceğinizi vaad ediyorsunuz değil mi?

Dün Efendi Hz. nin avdetini haber verdiler. Gayr-ı ihtiyârî koştum. Gözlerinin içinde nazarlarımla birşeyler arıyordum. Nişan atmakla meşgul olan arkadaşların yanında idim. Kendileri maksadımı anlamış gibi "mektubun var" buyurdular. Derhal alıp odama koştum. Ne kadar seviniyordum. Odama giderken cebimde herkesin nazarından sakladığım lütûfnâmenizin zarfını parmaklarımla okşuyor, küçük bir çocuk gibi içim titreyerek seviniyor, kendi kendime gülüyordum. Odamda mektubu yırtarcasına bir süratle açtım. Bir nazarda hepsini okumak, bana getirdiği saadeti bir yudumda içmek istiyordum. Okumaya başladım. Ne güzel tasvir duyuruyorsunuz. Fakat rûhum niçin hep bedbahtlığınızdan bahis buyuruyorsunuz? Acaba birbirimizi sevmek büyük bir bahtiyârlık değil midir? Bilmem ben seni sevdiğim halde göremediğimden pek mustaribim. Fakat ne yalan söyliyeyim bu ıztırapta böyle bir tatlılık var ki, başka suretle bu hazzı bulmak imkansızdır sanırım. Hulâsa bendeniz hayatımın bütün meşâkk ve tehlikeleri içinde kendimi yegâne bahtiyâr sanmaya başladığım bu zamanda siz yine bedbaht oluyorsunuz. Maamâfîh büyüklüğünüzü, kalbinizin ulviyyetini mektubunuzu okudukça görüyor, seviniyorum. Ömrümün sonuna kadar sizinle yaşayacağımdan ziyâde, millet-i islâmiye, Osmanlılarda sizin gibi bir sultan bulunduğuna müftehîrim.

Sizler bu hisle istikbâl-i milleti hazırlarsanız, bugün kararan yüzler aklanır, bugün yere eğilen boyunlar doğrulur, bugün hıçkıra hıçkıra ağlamaktan çöken göğüsler kabarır. Sultanım Osmanlılığa, İslâmiyet yaşar; işte hep sizler bizi kurtarcaksınız. Sizler bizi öyle düşman karşısına güle güle sevkederseniz, bu millet ağlamaz, bu din

yaşar. Ah! ne olur harbin başlangıcında herkes bu hisle işe girişseydi.

Rûhum! niçin beni üzmek istiyorsunuz? Sık mektub lütf buyurmayışınızı arzettimse, o da size muâheze için değildi. Bilmem güzel kalbiniz hiç böyle bir harekete cüret edebileceğimi size zannettiriyor mu?

Hem de rûhum, ilerde bendenizi daha iyi anladığınız zaman göreceksiniz ki, en müşkîl, en dehşetli zamanda bile üzülmem, telaş etmem. Binâenaleyh merhamet buyurmak istiyorsanız lütûfnâmenizi eksik etmeyiniz. Gönderdiğiniz menekşé solgun olmakla (beraber. A.İ.) o kadar güzel ki, hâlis çiçekler ne kadar solsalar bile, yine eski hararet ve güzelliklerini kaybedemiyeceklerini gösteriyor. Âtîmiz için ne güzel beşaret değil mi? İkigözüm saf kalbinizin temenniyâtını cenâb-ı hakkın kabul buyurmasını temenni eder, güzel gözlerinizden öperim, iyi kalbli güzel sultanım. Şerafeddin Ef. Hz. nin de gözlerinden öperim.

"Enver"iniz

8 Mart 329
21 Mart 1913

Rûhum!

Hava bugün cidden güzel. Şimdi hayvanla gezmeden döndük. Askerle cuma namazını kılmaya gidiyorum. Fakat bundan evvel size şu bir iki satırla ihtirâmâtımı ve henüz köşkün bahçesinden topladığım menekşeleri gönderiyorum. Kabul buyurursunuz değil mi ikigözüm. Bu vesile (ile. A.İ.) güzel gözlerinizden(öperek. A.İ.) sizi bütün samim-i rûhumla kucaklarım.

"Enver"iniz

Kalikratya 20 Mart 329
2 Nisan 1913

Sultanım Efendim,

Kartınıza ve son inâyetnâmenize arz-ı şükran eylerim. Muhteviyyâtı ne olursa olsun, âfiyyet haberinizi getirmesi fevkalâde sevincimi mucib oldu. Burada olan muharebeyi Efendi Hazretleri izah etmişlerdir. Ne yapayım? Elimden geleni yapıyorum, inşâallah cenâb-ı hakk hayırlısı ne ise onu nasib etsin. Zihnimden yazmak için birçok şeyler geçiyor, fakat hiç birisini kağıt üzerine koymak mümkün değil. Bir de son mektubunuzdan bazı şeylere canınızın sıkıldığını hissettim. Bunların ne olduğunu bilseydim teskîn-i tees-sürünüze çalışırdım. Rûhum! bendeniz gibi hakka mütevekkil olunuz. Nasıl ki, ben iyi olduğuna kani olduğum her işte allaha tevvekkül ile elimden geldiği kadar çalışır ve kalben daima müsterih olursam, siz de böyle olunuz. Daha ziyâde yazarsam canınızı sıkacak şeyler karıştıracağımdan korkarak susuyorum. Güzel gözlerinizden bütün samim-i kalbimle öper, arz-ı hörmet eylerim elmasım.

"Enver"iniz

Büyük Ef. Hz. ile Şerafeddin Ef. Hz. ine de arz-ı hörmet eylerim.

22 Mart 329
4 Nisan 1913

İkigözüm sultanım,

Zannedersem Efendi Hz. hakkındaki arzunuz yerine geldi. Burada şimdilik tek tük top ateşinden başka birşey yok. Yani bizce sükûnet var. Bulgarlar bulundukları yerlerin tahkîmden başka birşey düşünmüyorlar.Şimdi gelen haberde bizim gönüllü müfrezelerinin bir gece baskınıyla 1 saat evvel Yalos ve Sartros köylerini zaptettikleri bildiriliyor. Vaziyyetimiz iyidir. İnşâallah sonuda hayırlı olur. Bu gece tuhaf bir his ile 2 saattir odamda sizi düşünüyor, yalnızca oturuyordum. Her yazı yazmak için kalemi ele aldığımda delice bir düşünce beni menediyordu. Çok yazarsam acaba sizi sevdiğimden başka birşeye mi atfedeceksiniz diye düşünüyordum. Hele bu sırada İstanbul'da yalan yanlış çıkan dedikoduları siz de dinleyip, müteessir oluyor musunuz rûhum? Eğer beni severseniz böyle sözleri katiyyen dinlemeyin ve gönlünüzü üzecek söz söyleyenlere yüz vermeyiniz rûhum. Şimdiye kadar beni bilmem kaç bin defa muharebe vs. de vurulmuş diye yalanlar çıkarmışlar. Siz bunlara kulak asmayınız. Bendeniz mukadderata kaniim. Allah ne yazmışsa o olur. Fakat benim kanaatim, birçoklarının sözlerine rağmen, yaşayacağım ve sizi ömrümün sonuna kadar mesut etmeye çalışacağım. Meyer ki siz bizzat bunu arzu etmeyip, bu emelime mani olasınız.

Ben de yine saçmalamaya başladım. Daha uzatırsam kimbilir neler yazacağım. Bunun için şimdilik: "Güzel gözlerinizden muhabbetle öper arz-ı hörmet ederim" diye susuyorum rûhum.

Büyük Efendi Hz. ile Şerafeddin Ef. Hz.ne arz-ı hörmet eder, gözlerinden öperim.

"Enver"iniz

Edirne 10 Temmuz 329
23 Temmuz 1913

Sevgili Sultanım,

İşte allahın inâyetiyle Edirne'ye dün sabah girdim. Süvari livasıyle bir gece bir gün yürüyerek, tam 15 günlük yol katettikten ve evvelsi gün hafif bir muharebeden sora Bulgarlar Edirne'den, toplarını ve pek çok erzak, silah, cephane vs. bırakarak kaçtılar. 200 den fazla da esir aldık. Yalnız Müşir Fuat Paşa'nın oğlu en sevdiğim süvari yüzbaşısı Reşit Bey şehit oldu. Bütün muharebelerde 5 neferimiz şehit ve 3-4 nefer de yaralımız vardır. Size hemen bir telgraf yazıyorum, fakat bilmem vaktinde alacak mısınız?

Müsâadenizle güzel gözlerinizden öperek, sözü kesiyorum. Ümit ederim ki, bu mektubuma karşılık olarak o kadar vakit buyurulan uzun lütûfnâmelerinize nâil olurum. Şimdi süvarilerimiz Bulgaristan arazisine girmiştir. Kaçan Bulgarları kovalıyorlar. Büyük ve küçük Efendiler Hazretleriyle, validelerimiz hanımefendilere arz-ı hörmet eylerim rûhum.

"Enver"iniz

29 Haziran 329
12 Temmuz 1913

Sevgili sultanım,

Şimdi tam gece yarısı. Yarın ileri yürümek için lazım gelen emirleri yazdırıyorum. Şuraya kadar iki defa yazmayı kesmeye mecbur oldum. İki saatte şu üç satırı yazdığımı tasavvur buyurursanız meşguliyetimin derecesini anlamış olursunuz. Bugün gene İstanbul'a gelmeye yeltendim. Fakat otomobilin bozulması mani oldu. Ne yapayım? Talihim müsait değil. Fakat inşâallah umduğum gibi muzafferen döner, sizi bütün rûhumla kucaklar, güzel gözlerinizden öperim. Cenâb-ıhakk inşâallah kendi yolunda çalışanları muvaffak eder. Fotoğrafınızı alamadığıma hâlâ müteaccibim.

"Enver"iniz

4 Ağustos 329
17 Ağustos 1913

Sultanım, Güzel Naciyeciğim,

Niçin darıldınız? Yoksa bununla ne kadar üzüleceğimi, müteessir olacağımı tahmin buyurmadınız mı? Yegâne emelim sizi memnun, mesrûr görmek iken, nasıl oldu da sizi böyle kızdırdım diye iki gündenberi düşünüp duruyorum. Bermûtâd resminize bakıyor gözlerim, gözlerinize tesadüf edince gayr-ı ihtiyârî kapanıyorlar. Niçin öyle müteessir görünüyorsunuz? Hayır, hayır elmasım ben sizi, sizi mesut, bahtiyâr etmek, görmek için seviyorum. Söyleyiniz allahaşkına böyle sizi gücendiren nedir? Öyleme geliyor ki, bu emeline nâil olmak için hârikalar göstereceğim. Yalnız siz gülünüz. Sizi müteessir bilmek gönlümü parçalıyor, beni eziyor ağlatıyor. Yoksa son mektubumda sizi pek özlediğimi söyleyişim, sabırbızlık gösterişim mi buna sebep oldu? Biliyorsunuz ki, bütün vaatlerime rağmen arasıra böyle iştiyâkımı göstermekten kendimi alamıyorum; fakat bunun sebebini bildiğiniz için tabii mazhâr-ı affınız olurum zannediyorum. Eğer cidden bundan dolayı darıldıysanız o halde kendimi daha ziyâde sıkıp susmaya çalışayım.

Yok yok bendeniz büsbütün başka türlü düşünmeye başladım. Öyleme geliyor ki, siz resmen birbirimize merbût olduğumuz için bendenize karşı biraz teveccüh ve muhabbet gösteriyorsunuz. Yoksa böyle pek uzun ayrılığımız sizi bıktırdı. Artık bendeniz size yük olmaya başladım. Daimi olan tasdîlerim de bu usanca yardım etti. Fakat ne söyleyeyim? Bana: "E! Artık çok oluyorsun" diye yazıncaya kadar gıda-yı rûhum olan sizinle mektublaşmaktan kendimi alamayacağım. Evet, bence hayatın ehemmiyeti yok. Fakat

sizi yazmayarak hayatımı ifnâ etmeye de cesaret mefkud.

Rûhum! deyil mi hep düşünceler yanlıştır. Siz beni herhalde seviyorsunuz. Sevmeseydiniz resminizi gönderir miydiniz. Yok hem musirren rica ederim beni seviniz; böylece dünyada pek yalnız kaldığını hisseden bir bîçâreyi kurtarmış oluyorsunuz. Ah! acaba şöyle kollarınız arasında dünyada yalnızlığımı unutup, sizinle beraber bulunduğumu bana duyuracak anı yaşar mıyım? Ben "inşâallah" diyorum. Elbet allah da duamı kabul eder, güzelim; Naciyeciğim, sultanım, efendim; istediğiniz fotoğraf henüz bitmedi. Esasen fotoğrafı İstanbul'dan gelmiş olan birisine çıkartmıştım. Burada iyi resimciler yok. Şimdi telgraf çektim, gönderince takdim edeceğim. Hem bilmem acaba cidden resmimi istiyor musunuz? Yoksa işte şöyle gönlüm hoş olsun lütûf mu buyuruyorsunuz?

Birtaneciğim, bugün bilmem kalben müteazzilim. Bu satırlarda ihtimal yine sizi üzecek sözler var. Fakat bunları yazdıran hissin size karşı olan muhabbetimden başka birşey olmadığını düşünüp, bendenizi affedeceksiniz değil mi?

Hem de gelip gelmeyeceğinize dair birşey yazmıyorsunuz. Hiç olmazsa Şerafeddin Efendi Hz. teşrîf etseler ne iyi olur. Hele validemiz hanımefendinin gelmesine hiç diyecek yok. Siz de beraber teşrîf ederseniz ne olur? Kim ne der? İsterseniz teşrîfiniz ben Edirne'de bulunmam. Hem de birşey soracağım.

Mahmut Paşa merhûmun haremi hanımefendi paşaya zât-ı şahâne tarafından verilmiş bir gümüş kılıcı bana gönderiyor. Zâtı şahâne de irâde buyurmuş, müsâade etmiş. Kalben alıp da öyle esasen bana ait olmayan bir kılıcı takmak istemiyorum. Alıp sonra askeri müzesine Mahmut Şevket Paşa namına vermek istiyorum.

Siz, bu hususta ne mütalâada bulunursunuz? Ben sizden başka şey isteyeceğim. O da bana tarafınızdan, resmî modelde içerisinde Edirne'ye girdiğim tarih yazılı, imzanızı hâvî bir kılıç göndermeniz. Bunu ölünceye kadar taşımak ve o kılıcı inşâallah daima muzafferiyetten muzafferiyete götürerek, size daima iyi haberler erişitirmek isterim. Şimdiye kadar şahsım için hiç kimseden birşey istemedim. Fakat siz benim, Allah ve Peygamberden sonra en büyü-

ğüm, en yakınım olduğunuzdan istiyorum. Yalnız bunun kıymetinin, sizin nâmınıza olmasından ibaret bulunmasını, yoksa kıymet-i maddiyesi bulunmasını istemediğimi ayrıca arzedeyim. Arzettiğim gibi evlatlarımıza kalacak sağlamlıkta ve resmî modelde olmasını pek isterim. Bu talebimi azgöçlülüğüme hamletmezsiniz değil mi güzelim? Bendeniz de işim bitince hemen gidip, tasdî ediyor, yüzlerine baktıkça kimi düşünüp, tecessüm ettirdiğimi ve kimden bahsettiğimizi söylemeye hiç lüzûm görmem güzelim.

Şerafeddin Ef. Hz. nin gözlerinden öper, büyük ve küçük validemiz hanımefendilerin ellerinden öper, arz-ı hörmet ederim.

Müsâadenizle sizi de bütün muhabbetimle kucaklayarak, güzel yüzünüzden öpeyim sultanım.

"Enver"iniz

Şimdi ben de size bir hatıra olmak üzere süvarilerimizin Bulgaristan dahiline girdikleri zaman, Bulgarlardan aldıkları bir kılıcı takdim ediyorum. Askerce başka takdim edecek birşey bulamadım. Bunu ben kendi elimle ayağınızın altına koyarak sizin çiynediğinizi görmek isterdim, fakat ne yapayım kısmet.

Edirne 13 Temmuz 329
26 Temmuz 1913

Rûhum,

Buradan çektiğim telgrafa, yazdığım mektuba cevap alamayışıma ne diyeceğimi bilmiyorum. Posta ve telgraf ifâ-yı vazîfe ediyor. Binâenaleyh bunlar bir sebeb olamaz. Ne ise şimdi şöyle odamda yalnız oturuyor, sizi düşünüyordum. Ne olur bu güzel şehirde sizinle beraber bulunsaydık. Beraberce buraya girseydik. Öyle isterdim ki, hayvanımın tırnaklarının bastığı yerlere yüz süren, özengilerimi öpen Edirne halkı, bütün bu hörmeti size göstersin. Maamâfîh allah büyüktür. Sizin saf, büyük kalbinize göre o günleri de gösterir. Hem de rica ederim niçin mektub yazmıyorsunuz? Hani ya fotoğraf gönderiyordunuz? Bunu lâtîfe olsun diye yazıyorum. Yoksa bu ricayı tekrardan pek sıkılıyor, kendi yüzsüzlüğüme utanıyorum. Şimdilik harekât-ı harbiyye durdu. Bakalım ilerde ne olacak? Asker eski hudud üzerindedir. Edirne'ye İstanbul'dan hergün tren geliyor. Şehir yavaş yavaş şenlenmektedir. Şimdilik gözlerinizden öperek, arz-ı hörmet ederim güzelim.

"Enver"iniz

19 Temmuz 329
1 Ağustos 1913

Rûhum, sultanım,

Biliyor musunuz elmasım, beni bu gün ne kadar mesrûr ettiniz. Bugün, bütün şimdiye kadar çektiğim yorgunluğun mükâfâtına nâil oldum. Edirne tahkîmâtını ikmâl için gezmeden gelmiş, ıslanmıştım. Derken Hayrettin Ağa bendinizin geldiğini söylediler. Bunu bir alamet-i tebşîr saydım. Nitekim de bunda haklıymışım. Resminizi Hayrettin Ağa verdi. Ellerim titreyerek aldım, yanıma koydum. Kendisinin çıkmasını bekledim. Herkes savu-şunca, kapıyı kapadım, resimleri açtım, öptüm, biraz evvel okuduğum mektubunuzdaki mütâlâata tamamiyle zıt buldum. Hem de rûhum, bilmem beni yalnız sizi güzelliğiniz için seviyorum sanmayacağını biliyorum. Sizi güzel kalbinizin ve bendenize karşı gösterdiğiniz samimî meyil ebedî olarak raptetmiştir. İnşâallah birlikte ihtiyarladığımız zaman bunları daha ziyâde hissedeceksiniz. Son lütûfnâmenize ayrıca arz-ı teşekkürat ederim. İnşâallah sizi daha ilerilerden selamlar göndererek, böylece size lâyık olduğumu isbata çalışacağım. Bu mektubumu bin defa kestirdiler. İnşâallah bu gece daha uzun daha serbest yazacağım. Güzel gözlerinizden öper sizi bütün rûhumla kucaklarım güzelim.

"Enver"iniz

20 Temmuz 329
2 Ağustos 1913

Sevgili sultanım,

Sonuncu mektubunuzu artık tamamiyle ezberledim. Her okuyuşumda sevincimden gayrı-ı ihtiyârî gülüyor, gözlerim yaşarıyor, bütün varlığımla saadetiniz için allaha dua ve hamdediyorum. Sizi ne kadar sevdiğimi bilemezsiniz. Hele bu muhabbetime samimi iltifatlarınızla mukabelede bulundukça hissiyâtım galeyâna geliyor, sizi gözlerimi kapayarak görüyorum sanıyorum. Bütün asabım titreyerek, hayalinizi kucaklamak, kollarımın arasında sıkarak işte ben "Enver"iniz önünüzde size, sizi nasıl sevdiğimi her tarafınızı öperek, arz-ı muhabbet etmek istiyorum. Fakat heyhat hep hayal. Bilmem böylece sizden uzak olarak, geçen ömrüm daha ne kadar bu halde devam edecek? Sizi müteessir etmemek için duygularımın hepsini yazmayacağım. Yalnız hulâsa olarak, artık cidden sabrımın tükenmekte, bu hale karşı daha ziyâde dayanacak kuvvetim kalmamakta olduğunu söylemekten geçemeyeceğim. Bilmem siz de böyle hissediyor musunuz? Eğer sizinle birlikte olsam, memleketime de pek faideli olarak çalışabileceğim. Öyleme geliyor ki, sizinle bir saat şöyle herşeyi unutup, yanız bir arada yaşamak, düşünmek bana adeta yüz senelik istirahâtin temin edeceği kuvveti verecektir. Rûhum, şimdi ne yalan söyliyeyim resminizi almakla daha ziyâde fenalaştım. Evvelce tahayyülâtım bir esasa istinâd etmediği için sizi özlüyor, fakat şimdiki kadar büyük bir şiddet-i iştiyâk duymuyordum. Fakat resminizi aldığımdan beri her fırsatta, bazen odamda başkası varken bile masamın gözünü açıp, bakmaktan kendimi alamıyor, sizi gördükçe türlü türlü hisler altında ezi-

liyorum. Bilmem böylece ne olacağım? Bugün Sultan Selim camiinde sizin için bir resmimi çıkarttım. Nasıl olduğunu bilemem, fakat Edirne hatırası olmak üzere göndereceğim. Bilmem kabul buyurur musunuz?

İşte mektubunuzu tekrar okuyorum. Fakat ne kadar selîs, güzel yazıyorsunuz. Doğrusu bazen okunmayacak yerlerini geçerek, enişteme okuyorum. Hayran oluyor. Tabii bendeniz de böylece fahrimden, sürûrumdan kabıma sığamıyorum. Hissiyâtınızı o kadar güzel ve açık yazıyorsunuz ki, bu taklide hemen en muktedir bir edibimiz bile kadîr değildir. Hep bu satırlar ileride cidden Osmanlı hanımlarının her hususta hakiki bir pîşdârı olacağınızı anlıyorum. Varolunuz sultanım, allah sizi hepimize bağışlasın. Güzel gözlerinizden öper, mektublarınızı dörtgözle beklerim.

"Enver"iniz

18 Eylül 329

Güzel sultanım, rûhum,

Sonuncu lütûfnâmenize nasıl cevab vereceğimi bilemiyorum. A! canım niçin bendenizden merhamet istiyorsunuz. Bilakis beni daima saadetinizi düşünür ve bunun husûlü için her emrinize âmâde biri telakki ederek irâde buyurunuz. Hakikâten devre-i sabâvetiniz diğer sultanlar gibi geçmedi. Fakat tahminimce bu hayat sizi daha metîn ve daha cesur yaptı. Bu suretle hissen bütün akranınıza mütefevvık bulunuyorsunuz. Sonra da bendeniz de size o geçmişin fenâ hatıralarını unutturarak yalnız mesûdane yaşamanızı temine hasr-ı vücud ediyorum ve edeceğim. Pek doğrudur. Sevgili pederimiz hepimizin tâbi bir irâde-i ilâhiyyeye tebaiyyet buyurdu. Hayat-ı ebediyeye rıhlet etti. Ya biz neden bu emr-i ilâhiyi şu fânî dünyada itaat etmiyoruz. Ah! sultanım sizi müsterîh ve hayat-ı hakikîyi düşünerek iyi yaşatmak için ne yapayım? Rûhum, biraz Hak'ka tevekkül et. İktidar-ı beşerin yetmediği hususatta o hâkimi mutlaktır. O halde yes ve teessür anları yaklaştı. Allah'ı düşünüp ona bel bağlarsak herhalde teselli bulur, rahat yaşarız. Hem de niçin güzelim, neden birbirimizi göreceğimiz andan bu kadar korkuyorsunuz, neden bu kadar sizin için siyah bir ölüm saniyesi olacak? Alimallah böyle düşündüğünüzü göz önüne getirince beynim patlayacak sanıyor, sizi bu düşüncenizden bunun mucib olduğu yeis ve teessürden ayırmak için ne yapacağımı bilmiyorum. Rûhum, Allalhaşkına ne istersen onu emret yapayım. Fakat buna mukabil kendinizi yeis veren düşüncelerden uzak bulundurunuz.

Of yarabbi! Cidden çok fena düşünüyorsunuz. Evet pederimiz yok. Fakat buna mukabil Allah'ın himâyesi bize kâfi değil mi? Ondan başka arslan gibi kardaşınızı unutuyor musunuz? Eminim ki, si-

zi merhûmdan ziyâde sever. Hem de hangi Sultan pederinden nasıl bir şefkât görüyor. Evet velinimetimiz müstesnâ idi. Fakat ne yapalım Cenâb-ı Hakk bize o fevkalâde meserreti çok gördü. Buna karşı elimizden ne gelir? Evet, hakkınız var. Bendenizi ithâm ediniz, ben sizi teselliye yeltendikçe her türlü itaba mazhar oluyorum. Fakat emin olunuz ki, sizi aklım yettiği kadar müsterih ve mesut yaşatmak için herşeyinize katlanacağım. Ve bunu seve seve dünyada ifâ edeceğim. En mukaddes bir vazife biliyorum. Ah! Bir kere sizinle karşı karşıya otururak iki söz söyleyebilmek selâhiyetini göstersem size hayatın bütün acılarını unutturacağıma o kadar kaniim ki...

Evet! Elmasım, benim kalbimi zannınız gibi, haşin bir asker kalbi ile tasavvur buyurabilirsiniz. Fakat belki bu kadar üzülmezdiniz. O halde bütün teserrüatınıza sebeb-i yegâne olduğum halde nasıl aksini iddia edebilirsiniz?

Bugünlük doktor yataktan çıkarmadı. Doğrusu sizlere yakın bulunmak için şöyle hafif bir rahatsızlığı adeta istiyorum. İnşâallah yarın tamamiyle kesb-i âfiyyet eder, evden çıkarım. O halde ilk işim tabiî yine sizi tasdî olacaktır. Ah! Annem, kardaşlarım cuma gününe kadar bahtiyâr olacaklardır. Adeta onları kıskanıyorum. Onlar sizleri görecek, sesinizi işitecekler, bendeniz ise onların aksini (âkis: akseden. A.İ.) araştırmakla uğraşacağım. Şerefeddin Efendi Hazretlerinin gözlerinden öperim. Müsâade ederseniz sizi kucaklıyarak, gözlerinizden öpüp arz-ı hürmet edeyim Sultanım.

Enveriniz

20 Eylül 329
3 Ekim 1913

Arslancığım,

Kardeşim şöyle bir gizlice yanına çağırıp da biraz üzdükten sonra, lütûfnâmenizi verince, pek sevindim, aldım, hemen okumaya başladım. Evet her arzunuzun yerine gelmesi bendeniz için en büyük bir vazifedir. Binâenaleyh mektubta melfûfen emir buyurulan husus için teşebbüsat-ı lâzimede bulunacağım. İnşâallah hüsn-i muvaffakiyet hasıl olur.

Ah! güzelim! arzunuza muhalif olarak Edirne'ye gitmeye mecbur oluşum doğrusu canımı sıkıyor. Fakat ne yapayım vazife bunu emrediyor. Fakat herhalde çabuk dönmeye çalışacağım. Olmazsa kardeşimi Avrupa'ya azîmetini vesile ederek, belki de onunla İsviçre'ye kadar giderim. Beraber teşrîf etmez misiniz?

Rûhum! yine bizim ev işi çatallaştı. Fakat bu defa umarım ki halledilir. Hem de arzu-yı âlîlerine muvafık olarak bizim olmak üzere hallolunur. Ev de Emirgan'da gayet güzel ve arkasında Bebek bahçe ve ormanı olup, Karadağ Kralının yalısıdır. Bunu hükûmet almış, şimdi maliyenin. Bunun için ya bunu bize müterâkim maaşlarımıza mukabil versinler, hükûmet bunu bana hediye etsinden ibarettir. Herhalde bu olur ise, bendenizce çok iyi olacaktır. Hemde karayoluyla da İstanbul'a merbuttur. Bir de ufak istimbotumuz olunca, pek güzel eylenirsiniz. Hele bahçesi fevkalâdedir. Eminim ki, beyeneceksiniz.

Şimdilik güzel gözlerinizden öper, aninem ve kardeşlerime karşı lütfen gösterilen hüsn-i kabulden dolayı arz-ı teşekkür eylerim güzelim.

"Enver"iniz

Teşrîn-isânî 329

Güzel Naciye, Mukaddes Melek;

İşte trenin hareketi anına yakın olan bir zamanda yazıyorum. Fakat bu defa o tren bensiz gideceğinden sesi sizi ürkütmeyecektir. Oh! Allahın bu lütfûna ne kadar şükrettim. İnşâallah bunda umûm için büyük bir hayr vardır. Sultancığım! bakınız biz kullar ne kadar aciziz, Allah bize büyük bir sürûr hazırlarken, biz mütemadiyyen müteessir oluyor, sızlaşıyorduk. Güzelim; bugün bizim için bir yevm-i matem olacağı yerde, Allah onu hayrımıza olmadık saadet, sürûrla doldurdu. Naciye sevinelim. Fakat hakka hamdedelim. Biz onu sevip, unutmadıkça, herhalde bize daha büyük saadetler gösterecektir.

Güzelim, artık tedavi burada olacak, gitmeyeceğim, hemen cenâb-ı hakk inşâallah icab ettirmez. Naciyeciğim; artık meserretle piyanoya otur gönlünü eylendir. Düşün ki, sizin saadetinizle sizden ziyâde hissemend olan bir bendeniz var. Bakalım; artık 10-15 gün zaman sonra olan ameliyatı şimdi düşünmeyelim. Fakat herhalde Talat Beyin bu hususdaki himmeti şâyân-ı şükrandır. İşte bakınız cenâb-ı hakk kalbimize göre veriyor. Güzelim, sizin için bugün pek çok tasadduk edeceğim. Maamâfîh hergün sadaka etmediğim gün yoktur. Burada kaldım ya! artık sizi görmeye (görmemeye.A.İ.) gam yemiyorum. Çünkü bunu ihsân eden Allah, elbet her suretle husûl-i emelimize yardım eder, teshîl eder. Artık bu akşam çiçeklerimi bizzat getirmeme müsâade buyurursunuz değil mi? Hatta bugün yaram tamamiyle kapandığından artık azıcık gezmeye bile çıkacağım. Akşam daha uzun maruzatta bulunurum. Umarım ki artık çiçeklerim hiç canınızı sıkmıyor güzelim. Bütün mevcudiyetimle sizi okşar, öper, saadetinize dua ederim rûhum.

"Enver"iniz

18 Teşrîn-isânî 329
1 Aralık 1913

Rûhum;

Bu sabahki baskın pek yolunda idi. Tahsin Ağa inâyetnâmenizi verdi, gülerek, sevinerek okurken, Müteyemmen hanımın başı göründü, Mütemâdî kahkahaya meyyâl açık ağzıyla yine bir takım lâtîfelere koyuldu. Bu sırada önümdeki levanta mahfazanızı kapmaya teşebbüs edince, kızdım. Bu babta irâdeniz olduğunu söylediyse de hiç ehemmiyet verecek halde değildim. Nihayet istirdâd edince, buraya tayini hakkındaki arzınızı söylediler, madem ki bu yolda izhâr-ı arzu buyuruldu, kendisine bu işi olmuş bilmesini söyledim. Zaten birazdan gelen Ziya Bey de hakikaten birkaç gün evvel yazdığım mektub üzerine Harbiye Nezâreti Müsteşarının kendisini çağırıp, olacağını, tarafımdan yazılan mektuba binâen söylemiş.

Fakat Naciyeciğim; geceki mektubum ne bahtiyâr imiş ki, vücudunuzun güzel buğusu içinde tenefüs şerefine mazhâr olmuş. Ne vakit bizzat bu saadete nâil olacağım? Hah! sahi, unuttumdu. Dün akşam müdür beyi çağırtmıştım. Uzun uzadıya tazyik ettim. Nihayet kânûn-ievvelin 20'sinde herşeyi hazırlayacak surette istediği teshilatı hazırladım. Bu halde tam 30 gün daha bu muik ayrılık içinde yaşayacağız.Fakat nasıl? Onu bilemiyorum.

Naciyeciğim, ah! o yaramaz mektubumun sizi hamamda da rahatsız ettiğini düşündükçe kızıyorum. Bilseydim az daha sonra veya evvel takdim eder idim. Fakat ne yapayım, menekşelerim geciktiydi. Hayır; güzelim hayır; sizin rahatsızlığınızı gidermek için her türlü fedakârlığa razı iken, nasıl olur da kendi baş ağrımı size

veririm. Yok rûhum; yalnız böyle temennide bulunma. Allah sizin en ufak bir arzunuzun husûlü için lâzım gelirse hayatım fedâ olsun. Hem de madem ki bu kadar rahatsızlığım ile sizi rahatsız ediyorum, artık hayat-ı mesûdemizin başlangıcına kadar size hiç keder ve hastalığımdan bahsetmeyeceğim. Fakat bilmem mümkün olacak mı? Güzelim. Evet; o geceki ayrılışın kabahati bendenizde.

Bilmem acaba yanlışlıkla sizi tasdî edecek bir ithâmda mı bulundum? Naciyeciğim; şimdi Tahsin Ağa geldi. Hemen yazamadığımı, gücendiğinizi söyledi. Eğer Hurşit Paşa'nın 1 saatten beri beklemekte olduğunu arz eder ve sonra da uzun uzadıya söyleyerek gitmek istemediğini söylersem, af buyurursunuz sanırım. Biraz sonra bendeniz yukarki konağa uğrayacağım. Bakalım kapıdan ne cevap alacağım? Eğer burada sizi göremezsem doğrusu bilmem söyleyecek söz bulamayacağım. Şimdilik güzel ellerinizden öper, arz-ı hörmet ve muhabbet ederim.

"Enver"iniz

18 Teşrîn-isânî 329
1 Aralık 1913

Güzel Sultanım;

Bugün öğleden onra belki tesadüf ederim ulyasıyla evvela Büyükdere yolunu sonra oradan dönerek Kağıt caddesini, yokuşbaşına kadar boyladım. Belki çabuk geçer, göremem diye arabayı tercih ettim. Kağıt yokuşu başında arabadan inmiş dururken kapalı bir saray arabası görünce şaşırdım. Bulunduğum yer uzak olmakla beraber arabamın yanı boyunca yürüyen iki çarşaflı hanımdan birini siz sultanıma, diğerini benzettim. Hele araba dönüp de içinden bir baş bakınca, mutlak diye gittikçe uzaklaşan hayalleri gözümle takibe koyuldum. Fakat araba büsbütün uzaklaşıp, artık beygirlerin ayak patırtısı kaybolunca aklım başıma geldi. Ya! hiç bir harem ağası yoktu. Bunun üzerine arabama atladım, dönmeye koyuldum. Konağımızın önünden geçerken, arabayı durdurdrum. Tahsin Ağa buraya da teşrîf buyuracağını söylemişti. Selâmlığı görmek bahanesiyle içeri girdim. Bekçi(den. A.İ.) yalnız olarak tam 3 saat bu bina dahilinde bulunduğunuzu haber alınca talihimin yine böyle bugün de küskün yüzünü göstermesine doğrusu teessüf ettim. Artık kalbim dolgun olarak döndüm. Rûhum; eve gelince mutad olan demeti hazırladım. Hiç olmazsa yeni sene tebriği vesilesiyle yine gelip, bizzat hem bu arîzamı takdime, hem de bu vesile ile biraz olsun aynı bina dahilinde bulunmaya karar verdim. Zaten başka türlü de teskin-i iştiyâka çare bulamadım. Güzelim; daha bilmem 1 ay bu suretle nasıl mukavemet edeceğim. Bugün askerî etibba ve Hurşit Paşa'nın tavsiyesi buna bir acı çare olur gibi görünüyor. Bu da sizi görmek imkânı olamayacak bir yere kendimi atmak, bu suretle şu

imkânsızlık içinde artık zorla teşerrüf edememek mahrûmiyetine katlanmak, bu da Avrupa'ya gitmek. Hem böylece bir de kendimi oradaki büyük doktorlara göstermek, hem de asıl bu suretle sizinle aramıza hayat-ı bahtiyârîmizin başlangıcına kadar büyük bir mani koymak, evvelce gitmemeyi bin minnet ile temine çalışan bendeniz, şimdi aksi olarak hareket ediyorum. Naciyeciğim, müteessir olmayın. Bu suretle zecrî bir tedbirden başka gönlüme hâkim olacak bir çare göremiyorum. Bakınız size bu katti çareyi söylerken teessürümden de bahsetmiyorum, çünkü sizi cidden pek üzdüğümü duyuyor, kalbim bu duygu altında bütün acıları(ı, A.İ.) unutacak derecede müteessir oluyor.

Müsâadenizle yeni seneyi güzel ellerinizden, dudaklarınızdan öperek, tebrik ederim güzel sultanım.

"Enver"iniz

19 Teşrîn-isânî 329
2 Aralık 1913

Ah! Naciyeciğim,

Bendenizi yine niye ağlatmak arzu buyurdunuz? Bugün muhtelif mühim işler için gelen birçok ziyâretçilerle ne konuştuğumu bilmiyorum. Doğrusu pek müteheyyic, müteessirim. Hele Abdülhelim Ef. Hz.nin teşrîfleriyle artan teessürüm derecesizdir. Ah! rûhum; evvelce arzettiğimiz gibi o acı kararı sadece siz sultanımın üzülmesine bir nihayet vermek için yaptımdı. Halbuki şimdi madem ki ona lüzûm görmüyorsunuz, o halde gitmeyeceğim. Zaten doktorlar çok geziyorsun diye cumaya kadar evden çıkmama müsâade etmiyorlar. Bugün sivil elbisemi giyip, oturdum. Güzelim, uzun yazmak ihtiyacında bulunmakla beraber cidden sizi üzmek korkusuyla yazmayacağım. Yeis dolu gönlüm taşmak için vesile arıyor. Uzun yazarsam o cereyânın önüne geçemiyeceğim. Yalnız siz müsterih olunuz da bendeniz de herşeye katlanır, bu acı cereyânların da önüne geçebilirim. Güzelim, bu akşamlık bizzat takdiminden menedildiğim menekşeler, belki azıcık olsun size hissiyâtımı fısıldarlar. Eğer biraz tadil-i teessürüme yardımı arzu buyurursanız iki satır olsun kararımdan dolayı beyân-ı memnuniyet buyurunuz ki, müteselli olayım. Güzel ellerinizi, gözyaşlarımla ıslatır, bütün hayat arzunuzun husûlünü mevkûf olan Enver'ini unutma olmaz mı sultancığım?

"Enver"iniz

19 Teşrîn-isânî 329
2 Aralık 1913

Sultanım,

Gece saat 8 i geçiyor. Bendeniz bugünkü lütûfnâmenizi bilmem kaçıncı defadır tekrar okudum. Her söz; teessürünüzün derecesini gittikçe bütün çıplaklığıyla gösteriyor. Fakat ben, ne hissis adam imişim ki, sizi bu derece teessüre sokacak bir kararı hem de iyi yapıyorum diye verdim. Aklımca bu kararla güyya an-ı teehhülümüze kadar bütün üzüntü gam ve kederlere nihayet verecektim. Ne mümkün? Daha ilk adımımda böyle sizi ve dolayısiyle beni evvelkinden bin misli ziyâde müteessir eden bir tedbir bilmem bizim için nasıl medâr-ı teselli olacaktı. İşte şimdi gece yarısı çoktan geçtiği halde elân yatağıma bile girmeye cesaret edemiyorum. Naciye, rûhum beni affet. Artık gönlüm cidden daha ziyâde üzülmenize tahammül edemiyecek. Düşündükçe havsalam darlaşıyor, beynim bütün şiddetiyle kafatasımı sıkıştırıyor, başım ağrıyor, düşüncem duruyor, pek fenâlaşıyorum. Bilmem bu gidişle acaba sizi ebediyyen kaybedecek bir hale mi giriftâr olacağım? Bu gece pek başkayım. Adeta çıldırmak işten bile gelmiyor. Başım böyle muhtelif tesirler altında ezilirken, çenem kilitleniyor, gözlerim yerinden fırlayacakmış gibi büyüyor, boğazım kuruyor, bu güç hâl ile bu kabusu üzerimden atmaya muvaffak olmasam adeta inleye inleye ya öleceğim, ya çıldıracağım. Naciye! niçin böyle eziyyet çekiyoruz? Bu gün Efendi Hz. gözleri dolu olarak, elim elinde saadetimiz için herşeyi yapmaya razı olduğunu söylerken, yüzüne melûl melûl baktığımı görünce (ciddi söylüyorum) hem niçin sıkılıyorsunuz diyordu. Kendilerine görüştüğümüzü söylemek istemedim. Hiç hayatımızı birbirimize anlatamayacak olduktan sonra belki ay-

rı bulunup, birbirimizle birleşeceğimiz gün buluşmak belki daha iyi olur dedim. Bunun üzerine: "Zarar yok siz ne isterseniz yazınız, bana gönderiniz, ben sultan efendiye veririm." dedi. Of Naciyeciğim! Efendi Hz. ya asıl meramımı veya anlamak istemiyordu. Bilmem ki, bizi hiç olmazsa biraz birbirimizi görmeye müsâade etselerdi. Fakat bu da ananeye muhaliftir diye olmuyor. Bilmem ki, dünyanın bütün ananâtı böyle insanların ezmek, ruhlarını cendereleme k için midir? Naciyeciğim! fakat olsun madem ki yalnız yakınınızda bulunduğumu hissetmeniz sizi mesut etmek için kâfî; o halde dediğiniz olsun. Artık bendeniz iştiyâkıma dair bir söz söylemeyecek, vücudumu rûhsuz bir ceset gibi elinize tevdi ediyorum. Buna meydan vermek elinizdedir. Maamâfîh sizi de müteessir etmemek azminde bulunduğumdan artık hiç bir istirhâmda bulunmayacağım, sultanım bedeni yaşatmak için ne ihsân edecekseniz onunla kanaat edeceğim.

Naciyeciğim! maamâfîh siz cenâb-ıhakktan niye çok şikâyet ediyorsunuz. O size her arzunuzu icraya tehâlükle muntazır bir vücut vermedi mi? Hem de madem ki o vücut, yani bendeniz saadetinizi temine kâfîyim, o halde şimdiden mesut olmanız lazım gelir. Ah! rûhum, tekrar ediyorum, bir saniyelik saadetinizin temini için icab ederse bütün ömrüm feda olsun. Artık bütün teessürle tekrar ettiğim azimetime ait satırları cevap vermeyeceğim. Çünkü onlara gitmemeye karar vermekle toptan beyan-ı mütalâa etmiş oluyorum. Hatta gitmemek faideli olup olmadığını da mevzu-ibahs etmiyorum. Arzettim ya! mevcudiyetim sizindir, hakk-ı tasarrufunuzu arzunuz gibi istimâl buyurunuz. İşte bu kadar, yalnız istirham ederim ki, iki sözle tadil-i teessürle arzunuz yerine gelmesinden memnun olduğunuzu bildirin. Bu bendeniz için bir berat-ı saadet olacaktır.

Yarabbi! Bu ancak sultanımın vücuduyle tadil-i iştiyâka muvaffak olabileceğini sanan Enver, bakınız nasıl iki kelime (ile.A.İ.) kanaat ediyor. Naciyeciğim! Artık tasavvurâtımdan, istirhâmatımdan bîtâb olarak susuyorum. İnâyet ve mürüvvetiniz herhalde büyüktür. Azıcık tadil-i tahassürüme yardım buyurursanız ne alâ. Olmazsa da ağzımı açıp, beyân-ı şikâyete mecal yok.

20 Teşrîn-isânî 329
3 Aralık 1913

Naciyeciğim,

Bugün havanın güzelliğini gördükçe kalben bundan istifâdenizi temenni ediyorum. Hiç olmazsa bendeniz böyle evde kalmaya mahkûm oldukça, sizlerin gezip, eylendiğinizi hissetmek kâfî. Ve belki matlûb tesiri hasıl edecekti. Efendi Hz. nin teşrîfleri bu gezinmenin husûsî olduğunu anlattı. Fakat doğrusu müsâade edilseydi kendilerinin vechile otomobillerinden istifade ile herhalde siz sultanıma mülâkî olabilecektim. Maamâfih arzettiğim artık bile şikâyet kaderin her darbesine tahammüle ve sizi müteessir etmemek için bu acılarımı hiç anlatmamaya azmettiğim Efendi Hazretlerinden ayrılıp da koltuğa oturunca dudaklarımdan bir sadâ-yı şikâyet bile çıkarmadım. Güzelim! bugün müdür bey geldi. Yine uzun uzadıya evden bahsettik. Zannımca işler arzumuz dairesinde gidecektir. Elmasım! bugün nerelere gittiniz, ne gördünüz? Hiç olmazsa biraz bahis buyurursanız o halde size uzaktan takib eden zihnim bari bu güzel günü sizinle beraber yaşamış olur.

Naciyeciğim! bugünkü inâyetnâmenizle kulunuza bahşettiğiniz sürûru şüphesiz evvelce takdir buyurdunuz. Bendeniz size esasen bütün mevcudiyetiyle merbût olan Enver'inizi bir köle olarak takdim ederken ona karşı fevkalâde lütûfkâr bulunuyorsunuz. Hayır Naciyeciğim, bendeniz bu kadar büyük muhabbetinize, lütfûnuza istihkâk kesbetmedim. Hem de bendeniz büsbütün iyi olacağım ve bu hususta kılınızın bile üzüldüğünü istemem. Binâenaleyh siz emretmedikçe burada öleceğimi bilsem gitmeyeceğim. Size çektirdiğim eziyete mukabil yine affediyorsunuz değil mi? ah! cid-

den cinayetimin büyüklüğünü bilirim. Bununla beraber bendenizi asla gösterdiğiniz ulüvv-i cenâb ne kadar âlî kalbe mâlik olduğunuzu gösterdiğinden cidden müftehîrim. Var olunuz rûhum; cenâb-ıhakk vücudumu vakfettiğim saadet ve istirahâtinizi daim etmekle bahtiyâr etsin.

Naciyeciğim! bilirsiniz ki, Enver pek mustar kalmadıkça şansına ait hususatta kimseyi incitmek istemez, değil ki, şahsım için siz sultanımın bir fedakârlık etmesini isteyebileyim. Bendeniz şu suretle izhâr uyurduğunuz eser-i merhamet ve muhabbet karşısında cidden secde-i şükrâna kapanmaktan başka birşey yapamadığıma müteessifim. Ah! ne olur sizi kollarımın arasına alarak, kalbimin sizin için ne büyük heyecanlı, muhabbetle vurduğunu duydurabilseydim. Naciyeciğim! Bendenize bir vakitler evet bilmem şu kahramanı, bu kahramanı derlerdi. Fakat onlar hep mâzîye karışmıştır. Bendeniz şimdi sizin için yaşayan bir vücuttan başka birşey değilim. Sizin en sade iltifâtınız karşısında herşeyi fedâ ederim. Binâenaleyh nasıl olur da kendinizi bendeniz için fedaya varıyorsunuz. Naciyeciğim, rica ederim mukaddes muhabbetimiz namına böyle yazmayınız. Çünkü havsalamın alamayacağı büyük iltifatlarınız karşısında titriyor, acaba sonra sukût-ı hayâle uğrar mı düşüncesiyle eziliyorum. Evet Naciyeciğim! dün Efendi Hz.nin size olan muhabbetinin derecesini anladım. Kendilerinin her ikimizi sevdiklerini, evvelce ikimizin temin-i irtibatı için ettikleri fedakârlıklarla göstermişlerdir. Fakat sizi bu kadar sevdiklerini tahmin etmiyordum. Maamâfîh kıskanmakla beraber doğrusu iftihâr ettim. Naciyeciğim; tekrar arzediyorum ki, Avrupa'ya arzumu yerine getirmek için gidecektimse, o da sizin üzülmenizi temin etmekti. Madem ki gitmemekle bu maksat hasıl olacak bendeniz arzettiğim gibi burada ölmem de lâzım gelse, güle güle canımı veririm. İşte hulasa-yı hayatım Naciyeciğim. Güzelim; artık cidden pek sakinim, bir iki gün pek mütevevkkil oldum. Artık istikbale korkmayarak bakıyorum. İki gündür Talat Bey geliyor. Bu hafta içinde başlamam için ameliyat bile tehirini rica ediyor. Bakalım doktorlar cuma günü katti bir karar vereceklerdir.

Herhalde inşâallah iyi bir neticeye erer de, bendeniz de belki

azıcık memleket için çalışmaya başlayabilirim. Bu gece güzel ellerinizden, yanaklarınızdan öperek, arz-ı hörmet eder, ve bu hulya ile teselli bulmaya çalışırım arslancığım.

"Enver"iniz

21 Teşrîn-isânî 329
4 Aralık 1913

Naciyeciğim!

Allahaşkına neniz var? İki gündür gitmemek için olan temînâtıma inanmıyor musunuz? Arzettiğim gibi gitmek istemiyorum; Alimallah eğer ümitsiz bile olsa herhalde ayağınızın ucunda can vermek, bir dakika sizden ayrı bulunmaktan müreccahtır. Mektublarıma cevap yazmayınız, gelip size gitmeyeceğimden dolayı ne kadar mesrûr olduğumu göstermek, öylece teessürlerinizi gidermek isterim. Güzelim, muhabbetimiz namına üzülmemenizi istirhâm ederim. Ah! yarabbi ne olur şimdi uçarak gelip, güzel başınızı ellerim arasına alarak, sizi teskine muvaffak olabilsem. Hakikaten bedbaht mahlûkum, yegâne emelim sizi mesûd, mesrûr görmek iken, her vakit üzülmesine vasıta oluyorum. Dilimin ucuna gelen şahsıma ait temenniyi, siz sultanımı müteessir ederim diye yazmıyorum. Naciye! bendene hiç rahmetmez misin? Söyle, Allahaşkına söyle! Teessürünü gidermek için ne yapayım? İşte size teessürümden hiç bahsetmek istemem. Çünkü onunla müteessir oluyorsun. Ciddi söylüyorum şimdi o kadar bahtiyâr, mesutum ki, bütün azâ-yi vücudum meserretinden gülüyor. O halde size kederlerinizi unutturmak için bu kâfî değil mi?

Evet! akşam 11 de gelip, güzel ellerinizi öperek, cenâb-ıhakkın bahşedeceği bu an-ı saadetten dolayı siz sultanıma teşekkürler edeceğim.

Artık yazmayayım güzelim. Sebebini akşam gözlerimde okursunuz. Naciye beni affet, seni çıldırasıya seviyorum. Ne yapayım

elimde değil. Sizin en ufak bir teessürünüz kalbimi kanlı yaşla dolduruyor.

"Enver"iniz

21 Teşrîn-isânî 329
4 Aralık 1913

Sultancığım!

Kalplerimiz karşılaşınca yekdiğerini tedavi edeceklerinden eminim. Temînâtınıza arz-ı şükran eylerim. Artık bugün bilmem muhtelif tesirata rağmen kendimi pek bahtiyâr görüyorum, kalbimi yoklayınca o da mesrûr. Ah! Naciye, Cenâb-ıhakkın size bahşettiği bu kudrete karşı secde-i şükrana kapanmaktan başka çare yok. Biranda bendeni ihyâ ediyorsun. Güzelim, o resimden yalnız bir tane vardı. Fakat şimdi gönderip, getirteceğim, umarım ki inşâallah bizzat takdim edebileyim. Fakat hâlâ mı kedinize bedbaht diyorsunuz. Ah! niçin Enver sizi bahtiyâr edemiyecek ise, eğer dünyada bütün emellerinin hulâsası olan bu maksadına nâil olamayacaksa, yaşamasın. Hayır Naciye; ciddi söylüyorum, siz mesrûr olmazsanız ben yaşamam. Yine teessüratıma kapılıyorm, iyisi susayım. İnşâallah akşama sıcak göz yaşlarımlan güzel ellerinizi nişâne-i şükran olarak ıslattığım zaman belki kalbimin dediğini duyarsınız güzelim.

"Enver"iniz

21 Teşrîn-isânî 329
4 Aralık 1913

Arslancığım,

Bu akşam eliniz temas etmiştir diye minimini "viyolet"in her tarafını öptüm. İpek gibi saçlarıyla müzeyyen başı biraz somurtkan çehresini tezyîn eden güzel gözleri doğrusu pek hoşuma gitti. Hele şöyle bir yerden temennâh edişi doğrusu bayıltıyor. Ne yalan söyliyeyim dizime oturtarak onu okşarken, şu sırada bu bebeğin yerinde ben olsaydım diye kalbimden bir arzu geçti. Fakat onun kadar uslu, ses çıkarmadan oturacağımı vaad edersem bilmem inanır mısınız? Naciyeciğim! bu akşam bizzat mektubumu okumak için geldimdi. Otomobil harem dairesinin Bebek kapısı önünden geçerken, açılmış gördüm. Acaba bana mı? diye doğrusu sevindim. Elimdeki gül demetiyle düşüne düşüne merdiveni çıktım. Hayrettin gelip, mutâd merasimle arz-ı selam ediyormuş, gözüme "Haydi buyurun" diyecek mi diye baktım. Fakat nerede? Anlıyorum ki, şifâhî mektublarımı mütalâa hoşunuza gitmiyor.

Ah! bugün Hayrettin Ağa konağı teşrîf buyurulduğunu söyledi. Fakat yeni talihsizliğim şu güzel binada yine sizinle teşerrüfe mani oldu. Bilmem ne vakit kati emir buyuracaksınız da o güzel bahçede atide nasıl gezeceğimizi bir tecrübe etsek minnetdâr olurum güzelim! İnâyetnâmenizdeki teklifi kabul ettim. Emir buyurunuz akşama gelip, teklifiniz vechile mevkilerimiz ayrı olmak şartiylme .....ilah Sizin güzel kaşlarınızı çatarak bakmanıza marûz kalmaya katlanacağım. Umarım ki tensîb buyurursunuz. Hem de bugünkü gazeteler salı günü gideceğimi yazmışlar. Hiç çağırıp, bendenizden izahât istemez misiniz? güzelim.

Fakat bunu yeni vazifeme başlamaya bırakırsanız doğrusu pek uzak. Çünkü evvelâ yarın değilse bile mutlak öbürgün miralây olacağım. Sonra da belki mîrlivâlıkla birlikte Harbiyye Nezâreti işi iki gün sonra olacak. Bu halde müsâade buyurunuz da yarın bir rütbem için sonra da mîrlivâlık ve nezâretten. Sonra onun bu vesilelerden istifâde edelim. Evet! bunlara siz yine acele ediyorsun diyeceksiniz. Doğru. Ne kadar istirhâm etsem hakk-ı tayîn size ait değil mi? Gönlünüzün dileğine göre hangi zamanı iyi görürseniz o vakit irade buyurursunuz. Fakat sultanım alimallah bizim için konakta hiç güneşli havaya ihtiyaç yok. O limonluk o kadar aydınlık ki, ne olur eğer yarın gece buluşamayacaksak yarın münasîb bir zamanda bendenizi oraya çağırtmaz mısınız? Fakat buna israr edemem. Herşey arzunuza tabidir güzelim. Ameliyatımın tabiyatıyle teehüre uğrayacağını söylemeye hacet göremem. Belki bir ay sonra. Güzel yanaklarınızdan öper, arz-ı muhabbet ederim.

"Enver"iniz

22 Teşrîn-isânî 329
5 Aralık 1913

Naciyeciğim,

Gece, tuhaf mutâdım hilâfı kalbimde bir ferâhlık vardı. Yalnız uzun müddet sizi sıkmamın tesiri kalbimi biraz eziyordu. Fakat bununla beraber hâlâ güzel gözleriniz beraber bulunmamızdan memnun olduklarını ihsâs ettiriyordu. Gece yine uzun müddet uyuyamadım. Bîçâre Mediha yatağın üzerinde uyukladıkça hem acıyor, hem de gösterdiği merbûtiyyete müteşekkir kalıyordum. Nihayet izin verdim gitti. Artık pek uzun bir zaman sonra uyuyabildim. Bütün azâ-yı bedenim titriyordu. Fakat bu titreyiş kendimde şimdiye kadar meçhûl bir güzel hissin tesiriyle oluyor, pek hoşuma gidiyordu. Yine mutâd hilâfımda gece bir rüya gördüm. Hayırdır inşâallah gûyâ siyah bir kuş sol elimi ısırmak-taydı. Evvela yavaş yavaşça elimi ayırmak istedim olmadı. Sonra boğazını sağ elimle sıktım. O da daha şiddetle ısırıyordu. Nihâyet tutup, kafasını kopardım, gövdesini pencereden attım. Bunun üzerine ağzı tabiatiyle açılıp, düştü. Bilmem bu ne olacak. Herhalde düşmanlarımızın birinden böylece kurtulmuş olduğumuzu tahmin ediyorum. Gitmem hakkında henüz eski fikrimdeyim. Doğrusu dün akşamki mülâkatımızın verdiği duygu, sizden velev muvakkat olsun pek güç ayrılabileceğimi anlatıyor. Bakalım bugün doktorlar toplanacaklar ne diyecekler. Rûhum; yine hücum eden bir çok zevât şimdi devama fırsat verdiler. Doktorlar da bendeniz bulunmadığım halde yaptıkları konferansta, burada ameliyat yapan doktorlardan Orhan veya Cemil Paşa ile Avrupa'ya gitmeme karar vermişler. Talat Bey bunu söylüyor. Maamâfîh pazartesi bir daha görüp, karar-ı katiiyi verecekler. Bu karar doğrusu bendenizi ilelebet ağlatmak için kâ-

fîdir. Ah! Naciye niçin böyle oluyor? Talat Bey sizce malûm olan iş için ameliyatın tehiri ile 4 ay sonra icrasını rica etmiş, fakat tehire de muvaffakat etmemişlerdir. Artık bu vaziyyet karşısında ne yapacağımı bilmiyorum. Şu satırları yine gözü önünde yazıyorum. Ne olursa olsun, doğrusu dünyayı görecek halde değilim. Allah yardım etsin. Şimdilik Allahaısmarladık. Güzel ellerinizden öperim.

"Enver"iniz

22 Teşrîn-isânî 329
5 Aralık 1913

Güzel sultanım efendim,

Mühim bazı husûsât hakkında şimdiye kadar kalmış olan arkadaşlar hamdolsun gitti. Söylenen sözler alimallah hiç zihnime girmiyor. Bilmem ne yapacağım? Şimdi bütün meşguliyetim gitmemek için vesile icadına matûftur. Sakın siz gitmem(em. A.l.) için size yazdığımı kimseye söylemeyiniz. Belki muvaffak olur kalırım. Naciye-ciğim, Allah vakit geçtikçe gönlüme çöken hüzün ve gam etrafımı kaplıyor. Bu hâl ile adeta atiden korkuyorum, ne olur! şu anda dizinizin dibinde bulunarak bu şaşkın düşüncelerden kurtulaydım. Pazarertesine kadar kimbilir sizi tekrar görebilecek miyim? Konağa teşrîf edeceğiniz zamanı haber vermez misiniz? Bendeniz fotoğraf makinamı alır gelirim. Sultancığım sizi daha ziyâde uykusuz bırakmamak için bu gece pek kısa kesiyorum. Umarım ki, menekşelerin kenarına ilişip, yaşamaya çalışan solgun sarı gül halimi size pek iyi izâh edecektir. Artık bütün ümidim güzel ellerinize sarılır, hâkktan biran evvel için olsun bendenizi buradan ayırmamasını temenni ederim rûhum.

"Envèr"iniz

22 Teşrîn-isânî 329
5 Aralık 1913

Of Naciyeciğim!

Artık boğazıma tıkanan yumruklar ağlayıp, müteselli olmaya da meydan vermiyor. Bütün hissiyâtım, asabım bu bulanık dünyaya karşı durgun, yorgun bir halde lâkayıt bulunuyor. Ah! sultanım eğer mektublarınız da olmasa, cidden hemen hemen cansız bir cesede döneceğim. Kaderin bu kadar büyük darbesine uğrayacağımı tahmin etmiyordum. Evet belki de her vakit kendisini amâlime zebûn ettiğim felek şimdi benden bol bol intikam almaya muvaffak olduğu için, gülüyor. Onun o donuk gülüncü bana neler söylüyor neler? Fakat ne yapayım? Her şeye razıyım. Herşeye tahammül ederim fakat sizi bu azaba teşrîk etmiş, buna hiç dayanamıyacağım. Sizin ufak bir üzüntünüz kalbimi parçalamaya kâfî iken, nasıl olur da uzun teessürlere tahammül edebilirim. Ah! siz üzülmeyiniz. Alimallah bu tâlihin son zamanda başıma yağdırdığı felâket yıldırımlarına kopardığı musîb fırtınalarına kollarımı bağlayarak kahkaha ile gülerdim. Ah! siz Naciyeciğim, sizin marûz olduğunuz elem doğrusu beni şu anda kahra karşı kudretsiz, zayıf bırakıyor. Bakalım talih biraz da istediği gibi vücudumu didiklesin. Yakın şöyle uzaktan artık beliren güzel istikbâlimiz inleyerek mukavemeti istiyor. Her ne olursa olsun eğik boyunca karşılayacağım. Maamâfîh yakın bir istikbâl ikimizi birleştirecek işte o vakit bütün elem ve müsibetleri tekmeleyerek, kapımızdan uzaklaştıracağız. O kâşâne-i saadete siz ve ben bütün bahtiyârlık ve saadetlerimizle gireceğiz. Değil mi Naciyeciğim?

Ameliyatım için Avrupa'da olması muvaffık olacağını soru-

yorsunuz güzelim! Son zamanda bizim operatörleri öyle ürkütmüşler ki, en emin bir ameliyat olan bu ikinci ameliyede ya ufak bir nüks olursa, sonra bize hayatı pahalıya satarlar diye illâ Avrupa'da yapılmasını veyahut meşhur operatörlerden bir ikisinin burada ameliyatta bulunmasını istiyorlar. Bu tehlikeden değil, belki kendilerinin lüzumsuz endişelerindendir. Bu nokta-i nazardan hiçbir tehlike olmadığı içindir ki, onları temine çalışıyorum rûhum. Böylece belki son zamanda vazgeçerler. Rüyanın tabiri hem hoş, hem de doğru. Artık bu sonuncu ıztırâbı da kökünden atıp kurtulacağız. Bundan sonra inşâallah hep âfiyet ve sihhat üzere bulunuruz.

Tuhaf tesadüf geçen gün Hindistan'dan bir mektub gelmişti. Bu adam tanımadığım bir Hint prensidir. Rübtesi krallara muaddil. Bendenize gönderilen mektubun tercümesini takdim ediyorum. İçinde siz sultanım için de temenni vardır. Umarım ki, bu uzaktan gelen kalbi temenniyât nezd-i bârîde makbul olacaktır. Naciyeciğim rûhum: Allahaşkına biraz cessur olunuz. Azıcık gitmemek için uğraşacak kuvvet veriniz. Sizin üzülmemeniz kâfîdir. Bendeniz ümidimi kesmedim. Belki arzettiğim gibi muvaffak olurum. Hem de sıhhatim için niçin bu kadar fedâkârlık düşünüyorsunuz. Hayır Naciyeciğim biz yaşayacağız, hem de saadet-i taamme ile, zevâl bulacak yalnız bizim kederlerimiz ve teessürlerimizdir.

Rûhum! buraya kadar gizliye gizliye yazdığım teessürnâmemi nihayet Seheriniz bastırdı. Herşeyi bıraktım onunla konuştum. Cidden iyiliği ve kalbinin güzelliği gözlerinden belli. Size olan sadâkatini artık kıskanmayacak takdîs edeceğim. Zavallı çocuk o da kimizin felâketinden nasibdâr. Bari onu da umduğu gibi bir saadete îsâl edebilsek. Güzelim, Seher'in verdiği mektub yine gözlerimi doldurdu. Oh! bahtiyârlık iki damla yaşla bendenizi azıcık sükûta sevkedebildiniz. Kuruyan gözlerimi acıtmıyor, şimdi tatlı tatlı ağlıyorlar Naciyeciğim. Mediha Mısır'a gidecekti. Fakat şimdi tuhaf, herşey değişti. O benimle geliyor. Beni orada bırakmayacak. Hayalinize o da refâkat daha doğrusu rekabet fikrinde. Bendeniz de peki dedim. Gidersem beraber gel diyorum. Hiç olmazsa uzakta sizden bol bol bahsederek, bendenizi teselliye hizmet edecek. Seher'i

uzun müddet söyletmek istedim. Fakat doğrusu onun önünde gözyaşlarıma serbest mecra veremeyeceğimden, donuk donuk söylediğim birkaç sözden sonra kendisini sadâkatinden dolayı teşekkür ve hakktan kendisi için iyilik temenni ettiğimi söyledikten sonra ayrıldım. İşte yine ağlıyorum. Fakat ne tuhaf bu gözyaşları biraz ferahlık veriyor. Naciyeciğim! sizin olan ve sizin saadetiniz için herşeyi fedâya hazır olan Enverini unutma olmaz mı. O'un sev.

22 Teşrîn-isânî 329
5 Aralık 1913

Naciyeciğim,

Bugün gece pek geç yatağa girmeme mukâbil sabahtan 3 saat evvel karanlıkta kalktım. Bilmem bu gidişle hareket ihtimâlinin vücudumda hasıl ettiği tesir iyilik beklerken hastalık içat edecek(mi. A.İ.). Doğrusu cenâb-ıhakka karşı, böyle mütemâdi cezaya çarpılacak, ne yaptığımı hatırlayamıyorum? Hayır Naciyeciğim: ihtimâl ki bütün bu tahminim yanlıştır. Allah her halde yaptığını doğru yapar. Kimbilir bunun için de aklımızın eremediği ne gibi hikmet. Belkide âtîde bizim için hazırladığı saadetin kıymetini iyice takdir ettirmek için bizi üzüyor. Dünkü verdikleri karar hiç birşey karşısında titremeyen kalbimi son derece heyecâna getirdi. Yüreğimin fevkalâde çarpıntısı doğrusu göğsümü çatlatacak sanıyordum. Size verdiğim vaat üzerine yazdığım iki kelimeyi Tahsin Ağa'ya veriyorken ağlamamak için güç cebr-inefs ettim. Şimdi de ağır başım, perişan aklımla ne yazacağımı bile toparlayamıyorum. Hissiyâtım o kadar taşkındır ki, her kelime ihtimâl sizi müteessir edecek birçok manâyı ihtivâ edecek sanıyor, sizi üzmek korkusuyla titriyorum. Naciye! bana azıcık acı, merhâmet et de, hiç olmazsa şu arada yaşamak cesaretini iktisâb için iki kelimecik yaz. Ne olur hiç bu işkenceler olmasaydı da hemen bahtiyâr oluverseydik. Sizi bütün muhabbetimle kucaklar, gözyaşlarımla yüzü(nüzü.A.İ.) ıslatarak dudaklarınızdan öperim sultancığım efendim.

"Enver"iniz

23 Teşrîn-isânî 329
6 Aralık 1913

Sevgili Naciyeciğim, Mukaddes Sultanım;

Yine karanlık gecelerden biri etrafı kaplıyor, yine bu suretle azaplı bir günü daha atlattık. ah! Bilseniz bu yevm-i saadetimizi bizden ayıran günler o kadar uzun geliyor ki, her birini bir asır daha doğrusu birkaç asır sanıyorum. Hamdolsun bugün Seher'i takiben gelen Efendi Hz. lütûflarıyle cidden sevindirdiler. Sizi temsilde o kadar ileri varıyorlar ki, adeta burada bulundukları müddetçe sizin ruhunuzu, sizin mevcudiyetinizi teneffüs ediyorum, sanıyorum. Fakat teşrîflerinizden sonra yine birbirini kovalayan işler etrafımı alınca, yine muazzeb olmaya başladım. Güzelim ne olur? günde bir saatçik siz sultanımı görebilse idim. Alimallah mütebâkî zamanlarda mütemâdiyyen çalışmak için kesb-i kuvvet ve metânet etmiş olurum. Fakat heyhat hep bu arzularım temenni dairesine geçemeyecek gibi görünüyor. Rûhum yine menekşeler size geçen gecemizi belki hatırlatırlar. Ah! o sırada nasıl hiçbirşeyi, hatta ayrılışımızı bile düşünmek istemiyordum, daha doğrusu düşünecek halde değildim. Siz mütemâdiyyen gitmem bahis buyurduğunuz halde hiç dinlemek istemiyordum. Doğrusu bu azîmet kadar bendenizi şimdiye kadar hiçbir şey sıkmamış, üzmemişti. Demek bu da mukaddermiş. İnşâallah bununla iş neticelenir de, artık bu uzun üzüntüler, iç sıkıntıları biter. Güzelim bu gecelik sizi

için güzel yüzünüzden öper, sihhat ve saadetlerinizi Allahtan dilerim.

"Enver"iniz

24 Teşrîn-isânî 329
7 Aralık 1913

Naciyeciğim!

Hem niçin kendinize ve bendenize iftira ediyorsunuz, bendeniz bedbaht değilim. Nerde kaldı ki, sizin olduğum için bedbaht olayım. Hayır Naciyeciğim bunlar felâket değil, belki Allah bizi tecrübe ediyor. Elbet bu tecrübe esnasında göstereceğimiz mukavemetin mükâfatı da sabrımızın büyüklüğü nisbetinde olacaktır. Rûhum arzedebiliyor muyum? Bendeniz bahtiyâr, hem de muhabbetimizin verdiği bütün acılar ve teessürlere rağmen bahtiyarım. Çünkü sizi bütün kuvvetimle seviyorum ve bu muhabbet bendenizi en büyük bahtiyarlar sırasına çıkardı, hiç olmazsa siz sultanım tenzîl buyurmayınız.

Yine yanlış düşünüyorsunuz diyeceğim geliyor rûhum! Siz bendenizi yanlız mı bırakıyorsunuz, acaba her yerde sizi hissetmiyor muyum? Ah! bu imkânsızlıkta bununla iktifâya mecburum, fakat bendeniz böyle hissetmekle kanaat edince niçin üzülüyorsunuz? Naciyeciğim! sözleriniz üzerinde çok durdum, düşündüm. Her ikimizin birbirimizin saadeti için sıhhati için böyle tehâlük ile çalıştığını gördükçe memnun oldum. Oh! demek biz birbirimizi bütün mevcudiyetimizle seviyoruz. Artık aşağısını düşünmüyorum bile, artık emin olalım ki, biz mutlak bahtiyarız. Ve bizi büyük bir saadet karşılayacaktır. O halde siz üzülmeyiniz. Enver'in bu halinde bile, bütün size tevecc\u0307üh edecek, sû-i talihleri üzerine alacak kuvvettedir. Fakat henüz gitmiyorum. Yarın doktorlar bir daha gelecekler, gidilecek günü tayîn edecekler. O halde bütün arzunuzu yerine getiririm. Fakat niçin uzun mektub yazmayacağım? Hem açarlarsa ne olur? Sizi bütün kuvvetimle sevdiğimi etrafınızdakiler du-

yarlarsa fenâ mı olur? allahaşkına güzelim; artık bu kadar hiç olmazsa bu muhabere hususunda bu kadar çekingen olmayalım. Fakat doğru bazen size, yalnız size tevdî edilecek bazı şeyi yazmak için filhakika emin bir adres vermeniz pek doğru. Öyle ise bildiriniz güzelim. Fakat muhabbetimizi arzettiğimiz gibi hiç kimseden gizlemeye lüzûm görmüyorum.

Fakat Naciye, güzel sultan, neden bu kadar çabuk bizden ayrılıyorsun. Niçin veda? Henüz gitmiyorum ve mutlak gitmezden evvel gelip, güzel elinizi öpmeye müsâadenizi isterim değil mi?

Şimdilik çiçekleri tevkîlen güzel burnunuzu öpeceklerdir.

"Enver"iniz

24 Teşrîn-isânî 329
7 Aralık 1913

Naciyeciğim,

Bugün de karanlıkta kalktım. Kuvveti kesilmiş kollarım tuvaletimi yapmak için adeta ellerimi taşımak istemiyordu. Artık etrafımda hiç bir nazar, hiçbir şey azıcık olsun teessürümü tadil edemiyor. Herkesi benimle beraber mahzûn görüyorum. Hava bile kaç günden beri artık gülmüyor, daha doğrusu güzel kızının, güneşin yüzünü göstermiyor. Bugün hiç farkında değildim. Koltuğumda, başımı omuzlarımın arasına çekmiş, döne dolaşa, Derne'ye gidip, şimdi oradan gelmiş olan bir Alman askerî gazetesini karıştırıyordum. Bir de başımı kaldırınca aninemin yaşlı hazin gözlerinin beni süzmekte olduğunu gördüm. O ana kadar sakin sessiz uyuyup duran teessürlerim depreşti, harekete geldi. Hırçınlık boğazıma, gözlerime hücûm etti. Artık ben de vücudumu takatsizlik tesiriyle kendi haline bıraktım. Yalnız ellerim bu defa yaşarmaya başlayan gözlerimi aninemin durgun, solgun nazarlarından saklayacak kadar gazeteyi yukarı kaldırabilecek bir hareket gösterdi. Zaten aninem de uzaklaşmak mecburiyetini, beni yalnız bırakmak lâzım geldiğini hissetmişti. O kapıdan uzaklaşırken kollarım düştü. Aman yarabbi! bir vakitler en büyük işlerde gülerek kudret, kuvvet gösteren beynim niye böyle duruyor, kolların niçin bu kadar kuvvetini kaybediyor, yok esasen benliğimde bir kudretsizlik var. Yoksa sevgi bu kadar azametli bir iş mi ki, onun acılarına bile karşı koyamıyorum. Böyle olması daha doğru sanıyorum. Ah! sen, sen olsaydın Naciyeciğim herşey durur, Enver'in bu kadar âciz, zebûn kalmazdı. Dudakları geriye doğru bütün güzelliği ile kıvrık, hafif bir tebessümün mevcudiyetime, rûhuma yeni bir can vermeye kâfî. Fakat ne vakit?

Biliyorum, daha asırlar kadar uzun süren bir çok günler ben bu atalete mahkûmum, beni bu halde bulundurmakla lezzet bulan bir kudret Naciyemi benden saklıyor. Eğer son bir ümid-i muvaffakiyet olmasa bütün bu teessürlere bir de yeis katılacak, işte o vakit benim için büsbütün öbür dünyaya gitmekten başka çare kalmayacaktır. Maamâfîh, kader ne kadar kuvvetli olursa olsun, pulat pençesiyle sizi benden uzaklaştırmak isterse istesin; hayır hayır, sultanımı bendesinden ayıramıyacaktır. Biz yaşıyacağız. Hem de kaderi kahrından, yesinden uzakta ağlatacak, büyük, ebedî bir saadetle yaşayacağız. Ah! Naciye, bütün bu düşüncelerimi size anlatmaya savaşırken Tahsin Ağa geldi. Sevincimi bilmezsiniz. Hani o mektebte kıraat kitablarında okunan çölde susuz kalmış, uzaktan serabı görerek su zanniyle sekremiş (sarhoşlamış) mağribi gibi ben de ağanın bulanık, durgun gözleriyle bezenmiş kahverengi çehresini görünce, gönlüme işte aradığım diye bir duygu geldi. Eğer yalnız bu yüzle kalsaydım, serap olduğunu anlayarak, orada susuzluktan ölmüş, o arap'a benzeyecektim Fakat o siyah vücudun uzattığı beyaz zarf karanlıkta görülen nur gibi bendenizi başkalaştırdı. Artık kendimde bu dalgınlığı atacak bir kudret hissediyorum. Bütün kuvvetimi topladım. Kalktım, zarfı kemâl-i hörmetle alıp oturdum.

Naciye! ne güzel yazıyorsun? Seher'in kısa cümleleri, sükutu demek ki hissiyâtının maskesi imiş. Ben de o çocuğu böyle mahzûn, müteessir görünce, şahsına mahsus bir halidir diye hüzünlenmiştim. Fakat güzelim; büyük acıları tasvir için bu etraflı şümûllü ve bu acı arasında insanı hayretle takdirlere sevkeden kelimeleri, cümleleri siz nereden buluyorsunuz? Doğrusu yazılarınızın söylediği, anlattığı işler o kadar güzel ki, insana kalbinin kanadığını gördüğü halde metânetle ona bakacak, hatta tatlı tatlı bu yarayı seyredecek kadar sükûnet veren müsekkin vazifesi görüyor.

Fakat rûhum niçin, niçin o kadar feci yazıyorsun? Birleşmemiz için o kadar acı tahayyüller neye iyi? Hem de birbirimize kavuşmak için felâketi neden arıyorsunuz. Bizi saadet birbirimize zaptedecek ve yaklaştıracak. Anlıyorum Naciyeciğim, sizi o koca konakta, etrafınızda pervane gibi dolaşan yüzlerce sadık kimseler avutamıyor.

Ya bendeniz bu küçük basık evde, çıplak odamda ne yapayım? Hamdolsun ki, Allah bu yakında bir teslimiyet hissi verdi de hissis denecek gibi acılarımın tesiri altında uyuşmuş duruyorum.

Hah! Naciyeciğim azıcık Allahtan iste. O'na dua et. Bize saadetimizi çabuk versin. Bilmezsiniz sizin güzel, saf kalbiniz Allaha teveccüh ederse, her istediğinizi vereceğine imân-ı tammım var. Biliyorum o sizi dünyada her mahlûkundan ziyâde seviyor. Fakat niye üzüyor? Onca kâinatın yıpranmış asırları bir hiç, acaba bin üzüntü saniyelerimizi duyamıyor da bu iskeleti görünün asırlarla mı bu anları örtmeye çalışıyor. Yok hâşâ. Bendeniz de ne düşünüyorum.

Ah! bilmem ki biz, ne tuhaf mahlûkuz ki, birbirimizin azab ve teessürlerini paylaşamıyoruz. Naciye Allah da erkekleri, sizlerden ziyâde acıya, eziyete dayanmak üzere yaratmıştır. O halde neden böyle herşeyi üzerine almak istiyorsun, yoksa bununla bendene tahmil ettiğin büyük teessürü duymuyor musun? Vır vır bütün üzüntü ve gamlarını Enver'ine bırak ve bir de sizi bütün melekliğinizle hafif, mütebessim, güzel, kedersiz göreyim. Ah! Naciye teessür, keder doğrusu size hiç yakışmıyor, o kara yüzlü hislerin kalbinizde alimallah yeri yoktur. Fakat niye yine hücum ediyorlar? Oh! ne iyi mektubunuzun sonunda sizi bütün azmi, celâdetiyle eski bir Türk hakanının daima hayalimde büyüttüğüm, öyle bütün dünyaya hükmeden kızı gibi görüyorum. Hayır, daha doğrusu mazide sizi temsile çalışan o sultan gelsin de şimdi sizi görüp, küçülsün, ayağınıza kapansın. Ah! bendeniz zaten öteden beri önünde secde ettiğim siz sultanımın büyüklüğünü, kudretini biliyordum. Fakat bugün görüyorum. Ne tuhaf his, bütün teessürlerimle beraber size merbutiyetimle şimdi bile neb ahtiyarım.

Güzel hakanım; yarın doktorlar bir daha muayene edip, ne vakit gidilebileceğini tayin edecekler. O vakit katti olarak arzederim.

Şimdi pek müteheyyicim; artık yine kudretsizlik hissediyorum. Sizi fazla üzmiyeyim, bırakayım, fakat benden uzaklaşmayınız, yalnız bırakmayınız. Akşama iki satırınızı olsun bekleyebilir miyim? Güzel ellerinizi öper, inşâallah akşama derim rûhum.

"Enver"iniz

25 Teşrîn-isânî 329
8 Aralık 1913

Sultancığım;

Allah bize ne vakit mukabil emellerimize nâiliyeti nasib edecek? Alimallah sizi teessürden azade kılarak güzel, müreffeh, mesut yaşatmak için ömrümün isterlerse hepsini fedâ ederim. Fakat ne garib ki, bu arzuma rağmen bugün hiç ama hiç birşey yapmaya iktidarım yok. Of! ne fena acz. Naciyeciğim; şu cereyân-ı hal karşısında pek mebhût kadım. Artık adeta vücuduma hakim değilim. Donmuş bir cisim gibi doktorlar ne verse, ona mutâvaat ediyorum. Niçin, niçin isyân edemiyorum. Tuhaf bir hâlet-i rûhiyye. Adeta onların dediğini yapmazsam öleceğim sanıyorum. Halbuki yaşamak istiyorum yaşamak. Ah! Naciye bugün hayata o kadar merbûtiyyet hissediyorum ki, çünkü bunsuz sana, güzel rûhuna, vücuduma nâiliyet imkânı yok.

Fakat dün ne yazdım, ne saçmaladım. Acaba asabî bir ihtilâle mi uğradım? Nasıl sizsiz yaşayacağımı söyledim. Of yarabbi! sizi teselli için uğraşırken, yoksa daha derin teessür yarası mı açtım? Naciye! affet beni, affet.

Rûhum; bugün dotorlar 1 hafta sorna gidebileceğimi söylediler. Fakat bugün gelen aninemiz zannederim, sizin de reyinizin inzimâmı ile gelip, sizi ziyâret etmemi söyledi. Fakat rûhum! ne olur hiç olmazsa güzel elinizi öpebilseydim. Fakat hayır, sizi meyyûs, mükedder edecek hiçbir şey yapmamaya azmettim. Eğer etmiyorsanız görüşmenin duyacağınız ayrılma acısını teşerrüfün sürûruna fedâ edemiyorsanız gelmem. Halbuki bendeniz sizi pek müteessir olursanız doğrusu bir defa daha güzel yüzünüzü görüp, takdir etmek

için bir asır sürecek acıya razıyum. Naciyeciğim! yine teessürlerim galebeye başladı. Onları kalbimden geriye sürmek için susuyorum. Müsâade buyur da, hiç olmazsa bu kağıdım güzel ellerinize yüzünü sürsün.

26 Teşrîn-isânî 329
9 Aralık 1913

Ah ! Naciye;

Bu sabah karanlıkta yalnız kalmış çocuklar gibi korka korka yatağımdan kalktım. Vücudumun her zerresi dehşetli bir kar fırtınasına tutulmuş gibi zangır zangır titriyor, dişlerim birbirine vuruyordu. Fakat az sonra artık soğuktan donmuş, hissiyâtı kaybolmuş, o vakte kadar merbût olduğu hayata uyuşarak hissizce veda eden vücuda benzedim. Rûhum; sizi üzmemek için cidden yevm-i hareketimi söylememek azminde idim. Fakat madem ki biliyorsunuz o halde hiç olmazsa teessürlerinizi yüklenerek, onları sizden uzaklara sürükleyeyim sultancığım. Ah! ne olur size yine görüşünceye kadar, hiç bir acıyı duydurmayacak iktidarda olsaydım.

Fakat Naciyeciğim, niçin hep mağmûm tasavvurlarda tasvirlerde bulunuyorsun. Ah! bugün hava da insana hüzün ve gam vermekten başka birşey yapamıyor. Güzel melek; bu pejmurde, delik deşik fikirlerimle size, sizi incitmeden yazacak iki sözü bir araya getiremiyorum. Allahım bu ne kudretsizlik? Dün akşam aninemiz uzun uzadıya bendenizi teskîne, takviyeye çalışırken, zannedersem gözlerim bunların ne kadar beyhude olduğunu ifhâm edemiyordu. Ah! Naciye hep kendimi toplamamı, bu kadar metânetsiz olmamamı ve daha neler neler tavsiye ediyor ki, halimi bilmeyenler bunu vücudumdaki maddî hastalığın arttığına hamlediyor, şifâ niyâz ediyorlar, fakat bilmiyorlar ki bu hastalık deniz tutması gibi, tedavisi bulunulan halin bertaraf olmasını mütevakkıftır. Naciyeciğim; nasıl düşünüyorsunuz ki, Enver bir iki saatlik arzusunun husûlü için sizi üzmeye, ağlatmaya cesaret edecek. Hayır rûhum, bü-

tün emellerimi, bütün arzularımı kalbime gömer giderim. Yalnız siz müteessir olmayınız. Hiç kimse kalbimin derinliklerinde yatan, acı tatlı hislerimi göremez. Belki gözümden anlar. Fakat onu da göstermemeye çalışacağım. Rûhum; niçin çiçeklerimi de istemiyorsunuz. ah! onlar da görünüz önünde sizin rûhunuzu teneffüs ediyorlar diye düşünerek, teselli bulmak istiyorum. Demek bu da sizi üzecek. O halde, bu medâr-ı teselliye de elveda demek lâzım. Oh! olsun her şeye katlanırım; fakat yalnız beni sev, unutma, mektuplarını kesme olmaz mı güzelim? Bugün Fransız ressamlarından birisi el ile resmimi gayet mâhirâne yapıp göndermiş, sağ gözü iyi benzetememiş. Fakat iyi bir his ile yapıldığı için takdîm ediyorum bilmem kabul buyurulur mu?

"Enver"iniz

26 Teşrîn-isânî 329
9Aralık 1913

Naciyeciğim,

Sizi üzmek istemem. Bu münâsebetle belki yalan söyleyeceğimi düşünebilirsiniz. Fakat bu hakikat. Validemiz ve Efendi Hz. nin sözüne dikkat duyurulmasın sözümün hakikatini anlarsınız. Ciddî söylüyorum. Buradayım, burada kalacağım güzelim. Aninemiz bugün burada da kalsam sizi göremeyeceğimi söylemekle tehdîd eder gibi oldu. Fakat olsun, herşeye katlanırım. Tek siz memnun, müsterîh olunuz rûhum.

"Enver"iniz

26 Teşrîn-isânî 329
9 Aralık 1913

Güzelim;

Artık umarım ki, yüzünüze gülecek kırmızı gülerle karanfiller size hakikati söyleyeceklerdir. Dikkat ediniz onlarda gülen yüzümün, parıldayan gözlerimin aksini göreceksiniz. Naciye! Allahımdan hiçbir vakit ümidimi kesmedimdi. İşte böyle herşeyin bitip, harekete hazırlandığım zaman kaldım. Hem de hiç gitmemek üzere, eğer hâlâ inanmıyorsanız müsâade buyurunuz da her gün gelip, bizzat temînât vereyim. Fakat doğrusu itimâdınızı bu kadar kaybedeceğimi bilmiyordum. Naciyeciğim çiçekleri soldurmamak için müsâade buyurun da sıcaktan kızarmış yanaklarınızdan öperek, bu gece sizin için güzel, rahat bir uyku temenni edeyim. Bendenizi görseniz çocuk gibi gülüyor, evde yerimde duramıyorum. Resmimi aldınız mı?

"Enver"iniz

26 Teşrîn-isânî 329
9 Aralık 1913

Naciyeciğim;

İşte size gülerek iki kelimecik: "Gitmiyorum."

Bugün Talat bey gelmişti. Ameliyatın tehîri mümkün olduğu gibi, icabederse oradan bir de operatör getirmek mümkün olacağını son olarak düşünüp karar verdiklerinden yarım saat evvel geldi, kaldım. Bunda siz sultanıma evvelce arzettiğim hususun da asıl tesiri olduğunu gizleyemem. İnşâallah cenâb-ı kibriyâ her umûrda olduğu gibi bunda da tevfîkini benden ayırmaz güzelim.

Biraz evvel aninemiz geldi. Kendilerini gülerek karşılayınca şaşırdılar. Fakat bu şaşkınlıktan o kadar memnun oldum ki güzelim, akşama çok daha uzun yazarım. Şimdilik bu iki satırla tebşîrâtımı takdim ediyorum. Artık mükâfat olarak bu akşamki çiçeklerimi kabul buyuracak mısınız? Şimdilik güzel ellerinizden öper bendenize bu saadeti bahşeden hakka hamdederim.

"Enver"iniz

28 Teşrîn-isânî 329
11 Aralık 1913

Sevgili Sultanım;

Evet sizi uzun müddet intizârda bırakan mektublarımın intizâmsızlığını arzunuz vechîle tanzîm edeyim. Pek doğru bendeniz esasen her an-ı fırsatta siz sultanımla görüşmek, konuşmak yani yazmak arzusuna galebe çalamadığımdan intizâmsızlık hasıl oluyordu. Fakat şimdi yine öyle yazacağım, fakat muntazam göndereceğim. Ta ki, hem hissiyâtım sükûnet bulsun, hem de arzunuz yerine gelsin güzelim. Naciyeciğim; sevgili nizle darılmaya ben sebeb olduğumdan cidden müteessifim. Fakat ne yapayım sizin artık dünyada kimseye itimâdınız kalmadığını düşünemiyorum ki, cenâb-ıhakktan size ilhâm rabbanisiyle hakikati anlatmasını temenni edeyim.

Ah Naciye! bendeniz de mi yazmıyorum diye dûçar-ı itâb oluyorum. Güzelim! zarar yok söyleyiniz de, hırsınız sükûnet bulsun. Siz bendenizi seviniz de herşeye katlanırım. Size herşey yakışıyor. Hani bir defa soba başında elinizi sobaya koymuş ısınıyorken kaşlarınızı çatmıştınız. Ah! bu hâl bile size ne kadar yakışmıştı. Bilmem sizin her halinizde gönlü cezb, size râm kılacak bir kuvvet bir rûh var güzelim.

Güzel Sultanım efendim! İkinci lütûfnâmeniz ne güzel, ne kuvvetbahş. Bendenizi böyle teşcî ettikçe kulunuz dünyayı altüst ederek, işi yapacak kuvvet hissediyorum.Ah! evet şimdi hayatta öteden beri böyle işler için muhtaç olduğum nokta-i istinâdı buldum. Evet! Naciyeciğim kendimde din, vatanımızın teâlîsi için herşeyi yapabilecek kaabiliyeti şimdi hissediyorum. Ah!

hemşiresinin rüyası ne güzel. Güzelim bendeniz iyiliğe matûf

olan teşebbüsleri inâyet-i bârîyle nasıl müntec-i muvaffakiyet olduğunu gördüm. Elbet allah bu işte, bahusus sizin güzel, masum kalbinizin teveccühü ile büsbütün nâil-i muvaffakiyet edecektir. Naciyeciğim, deruhte edeceğim vazîfeyi mekviin azameti için değil, vatanın selametine daha iyi hizmet edeceğim (için. A.İ.) kabul ediyorum. Bundan dolayı da hiçbir muameleme halel gelmez, hissiyâtım değişmez. Fakat size lâyık daha büyük işler yapmaya müsait bir hale geleceğim için memnunum. Doğrusu gönlüm öyle istiyor ki, siz sultanım, bendenizin size lâyık olduğumu kalben his buyurunuz. Umûm arasında bendenize gönlünüzü kazanabilmekte rekabet edecek kimse bulunmasın. Ah! Naciye vatan için çalışırım, fakat bunda size bir hisse-i meserret var ümidiyle gayretimi arttıracağım. ın kartına teşekkür ederim. Artık kendisini kıskanmıyorum, fakat şu şartla ki sizi üzmesin.

Naciyeciğim; rica ederim daha irade-i seniyyeye iktirân etmeden o meseleyi kimseye söylemeyiniz. Seher'in bilmesinde zarar yok. Zaten iş de pazar gününe kadar, hulâsa gelecek hafta içinde halledilecektir.

Çiçeklerimi böyle geri attığınıza müteessifim, fakat madem ki haftada bir arzu buyuruluyor, öyle olsun. Artık mektublarım bademâ akşam ve sabah olmak (üzere) iki posta olacaktır. Herhalde bir mâni olsa da iki sözle arz-ı malûmat edeceğim, güzelim. Güzel vücudunuzu öperek arz-ı veda etmeme müsâade buyurur musunuz? Sultancığım.

"Enver"iniz

28 Teşrîn-isânî 329
11 Aalık 1913

Güzel melek;

Dün akşam bizzat gelmeyişime pek müteessifim. Yaverim Sadık Efendi menekşelerimi takdime memurdu. Bilmem onlar hissiyâtımı tercümeye muvaffak oldular mı? Dün akşam yine uzun uzadıya bildiğiniz iş için ricaya geldiler. Bendeniz de nihayet kabul ettim. İnşâallah din ve vatanımız için hayırlı olur. Cenâb-ıhakkın inâyetine güvenerek başladığım işler nasıl ki her vakit muvaffakiyetle neticelendi ise, bunda da öyle olacağına eminim. Hemen Allah iyi kalbli çalışmaktan ayırmasın. Güzelim; hava yine mağmûm, mahzûn fakat doğrusu şimdi gitmek ihtimâli olduğu zamanlar kadar tesir etmiyor. Fikrim vücudum büyük bir yük altından kurtulmuş kadar ferah, müsterîhim. Ah! yarabbi ne büyüksün, aklımızın ermediği muhtelif tarzlarda bunu bize tasdik ettiriyorsun. Sultancığım; bugün ne yapacaksınız? Geçen aninem herşeyin konakta hazırlandığını söylüyordu. İnşâallah yakında biter.

Dün zât-ı şâhâne sertabib Hayri Beyi göndermiş! Hâlâ Almanya'ya gideceğimi zanile, birçok iltifatlarda bulunuyor. Ve avdette herşeyi hazırlanmış bulacağımı ve merak etmememi söylüyordu. Doğrusu zât-ı hümâyûnun bu dikkat ve ihtimâmları bendenizi müteessir etti. Kendilerine bol bol teşekkür ederek, arz-ı ubûdiyyet ettim. Dün gece fevkalâde sevinçten pek az uyumuş, gece yarısı kalkmıştım. Doğrusu aninem olmasaydı yalnızca 5 saat kadar karanlıkta kalacaktım. Bîçâre zayıf vücuduyla her hususta olduğu gibi bunda da bendenize yardıma yelteniyor. Bu gece daha müsterîh geçti. Fakat biran evvel sabahın olmasını bekleyemiyorum. Ta ki, böylece ruhumu nurlandıracak güzel mektubunuzu al-

maya muvaffak olayım. Ah! Naciyeciğim, bu lütûfnâmeleriniz sizi görememekten mütevellid teessürlerimi gidermek için yegâne çare. Hele size has olan ifâdeniz her zaman ruhta derin bir iz açarak, insana benliğini duyduruyor. Bendeniz bununla ne kadar müftehîr ve bahtiyârım. Evet; bu hârikulâde ruh, vücud, yani siz sultanım, bütün manâsıyla bendenizinsiniz. Bendeniz de her şeyinizim değil mi?

Oh! yine neler düşünüyorum, yine kedimi müteessir etmeye başlıyorum. Ne tuhaf gitmek ihtimâli var iken bunun acısı her teessürü bastırıyordu. Fakat şimdi bu gitmek marazı tedavi olunca, eski dertlerimin derin acılarını duymaya başladım. Fakat hiç olmazsa bu günler sizi üzmemek için susayım. Güzel ellerinizden öperim ruhum.

"Enver"iniz

29 Teşrîn-isânî 329
12 Aralık 1913

Fakat sultancığım, nasıl şey bendeniz muhabbetimi kaybetmemek için çalışacağım dedim. Fakat tuhaf bendeniz size karşı olan bütün büyük ulvî hissimle fahr ediyorum. Onu bütün acılarıyla, bütün teessürleriyle, daima artan fakat artması hissolunmayan bir ucu bucağı bulunmaz deniz kadar geniş ve derin görüyorum, duyuyorum. Naciye! güzel melek; hakikaten veda kelimesini hatırlıyorum. Ehemmiyet verip, vermeyeceğinizi anlamak için yazdımdı. Maksat hasıl olduysa ve bundan dolayı hodbinlik edip, sevindimse, darılmazsınız değil mi? Evet sizi üzdüm. Fakat bu büyük kabahatimi, bundan büyük olan ulûvv-i cenâbınız affettirir sanırım güzelim. Ah! arslancığım, bilseniz şimdi ne kadar büyük bir tahassürle "gel!" emrinize muntazırım. Görseniz şimdi ne kadar mutî, ne kadar uslu oldum. Artık cezayı mucib hiçbir halimi görmeyeceksiniz. Fakat kaş göz yapmanız size o kadar güzel yakışıyor ki, itâatten azıcık ayrılırsam, sadece bu güzelliğinizi temâşâ için olacağından şüphe buyurmayınız. Ah! sultancığım, rûhunuzu o saf ve güzel hissiyâtınızı ne güzel anlatıyorsunuz. Siz büyüksünüz. Binâenaleyh bendenizi taltîf için geçen mektubumu başka suretle tefsîr buyurursunuz. Fakat bendeniz de bilirim ki, siz sultanıma lâyık olabilmek (için.A.İ.) daha pek büyük hizmetler yapmaya muvaffakiyet lazım. Ve inşâallah da muaffak olacağım. Hele sizinle beraber bulundukça bu hususdaki ümidim büsbütün kuvvetleniyor. Cenâb-ıhakkın sizin saf ve güzel rûhunuzla kendine tevcih buyurduğunuz münâcâtı kabul edeceğine eminim.

Bugün Talat Bey, Cemal Bey, Halil Bey vs. yine gelmişlerdi.

Son kararı verdim. Ve onlar da doğruca Sadrazam Paşa'ya gittiler. Bugün yarın evvela sıram olduğundan dolayı mîralâylığa terfi edileceğim. Sonra da Balkan harbi dolayısiyle kıdemime 3 sene zammolunacak. Ve nihayet bu hafta içinde mîrlivâlıkla (tuğgnl.A.İ.) Harbiyye Nezâretine tayîn olunacağım. Cemal Bey de Bahriye Nazırı olacaktır. İşte güzelim mahrem olarak son karardan da biraz bahsediyorum. Müsâadenle güzel ellerinizden öperek, yakında sizi görmeme müsâade buyurmanızı istirhâm ederim. Doktor artık gezmeme müsâade etti.

"Enver"iniz

29 Teşrîn-isânî 329
12 Aralık 1913

Arslancığım;

Ne tuhaf his evvelce bir gün değil bir dakika, bir saniye ile geçse çalışma vaktimden kaybettim diye hayıflanırdım. Fakat doğrusu şimdi böyle hayat-ı mesûdemizin başlangıcına bizi yaklaştırır surette geceler, günler geçtikçe doğrusu pek ziyâde seviniyorum. Adeta mümkün olsa o ana kadar arada mâni olan günleri duymamak, adeta onları öldürmek için uzun bir uykuya yatacağım.

Ah! Naciyeciğim, o akşamki kart, üzerinde şöyle şirin yüzüyle, gülümseyerek bakan tombul çocuk ne kadar derin hislere yolaçtı. Naciye; böyle sevimli, masûm simâlara o kadar meclûbum ki anlatamam. Ekseriya bu sıra gördüğüm böyle güzel çocuklara gayr-ı ihtiyârî durur, hayran hayran bakarım. Ne zaaf değil mi? Ah! cenâb-ıhakk inşâallah kendi çocuklarımızı böyle sever, artık müşterek muhabbetimizin nüfuzu altında onları cidden herkesin mucib-i hayreti olacak surette yetiştiririz. Sultancığım; of! o günler bendenize o kadar uzak geliyor ki, adeta düşünüp, uzaklığı duydukça kalbim teessürden kan ağlıyor.

Ruhum; akşam mektubumu bitirir bitirmez hemen mühim bazı husûsât için misafirler geldi. Bendenizi alıkoymasınlar diye acele ile mektubu zarfladım. Halbuki cidden ilk defa olarak dalgınlıkla bu kadar tuhaf bir iş yaptım. Arkasından derhal göndermedimdi. Ne ise hiç olmazsa bu vesile ile; gece olsun güzel kartınızı alıp, iliklerime kadar yeni rûhunuzla, yeni duygunuzla mütehassis oldum. O halde bu hatamda bir hikmet-i rabbânî varmış.

Elmasım; gece ne yaptınız? Bugün ne yapacaksıız. Ah! şu arsız gönlüm her an ne halde bulunduğunuzu bilerek, sizi her yerde, her

vaziyette takib etmek, bütün mevcûdiyetinizi, rûhunuzu böylece olduğu gibi kucaklayarak, refâkat etmek istiyor. Ne olmayacak temenni değil mi? Fakat bilmem ki, niye bir günlük tam bir 24 saatlik hissiyâtınızı olsun bir defacık yazmadığınız. Ah! o bendenize ne kadar kıymetli hâtırât yaşatacaktı.

Naciyeciğim, hani bir gün konakta buluşacak, böylece resminizi alacaktım. Ah! güzelim, doğrusu şimdi mâni olacak vesile de var. Yani hava da size yardım ediyor. Yağmurlu, bulanık, bu muhit-i nesîmî doğrusu herşeye mani. Güzel. Naciyeciğim, fakat şimdiye kadar anladığıma göre bunlar sultanım için arzusunu yerine getirmekte hiçbir mâni değil. Çünkü mümkünsüz olan mülâkatlarımız hep pek büyük mânileri iktihamınız sayesinde vuku bulmadı mı? Ne ise; yine bekleyecek, sabredecek, susacağım. Elbet yine âlicenâb gönlünüz, kuvve-i mukavemetinize galebe çalar da, yakında görüşmemiz için irâde buyurursanız o vakit bu küçük, fakat kulunuz için pek büyük emel husûl bulmuş olur. Müsâadenizle şu kalbime gam saçan, bu bulanık havayı görmemek için bir lahzacık olsun yüzümü göğsünüz üzerine kapayarak, kalbinizin güzel, hafif darabânını dinlemekle yalnız sizin rûhunuzu öpeyim.

"Enver"iniz

30 Teşrîn-isânî 329-13 Aralık 1913

Naciyeciğim;

Artık bugün resmî birkaç ziyâret için çıkıyorum. Maamâfîh ilk ziyârete konağımızdan başlayacağım. Güzelim nasıl akşama gelmeme müsâade buyurulur mu? Maamâfîh müsâade buyurulmasa da doğrusu gelecek, hiç olmazsa uzaktan odalarınızın pencerelerini nazarlarımla okşayacağım. Buna mümanâat mümkün değil ya! Sultancığım; havalar böyle gittikçe hergün başka türlü tesir altında bulunuyorum. Bugün de gûyâ sevinçten daima gülmek isteyen utangaç yüzümü saklamak veya olduğu gibi göstermemek için bulanmış, puslanmış sanıyorum. Naciyeciğim! Ah! ne olur yanınızda bulunsam, böyle günde hiç dışarı çıkmasam, başımı göğsünüze dayayarak karanlıktan ürkmüş de, kendisince en sevdiği sine ile yüzünü saklayarak teskîn-i heyecân eden çocuklar gibi sizi teneffüs ile teskîn-i iştiyâk eylesem. Güzelim akşamki taaccübümü hiç anlatamam. Büyük Efendi Hazretlerini birden bire yağmurluk siyah muşambası ile odanın kapısında görünce şaşaladım. Ah! ulüvv-i-cenâb kendilerinde bu muhabbeti gördükçe doğrusu nasıl mukabele edeceğimi bilemiyorum. Onun güzel kalbi değil midir ki, bizi birbirimize yaklaştırdı, nihayet ebedî olarak bağladı. Evet kendilerinin de bundan cidden münbasıt olduklarını hissediyorum. Mukaddes arslancığım; bu akşam çiçeklerimi kabul buyuracak mısınız? Doğrusu bendenizce büyük bir meşguliyet fakat sevimli ve mukaddes iştigal olan bu demetlerimi takdim ve tanzimden men buyuruşunuz doğrusu bendenize bir boşluk hissettiriyor. Ah! birarada olsak o vakit bu boşluğu hiç duymayacağım. Şimdilik güzel gözlerinizden, ellerinizden öper, sizi bütün iştiyâk-ı rûhumla kucaklarım sultancığım.

"Enver"iniz

1 Kânûn-ievvel 329
14 Aralık 1913

Size nasıl teşekkürler edeyim arslancığım. Oh! sizin lütûfkârlığınızı hiçbir vakit inkâr edenler(den.A.İ.) değilim. Ah! bunu siz de tasdik buyurursunuz güzelim. Ah! kalbim öyle çarpıyor ki.

Naciyeciğim! hangi köşke emir buyurursunuz? Bebeğe mi? yoksa dairede(n.A.İ.) büyük hanımefendinin dairesi mi murat buyuru-luyor? Hakka bu lütfûndan dolayı ne kadar minnetdâr kaldım. Güzel ellerinizden öperim güzelim.

"Enver"iniz

1 Kânûn-ievvel 329
14 Aralık 1913

Naciyeciğim!

Şimdi muhafız Cemal Bey görüşmek istedi, telefola mutlaka gel diyor. Zannedersem arzedeceğim iş hakkındadır. Onunla görüşüp hemen geleceğim. Şimdi otomobille hareket ettim güzelim.

Doğrusu Cemal Bey pek ısrar etmeseydi, esasen hiç gitmeyecektim. Doğrusu bütün işler insanı ne eziyor.

"Enver"iniz

2 Kânûn-ievvel 329
15 Aralık 1913

Mukaddes, âlîcenâb sultanım;

Dün bahis buyurduğunuz müsâade doğrusu o kadar gayr-ı memûl idi ki, evvelâ acaba sahi mi? diye düşünceye daldımdı. Ah! arslancığım; bu lütfûnuza mukabil sizi üşüttüm değil mi? Of yarabbi! Niçin, niçin böyle ihsân ettiği her hususta, böylece ufak bir de ukde yapıyor. Naciyeciğim! ne vakit artık öyle kimsenin tehdidi olmaksızın dünkü odalarımızda biz bize istediğimiz gibi yaşayabileceğiz? Bu pek yakın olması lâzım gelen zaman o kadar uzak görünüyor ki, adeta bu düşünce ile meyûs olacağım geliyor. Eğer arasıra kuruyacağını zan ile sararıp solan bir fidana dökülen, az fakat can verecek kadar çok olan su damlaları gibi, teşerrüfünüze müsâadenizde bendenizi yaşatmış. Doğrusu bu uzak görünen ümit hemen hemen bendenizi hayata veda ettirecek.

Güzel meleğim, gece yarısından sonra yatmış, hatta uyumuştum bile, Talat Bey geldi. Dün gece İzzet Paşaya gideceklerini arzetmiştim. Gitmiş, konuşmuşlar. İzzet Paşa ordular müfettişi diye nezâretten çekilecek. Bunun üzerine o vazîfeyi bendeniz alacağım. Bu suretle kendisi hem dargın olarak atılmamış olacak, hem de maksat hasıl olacak. Binâenaleyh buna nazaran vaziyyet 8 gün içinde belli olacak. Yani kesb-i katiyyet edecektir. Esasen buna ehemmiyet vermiyorum. Fakat hakikaten size söylemek isterim. Böylece hayatımıza müteallik olan bu işte siz de olabilmek istersiniz değil mi ruhum?

Fakat melikem niçin dün resminizi almaya müsâade buyurmadınızdı? Ah! ne güzel bir hatıra olacaktı. Biliyor musunuz? Melike hitabı nereden hatırıma geldi? Bingazi'de iken bütün urban siz

sultanımı bu suretle tesmiye etmişlerdi de onun için.

Naciyeciğim! bugün hava ne kadar da güzel. Bakalım bu güzel günler inşâallah hayat-ı müstakbelemize saadet ve bahtiyârlık getirecektir.

Bugün ne yapıyorsunuz güzelim? Bakınız hatırıma birşey geldi. Müsâade buyurursanız size bugün bir hâtırâ takdim edeceğim. O da Ahmet Rasim Beyin güzle basılmış Tarih-i Osmanî'sidir. Bilmem hüsn-i kabule mazhar olacak mıdır?

Artık dünkü asabiyyet-i aşkla yine güzel yanaklarınızdan, dudaklarınızdan öper, arz-ı muhabbet ve hörmet eylerim sultancığım.

"Enver"iniz

2 Kânûn-ievvel 329
15 Aralık 1913

Naciyeciğim,

Bugün yazamadığıma o kadar müteessifim ki, tarif edemem. Bendeniz esasen himâyemde oyun verileceğini unutmuşum. Maamâfîh hemen Sadık'ı memur ettimdi. Umarım ki arzunuzu yerine getirmiştir. Akşam sorduğumda herşeyin olduğunu söylediydi. Güzelim! şimdi eve geldim, birazdan İtalya sefaretine davete gideceğim. naamâfîh yarım saatten fazla kalmamak niyetindeyim. Ah! ne olur orada geçireceğim şu yarım saati yanınızda geçirebilseydim. Rûhum; bugün İsmail Ef. 25 günde herşeyin hazırlanacağını tekrar eder gibi oldu. Fakat muhakkak öğrenip, bildirecektir. Yarın akşam gelmeme irâde buyurur musunuz? İsterseniz tamamiyle resmî olarak büyük üniformamla geleyim? Fakat pek yakın mı diyeceksiniz? Çiçeklerimi bizzat takdime müsâade buyurursunuz değil mi? Daha ziyâde yazarsam yine serzenişe beyân-ı teessüre başlayacağımdan korkuyorum. Yalnız güzel yüzünüzü öper, arz-ı muhabbet ederim güzelim.

"Enver"iniz

(Tarih geldi, fakat istediğim gibi takdime lâyık bir eser değil. Maamâfîh, bu fazla intizârda bırakmamak için takdîm ediyorum rûhum.)

2 Kânûn-ievvel 329
15 Aralık 1913

Mukaddes sultanım,

Bugün kalbim titreyerek heyecânla beklediğim inâyetnâmenizi hele getirdiler. Bu güzel koyu mavi zarfı görünce, bu sefer sevinçten heyecânım arttı. Aldım, öptüm, okumaya koyuldum.

Oh Naciyeciğim! bendenizi binbaşı olduğum zaman kabul buyurduğunuzu hiç unutmam. Ve esasen ulüvv-i cenâbınız bendeniz daha büyük mertebeye nâil olmasam da nazarınızda hiç değişmeyeceğimi anlatmaya kâfîdir. Marûzâtım mahaza müşterek yaşayışımızın taalluku dolayısıyladır. Naciyeciğim! iftirâkımızı tasviriniz teessürümü arttırdı. Fakat niçin bendeniz hâlâ o zamanki saadeti yaşamaya çabalıyor, o tebessümle hafif gerilen güzel dudaklarınızın bahşettiği hayatı yaşıyorum farzetmekteyim? Niçin Naciyeciğim? Bu kadar müteessir görüyorsun? Evet ayrılmak teessürü pek büyük. Fakat bu arasıra olan mülâkatlarmızın da güzelliği bunların ilka ettiği meserretler de inkâr olunamaz ya!

Naciyeciğim! sizi üşüttüğüme o kadar korkuyordum ki, tasavvur buyuramazsınız. Hamdolsun lütûfnâmeniz ve validenin gönderdği haber doğrusu korkumu giderdi. Rûhum, bendeniz iyi olmakla beraber bugün pek az rahatsızım. Bu münâsebetle ihtiyâtlı davranmak, üzere evden hiç çikmadım. İnşâallah yarın iyileşirim.

Ah! akşam kaç defa arîza takdimini düşündüm. Ve buna pek de muhtaçtım. Fakat belki de artık görüştük, buna lüzûmsuz diye memnun olmazsınız diye kendimi bu güzel arzumun husûlünden alakoydum. Fakat şimdi bunda ne kadar yanıldığımı anlıyorum. Validemize cidden tahriren arz-ı teşekkürü unuttumdu. Hemen ya-

zacağım. Hem de belki ilerisi için iyi olur değil mi arslancığım?

Naciyeciğim! emin olunuz ki, kendisi için çalışıyorum. Fakat arzu vechile rütbeli, bol paralıyı bulmak da doğrusu biraz güçlük var. Maamâfîh bunu da atlatmak güç olmayacaktır. Yalnız azıcık sabır lâzım. Yok son arzettiğim efendiye razı olurlarsa, hemen işin halli mümkün ve kendisinin maaşını şimdiden 1000 kuruşa çıkartmak imkânını buluyorum. Bu işi tensîb buyurduğunuz gibi idare edeceğim. Sorarlarsa öyle söyleyeceğim güzelim. Tarihi henüz getirmediler. Getirince derhal takdim edeceğim. Güzel sultanım efendim. Güzel ellerinizi öpmeme müsâade buyururlar mı?

"Enver"iniz

3 Kânûn-ievvel 329
16 Aralık 1913

Sultancığım,

Bugün yine gök geceki ağlayışına devam ediyor. Esmer yüzüyle gözüküyor. Tuhaf bir sıkıntı kalbimi kaplamaya, bendeniz de onu savmaya uğraşıyorum. Soğuk, pencerelere çarparak kırılan rüzgârlar adeta vücuduma temasla tüylerimi ürpertiyor. Ah! Naciyeciğim! bugün sizin âğuş-i merhametinizde gömülüp, azıcık olsun ısınmaya, böylece rûhumu, benliğimi korumaya ne kadar muhtacım.

Yarab! bu iftirâk kalbimi bilmem neden öyle her gün başka bir türlü sıkıp, kavuruyor. Ah! Naciyeciğim, daha ne vakte kadar bu hâl devam edecek. Buna o kadar sıkılıyorum ki, hele hava böyle gamlı, hüzünlü oldukça asabım o kadar hassas oluyor ki, kalbimin en rakîk, en uyuşmuş bir hissi bile derhal bütün vücuduma, mevcudiyetime olanca kederiyle dağılıyor, beni eziyor, ağlatıyor. Ah! arslancığım, acaba allah bize niçin bu kadar elem veriyor? Bazen düşüncem öyle fikirler icad ediyor ki, adeta ne yapacağımı şaşırıyor, ümitsiz bir halde kendimi olduğu gibi bırakıp, teessüratımın içinde mevcudiyetimi boğmak istiyorum; fakat ah! burada da siz yetişiyor vazîfemi ihtar buyuruyorsunuz. Evet! ne hakla böyle düşünüyor, ne hakla benliğimi istediğim gibi tasarrufa çalışıyorum. Evet! ruhum hayatımı size borçlu olunca, artık mevcudiyetime siz mütasarrıf bulunuyor musunuz? işte o kadar bendeniz artık tamamiyle siz sultanıma teslîm-i nefs edinceye kadar yaşamaya mecburum. Ondan sonra da yanınızda, elinizde bulunacak, bendenizi yaşatmak size ait kalacaktır.

Fakat yine ne söylüyorum? Niçin böyle teessürâtıma kapılıyorum. Bununla sizi de müteessir etmekten başka ne çıkar? Fakat hayır rûhum bunu düşününce herşey yoluna giriyor. İşte şimdi kendimi topladım. Hiçbir şey duymuyorum. Yalnız hayâliniz, ve size olan aşkımla sizi duyuyor, yaşıyorum. Naciyeciğim, bugün de evdeyim. Bugün size çiçek göndermeme müsâade buyuracak mısınız? Fakat tek bir gül olmaz mı güzelim? O halde hiç olmazsa bu suretle her gün şu zayıf kokulu çiçek size bendenizden, mektublarımdan daha canlı selamlar, ihtirâmlar, bûseler getirir. Şimdilik güzel yanaklarınızdan öper, size bütün geçmiş fakat elân hayalimde pek canlı bulunan mülâkatlarımızı hatırlatırım. Sultancığım efendim.

"Enver"iniz

4 Kânûn-ievvel 329
17 Aralık 1913

Naciyeciğim,

Bugün saat 9 da ameliyat olacağım, çünkü ağrılarım başladı. Gözlerinden öperim, benim için dua et. Müteessir olma.İstersen biraz açıldığım zaman gelirsin olmaz mı? Alman Hastahanesindeyim.

"Enver"in

4 Kânûn-ievvel 329
17 Aralık 1913

Güzel Sultanım,

Çıkmak üzereyken inâyetnâmenizi aldım. Kulunuzu dün her arzunuza rağmen müstağrak-ı iltifat buyurduğunuzdan kabarmış olan göğsüm nihayetsiz sevinçle doldu. Rûhum; orada yazdığım satırlar, söylediğim sözler sizi görememek korkusunu ilkaâtımdan başka birşey değildi. yoksa artık zannımca birbirimizi ne kadar sevdiğimizi tamamiyle anladım. Nasıl ki siz de yine muhabbet şevkiyle geçenlerde bendenize hakikaten şaşılacak derecede acı mektublar yazmıştınız. Fakat niçin yine bedbahtlıktan bahis buyuruyorsunuz ruhum? Bilmem ki bahtiyâr olmak için daha ne lâzım? Evet bahtiyârlığımız tam değil; fakat onun da tekemmülü yakın değil mi? Hem de siz de kusur arıyorsunuz. Çok yorulursunuz. Olmasın yalnız cidden dünkü haliniz bedenizi çok düşündürdü. Siz hiç düşünmüyorsunuz ki, dün güzelliğinizin bütün çıplaklığıyla bulunuyordunuz. Halbuki sizi bu halde görmek, takdîs etmek bence en büyük bir emeldir. Nitekim bu da oldu. Eğer güzelliğinizi güzel şık elbiselerle hâil zannediyorsanız aldanıyorsunuz, doğrusu dün sizi her vakitkinden daha güzel, daha sevimli gördüm derken hakikati anlatmış olurum. Artık daha ziyâde söylemeyerek güzel yanaklarınızdan, dudaklarınızdan öper, arz-ı muhabbet ederim arslancığım.

"Enver"iniz

4 Kânûn-ievvel 329
17 Aralık 1913

Sultancığım!

Güzel inâyetnâmenize nasıl teşekür edeceğimi bilemem. Ah! siz cidden ne âlî kalbe mâliksiniz. Rahatsızlığım hamdolsun geçti. Hiçbir şeyim yok. Soğuktan değildi. Öyle hafif bir başağrısı. Görüyorsunuz ya! evvelce uzun uzun sancılara ehemmiyet vermeyen bendeniz şimdi rahata alışınca, böyle azıcıktan müteessir oluyorum. Güzelim. Fakat herşeyden ziyâde sizi böyle uyutmayacak derecede rahatsız ettiğime müteessifim. Bakınız bugün de hiçbir yere çıkmadım. Doğrusu havanın fenalığı gözümü de korkutuyor. Fakat ne yapayım? İşimi başlarsam herşeyi iktihâm lâzım gelecek. Ah! bir kerre bir arada bulunsak o vakit eminim ki, şimdi bizi böyle üzen, müteessir eden yarım ağrıların hepsi bertaraf olacaktır. Yaramaz ve pek ziyâde sevdiğiniz hanım kız için bendenizin elimden geleni yapacağıma zannımca kanisiniz. İnşâallah kendilerini mesut edecek bir refîk bulmaya muvaffak oluruz güzelim. Naci Paşa'yı pek tanımıyorum. Maamâfîh hayırlı değilmiş ki, allah kısmet etmemiş güzelim. Naciyeciğim bütün düşüncem şimdi hep bu noktadadır. Bu akşam size bir sürpriz yapmak istedim. Yaverim bütün Beyoğlu mücevherci mağazalarını gezdiği halde bendenizdeki lavantalığın eşini bulamamış. Pek müteessif oldum. Acaba nerede bulabileceğimi bendenize bildirir misiniz? Güzelim. Bu akşam da hissiyâtım öyle saralar geçiriyor ki, anlatamam. Bütün düşüncem birdenbire duruyor. Adeta hiç uğramadığım bir hâl geliyor, kararsız kalbim teessürle dolu dolaşıyorum. Ne olur, işte böyle bir halde elinizi tutarak, rûhunuzdan kuvvet bulmak mümkün olaydı. Arslancığım! hiç

olmazsa yanınızda kalbinizi dökecek, böyle biraz teselli bulacak bir refîkiniz var. Ya bendeniz? Mediha da gideli artık kimseye birşey söyleyemiyor, yukarıda arzettiğim gibi mahzûnâne dolaşmaktan başka birşey yapamıyorum. Yarabbi ne olurdu? Bu halime artık bir nihayet versen de, memlekete karşı olar vezâifime de yeni kuvvet, yeni rûhla sarılsam. Bu kuvvet, bu rûhu ancak siz sultanım verebileceksiniz.

Ah Sultancığım! güllerimin böyle mutena yerlerde yatışı, susuşu, canlanışı doğrusu bendenizi kıskandırdı. Ne olur? bendeniz de onlar(ın.A.İ.) yaşadığı saatlerin bir dakikasını göğsünüz üzerinde kalbinizi dinleyerek yaşasam. Güzel Naciyeciğim! bu temenniyâtımı dizerken doğrusu sizi sıkacağıma o kadar korkuyorum ki, daha ziyâde yazmaya cesaret edemiyorum. Ah, âlî kalbli meleğim, bu korkuyla yazdıklarımı elbette af buyurursunuz değil mi?

"Enver"iniz

8 Kânûn-ievvel 329
21 Aralık 1913

Sultancığım,

Umarım ki, artık bendenizi ittihâm edecek bir sebeb bulamayacaksınız. Ameliyat olacağımı bütün kalbimin ısrarına rağmen yalnız siz sultanıma bildirdim. Naciyeciğim! Fakat artık hiçbir şey kalmadı. Hamdolsun pek iyi. Bu suretle devam eden iyiliğe göre Cemil Paşa 6 gün sonra hastahaneden çıkabileceğimi söyledi. Her gören hâlimden memnun. Buradaki güzel şivesterler bile bendeniz gibi sakin ve çabuk iyi olur hastaya henüz tesadüf etmediklerini söylüyorlar. Küçük Ef. Hz. nin gördüğü gibi, daima bendenize bakan kadın pek iyidir. Pek dikkatle bakıyor. Fakat gerek bunlar, gerek etibba herşeyi tedavi ettik sanıyorlarsa da kalbimi hiç düşünmüyorlar. Dün tuhaf bir his ile hiç olmazsa Efendi Hz.ni görmeyi pek arzuladım. Kendileriyle sizden bahsedebilmek imkânını buldum. Naciyeciğim, bugün hava güzel. Gönlüm bütün teesürâtına rağmen gülmek istiyor. Ah! bugün bedeniz de konağa yine gelebilseydim. Fakat artık herşeyin husûlüne rağmen birleşmemize yeni bir mâni addedilen şu ikinci ameliyenin bitişine de sevindim. Artık bütün kalbim hiç şüphe duymadan yevm-i izdivâcımıza doğru uçan bin türlü hissiyâtla doludur. Ah! güzelim, biraz da sizden şikâyet edeyim ne olur? İki satırla ne olur hatırladığını anlatsaydınız? Eğer yazı okumanın tesir edeceğini düşünüyorsanız o da başka. Fakat küçük Ef. Hz.i olsun, yazmaktan çekinmedilerdi. Fakat bu satır-larla serzenişi hiç gönlüm istemiyor. Bununla beraber acılarımı size duyurmaktan kendimi alamıyorum. Bugün de arzunuz hilâfına takdim ettiğim güllere yine darılacak mısınız?

Artık susuyorum. Fakat her gün kısa olan mektublarımın tasdiâtından yine kurtulamayacaksınız. Güzelim, aninemize de ihtirâmât-ı mahsûsamı söyler misin?

"Enver"iniz

9 (5?) Kânûn-ievvel 329
22 Aralık 1913

Güzel Naciyeciğim,

Kısa fakat bu doymak bilmeyen hayatımı azıcık olsun teskîne yarayan sevimli lütûfnâmenize teşekkür için bilmem şu kısa sözler yeter mi? Herhalde artık evvelce uzaktan bulanık ufukta görmekte olan saadetimiz parlayarak kendi ni gösteriyor. İnşâallah.

güzel vücudunuzla temasla muattar hava ile dolu konağımız ikimizin seviç gülmelerinin aksiyle dolacak, çınlayacaktır. Sultancığım! sizi fazla bir cürete sevketmeyeceğimi bilsem, doğrusu açıkça sizi çok, pek çok, nihâyetsiz göreceğim geldiğini daha başta yazacaktım. Fakat olsun. Çıkınca artık kim ne derse desin gelip, kollar (m.A.İ.) arasına atılacak, artık tam âfiyyette olan rûh ve vücudumla sizde aradığım melce-i saadete kavuşacağım. Tabii buna hayır buyurmazsınız değil mi? Düşününüz ki, mîralây olduğum zaman için görüp, arz-ı teşekkür etmeme müsâade zaten menût idi. Şimdi ona bir de kesb-i âfiyyet etmem münzamm oluyor.

Menekşeye teşekkür ederim güzelim. Zaten unutamayacağım o güneşli günün 4 saatlik hatırasını bütün güzelliği ile canlandırdı. Artık müsâade buyurursanız güzel yanaklarınızdan öpeyim de daha ziyâde üzmeyeyim rûhum.

"Enver"iniz

10 Kânûn-ievvel 329
23 Aralık 1913

Sultancığım,

Yatağıma boylu boyunca uzanmış, başımı yetim çocuklar gibi az sola eğerek, boynum bükük Boğaziçine bakıyordum. Dalgın nazarlarım bu güzel Büyükdere'nin gök sulara kanarına yığılmış bir sürü evin aralıklarında, içinde, siz sultanımı hıfzeden o eski fevkiyye dairesini arıyorum. Kiremitleri olsun uzaktan görmeye kani olmaya başlayan iştiyâkıma bu bile çok görülmüyordu. Hele hamdolsun, Tahsin Ağa sağdan geldi. Hızır gibi imdâdıma yetişti. Eğer az daha gecikseydi, gözlerimin yaşarmaya başlamasından, parlayan güneşe rağmen bulanmaya yüz tutan hava hüznümü artırarak, bütün ağlatacaktı. Tahsin Ağa'nın boş olmadığına emindim. Hemen elimi uzattım. Keremnâmenizi aldım.

Demek beni hiç bir daha gitmemek üzere istiyorsunuz? Fakat lâtîfe değil, bilirsiniz ya, kulunuz cidden bir defa aklıma koyduğum birşeyde sona kadar çabalarım. Sonra gelir de gitmem diye ısrar edersem, tecziyeye kalkışmayınız olmaz mı güzelim? Bu ebedî visâlin vaadi bile ne lâtîf! Naciyeciğim! artık şu kara günlerimizin saadetimiz güneşiyle ebedî parlayacağı zamanların yakınlığına bendeniz de imân etmeye başladım. Biraz da sihhatimden bahsedeyim:

Yarın ilk sargıyı çıkarıp, iplikleri kesecekler. Ehemmiyetsiz bir iş. Bu olunca artık tam iyi oldum demek. Bundan sonra azamî daha bir hafta alakoyacaklarını söylediler. Bu çarşamba değil, fakat gelecek çarşamba vücudum yeniden tehlikesizce herşeye karşı koyacak bir halde hastahaneyi terkedeceğimi yalansız diyorlar. İnşâallah.

Müsâadenizle güzel göz ve ellerinizden öper, kucaklarım rûhum.

"Enver"iniz

10 Kânûn-ievvel 329
23 Aralık 1913

Naciyeciğim!

Tam 4 saattir sizi bekledim. Gidiyorum. Güllerim donuk, soluk renkleriyle hissiyâtımı size tercüme edeceklerdir. Ah! hıyanet ne olur yarım saatçik olsun teşrîf buyursaydınız. Ne ise umarım ki yakında bunu telâfîye müsâade buyurursunuz. Bugün Sultan Mehmet (Reşat) de mutlaka ayın nihâyetinde herşeyin hazırlanmasını emretti. Bütün kararımız da böyledir. Artık cenâb-ı hakktan başka bir mâni çıkarmamasını temenni edelim. Müsâadenizle güzel gözlerinizden öper, sizi kucaklarım rûhum.

"Enver"iniz

11 Kânûn-ievvel 329
24 Aralık 1913

Güzel Naciyeciğim!

Tuhaf şey Hayrettin Aga da tahassürümün derecesini anlamamakta musirr. Bugün bütün gün İstanbul'da dolaştıktan sonra inâyetnâmenizi şimdi getirdi. Bendeniz ise, esasen sizi daha evvelden bir vasıtam olmadığıdan kalemi elime almamakta idim. Ah! Sultancığım, eğer bugün de yazmasaydınız cidden artık neye hamledeceğimi bilemiyordum. Olsun böyle üzmenizde de başka bir haz, bir lezzet duyuyorum. Fakat rica ederim bunda da bir haz duyuyormuş diye daha ziyâde üzmeye heves buyurmayınız. Bununla beraber hiç unutmayınız ki, hastahaneden ilk çıktığım gece gelip sizi kollarım arasında, canınızı acıtacak surette sıkarken, güzel dudaklarınızı ısırarak intikâm alacağım. Siz de böylece acı neymiş anlarsınız. Olmaz mı rûhum!

Hastahanede 4 gündenberi Almanların bayramı var. Artık almanca ilâhîler okunuyor. Adetlerince çam dallarına kandiller asarak yakıyorlar. Artık buradaki şvesterleri görmeyiniz güzelim. Ağızları seviçten kulaklarına varıyor. Bîçâreler o kadar tuhaf ki, bendenize bakan altmışlık kızcağız, ufak bir çocuk gibi kendisine bayramları münâsebetiyle verdiğim çikolata kutusunu kucaklayıp, oynuyor. Naciyeciğim! sahi eğer pazartesi günü çıkarsam, akşama gelmeme müsâade buyuracak mısınız? Pekiyi, değil mi güzelim? Hiç bu lütfûnuza intizâren güzel ellerinizden öper, susarım Naciyeciğim.

"Enver"iniz

Aninemizin rahatsızlıklarına pek teessüf ettim. Lütfen aslını bildirir misiniz?

14 Kânûn-ievvel 329
27 Aralık 1913

Sultancığım!

Bu koyu donuk mavi kağıt üzerinde koyu kırmızı bugün gönlüme o kadar parlak, güzel tesir ediyor ki arzedemem. Tam evvelki mektubumu yazmış, pencere başında düşünüyordum., Tahsin Ağa girdi, lütûfnâmenizi verdi, benimkini aldı ve Efendi Hz.nin teşrîfini haber verdi. Artık biran evvelki teessürüm derhal sürûra döndü. Demek allah bendenizi seviyormuş ki, gönlümün daha ziyâde üzülmesine meydan vermedi. Naciyeciğim, inâyetnâmeniz baştan aşağıya kulunuzun ittihâmnâmesi olduğu halde yine öyle sevinişime şaşırıyorum. Ah! güzel yazılarınızı görmek acı bile olsa en büyük serzenişlerinize katlanmak için kâfî. Sizden gelsin de ne olursa bendenizce kıymetdâr. Kalbimi parça parça etmek, kanatmak isteseniz sadece arzunuzun yerine gelmesini görmek için bunu da güle güle güle kabul edeceğim. Ah! güzelim ne tuhaf şey duygularımız karşı karşıya gelince, ikimizin de bu hayat bâzîçesi olarak ne ıstırablar çekmekte olduğumuzu görüyorum. Naciyeciğim, büyük fasıla ile olsun kabul buyuracağınızı imâ buyuruşunuza da teşekkür. Hele bir kerre çıkınca herhalde o kadar uzatmaya sizin de kalbinizin tahammül edemeyeceğini biliyorum. O halde inşâallah hayırlısı ile hele şu hastahaneden bir kurtulayım. Bugün de Orhan Bey pazartesine çıkabileceğimi söylüyordu. Fakat niçin daha ziyâde kalmamı arzu buyurdunuz? Eğer tehlike olsa bendeniz çıkmak ister miyim? Yok başka bir düşünceniz var ise onu da söyleyiniz. Herhalde arzettiğim gibi fenâ da olsa arzunuza tebaiyyeti isterim güzelim.

Bu suretle soğuk kanlılıkla beyân-ı mütâlaa edişime taaccüb edersiniz değil mi sultancığım? Fakat ben böyle yazarken kalbimin nelere tutulduğunu söylemek istemem. Ta ki böylece siz de müteessir olmayasınız. Korkmayınız güzelim, bendeniz kendime ait olmadığı zamanlar pek örselediğim hayatımı, şimdi size ait olması dolaşısiyle hakiki ve kıymetli bir emanet gibi hafzediyorum. Artık bu hususta daha ziyâde yazmayacağım. Bugün hava ne güzel. Keşke biraz gezip eylenseniz; fakat kulunuzu da unutmayınız olmaz mı rûhum? Efendi Hazretleri size bütün bûselerimi, aşkımı içine doldurmaya savaştığım şu satırlarımı getirip verirken, bendenizi de önünüzde kendini affettirmek katlanmaya âmâde tasavvur buyurunuz elmasım.

"Enver"iniz

14 Kânûn-ievvel 329
27 Aralık 1913

Naciyeciğim!

Dünkü karlı, yağmurlu hava bendenizi de unutturacak kadar size dehşet mi verdi? Ah! sultancğım! dün aksine hiç kimsede hastahanede bulunmuyordu. Yaverim bile yoktu. Bu müşkilât arasında uzun uzadıya bendenizi, yalnız azıcık müteselli edecek agalardan birinin vürûduna muntazır kaldım. Fakat hep beyhûde çıktı. Gayr-ı ihtiyârî belki şimdi gelir diye gece 10'a kadar uyuyamadım, yani lambayı söndürmüştüm. Ondan sonra da pek müteessir olarak birçok zaman yatağımda döndüm. Ne ise! artık bugün ne olur ise olsun birkaç sözle tasdîe koyuldum. Belki bu suretle nâil-i lütfûnuz olurum rûhum. Bugün artık odamda geziyorum. Hamdolsun sihhatim de pek iyidir. İnşâallah pazartesine çıkarım. Şimdi şu satırları size pencerenin önünde yazıyorum. Güneşin bütün şaşaası ve havanın açıklığına rağmen dumanlı gözlerim yine şu güzel Boğazı dumanlı görüyor. Artık yalnız inşâallah yakında bütün bu gözyaşlarımın menbaı olan elemler kurur da, o vakit bunların yerine ferah ve saadet kaim olur. Müsâadenizle sizi kucaklar, güzel yanaklarınızdan öperim rûhum, efendim.

"Enver"iniz

15 Kânûn-ievvel 329
28 Aralık 1913

Güzelim,

Hava bugün ne kadar güzel. Fakat bundan daha ziyâde hoşunuza gidecek birşey var. O da bugün elbisemi giyip, hastahane içinde dolaştığımdır. Ah Naciyeciğim, bu ziyâretçiler o kadar canımı sıkıyor ki, birçoklarını görmediğim halde buraya kadar mektubumu 8 defa kesmeye mecbur ettiler. Hayrettin Ağa geldi. Güzel lütûfnâmenizi verdi. Ah! bugünkü sevincime böylece bir ilâve yaptı. Sultancığım! doğrusu hastahanede böyle kısa olsun yatmak pek ziyâde canımı sıktı. Üzecek kalb arıyorum. Belki bu hisle geçen mektubumda lütûfnâmenizi sû-i tevile çalıştım. Fakat tabîi bunun neden neşet ettiğini tasavvur buyurdunuz sanırım. Gelmeme müsâade buyuruluyor, fakat geç olsun buyuruluyor.Bilmem nasıl his? Güzelim ben bugün, yarın burada pekiyi olarak bulunduğum halde, artık daha iki gün temdide ne hacet? Fakat madem ki istiyorsunuz o halde gelip de tasdî etmem. Yalnız zât-ı şâhâneye gidip, arz-ı teşekkür edeceğim, işte bu kadar rûhum. Artık umarım ki, müsterîh olursunuz. Fakat cidden huzurunuzda bulunmakla yorulacağımı tasavvur buyuruyorsanız pekiyi. Bilakis bendeniz yeni hayat bulacağımı tasavvurla seviniyordum. Naciyeciğim, yek diğerimiz hakkındaki tasavvuratımızı söyleyiniz. Derhal icraya hazırım. Ne olursa olsun evvelce de arzettiğim gibi bütün emelim sizin mesut ve bahtiyâr olmanızdır. İşte rûhum, bu suretle hayatıma, bütün emellerime, düşüncelerime hükmedebilirsiniz. Yalnız menfaat-i vatanı bozmamak şartıyla.

Naciyeciğim! fakat yine yukardaki vaadime muhalîf olarak arz

ediyorum. Yarın çıkarsam mutlak geleceğim. Çünkü sizi görmemek değilse bile herhalde uzaktan olsun ihtirâmâtımı takdim etmek isterim. Hem de yarınki güllerim, çiçeklerimi bizzat takdim etsem ne olur? Hani ya vaad buyurmuştunuz mîrâlaylığımdan müsâade buyuracaktınız. Halbuki bendeniz 10 gündenberi mîrâlayım. Bu halde yarın akşam çok rahatsız etmem. Binâenaleyh, o mühim bize ait hususu konuşuruz. İki gün sonra da terfi-i rütbemden dolayı arz-ı teşekküre gelirim olmaz mı güzelim? Müsâadenizle sizi bütün aşkımla kucaklar, öperim.

"Enver"iniz

16 Kânûn-ievvel 329
29 Aralık 1913

Sultancığım!

Şimdi şevketmeâb efendimize uğrayarak eve geldim. Gönlüm doğruca gelip sizi kucaklayarak kalbimdeki hörmet ve muhabbeti arzetmek idi. Fakat bugünkü emirnâmenizi getiren Hayreddin Efendi bırakmış gitmiş. Fakat mukaddes meleğim! son günde canınızı sıkacak surette maruzatta bulunuşum doğrusu mucib-i teessürüm oldu. Nasıl oldu da öyle gönlünüzü kıracak söz yazdım. Hem de hissiyâtıma göre dün cidden huzurunuza çıkmakta arsızcasına ısrar ettim. Binâenaleyh hemen şu bir iki satırla istîfâ-yi kusûr ediyorum. Yok cidden huzurunuza iki gün sonra çıkmamı tercih buyuruyorsanız öyle olsun. Bundan dolayı hiç bir teessür hissetmiyeceğimi temin ederim. Yeter ki her husus arzu-yı âlîniz dahilinde olsun. Maamâfîh yine selâmlığa gelir, çiçeklerimi takdim eder, ve alelusûl âfîyetinizi istibşâr ile dönerim. Yok eyer kabul buyurmayı tercih ederseniz, o halde alafranga 4 buçukta geleyim. Yahut başka bir zamanı emir buyurursunuz. Hastahaneden eşyam gelmediğinden kalemim de orada. Böyle kurşun kalemle yazışımı mazur görürsünüz olmaz mı rûhum? Ah! yarabbi hamdolsun artık tam bir vücutla size şu arîzamı takdim edebileceğimden fevkalhadd bahtiyârım. Hemen cenâb-ıhakk siz sultanımı âfîyyette daim etsin ve ilelebet mesut ve bahtiyâr eylesin. Güzel ellerinizden öperim rûhum.

"Enver"iniz

17 Kânûn-ievvel 329
30 Aralık 1913

Sultancığım,

3 saatlik mükâlemeden şimdi geldim. Bugün Talat ve Halil Beylerle İzzet Paşa'ya verilecek şekil hakkında uzun uzadıya konuştuk. Bir kanûn-i muvakkat yaptık. Artık yarın bu Harbiyye Nezâreti meselesi bitecek. Doğrusu artık ne olacaksa olsa da, işe başlasam. Bunu böyle çabuk arzedişim, yarın bu husus biterse, yarın akşam mîrlivâ üniformamla gelip, arz-ı hörmet etmeme müsâade buyurulacak mı diye sormaya yol bulmak içindi. Malûm-i âlîniz vaad-i ismetpenâhileri bu yoldadır. Fakat yalnız dün akşamki tasdiatım müsâadenize biraz şüphe getirir gibi oldu da tekrar istirhâm ediyorum. Evet müsâade buyuracaksınız değil mi sultanım.

Hele 15 gün sonra kendi dairemizde bulunacağını düşündükçe cidden fevkalhadd seviniyorum. Yarın hava iyi olursa ve meşguliyetiniz yoksa, ne olur Nişantaşı'na teşrîf buyursanız. Fotoğrafımı getirir, resminizi alırdım. Fakat kaputlu bir resminizde de israr edeceğimi arzedeyim. Naciyeciğim! cidden dün akşam sizi rahatsız ettim değil mi? Ah! rûhum artık mebde-i saadetimiz yaklaşınca neler düşünüyor, nasıl seviniyorum bilseniz. Hani dün akşam gülerek hala olacağınızı söylüyor, seviniyordunuz. Ya anine olma ihtimâlini düşünmediniz mi? Cenâb-ı hakk sizin gibi güzel çocuklar verdiği zaman ne kadar sevineceğiz değil mi? Onları bütün ihtimâmla büyütecek, cidden memlekete, saltanata büyük fedâkârlar yetiştireceğiz. Rûhum! şu görüşmediğimiz zamanları yaşamasam da vaktin bu ağır cereyânını birden atlatsam. Fakat olsun artık her saadeti gözle görüyor, takarrübünü hissediyorum. Sultancığım! artık hayat,

yaşayış bundan sonra başlayacak. Ve inşâallah beraber pek çok yaşar, ailemizin, vatanımızın birçok saadet günlerini görürüz. Güzelim, artık allah bize yardım ediyor. Herhalde o da bize lüzûmundan fazla çektirdiğine kanidir. İnşâallah bundan böyle hiç bir acı görmeyiz. Size bu gece bütün hissiyatımı, asabî coşkunluklarıyla beraber gönderiyorum. Onu ateşîn dudaklarınız ancak teskîn edebilecektir.

"Enver"iniz

17 Kânûn-ievvel 329
30 Aralık 1913

Mukaddes melek,

Bugün bile kulunuz gibi gülüyor. Ah! geceki inâyetinizi ebediyyen unutamayacağım. Yaramaz bendenize bütün kusurlarına rağmen müstagrak kıldığınız nüvazişlere doğrusu nasıl arz-ı minnetdâri edeceğimi bilemiyorum. Güzel sultancığım, eve vücudum avdet ederken, bütün rûhum, kalbim sizinle kaldı. Ne olur bu uzun iştiyâka artık nihayet verilse. Bu sabah birçok misafir yığınının tasdii arasında selamınızı tebşîr ettikleri zaman pek sevindim. Ah! hele hiç rahatsız olmadığınızı söylemeleri doğrusu sevincimi arttırdı.

Güzelim! ne olur bu güzel günlerden de istifâde edebilsem. Fakat bugün İsmail efendiye katti olarak herşeyin 10 güne kadar bitmesini söyledim. Ve hiç bir mâni olmadığını tebşîr etti. O halde tasavvurunuz gibi ilkbahara kalmayacak demek. Akşam o tabii tavrınızlan ne güzel de kalbimi heyecâna getirmeye muvaffak oluyordunuz. Gece de arzettiğim gibi bir kere konağımızda bulununca, o vakit doğrusu bendeniz de azıcık sizi üzeceğim. O vakit pek yaramaz olacağım ve kollarımı karşınızda kavuşturarak cezamı bekleyeceğim. Arslancığım, bugün ne yapıyorsunuz? Aninem validemizin rahatsızlığının ehemmiyetsizliğini söyledi. İyi olsalardı Nişantaşı'na teşrîfinizi rica edecektim. Ne ise güzelim, odada otururak, misafirlerin daha ziyâde nazar-ı dikkatini celbetmemek için susacağım. Fakat müsâadenizle gece hayatımı yenileyen rûhu, teneffüs ettiğim ağzınıza kalbimin ateşiyle kuruyan dudaklarımı koyayım.

"Enver"iniz

Aynelmansur'dan
22 Kânûn–ievvel 327 (4 Ocak 1912)

Rûhum, sultanım!

Tabii gazeteler son vukubulan Derne civarında 14 Kânûnî-evvel 327 muharebesini yazdılar. Cenâb-ıhakk her muharebedeki muvaffakiyetimizi diğerinden büyük olarak veriyor. Bu muharebede İtalyanlardan 2 binbaşı 2 yüzbaşı birçok mülazım ve zâbit telef oldu. Düşmandan 2 mitralyözle 2 topun kundak ve tekerlekleri, 50000 fişek, 25 sandık top mermesi, 10 ester vs. aldık. Şimdi herşey mükemmeldir. Karşımdaki düşman 10 misli olsa muvaffak olacağımıza kalben kaniim. Birkaç güne kadar daha büyük muvaffakiyetlere nâil olacağımızı ümid ederim. Size burada ordugâhta çıkarttığım birkaç fotoğraf gönderiyorum. Ne olur, siz de husûsî surette bir resminizi çıkartıp gönderiniz. Meselâ hemşiren pekâlâ resminizi alabilir. Güzel gözlerinizden öper, Abdülhâmid Efendi Hazretleriyle, Şerefeddin Efendi Hz.ne arz-ı hörmetle gözlerinden öperim.

"Enver"iniz

(Trablus'ta 1912 Türk-İtalyan savaşı)

Sultanım efendim,

Hamdolsun sihhatteyim. Henüz bir mektubunuzu alamadım. Fakat herhalde bugünlerde beklerim. Şimdi Derne civarındayım. İşlerim çok iyi gidiyor. Askerimiz az ise de, bütün araplar can başla bizimledir. On gündenberi mütemadiyyen geceleri İtalyanlara kısım kısım hücûm ediyorlar. Şimdiye kadar araplardan 8 şehit ve bir mecrûh vardır. İtalyanlardan ise sayılan cesetler 200'ü mütecavizdir. İnşâallah bu mektubu aldığınız zaman, İtalyanlar dün çekildikleri son yerlerinde de sürülmüş, tepelenmiş olacaklardır. Diğer taraflarda da gayret-i müslimîn son derecededir. Derne işini tamamladıktan sonra Bingazi'ye gideceğim. Siz ne haldesiniz? Kalbim müsterih ve sihatte olduğunuzu iyham ediyor ve cenâb-ıhakk kısmet ederse inşâallah muzafferen avdet eder.

Güzel gözlerinizden öperek, arz-ı hörmet ederim. İki gözüm sultanım.

"Enver"iniz

Harbiyye Nezâreti 15 Şubat 328
28 Şubat 1913
Geçe saat 1 dakika 30

Rûhum, Sultanım;

2 Şubatta yazılmış lütûfnâmenizi Gelibolu'dan harekette aldımdı. Artık cevabı bizzat takdim hevesiyle İstanbul'da yazmaya karar vermiş idim. Fakat hareketimden beri zihnimi işgal eden hayâliniz şimdi daha tatlı bir surette rûhumu okşuyor, bendenizi gaşyediyordu. Sıkıla sıkıla Efendi Hazretleriyle bir münâsebet getirerek sizden bahsedebildikçe hem utanıyor, mahcûb oluyor, hem de bu muvaffakiyetimden dolayı adeta çocuk gibi seviniyordum. Son zamanlarda o hale geldimdi ki, Efendi Hazretlerini bir dakika bile gözden ayırmamaya başladımdı. Kendilerinde sizin şahsiyetinizi daima görüyor, kendilerine karşı sizler için kalbimde husûl bulup, şimdi artık gizleyemediğim hissiyâtımı istemeyerek anlatacak derecede cüret gösteriyordum. Hiç unutmam bir akşam Efendi Hazretlerine bazı husûsatı izah ettiğim sırada gayr-ı ihtiyârî sizi görüyor gibi olarak titredim. Teessürüm o dereceye vardı ki, utanmasam uzayıp gitmekte olan bu iftirâka karşı kudretsiz olduğumu görerek ağlayacaktım. Ah! sizi bütün mevcudiyetimle kalbime basarak, yalnız size karşı herşey olabilmek sizi her hususta herşeye karşı himâye edecek mutî, cessur bir bendeniz, refîkiniz olduğumu size hissettirmek zamanım gelmeyecek mi? Güzel başınızı kalbim üzerine koyarak, size karşı bir çılgınlığın çarpındığını dinlediğiniz zaman, sizi dünyada herşeyden kıskanan nazarları bile okşamak, sonra da başımı güzel saçlarınız arasına koyarak, tatlı tatlı ağlamak. Böylece dünyanın bütün anlamını, düşüncelerini unutarak, yalnız sizinle

yaşamak zamanı gelmeyecek mi?

Elmasım, işte günler geçiyor, her an geçtikçe adeta meyyûsiyetim artırıyor. Gûya resmen birbirimizin olduğumuz halde hâlâ ehemmiyetsiz zahiri bazı ufak şeyler yine birbirimizden uzak bulunmaya sebeb oluyor. Hiç olmazsa birbirimizi görmekten men olunmasak.

Düşününüz, elmasım, son muharebede vazîfe icabı asker gemiye binerken en arkaya kaldımdı. Son 5 tabur karadan düşman iskeleyi topa tuttu. İskele başındaki bütün gemiler uzaklaştı. Bunlarla beraber bütün kurtulmak ümitleri de tebaüd etti. Artık bizim için deniz ve düşman arasında dövüşmek kalıyordu. Hep ölecektik. Denize atılıp, boğulmaktan ise, düşmanla dövüşe dövüşe ölmeyi tercih ediyordum. Kararımı verdim. Fakat bir lâhzada verdiğim bu karardan sonra, asıl elîm dakikalar geldi. O top tüfek gürültüsü arasında sizi görüyor gibi oldum. Gözlerim doldu. Gayr-ı ihtiyârî acaba burada öldüğümü duyunca hiç olmazsa bir kerecik olsun görüşemediğimize esef etmeyecek mi dedim? Rûhum düşününüz allahaşkına, düşününüz herân böyle bir hale marûz bulunduğum halde en ziyâde esef ettiğim sizi görmeden ölmektir. İşte yine yarın sabah Çatalca'ya doğru yanaşmaya başlıyoruz. Yine eski fikrinizde sebat edece misiniz? Neden korkuyorsunuz? Beni umacı zannetmediğinizi hissediyorum. Ne olur? Ayrılırken gelip güzel ellerinizi öpebilseydim. Ondan da sarf-ı nazar, nazarla olsun teşci buyursaydınız vazîfemi başka türlü yapacaktım. Sorunuz Efendi Hazretlerine sorunuz. Eğer gayr-ı ihtiyârî tavrımdan, sözümden anladıysalar ne kadar müteessir olduğumu anlatsınlar. Kendilerine karşı gösterdiğim tekayyüd zatlarına karşı beslediğim hiss-i hörmetten ziyâde sizin teşahhus ettirdikleri içindir. Ah! ne olur böyle vapurda sizinle beraber yalnızca bulunsaydık, anlatamayacağım, şu anda bile heyecandan kalbim çatlayacak sanıyorum. Korkuyorum ikigözüm, dünyada hiç korku bilmeyen bendeniz korkuyorum, korkuyorum ki, allah yegâne emelim olan güzel gözlerinizi görmeden ebediyyen gözlerimi kapayacağından korkuyorum. Ölüme istihkar eden ben, şimdi yaşamak, sizin için sizinle yaşamak istiyorum. Evvelce vazîfemi yaparken ölümü düşünmezdim. Ölüm tehlikesini görünce gü-

lerdim. Şimdi vazifemde ölümü görünce müteessir oluyorum. Ne olur biraz bana yardım ediniz. Âlâmı teskine muâvenet ediniz. Bir kerecik olsun sizi göreyim. Emin olunuz ki, o vakit daha ziyâde selâmet-i fikirle çalışacak, şimdi teessürle marûz bulunacağım birçok tehlikeleri bertaraf edebileceğim. İşte yarın dediğim gibi Ayastefanos'a gidiyorum. İlk cevabınızda mutlak katti bir söz isterim. Ya beni seviyorsanız artık bu katı yürekliliği bırakır, veyahut beni sevmediğinizi açıkça söylersiniz. Hangi anda isterseniz gelirim. Sizin emrettiğiniz yerde, hatta talebimin safiyetinden şüphe buyurmamanız için mümkün ise validemiz hanım da beraber bulunduğu halde gelip hak-i payimize yüz süreyim. Ah! söyleyemiyorum, emin olunuz ne diyeceğimi bilmiyorum. Deli gibiyim.

Mektubunuzda Efendi Hz. için pek ziyâde merak buyurduğunuzu anlıyorum. Kendileriyle konuşunca anlayacağınız gibi ne kadar büyük bir şevkâtle herşeylerine baktığımı anlarsınız. Uyudukları vakit ekseriyya sessizce odalarına girer, gayr-ı ihtiyârî nefesimi keserek, nasıl uyuduklarını seyreder, ıztırapları olup olmadığını tetkik ederdim. Ah! ya siz olsaydınız? İstanbul'a böyle dönmek istemezdim. Fakat ne yapayım, Allah bilir ki ben herşeyi yaptım. Efendi Hz. de nasıl çalıştığımı gördüler. Fakat başkumandanlık esaslı bir muvaffakiyete mani oldu. Maamâfîh yine allah büyüktür, inşâallah sizin de iftihâr edeceğiniz bir muaffakiyeti cenâb-ıhakk esirgemez. Maksadım din (ve) milletimizin dolayısiyle hanedan-ı saltanatın temin-i saadet ve tealisidir. Başka bir fikir taşımadığımı siz de bilirsiniz. Binâenaleyh umarım ki allah da bu fikre yardım eder. Son muharebede yine allah yardım etti. En tehlikeli bir vaziyette, bizim 12 şehit, 30 yaralımıza mukabil, Bulgarlardan 275 nefer telef edildi. 5 de zabitleri öldü. Ne ise rûhum, umarım ki, cenâb-ı hakk sizin güzel masûm kalbinize göre verir. Bunun için muvaffakiyetimize daima dua ediniz. Büyük hanımefendinin rahatsızlıklarına pek esef ettim. Kendilerini sizin sevdiğinizden ziyâde sever, hörmet ederim. Maamâfîh Hayrettin Ağa bu akşam hamdolsun rahatsızlıklarının iyileşmeye başladığını söyledi. Müsterîh oldum. Lütfen her mektubunuzda hallerini bildirirseniz çok teşekkür ederim. Cenâb-ıhakk inşâallah hep afiyetle mesut günlerimizi bir-

likte görmeyi nâsib etsin.

Elmasım, ceylanın size de bana karşı gösterdiği muhabbeti gösterişine pek seviniyorum. O halde hayvancağız ikimizi de iyi tanıyor. İnşâallah yine bir arada o güzel munis hayvanı okşar hiç olmazsa böyle dünyayı unutarak, arasıra büsbütün mesut oluruz. Namaz kılıp, bizim için dua ettiğinize herşeyden ziyâde seviniyorum. Siz milletin medâr-ı fahrı olmak için her hususta iyilikte nümûne olmalısınız? İlim ve iktidarda olduğu asabiyet-i diniyye ve millîyyede göstereceğiniz her hâl nümûne olacaktır. Avrupalılar gibi çalışalım, fakat onların dinsizliğini taklid etmek bizim (için.A.İ.) mahv demektir. İnşâallah böyle devam edersiniz ikigözüm.

Rûhum! bu akşamki lütûfnâmenize nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Hem zahmet buyurup, lütfettiğiniz ve her biri bendenizce dünyalar deyen eşya karşısında doğrusu mebhût kaldım. Hüsn-i intihabınıza hayran kaldım. Hemen hepsini derhal kullanmaya başladım. Bunları kıymet-i maddiyelerinden ziyâde, sizi temsil ettikleri için bence pek mukaddestirler. Efendi Hazretleriyle vapurda geliyorken, bir mübâhasa esnasında şöyle demiştim: "Evet bendenize herşeyi yaptırmak için Sultan Efendi Hz.nin nüfûzundan istifâde edebilirsiniz. Yalnız şunu söyleyiyim ki, Sultan Efendi Hz. ne karşı bu mutâvaatım bütün teslimiyyet-i kalbiyem ile sevine sevi-nedir." Eğer bu eşyada benim için, sizden geldiği için bahası biçilemiyecek derecede kıymetlidirler.

Rûhum! niçin üzülüyorsunuz? Bahtiyâr olmanız elinizde iken neden bu kadar ızdırap çekiyorsunuz? Doğrusu hani evvelce her söylediğim söze itimat buyurmazdınız. Şimdi de bendeniz inanmamaya başlayacağım. Ah! uzun mektub yazmamı istiyorsunuz değil mi rûhum? Hem de hakk-ı sarîhiniz. O halde sizi görüp, bu kağıt üzerine tevdî olunan kelimelerden ikisini olsun teati etmek için müsâadenizi istemek, bendenizin hakk-ı sarîhi değil mi? Tabii evet! O halde niye bu kadar katı yürekli oluyorsunuz?

Elmasım, rûhum, söyleyiniz, yazınız. Hiç olmazsa kağıt üzerinde olsun hissiyâtınızı okuyayım. Oh! bilmezsiniz bunlar da olmasa çıldırmak benim için işten bile değil. Hem de ne güzel yazıyorsunuz. Rûhunuzu hissiyâtınızı okuyorum sanıyorum. Böylece

rabbime böyle nezîh, saf kalbinize göre heran arzunuzu yerine getirir.

Herkes uyuyor, geceyarısı olalı epey zaman oldu. Ben sizi tahattur ettiren hediyeleriniz arasında şu satırları yazıyorum. Fakat bilseniz kalben ne kadar ferah buluyorum. Efendi Hz.i birkaç gün kalacak fakat çok bırakmayınız. Ayastefanos'a teşrîf etsinler. Doğrusu şimdi biraz uzak bulundukça adeta merakım artıyor.

Bu akşam o kadar istediğim halde Şerafeddin Efendi Hz.ni göremedim. İnşâallah iyidirler. Derslerine çalışıyorlar. Dairede tahkîk ettim iyidirler; fakat sizden de işitmek iserim. Bu kadar çok şey istediğime darılmazsınız değil mi sultanım rûhum?

Hem de niçin artık imzanızı koymuyorsunuz? Yoksa yazdıklarınızı korka korka mı yazıyorsunuz? Ben sizin azat kabul etmez bendeniz değil miyim? Artık daha ziyâde başınızı ağrıtmamak için güzel gözlerinizden öperek, bütün muhabbet-i kalbiyemle sizi derâguş ederim rûhum.

"Enver"iniz

Gece saat: 11
Dakika: 45
23 Şubat 328
8 Mart 1913

Nedim-i Rûhum, Sultanım efendim.

19 Şubat 328 tarihli inâyetnâmenizi hiç ummadığım bir anda alınca, sevincimden ne hale girdiğimi tasavvur buyurursunuz sanırım. Birkaç günden beri birbirini velyeden sabahlı akşamlı uzun meşguliyetler vazîfeye taalluk etmeseydi, herşeyi bir tarafa bırakıp, uzun uzadıya arz-ı teşekkür için kaleme sarılacaktım. Efendi Hz. ile birlikte gelmek için hiç niyetim yok iken, avdet edeceklerini söyleyince gayr-ı ihtiyârî refâkat ettim. Evvelâ niyetim kendilerine istasyona kadar refâkat etmek idi. Fakat daireye kadar refâkatten kendimi alamadım. Dairede bilmem niçin gayr-ı ihtiyârî olarak gözüm kapıda idi. Hatta hiç adetim olmadığı halde, Efendi Hz.nden bir çay içmeme müsâade buyurmalarını istirhâmla intizâr için vakit kazanmak istedim. Fakat talihim bir selâmınıza bile nâil olmaya muvaffak olamadan avdet mecburiyetinde kaldım. Artık bu dönüşümü tasavvur buyurunuz. Lütûfnâmeniz avdetten mütevellit meyyûsiyetimi giderdi. Zaten hayalinizle daima meşgul olan müfekkirem büsbütün size münhasır kaldı.. Vücutça ve fikren bütün gün olan ben, "Enver"iniz için bu fikri istirâhatın ne derecede rûhânî bir zevk verdiğini tarif edemem. Bu akşam Efendi Hazretleriyle iki saat kadar yalnızdık. Bu müddet zarfında tabii her fırsat düştükçe sizden bahse çalıştığımı ve Efendi Hazretlerine matûf her nazarımda sizi görmüş gibi olarak, vücudumun her zerresinin titrediğini hissettiğimi söylersem, bu iki saatin bence ne kadar mesûdâne

geçtiğini anlatmış olurum. Rûhum! âtîmizi düşündükçe mustarib olduğunuzu yazıyorsunuz. Bendeniz ise âtîyi düşünerek müteselli oluyorum. Bu hususta yegâne medâr-ı tesellim cenâb-ı hakkın kalbimize göre lütûfta bulunacağına kanaat-i taammemdir. Sizin güzel, nezîh kalbinizin de münkesir olmasını herhalde cenâb-ı hakk istemez. Bendenizin de yegâne tesellisi cenâb-ı hakkın sizin nezâhât-i kalbinize göre mükâfâtlandıracağındadır.

Gece alafranga 11i geçiyor. Herkes hâlâ etrafımda mübâhasetle meşgul. Maamâfîh bütün bana tavsiye olunan sözler katiyyen samiamda yer tutmuyor. Sizi yalnız sizi düşünüyorum. Menekşelerin hüsn-i kabulü mazhâriyetine ayrıca arz-i şükran eyler güzel gözlerinizden öperim sultanım.

"Enver"iniz

27 Şubat 328
12 Mart 1913

Rûhum efendim.

27 Şubat tarihli inâyetnâmenize nasıl teşekkür edeceğimi bilemem. Efendi Hazretlerinin oraya teşriflerini fırsat bilerek, hemen şu bir iki satırı karalıyorum. Bununla hissiyâtımı anlatmak imkân haricindedir. Fakat siz kalbimin ne ile dolu olduğunu, sizi nasıl düşündüğümü bildiğiniz için şu bir kaç kelime de arz-ı hissiyyâta kâfî gelir sanıyorum. Bu pazar oraya geleceğimi tahmin ediyorum. İnşâallah gelir hiç olmazsa sizin yakında bulunduğunuzu düşünerek teskîn-i tahassür ederim. Güzel gözlerinizden öper, arz-ı hörmet muhabbet eylerim sultanım efendim.

"Enver"iniz

Aynelmansur 1 Nisan 328 (14 Nisan 1912)

İkigözüm elmasım.

Her hafta artık muntazam posta gelirken şimdiye kadar bir mektubunuzu alamadığıma cidden müteessîf iken, kolağası Ziya Bey bir zarfta iki iltifâtnâmenizi getirdi. Artık dünyaları vermişlercesine sevindim, daha doğrusu sizi bulmuş gibi oldum. Merak etmeyesiniz diye size yaralandığımı yazmamıştım. Neyse inşâallah cenâb-ıhakk afiyetle birbirimizi görmeyi nasib edecektir. Artık kalben buna kanaat-i tammem vardır. Bahussus arzunuz da bu merkezde olunca allah sizin masûmâne münacâatınızı elbette kabul buyuracaktır. İkigözüm! beni düşündüğünüzde hep iyi muvaffakiyetler içinde memnun olarak düşünüp, siz de kalben müsterîh olunuz. Çünkü sizin sürûrunuzla pek mesrûr olurum. Burada sıcaklar başladı. Bununla beraber rüzgâr tozu dumana katıyor. Düşmanımız artık bizim de canımızı sıkacak kadar korkaklık gösteriyor. Dün 3 taburu 20 kişilik bir ileri karakol postamızın önünde tüfek atmadan kaçtı. Bugün diğer cihette 1 tabur taşları arap zannıyla top atarak hemen geri çekildi. Doğrusu bu kadar korkak düşmanla muharebe ettiğimize müteessîfim. Neyse inşâallah bunları büsbütün tepeler de can sıkıntısından yakında kurtulacağız. Güzel gözlerinizi muhabbetle öper, âfîyyet ve sürûrunuza dua ederim rûhum sultanım.

"Enver"iniz

Aynelmansur Karârgâhı
328 (1912)

Elmasım;

Burası pek tuhaf sıcak. Rüzgâr karmakarışık gidiyor. Maamâfîh hamdolsun sihhatimiz yerindedir. Bununla beraber halimiz de pek iyidir. Düşman artık korkudan baş çıkaramıyor. Bizim ise kuvvetimiz günden güne artıyor. İnşâallah şimdiye kadar yardımcımız olan allah bundan sonra da bizi bırakmayacaktır. Böylece harp yüzümüzü ağırtacak surette yakında biter, ben de gelip, sizi mesûd ve bahtiyâr etmeye çalışırım. Buradan gönderecek birşey bulamadım. Fakat bu mektubu getiren mebus Ömer Mansur Paşa ile 120 okka yağ gönderdim. Buranın meşhur olan yağını yediğinizde beni hatırlarsınız olmaz mı rûhum? Artık sizin ve Şerafeddin Efendi Hz.nin gözlerinden öperim.

"Enver"iniz

3 Mayıs 328
16 Mayıs 1912

Rûhum, Sultanım,

Bu seferki postayı pek sabırsızlıkla bekliyorum. Fakat ben sabırsızlandıkça, o da yolda bin türlü mâniye uğrayıp uzadıkça uzuyor. 4 gün evvel gelmesi lâzım gelirken, bu akşam da haber yok. Fakat yarın mutlak gelecektir. Bununla beraber yarın gidecek posta için şu kağıtçığı yazıp, bu suretle kendimi unutturmamak istedim. Siz de unutmadığınızı bildiğim halde böyle söylemeye lüzûm var mı diyeceksiniz değil mi? Darılma arslanım. Benim uğradığım müşkîlât böyle harekete sebeb olmuyor(oluyor.A.İ.). Bilirim bir an (!) hatırınızdan çıkmam. Hakikaten gazetede okudukça şüphesiz hatırlarsınız. Fakat ne olur ne olmaz ihtiyaten ben de yazayım da, unutulmamışsam da, yine kendimi yeniden hatırlatmış olurum. Bu mektubuma da bir üç gün evvel çıkarılmış bir resmimi ilave ediyorum. Malûm ya! burada sözüm dinlensin diye sakal salıverdimdi. Bilirim bu hâl ile beni sevmezsiniz. Fakat ne yapayım. İnşâallah işler hüsn-i suretle biter dönersem, o vakit evvelki gibi kendime çeki düzen veririm. Evvelâ hiç resim göndermemeye niyet ettimdi. Çünkü mukabele-bilmisl lâzım; nasıl siz de benden saklanıyorsunuz. Ben de öyle olacağım dedim. Fakat işte yine olamadım. Hem burada ordumuzda her çadırda bulunan ekmek yapan vs. için erkekleriyle beraber bulunan [kadınlar] hep açıktır. Muhârebeye giderken, erkeklerin arasında şarkı söylerler. Pekâlâ onlar böyle açık saçık aramızda dolaşırken, siz artık şerân ebediyyen merbût olduğunuz bizden hâlâ resminizi bile saklıyorsunuz. Vallahi bu da olunca hiç kalbinizde merhamet olmadığına tamamiyle kanaat ge-

tiriyorum. Maamâfîh, eğer elimdeki zîr ve kuvvet yok iken bu kadar müvahhidi kalben bana rabta ve merhamete getirdiysem inşâallah cenâb-ı hakk sizi de bu suretle rabta ve kalbinizi yumuşatmaya muvaffak eder. Fakat kim bilir ne vakit? Güzel olması lâzım gelen gözlerinizden öper, hörmetle derâguş ederim sultanım efendim.

"Enver"iniz

14 Mayıs 328
27 Mayıs 1912

Sultanım efendim.

Son mektubunuzu tekrar okudum. İçindeki kart tabii her defada olduğu (gibi.A.İ.) avucuma düştü. Karttaki mütalâanıza teessüften kendimi alamadım. Öyleme geliyor ki, memleketin selâmetini sevmeyen bir kaç ahlâksız yanınıza kadar sokulup, size öteden beri olduğu (gibi.A.İ.) cemiyet efrâdı aleyhinde sözler söylüyorlar. Bu kininizi o kadar ileriye vardırmışınız ki, bunları İtalyanlardan daha alçak görüyorsunuz. Ben vatanın selâmetine dolayısiyle dinin, hanedân-ı Osmâniyenin ilâ-yı şerefinden başka birşeye çalışmayan ve meşrûtiyyet için beraberce çalıştığım ve bugün de düşmana şiddetle göğüs germeye hükûmeti sevkeden arkadaşlarım hakkında bu yolda yazışınızı ancak beni ta'zîb için yazılmış addedeceğim. Maamâfîh zarar yok. İnşâallah sizi hûlûs-i kalble derâguş ederek, gözlerinizi öptüğüm zaman bu fikirlerimiz de kalblerimiz gibi birleşmiş olacaktır. Melfûfen burada muhafızıye denilen muazzam milis Arap efrâdından birinin resmini gönderiyorum. Benim şimdi sizlerden sonra en ziyâde sevdiğim bu yiğit askerlerdir. Umarım ki siz de onları seveceksiniz.

"Enver"iniz

10 Haziran 328
23 Haziran 1912

Rûhum, Sultanım;

Bugün validemiz hanımefendinin bir mektubunu aldım. Evvelki lütûfnâmelerinize burada da bir zamîme aradım. Fakat bulamadım. Neyse doğrusu şikâyete hiç hakkım yok. İntihâb buyurulan yol ile inâyetnâmeleriniz geliyor. Ve bu yalnızlıkta beni müteselli ediyor. Burada halimiz günden güne iyileşiyor. Ve halimizin bu iyiliği sizden ayrı bulunmaktan mütevellid teessürü biraz izâle ediyor. Ne yapalım takdir-i ilâhiye teb'aiyetten başka çare yok. İnşâallah sabrın sonu selâmettir. Zannedersem din ve memlekete şimdiye kadar az çok hizmet ettim. Herhalde cenâb-ı hakk bu hidemâtın mükâfatını sizi dünya gözü ile görmekle ihsân edecektir. Rûhum! oradaki ahvâl hiç canını sıkmasın. Cenâb-ıhakk herşeyin kolayını ihsân eder. Düşman artık ne yapacağını, nereye saldıracağını bilmiyor. Fakat herhalde sonunda allahın izniyle muvaffak olacağımıza eminim. Şimdilik güzel gözlerinizden öper, tanrının birliğine emânet ederim rûhum.

"Enver"iniz

Elmasım! mektubu postaya veriyorken, aklıma dün çıkarttığım bazı resimlerinden bir kaçının gönderilmesi geldi. Belki böyle sakallı görünce hoşunuza gitmeyeceğim diye düşündüm. Bununla beraber sizin iyi kalbinizin böyle zâhirle tebeddüle uğramayacağını bildiğimden yine gönderiyorum. Resimlerden başı açık olanlar, ya-

tak çadırında alınmıştır. Şimdi burada bana candan refîk olup, hiç beni bırakmayan bir gazâlim vardır ki, o da resimde görülüyor. Bundan başka son çıkarttığım resimdeki iki elbisemi belki son görünüşüm hakkında size iyi bir fikir verir. Eğer hoşunuza gitmezse onları hiç gözünüze ilişmeyecek bir yere koyunuz. Tekrar tekrar gözlerinizden öperim rûhum.

"Enver"iniz

24 Haziran 328
7 Temmuz 1912

Rûhum,

Çoktan beri beklediğim lütûfnâmenizi hamdolsun aldım. İkigözüm, size meşguliyetimden bahsettimse, bunu mektub yazmamağa bir vesile olsun için söylenmediğini zannedersem güzel kalbiniz de tasdik eder. Ne ise, o halde işimin çokluğundan bahsetmeyeceğim. Yoksa hemen tekdirinize müstahak oluveriyorum. Siz üzülmeyiniz de ben ne derseniz yaparım. Yalnız mektub yazmamağı yapamam. Çünkü bu sırada bundan da mahrûmiyyetin benim için ne azab olacağı âşikârdır. İkigözüm, "Menhûs tasavvurum"un ne olduğunu hatırlayamıyorum. Sonra müessir olacak nasihatım acaba nedir? Fakat neden hep kendinizi böyle mahsûn gösteriyorsunuz? İkigözüm, neden siz allahın dâne-i kahhâresine hedef olacakmışsınız? Vallahi siz böyle üzüldükçe galiba benim ne hallere girdiğimi tasavvur etmiyorsunuz. Eğer böyle bin türlü müşkilât arasında biraz müsterîh olmamı arzu buyuruyorsanız, cidden istirhâmım gibi müsterih olunuz rûhum. Hem de hakka tevekkül olmaktan başka bir çare olmayan vaziyyet-i hazıramızda bu tevekkül sizi teskîne kâfîdir sanırım. İnşâallah az vakitte sizi mahcûb etmeyecek surette düşmanımızı ezer, gelip, bütün samim-i kalbimle sizi derâguş ederim ikigözüm. Hepimizin müşvik validesi olan vatanı severim. Ve onun için her fedâkârlığı yapmaktan çekinmem. Fakat ona olan sevgim size karşı olan muhabbetimi katiyyen tenkîs edemez. Belki sizi gördüğüm zaman, evet bu adam vatanı için her türlü fedâkârlığı ihtiyâr etmiş birisidir diye, belki siz de beni biraz daha ziyâde seveceksiniz ve ben de size lâyık olduğumu göstermek için bu uğurda

cidden her fedâkârlığı ihtiyârdan çekinmedim ve çekinmeyeceğim.

Lütfen gönderdiğinizi yazdığınız hediyeyi almadım. Fakat elbet gelecektir. Bu suretle tahattur buyuruşunuza ayrıca arz-ı şükrân eyler, güzel gözlerinizden öperim rûhum sultanım.

"Enver"iniz

Posta ile gönderilecek mektublar daha seri ve doğru geliyor. Adresim: İskenderiye tarikiyle Bingazi Mutasarrıf ve Kumandanı Enver

27 Haziran 328
10 Temmuz 1912

Rûhum, Sultanım,

Bugün; lütfen gönderildiği evvelce işâr buyurulan hedâyâyı aldım. Sevincimi tarif edemem. Bunların böyle haşin dağ başlarında benim için ne kadar kymetli olduğunu söylemeye lüzûm görmem. Siz rûhumdan, değil böyle kıymetli eşya, belki yalnız ellerinizin temas ettiği bir kağıt parçası gelmiş olsa yeniden hayat bulmuşa dönüyorum. İkigözüm, hissiyâtımı açıkça söylemekten adeta çekiniyorum. Çünkü ilk evvelki mektublarınızdan birinde münderiç bir kaç söz derhal hatırıma gelir ve belki hissiyat-ı şairânâme mübalâgayâ hamlolunur düşüncesiyle susuyorum. Bununla beraber zannedersem şimdiye kadar size karşı nasıl bir his ile mütehassıs olduğum tezahür etmiştir. O güzel ve rakîk işlenmiş el havluları, mendillere elim yüzüm daima temas edecek ve bu suretle zaten müteheyyiç hissiyâtım büsbütün galeyâna gelecektir. Rûhum! şu ayrılıktan hissettiğim ıstırabı tarif edemem. Bazen çadırımda yalnız kalınca, artık teessürümü tahammül edemeyecek bir hale gelir ve: "yarabbi! kabahatim ne? Ya bizi biribirimize rabtile bilâhire böyle ayırıp, mahkûm-ı ıztırap etmeyeydin, yahut tesis-i rabıtamızı tehir edeydin. Hiç olmazsa daimi bir ümit, fakat ümitsizlik içinde bir ümitle yaşamazdık." diyorum. Bilmem ikigözüm siz de böyle duyuyor musunuz? Maamâfîh ben, Allahımdan sizin muztarib olmamanız için, hatta muvakkaten kalbinizde bana karşı mevcut hiss-i muhabbetin izâlesini bile temenni edeceğim. Ben öteden beri cidden mahkûm-ı ıztırab olduğumu görüyorum ve tahammül ediyorum; fakat sizi de ıstırabıma teşrîk ettirmeyi katiyyen istemem.

Maamâfîh takdire karşı gelinmez diye müteselli oluyorum; inşâallah bu suzişli hayatın iyi bir surette neticeleneceğini ümit ediyorum. Bütün kalbimle istirahat-i rûhiyenizi hakktan diler, ve güzel gözlerinizden öperim elmasım.

"Enver"iniz

3 Temmuz 328
16 Temmuz 1912

Elmasın, Efendim, Sultanım,

Lütfen esirgemediğiniz iki güzel lûtufnâmeniz, bilir misiniz bana bütün harbin meşâkkatini unutturuyor. Adeta o sözleri okudukça kendimi şimdiden istikbâlin güzel hayatı içinde zannediyorum. Elmasım, 26 Mayıs 328 tarihli lütûfnâmenizde sizden birşey istemediğimi yazıyorsunuz. İkigözüm, gönderdiğiniz güzel ve cidden kıymetli evrâk çantası ve mendiller, havlulara nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Doğrusu böylece bu dağ hayatında adeta sizinle sarayda yaşıyormuş gibi oldum. Her sabah yüzümü gözümü o güzel kokulu peşkirlere sürdükçe hem memnun, hem mahzûn oluyorum. Sizi hatırlayarak ve bendenizi böyle tahattur buyurduğunuzu düşünerek, memnun fakat bu ayrılık hayatının nerelere kadar daha süreceğini düşünerek mahzûn oluyorum. Maamâfîh, kadere karşı gelmeye muktedir olmadığımızı tefekkürle müteselli oluyorum. Burada halimiz iyidir. Şimdi Deme'ye 5 km. mesafede yerleştirdiğimiz toplarla şehri dövüyoruz. İtalyanlar hem istihkâmlardan çıkamıyor, hem de şehirde oturamıyor. Hulâsâ pek heyecanlı haldedirler. İnşâallah onları istihkâmlarından çıkmaya mecbur ederek, kafalarını ezeriz. Şimdilik güzel gözlerinizden samimiyetle öpüp, arz-ı ihtirâmat eylerim elmasım.

"Enver"iniz

17 Temmuz 328
30 Temmuz 1912

Rûhum, Sultanım,

Buradan rahatsızlığı dolayısiyle avdet eden Ziya Ef. ile size buranın eski medeniyetinin nişanesi olan bazı asar gönderiyorum. Bu eski toprak parçaları tabii size lâyık değlidir. Fakat maksadım bununla kendimi hatırlatmaktır. Umarım ki bunları değersiz olmakla beraber, bir köşede sizi daima aynı hisle seven bir kalbin nişane-i hörmeti olarak muhafaza buyurursunuz. Burada hamdolsun herşeyimiz iyidir. Şimdi düşmanı fevkâlâde tazyîk ediyoruz. İnşâallah sonu iyi olacak. Bizim herşeyimiz mükemmel, onlar istihkâmları arasında sıkışıp, kalmışlardır. Şimdilik sizin güzel gözlerinizden hörmetle öper, devletlû, necâbetlû Abdülhalim Ef. Hz. ile Şerafeddin Ef. Hz.nin arz-ı hörmet eylerim, elmasım, sultanım efendim.

"Enver"iniz

Aynelmansur Karârgâh-ı
Umûmîsi
2 Ağustos 328
15 Ağustos 1912

İkigözüm, rûhum, sultanım;

Bugün posta geliyor, kalbim lütûfnâmenizin vasıl olacağını his ile seviniyor. Fakat posta, akabinde İstanbul'a hareket edeceğinden ben o lütfûnuza teşekkürümü yine edâ etmek üzere şu arîzacığımı karalıyorum. Beybabam 3 gün evvel geldi. Artık urbanın sevincini görmeyiniz. Tüfenkler atılıyor, bütün ordugâh erkek, kadın, çoluk çocuk yollarda bekliyordu. Şimdi iki gün sonra dahilde dağlar içinde "Seydi Rafi" denilen Hz. Peygamberimizin sancaktarlarından birinin türbesini ziyârete gidecektir. Sihhat haberlerinizin tebşîrâtı bendenizi pederimi görmekten ziyâde sevindirdi. Size melfûfen son defa çıkardığım iki resmi gönderiyorum. Sakallı oluşum belki hoşunuza gitmeyecektir. Fakat burada sözümü dinletmek için başka çare bulamadım. Maamâfîh zannımca bu halim ile yine nazarınızdaki mevkiim değişmez. Halimiz hamdolsun çok iyidir. Eğer cenâb-ı hakk muvaffak eder de akyüzlülükle avdet edersem, o zaman büsbütün değişmiş göreceksiniz. Abdülhalim ve Şerafeddin Ef. Hz.ne arz-ı ihtirâm eyler, güzel gözlerinizden öperim rûhum, sultanım.

"Enver"iniz

Aynelmansur Karârgâh-ı
Umûmîsi
15 Ağustos 328
28 Ağustos 1912

Rûhum, Sultanım,

Hamdolsun kardeşim Hasene hanımdan aldığım mektub âfiyette daim olduğunuzu tebşir ediyor. Evvelce oldukça sık inâyetnâmelerinizi okumağa alıştığımdan, şimdi böyle bir ay hiç bir lütûfta bulunmayışınızı görünce, cidden merak ediyorum. Bugünkü postada birşey zuhûr etmeyince, artık cuma postasını intizâr ediyorum. Belki bu yolda intizarımız çok sürmez. Abdülhalim Ef. Hz.nin rahatsızlıklarını haber alınca telgrafla istifsâr-ı hatırda bulunmuş idim. Ona da cevap yok. Şeytan aklıma bin türlü şeyler getiriyor, neyse inşâallah hepsi hayra müncer olur. En son düşünce belki mektublarım varmıyordan ibaret kalıyor. Bu defa pederim avdet ediyor. Bu mektubu kedisine tevdi ediyorum. Böylece emin olarak müsterîhim. Umarım ki, bu istirhâmnâmem cevapsız kalmaz. Zannıma göre sulh uzamıyacaktır. İnşâallah buranın bu vefakâr ahalisinin hukukunu koruyacak bir sulh akdolunur da avdete muvaffak olur, böylece sizleri görmekle teşerrüf ederim. Bilirsiniz ki bütün din, vatanım için olan hidemvâtımın yegane mükâfâtı sizleri memnûn, mesrûr etmeye muvaffak olmaktan ibarettir. İnşâallah cenâb-ıhakk bu emelimden mahrûm bırakmaz. Buraŋa halimiz çok iyidir. Bingazi'de düşman top ateşi harici ordu kurmuşuzdur. Gece gündüz ufak kuvvetlerle taciz ediyoruz. Derne'de ise daha iyiyiz. 20 günden beri şehrin şark ve garbına koyduğumuz toplarla bombardımana devam ediyoruz, böylece belki İtalyanları istihkâmla-

rından dışarıya çekerek, tepelemeye muvaffak oluruz. Tobruk'ta da iyiyiz. Tekrar istirhâm ederim Abdülhalim Ef. Hz.nin sıhhatleri hakkında malûmat veriniz. Kendilerini ve Şerafeddin Ef. Hz.nin gözlerinden öperek, arz-ı hörmet eylerim. Sizin de gözlerinizden öperim sultanım efendim.

"Enver"iniz

20 Ağustos 328
2 Eylül 1912

Rûhum, Sultanım,

İhtimâl yarınki postada da hiç birşey çıkmayacaktır. Maamâfîh bu kadar ümitsizlikle beraber cesareti elden bırakmayarak, sabırla intizâr edeceğim. Biz buralarda düşmanlarımızla uğraşırken, dahilde birbirini yiyenlere karşı doğrusu ne diyeceğimi şaşırdım. İtalyanlara kendi elimizle kendi kendimizi mağlup ettiriyoruz. Bugün İstanbul vs. mahallâtta olan ahvâl ile İtalyanlara, buralarda 20 muharebede kazanacaklarını kazandırdılar. Orada bunlar vatanperver adamlar. Neyse müteessir olmayalım. Allah elbet iyi yapar. Belki bunda da hayır vardır. Hikmetullah belli değildir. Pederim 4 gündür Çebel-i Ahdar denilen buraların dağlık mahallerine gitti. Orada Hz. Peygamber sallallah-ü aleyh-i vessellâm efendimizin sancaktarı olan Seydi Rafi'in türbesini ziyâret edecektir. 10 güne kadar buradan hareket edeceğini umarım. Burada pederle birlikte aldırdığımız birkaç resmi takdim ediyorum. Bu kıyafetle size gözükmeye doğrusu cesaret edemiyorum. Fakat neyse, yine hoşgöreceğinizi tahminle gönderiyorum. Bâkî Abdülhalim ve Şerafeddin Ef. Hz. ne arz-ı hörmet eder, güzel gözlerinizden öperim elmasım, sultanım.

"Enver"iniz

25 Ağustos 328
7 Eylül 1912
Aynelmansur karârgâh-ı
umûmîsi

Rûhum, Elmasım, Sultanım;

6 Ağustos tarihli lütûfnâmenizi sevinçle aldım, sevine sevine okudum. Uzun bir intizârdan sonra bu nâiliyet doğrusu yüzümü güldürdü. Hele darıldığını tahminde yanılmış bulunmam memnuniyetimi arttırdı. Aileyi terk ile Arabistan çöllerine gitmek vatana, dine karşı borcumu ödemek için; fakat bu hareket zannedermisiniz ki, sizlere karşı olan hissiyâtıma tesir eder. Bilakis o kadar mütehassıs bulunuyor, sabırsızlanıyorum ki, bazen ne yapacağımı bilmeze dönüyorum. Eğer üzerimize aldığım bu iş çok mühim olmasaydı, belki de bir kaçamak yol bulur, oraya gelirdim. Bir de allahaşkına niçin siz olmasaydınız işim daha hayırlı neticeye erecekmiş. Doğrusu yoksa bu sözünüzle azıcık kalbimi iğnelemek mi arzu buyuruyorsunuz? Bilakis evvelce yalnız memlekete iyilik için çalışıyordum. Şimdi ise aynı zamanda size iyi bir nam getirmek için gayretimi arttırıyorum. O halde bilakis sizi sevmem, size merbût bulunmam dolayısiyle işlerime iyi tesir eder. Ah! ah! ah! neler yazıyorsuuz ikigözüm? Rûhum İstanbul'a avdet arzusu neyi zarara uğratıyor. Şahsımı mı? Estağfurullah dediğim gibi bugün ehemmiyetsiz bir işte olsaydım hemen gelecektim ve buna ileride daha iyi çalışmak için pek muhtacım. Fakat tehîre sebebiyyet veren husûs malûm. Hem de bin türlü sözlerle düşman karşısına sevkettiğim erkek, kadın, çocuk bu mücahidleri böylece bırakıp, ne yüzle karşınıza çıkarım. Bu kadrar halka acımayan, onları düşman ayağı al-

tında çiğnetmeye tahammül eden bir kalbte ne kadar metîn bir muhabbet olabilir. Arslanım, müteessir bulunduğum zamanlar oluyor. O vakit derdimi kime söyliyeyim. Tabii azıcık olsun size yazıyorum. İkigözüm siz de bunu hemen başka suretle telâkki ile müteessir oluyorsunuz. Rûhum! pederimizin zıyâına hep acıyoruz. Bilmem ki dilim varmıyor arslanım söyleyiniz o zıyâı size unutturmak için ne yapayım? Bilirsiniz ki, sizin istirahat-i kalbiniz, meserretiniz bence meserret-i azîmedir. Sizi meşût kılmak ve mesût görmek için lazımı yapmak da en mukaddes bir vazîfedir. Buna göre rica ederim, sıkıntınızı, kederinizi gidermek için ne suretle yardım mümkün olur ise, bildiriniz. Abdülhalim Ef. Hz.nin rahatsızlıklarına cidden esef ettim. Ah! mümkün olaydı da, burada beraber bulunsaydık emin olunuz arslan gibi hiç birşeyleri olmazdı. Siz ki talihinizden şikâyet ediyorsunuz. Ben bilakis çok iyi buluyorum. Beni vatana en iyi hizmet (edecek.A.İ.) bir yere sevke vesile oldu. İnşâallah size şan ve şeref getireceğim. Burası Arabistan ise de, bulunduğumuz yerde kayalık, ormanlık, sulaktır. Havası İstanbulunkinden iyidir. Hatta şimdi yağmurlar başladı. Hava adeta serindir. Avdet edenler filhakika hastadır ve zaten hasta olduklarından avdet ediyorlar. Bâkî gözlerinizden öper, Abdülhalim ve Şerafeddin Ef.diler Hazerâtına arz-ı hörmet eylerim rûhum.

Bütün rûhumla gözlerinizden öperek, bayramı tebrik ederim.

"Enver"iniz

12 Eylül 328
26 Eylül 1912

Sultanım efendim,

Havalar serinlemiş iken tekrar ısındı. Bugün bayağı sıcak. Hele tozla karışık rüzgâr insanın canını sıkıyor. Gazetelerde okuduğunuz gibi 1 hafta evvel İtalyanlara bir hücûm yaptık. Fakat umduğum gibi neticelenmedi. Bununla beraber onlardan birçok silah vs. ile 1 esir aldık. Esirin 1 olması malûm ya! Araplar nümûnelik ve malûmat almak üzere yalnız bir tane bırakırlar. Âdet olduğu üzere şehitler için olan ağlaşmalar bitti. Herkes yine eylencesinde. Hele 5 haftadan beri para gelmiyordu, bu da işi bozuyordu. Nihayet yine bir kolayını buldum. Şimdi size leffen gönderdiğim vechile 20.000 Osmanlı liralık kağıt bastırdım. Bunlar altın para gibi geçiyor. Tüccar alıyor, tüccarın almasını teşvîk için kendileri Mısır'a vasıtamızla para gönderdikleri zaman aldığım yüzde yarım komisyonculuğu kağıt para getirirlerse almıyorum. Bu suretle kârı gören tüccar memnûn, urban da para aldıklarından dolayı memnûn. Rûhum! İnşâallah orada iyisiniz. Bayramda inşâallah eylendiniz. Biz bayramda muharebe ile uğraştık. Size bayram vesilesiyle alınmış birkaç fotoğrafı leffen gönderiyorum. Bu suretle buraya dair yeni bir fikir edimiş olursunuz. Şerafeddin Efendi Hz. ile Abdülhalim Ef. Hz. ne arz-ı hörmet eyler gözlerinizden öperim elmasım.

"Enver"iniz

24 Eylül 328
7 Ekim 1912

Rûhum, Sultanım,

Öyleme geliyor ki, başınızı ağrıtacak derecede çok yazıyorum. Fakat bunu da yapmazsam pek ziyâde sıkılacağım tabii olduğundan, siz yazmazsanız hiç olmazsa ben yazayım diye müteselli oluyorum. Burada olanların tafsîlâtını tabii gazetelerde okuyorsunuz. Hamdolsun vaziyetimiz, halimiz iyidir. Her ihtiyâcımız da yolunda tesviye olunuyor. Ufak tefek sıkıntılar heçtir. Hem de oradaki ahvale nisbeten buraları artık ehemmiyetini kaybetmiş gibidir. Burada biz kışı geçirmek için hazırlıkta bulunuyoruz. Hatta ben, üç odalı bir ufak bina yaptırıyorum. Melfûf fotoğraflar bunun inşasını size gösterecektir. Bir de bura kadınlarından birisinin resmini leffediyorum. Burada kadınlar (la. A.İ.) erkekler arasında kaç göç yoktur. Gördüğünüz gibi yüzü açık bir entari ile gezerler ve erkeklerle beraber oturup, yer içerler. Yalnız kabilelerinden olmayanlara karşı pek çekingendirler. İş görür, yani su, odun taşırlarken, çocuklarını resimde gördüğünüz gibi arkalarında taşırlar. Abdülhalim ve Şerafeddin Efendiler hazerâtına arz-ı ihtirâmat eder, gözlerinizden öperim rûhum.

"Enver"iniz

30 Eylül 328-13 Ekim 1912

Rûhum, Sultanım,

11 Eylül 328 tarihli lütûfnâmenizi aldım. Sanki üç gün devam eden uzun muharebenin bu suretle mükâfâtına nâil oldum. Fakat mektubunuzun münderecatı bundan da kıymetlidir. çünkü bana merbûtiyet-i kalbiyenizin büyüklüğünü gösteriyor. Bununla cidden âlî bir kalbe mâlikiyetinizi gösteriyorsunuz.

Elmasım, gazetelerde okuduğuma göre sulh yaklaşıyor. Sair taraflardan gelen malûmat da bunu müeyyed. Fakat diğer cihette Rumeli'de patlayan toplar memleketimiz için pek tehlikeli ise de, inşâallah sonu iyi olur.

Rûhum! Benim buraya geldiğim zaman bulduğum hâl malûmunuzdur. Herkes korkusundan bir tarafa çekilmiş, titremekte idi. Ben bu arapları teşcî ve harbe soktum. Şimdi sulh olsa ve bu sulh buradan bizim askerlerin çekilmesini icab ettirse, ben yine araplar beni terkedinceye kadar burada kalmaya mecburum. Çünkü bir kerre söz vererek, karısıyla, çoluk çocuğu ile muharebeye sürdüğüm urbanı, bırakıvermenin pek büyük bir cinâyet olacağı âşikârdır. Yok eğer meşâyih ve urban beni bırakıp, düşman tarafına geçerlerse, o vakit benim için tabii yapacak birşey kalmaz. İşte benim fikrim bu yoldadır. Son muharebede İtalyanlara galebe çaldık. İnşâallah vaziyyet belli olur da benim de oraya gelmem gecikmez. O zaman verdiğiniz sözü hatırlatacağım. Ben bütün mevcudiyetimle vatanın selâmetine çalışırım. Hele siz beraber olursanız o vakit âzîm ve sebatım bir kat daha artar. Şimdilik gözlerinizden öper, teşekküratımı takdim eylerim rûhum. Eğer sıkca mektub gönderirseniz benim için şimdilik pek büyük medâr-ı tesellî olur.

"Enver"iniz

24 Teşrîn-ievvel 328
7 Kasım 1912

Rûhum, Sultanım;

Sonuncu mektubunuz bana bu mektubumu açıkça yazmaya cesaret verdi. Düne kadar buradan ayrılabileceğimi ummuyordum. Fakat dün, Seydi Ahmet-üş Şerf'ten aldığım sureti âtîdeki telgraf verdiğim sözü tutarak, sona kadar burada çoluğu çocuğu ile düşman kaşısına sürdüğüm urbanla kalıp, İtalyanlarla harbe devama beni mecbûr ediyor: "Teşrîn-ievvel 328. hükûmetin akd-i sulha mecbur olduğumuzu yazıyorsunuz. Sizin ilk verdğiniz söze itikad ve itimad-ı kavîm var ve katîdir. Ben, vatanın muhafazası uğrunda fedâ-yı cana hazırım.Vatanın saadet ve memleket ve islâmiyetin şerefini muhafaza ve terakkiyâtını kâfil umûm teklifâtınızın ifâsına müheyyâyım. Urbanın cehâleti malûmdur. Tahsil hakiki bir nûrdur. Meşâyih ve kabailin çocuklarını ba'det tahsil buralarda ifâ-yı hizmet etmek üzere Dersaadet mekteblerine izâmları gayet muâfıktır. Size evvel ve âhir sözüm buradan müfârekât etmemenizdir. Ve nihayete kadar müdafaa ve mukavemet ve makam-ı muallâ-yı hilâfete irtibatınızı tezyîd ve takviyeye çalışmaktır. Ve minnallahü tevfîk ansamim il kalb arz-ı ihtirâm eylerim".

Rûhum, ikigözüm bunu aldığım zaman ne hale geldiğimi bilmezsin. Evet burada kalıp, çalışmak ve bu suretle size lâyık mert ve hakiki Osmanlı olduğumu göstermek isterim. Fakat sizden de katiyyen vazgeçemem. Binaenaleyh sizden Osmanlılığı, hanedânınınızın namını ilelebet namınız ile yaşatacak ve son mektubunuzda vaad ettiğiniz fedâkârlığı beklerim. Umarım ki, beni yalnız bırakmaya gönlünüz kail olmayacaktır. Evet burada saraylarımız yok.

Fakat oralardan daha saf ve bütün kalbleriyle bizi seven adamlar var. Orada bütün sultanlar arasında kaybolursun. Fakat burada umûmun sultanı olursun. Ben de düşmanlarla uğraşırken, sizi görerek, daha ziyâde cesaretle selâmet-i fikirle çalışırım. Rûhum, ağzınızdan çıkacak bir söz beni ve belki de bu kıtayı selâmete erdirecektir. Daima burada oturmayınız. İstediğiniz zaman otomobille, ister İskenderiye'ye iki günde gidilir. Hele Sülum'dan vapura binebilirsiniz. Oraya kadar ise, bir günde, 8 saatte gidilir. Daha şimdiden iki otomobil emrinize müheyyâdır. Gel sultanım gel. Burada bana bütün bizi sevenlere can ver. Sizin için Cebel'in en iyi bir mahâllinde şimdiden bir kasır yaptırtayım. Orada, buralarının melikesi gibi hükûm sür. Bu fedâkârlıkla kadınlık alemine de nasıl fedâkâr Osmanlı sultanları bulunduğunu göster. Bunu Padişaha yazacağım, sen yalnız muvafakat et olmaz mı rûhum? Cevabınıza dört gözle intizâr eder, güzel gözlerinizden öperim.

"Enver"iniz

Memleket 2000 seneden beri böyle bir yola mâlik olmamıştır.

Şimdilik güzel gözlerinizden öper, beni unutmamanızı istirhâm ederim arslanım rûhum.

Not: Şerafeddin Ef. Hz.nin gözlerinden öperim.

"Enver"iniz

Kânûn-isânî 327
Ocak 1912

Rûhum, Sultanım efendim,

Güzel kalbinizin hakkımda taşıdığı âlî hislerin tercümanı olan lütûfnâmeniz bana hayat verdi. Haber alamayışıma cidden teessüf etmeye başlamış idim. Hatta unutulduğuma bile kani olmaya başladımdı. Zannedersem bir evvelki mektubumda da böyle yazmıştım. Fakat doğrusu şu 5 Kânûn-isânî 327 mektubunuz bana ne kadar aldandığımı anlattı. Ben sizin kadar, yalnız sihhat haberiniz ile uzun müddet tahammül edecek sabra mâlik değilim. Fakat bununla beraber dayanıyorum. Bu tahammülümü arttıracak mektublarınız sıkça gelirse, tabii sıkıntım, merakım azalır. Rûhum! bundan iki ay evvel pek hafif surette yaralanmıştım. Fakat hamdolsun hiçbir şeyim kalmadı. Ondan sonra da 5 muharebede bulundum. Hiçbirşeyim olmadı. Cenâb-ı hafız-ı hakiki herkes gibi beni de muhafaza eder. Bunun için hiç merak buyurmayınız. Bugün madem ki, muharebe var, herkes hükûmet-i hazıraya yardım etmelidir. Bunun aksi olarak, hükûmete muhalefette bulunanlar bence haindirler. Hele hükûmette bulunanların asla bu sırada mevkilerini bırakmayarak, sebât etmelerini doğrusu pek takdir ederim.

Rûhum, sihhat ve âfiyetinizden, istirâhatinizden başka bir isteğim yoktur. Fakat madem ki arzu buyuruyorsunuz bana birkaç mendil ile iki tane de yüz havlusu gönderirseniz, her kullanışta sizi görmüş gibi olurum. Maamâfîh zannetmeyiniz ki, sizi hatırlamak için bunlara hacet vardır. Hiçbir vakit gönlümden çıkmazsınız. Rûhum! her vakit bahtınızın fenâlığından bahsediyorsunuz. Ben ise aksini iddia edeceğim. Zaten nisana kadar beklemiyecek miy-

dik. İşte yine o zamana bekleyeceğiz. İnşâallah sonra da gelip, göğsümü gere gere aleme karşı muzafferen dönüp, o vakit size lâyık bir zevc olarak arz-ı vücûd edeceğim. Söyleyiniz, allahaşkına söyleyiniz talihinize niçin küsüyorsunuz. Yoksa başka bir düşünceniz mi var? Allahtan sihhat ve saadetinizin daim olmasını diler, güzel gözlerinizden öperim.

Size Tobruk'tan Derne'ye giderken 3 ay evvel alınmış bir resmimi gönderiyorum. Tabii hoşunuza gitmeyecek bir çehre.

8 Kânûn-isanî 327
21 Ocak 1912

Rûhum, Sultanım!

Bayram tebriki cevabında İsmail Efendinin bildirdiği 3 mektubtan henüz hiçbiri gelmedi. Bu uzun müddet her türlü yoksuzluk içinde sizden de haber alamayışım doğrusu canımı sıkıyor. Maamâfîh bu da cenâb-ı hakkın bir cilvesidir. İnşâallah bu kadar mahrûmiyetlerin mükâfâtına, yakında vazîfemi hüsn-i suretle bitirip, kemâl-i âfiyyetle sizi görmekle, nâil olacağım rûhum! Burada havalar soğuk, şimdilik yağmurlar dindi fakat yine arasına serpiyor. Ben ise çadırımda rüzgâra karşı oldukça mahfûz, bir dere içinde çadırın kapısından zulmet-i leyle bakarak, bu karanlığı adeta nazarımla delerek, sizi görmek istiyorum. İkigözüm, elmasım! ne olur sizi benden hiç olmazsa son zamanda saklamasalardı ne olurdu? Ne ise bunda da allahın bir hikmeti vardır. Besim Ağa gitmek üzeredir. Mektubu bitirmek isterim. İşlerim çok iyi. Allah daima yardım ediyor. Güzel gözlerinizden öperim rûhum, sultanım.

"Enver"iniz

20 Kânûn-isânî 327
2 Ocak 1911

Rûhum, Sultanım efendim,

Dün geceden beri yine dehşetli bir fırtına hükûm sürüyor. Dışarda fırtınanın sürekli hışırtısından başka birşey işitilmiyor. İnsan kendisini her taraftan ayrılmış, çadırının içinde büsbütün yalnız hissediyor. Böyle yerde bu yalnızlık içide yegâne düşüncem sizlersiniz. Kimler şimdi derin derin uyuyor, belki beni düşünmüyorsuuz, kimler ne güzel rüyâlar görüyorsunuz. (kimler = kimbilir.A.İ.) Ben ise bin türlü müşkilât arasında yegâne olarak istirahat ve zevki sizi düşünmekte, böyle herkes dağıldıktan sonra yalnız olarak sizi tahayyülde buluyorum. İhtimâl bu sözleri okuduğunuz vakit, yine hiç unutmam bir mektubunuzda dediğiniz gibi; "Öyle yalancıktan romanlarda gördüğünüz şeyleri yazmayınız" diyeceksiniz. Fakat rûhum! umarım ki, bu defa artık hissiyâtımın sizi aldatmak için yaratılmamış olduğunu anlıyorsunuz. Görüyorsunuz ki, Berlin'de bu-lunduğum zaman yazdıklarımı, böyle düşman karşısında bütün onbinlerce adamın hayatını elinde tutarak, onların ve vatanın bu parçasının mesûliyetini üzerimde taşıdığım zamanda ayniyle yazıyorum. İkigözüm! sizi belki ebediyyen görmeyebilirim. Kimbilir yarın vuku bulacak bir muharebede, evvelkilerinde tepemden aşağı yağan binlerce misketten bir tanesi hayatıma hateme çeker. Fakat emin ol sultanım ki, ölsem de sizi seveceğim ve seviyorum. Allahtan istediğim birşey var, o da siz müsterîh ve âfiyyette olunuz ve size böylece merbûd olan bu kalbi unutmayınız. Sizi bütün muhabbetimle kucaklar, güzel gözlerinizden öperim ikigözüm.

"Enver"iniz

Aynelmansur Ordugâhında 3 Şubat 327
16 Şubat 1911

Rûhum, Sultanım;

Bilmem nedendir? İstanbul'dan bu kadar gelen olduğu halde hâlâ bir mektubunuzu getirmediler. Yoksa "Gözden uzak olan gönülden de uzak olur" darb-ı meseline inanmak mı lâzım gelecek. Kalbim, hissiyâtım benim için bunun yalan olduğunu söylüyor, herhalde bu sıra beni mesrûr edecek mektublar bulunduğunu anlatıyor. İnşâallah. Buradaki her hali tabii gazetelerden okuyorsunuz. Bundan iki gece evvel İtalyanlara gece bir hücûm yaptık. Tel örgüleri, lağımlar vs. ile mücehhez iki istihkâmına girdik. Birçok İtalyan telef ettik. Bizde epey yaralı ve şehit oldu. Sonunda cephanesizlikten çekilmeye mecbur olduk. Fakat bununla İtalyanlara onları yerlerinde de tepeleyebileceğimizi anlattık. Rûhum! Her işimiz gittikçe iyileşiyor. Şimdi düşmandan katiyyen havfımız yoktur. Belki o bizden korkuyor. Bi'iznillah onları bu yerlerden kovmaya muvaffak olur, ağlayan yüzleri güldürürüz. Siz nasılsınız? Sıhatte ve müsterîh olunuz da ben herşeye katlanırım. Cenâb-ıhakk nâsib eder de sağ ve sâlim dönersem o vakit size uzun uzadıya burada olanları hikâye ederim. Şimdilik güzel gözlerinizden öper, arz-ı hörmet eylerim rûhum efendim.

"Enver"iniz

20 Şubat 327
8 Mart 1911
Aynelmansur Karârgâhı

Rûhum, Sultanım,

Gönül sık sık mektub yazmak, belki böylece sizi de yazmaya mecbur edebilmek istiyor. Fakat bin türlü düşünce temenni ile hareketi emrediyor. Ben de yazmak için hemen her vakit fırsat gözlüyorum. İşte dünkü muharebe yine böyle vesile bahşediyor. Dün 10 saat muharebeden sonra sabah pusumuza düşerek bozulduktan sonra, tekrar üzerimize fakat kendi istihkâmlarından yarım mesafede durduğumuz halde gelen düşman kuvvetlerini bozduk ve büyük istihkâmlarına kadar sürdük. Onlardan bir çok tüfek, top cephanesi aldık. 200 den fazla olan ölüleri arasında 2 yüzbaşı, 1 mülâzım-ı evvel (üstteğmen), 1 mülâzım-ı sânî (teğmen) cesetleri elimizde kaldı. Beraber taşıdıkları da caba. Hamdolsun iyiyiz. Eğer siz sıhatte olduğunuzu sık sık yazarsanız ben de iyi olacağım. Çünkü allahtan başka bir dileğim yoktur. Gece saat 7 dir. Gözlerinizden öper, sizi allaha ısmarlarım sultanım.

"Enver"iniz

(Tahminen 1327 senesi mayıs bidâyetinde yazılmıştır)
(Berlin ataşemiliterliğine avdet ederken yazılmış.)

Sultanım rûhum,

Uzun düşüncelerden sonra nihayet ilk mektubumu yazmaya başlıyorum. Bu ilk sözlerimi zât-ı ismetpenâhîlerine tevcih ederken kalbim sebebini anlayamadığım bir takım hislerin tesiri altında titriyor. Sîmâ-ipakınızı henüz görmek şerefine mazhâr olamadım, fakat görmeden, duymadan kalben hasıl ettiğim merbûtiyyet o kadar büyük o kadar saf ki, cenâb-ıhakk bile bu safiyete mükâfâten nihâyet bir çok mevânii iktihâm ile akd-ı rabıtaya müsaade etti Bundan böyle bütün düşüncem, hayatımı vakfa azmettiğim zât-ı ismetpenâhlerinin husûl ve devam-ı saadetine çalışmaktır. Böyle bir his ile mütehassis olan kalbimin hemen İstanbul'u terkten ne derece mütezzî ve müteessir olacağı bedîhîdir. Eğer bu iftirâk vazîfe dolayısiyle olmasaydı, İstanbul'dan ayrılmamı mucib olacak hiç bir kuvvet tasavvur olunamazdı. Artık Berlin'de geçireceğim günler, eğer arasıra inâyetnâme-i ismetpenâhîleriyle dilsîr buyurulmazsam, cidden pek yeisaver olacaktır. Artık bütün ümidimi lütûf ve âtifetinize rabıtla susuyorum.

Enver

Berlin W. Bellevuestrasse 18

Hotel Esplanade
Berlin Hamburg
11 Mayıs 327
24 Mayıs 1911

İkigözüm Sultanım efendim,

60 saat kadar trende sallandıktan sonra nihayet bugün Berlin'e vardı. Memleketimizden uzaklaştıkça hava soğuyup, bozulmakta idi. Hele Berlin, gönlüm gibi büsbütün mağmûm. İstanbul'dan harekette eşyam vaktiyle istasyona yetişemediğinden bilâhire Selanik'ten Avrupa'ya giden hattın İstanbu'dan gelen hatla birleştikleri Niş'e gönderilmesini rica etmiştim. Fakat henüz sebebini anlayamadığım bir hâl dolayısiyle eşyayı orada bulamadım. Eğer hududdaki zabitimizin verdiği paltoyu istiğnâ göstererek almamış olsaydım soğuktan bayağı zahmet çekecektim. Pek uzun süren yolda gazete okumak, etrafı seyretmek beni teessürden ayırmaya kifâyet etmiyordu. Tren güzel yeşil tarlalar, çayırlar arasından süzülerek mahûf bir tünel içerisine girip kaybolurken bütün müfekkirem İstanbul üzerine toplanmış idi. Henüz zât-ı necabetpenâhınızı görüp, beraber yaşamamakla beraber zihnimde, "şu anda şununla meşguldürler, şimdi böyle yapıyorlar" diye bir takım hayaller ihdâsına çalışır, kendimi avuturdum. Bazen trenin yanından kaçar gibi görünen bir derenin bulanık suları içinde nazarım kaybolup gider, bazen koyun sürüsünü bırakarak trenin arkasından havlayarak koşan bir çoban köpeği treni seyretmeye yola dizilmiş olan köylü çocukların sevinç şamatası beni dalgınlıktan kurtarırdı. İlk

günü nasıl geçirip, akşam olduğunu bilemem. Gece adeta imdadıma yetişti. Her taraf kararınca ben istediğim gibi hayalâtıma daldım. Derhal yatağımı yaptırıp, yattım. Gözümün önünde Hayrettin Ağa'nın siması, onun kendine mahsûs bir beşaşetiyle bana bakıyor ve elleri kavuşmuş, başı az ileri eğilmiş olduğu halde hanımefendiler hazerâtının selâmlarını tebliğ ediyordu. Ben ise onun gözlerine yarı kapalı, yere dikilmiş gözlerinin bebeğinde rûhumun, istikbâlimin hulâsa bütün mevcudiyetimin timsâli olan zât-ı ismetpenâhınızın hayâlini arıyordum. Fakat hepsi hayalât, o gözler bana düşüncelerimi aksettirmekten başka birşey yapamıyordu. Yalnız hakkımda, hakk-ı acizânemde lütfen gösterilen itimât ve iltifâtın tercümanı oluyordu. Bu bile benim gibi bütün hayatı, memleketinin vatanının, milletinin, dininin ve dolayısiyle bunların hârisi, hâdimi olan hanedân-ı saltanat-ı Osmânînin teâlî-i şân ve şevketi uğrunda çalışmakla geçmiş ve bu sayinde cenâb-ıhakkın mazhâr-ı lutf-ı samadanîsi olmuş bulunan bir gencin kalbini teshîr kâfî idi. Bununla beraber ah! ne olur, bir kerre görmüş olsaydım demekten kendimi alamadım. Rûhum! ihtimâl lüzumsuz yere gevezelik ettim. Fakat ne yapayım? Eğer hissiyâtımı artık böyle zât-ı ismetpenâhınıza da tevdî etmezsem o halde teessürümden ne hallere gireceğimi düşününüz. Bu öyle birşey ki kimseye söyleyemem. Eğer rûhunuzu bu sözlerimle sıkıyor, hoşunuza gitmiyorsam söyleyiniz, yazınız, bendeniz istirahatiniz, bir dakikalık rahatınız için herşeyi feda edebilirim. İkigözüm! hoş zât-ı ismetpenâhınız için değeri olacak hiç bir şeyim. Hayat zaten bence kıymetsiz, şân ve şeref ise esasen izâfî şeyler, saadet ise şimdi başladı, fakat o da sizin mesût ve bahtiyâr, müsterîh ve memnûn olmanıza mütevakkıf. O halde kulunuza şimdilik bir hiç kalıyor, işte her neyse bu kalanı veya sizin istediğinizi fedâya hazırım. Bilmem gittikçe müteessir oluyorum. Hele oteldeki odamın beyaz mobilyası üzerine hariçten giren kirli mağmûm bir ziyâ büsbütün asabımı geriyor, bütün bunlara karşı, istikbâlin hazırladığı mesut günlerin hatırasıyla, tahattürü ile göğüs germeye hazırım. Yalnız zât-ı ismetpenâhınız mesût ve bahtiyâr olsun.

Enver

Berlin, 18 Mayıs 327
31 Mayıs 1911

İkigözüm, Rûhum, Efendim,

Selanik ve Berlin'den gönderdiğim mektublara iki kelime-i iltifât olsun beklerken, şimdiye kadar hiç bir cevap alamayışım mûcib-i teessürüm oluyor. Ayrılığın mûcib olduğu elemi tadîl edecek ancak lütfen gönderilecek sevimli iki söz olacağı pek bedîhîdir. Maamâfîh bu hususta ısrarı lüzumsuz addediyorum. Güzel kalbinizde eğer cidden bir yer tutuyorsam, er geç mazhâr-ı iltifâtınız olacağımı pekâlâ biliyorum. Zihnime başka şeyler de geliyor. Acaba mektublarım itiyâda muhalif veya canınızı sıkacak bir tarzda mıdır? Sultanım efendim, eğer böyle birşey var ise, iki kelimecik ile ihtâr buyurur veya buyurtursanız derhal tashih-i keyfiyyet ederim. Evvelce arzettiğim gibi bundan böyle düşüncem temin-i istirahât ve saadet-i ismetpenâhileri cihetine matûftur. Bunu ihlâl edecek husûs hayatım bahasına bile olsa ortadan kalkacağından emin olabilirsiniz.

Rûhum! Evvelce arzettiğim otelden çıktım. Şimdi Berlin'e şimendiferle 25 dakika uzak, ufak bir göl kenarında bir sayfiyede tuttuğum 3 odada oturuyorum. Berlin'in o gürültülü hayatına mukabil burası gayet sakît ve tenhadır. Sabah erkenden kalkıp, kendi kendime, kiraladığım ufak bir sadal ile, yarım saat uzaktaki deniz hamamına gidiyorum. Orada yarım saat kaldıktan sonra dönüyorum. Sonra da giyinip, Berlin'e gidiyorum. Akşam yine avdetle bu tenhaide yalnız başıma çalışıyor, sakît sakît hayat-ı müstakbelimizi düşünüyorum. Allaha her ikimizin saadeti için kalbi dua ediyorum. Evde benden başka evin sahibi olan 60 yaşında bir kız vardır. Fo-

toğraf makinamı tamir ettiriyorum. Bitince evimin, odalarımın, ev sahibimin resimlerini takdîm ederim. Bilmem arzu buyurulur mu, yoksa Berlin menazırından kartpostallar veya bizzat yapacağım fotoğraflar takdîm etmek isterdim. Artık bunlara lütûfnâmenizi aldıktan sonra karar verebileceğim. Bu mektubumu da yazmazdan evvel çok düşündüm. Fakat her ne olursa olsun diye yazdım. Eğer sizi öylece sıkıyorsam rica ederim birisi vasıtasıyla meselâ İsmail Efendi ile "Mektublar alındı" diye iki kelime yazdırılırsa, artık mektub istenmediğini anlar, hiç olmazsa böylece arzu-i ismetpenâhilerini anlayarak tasdiden tevakki ederim. Zîra sizi az üzecek bir husûsun, bâhusûs bendenizden südûru ilelebet daha ziyâde muazzeb olmamı bâdî olur. Kemâl-i tazîmle gözlerinizden öper, iradelerine intizâr ederim rûhum, efendim hazretleri.

Enver

Berlin 5 Haziran 327
18 Haziran 1911

Rûhum, sultanım,

Son mektubumu postaya verdikten sonra, artık sık sık yazarak sizi de sıkmamaya azmettimdi. Kararım lütûfnâmenizi daha doğrusu gıda-i rûhumu aldıktan sonra mektub göndermekti. Fakat aradan birkaç gün geçince, zaman seneler geçmiş kadar uzun görünmeye başladı. Sanki son mektubunuz 1 sene evvel gelmiş kadar tesirini kaybetti. Gönlüm yeni haberlerinize, güzel sözlerinizi okumaya iştiyâk hasıl etti. İşte bu hisler beni kağıdı karalamaya mecbur etti. Ne olur yavaş yavaş, hem sizce daha kolay, hem de bedenizce pek kıymetli olan nasıl vakit geçirdiğinizi yazsanız. Meselâ: Bir gününüzü sabahtan akşama kadar ne yaparak geçirdiğinizi, sonra da hafta içerisinde fevkâlâde olarak ne olduğunu bildirseniz ne güzel olur. Bu suretle hiç olmazsa her an sizi tahayyül ettiğimde ne yaptığınızı tasavvur edebileyim. Bu lütfû esirgemez, bu ricamı da kabul buyurursunuz değil mi?

Elmasım. Evvelki mektubumda oteli bırakıp Berlin civarında yarım (saat.A.İ.) uzakta bir sayfiyede bulunduğumu yazmıştım. Sayfiye deyince öyle kocaman bir konak anlaşılmasın. Fotoğrafını mektubuma leffettiğim bir bina. Fakat yeri çok güzel, bir tarafı güzel büyük ağaçlarla bezenmiş bir bahçe ve diğer tarafı da uzun küçük bir göle kadar uzayan yine ağaçlarla örtülü bir iniş. Boş vakitlerimi hiç olmazsa idmanla geçirmek için bir de bir kişilik ufak bir sandalım var. Daireden geldim mi soyunur hemen içine atlar 1 saat kadar gölde gezerim. O esasen bir matmazelin. Kendisinin bir hizmetçisi var. Hem bendenize hem de ona bakıyor. Yalnız matmazel

deyince hatırınıza birşey gelmesin. Fotoğrafını gelecek mektubumla göndereceim, 60 yaşında bir hanım kız. Havalar düne kadar pek karışık gidiyordu. Gündüz derece-i hararet 30'a varırken, gece birden bire 5-6 dereceye iniyordu. Malûm ya, böyle 25 derece birden bire farkediş havayı pek soğutuyor. Daha doğrusu gündüzün sıcağına alışmış vücutlara pek soğuk tesir ediyor. Hatta bu tebeddül bendenizi birgün paltosuz yakaladı. Bu suretle birkaç gün evvele kadar yatmamak üzere ayakta biraz rahatsız olacak kadar hasta etti, soğuk aldırdı. Fakat hamdolsun birşey kalmadı.

İnşâallah dersleriniz hakkında yazdıklarımı siz de muvaffık buldunuz, güzel aninemiz hanımefendi hazretleri de tasvib ettiler. Öyleme geliyor ki, tahsilde terakki ederek, birçok şeyler öğrendiğinizi anlamaya başlayınca ne kadar memnun olacaksınız. Bakınız haritadan anlamış bulunsaydınız size Berlin'in, sonra da Berlin'e nazaran şimdi bulunduğum yerin haritasını gönderir, adeta buralara gelmiş gibi bu yerleri tanır, oturduğum evin yerini bulurdunuz. Fakat arzettiğim gibi bunlar birden de olmaz. Sıkılmayınız, üzülmeyiniz, tedrîcen herşey olur. Gözlerinizden hörmetle öper, âfîyetinize dua ederim rûhum efendim.

Enver

Berlin, 27 Mayıs 327
9 Haziran 1911

İkigözüm, rûhum!

Sevimli mektubunuzu aldım. Seve seve, sevine sevine okudum. Hayatımda ilk defa olarak duyduğum mahzûziyeti anlatamam. Hele gösterilen mahviyyet zaten âlî olan mevkiinizi nazarımda bir kat daha yükseltti. Sultanım, sizin muzdarib olmanız kulunuz için en büyük azab-ı vicdanîdir. Eğer mektublarınız Berlin'de benim için yegâne medâr-ı teselli olmasaydı, sıkılmamanız için mektub yazmamanızı rica edecektim. Rûhum efendim, sıkılmayınız düşündüğünüz gibi yazınız, benim için kaleminizden çıkmış iki söz, sihhat haberiniz bile kâfîdir. Eğer hayatı bundan böyle size bağlı ve sizin sevinicinizle mesrûr, ufak bir teesürünüzle muzdârib olan bendenizi yaşatmak isterseniz arasıra iki kelimecik bir iltifâtnâmenizi esirgemeyiniz. Olmaz mı efendiciğim?

İkigözüm! Siz arzettiğim gibi nazarımda pek âlîsiniz, ulvîyyeti kalbiyenizi okuduğum her söz, her kelime isbat ediyor. Hem de sizin ulvîyyetinizle iftihar ederim. İnşaallah daima teâlî edeceksiniz. Elbet cenâb-ıhakk kalbinize göre verecektir. Rûhum! hayatın nazarımda gerçi kıymeti yoktu. Fakat bugün iş böyle değil. İkigözüm şimdi yaşamak istiyorum. Fakat beni böyle hayata rapteden ne olduğunu tabii takdir buyurursunuz. Evet! Bundan sonra yaşayacağım ölmek istemem. Çünkü cenâb-ı hakk hayatımı sizinkine raptetti. Çünkü sizin için yaşamak, birlikte mesûd olmak isterim.

Sizi görmek isteyişimde hata ettiğimi anlatıyorsunuz. Artık bu suretle niçin görmek istediğimi inşaallah görüştüğümüzde izâh ede-

rim. Yoksa arzettiğim gibi sizin ulûvv-i kalbiniz, mekârim-i ahlâkınız her şeyin fevkîndedir. Birçok müşkilâttan sonra bizi birbirimize kısmet eden cenâb-ı allah esbâb-ı saâdetimizi hazırlamıştır. Eğer akdimizin icrasından evvel sizi görmek isteseydim, belki başka suretle tevîl olunurdu. Fakt şimdiki sadece bir teşerrüf. Ve hayalinizi hâfızamda olduğunuz gibi muhafaza içindi.

Elmasım! dersleriniz hakkında söz söylemek için müsâade veriyorsunuz, teşekkürler ederim. Fikrimce evvelâ Osmanlı, sonra da bu milletin en büyük bir hanımı olmak itibarile, tabii evvelen Osmanlıca yani türkçeyi iyi bilmenizi; sonra da milletinizin tarihini, memleketimizin coğrafyasını öğrenmek cihetine ehemmiyet veririm. Bunlar için haftada bir gün ders alsanız kâfîdir. Zannımca kadın olmasa bile yaşlıca bir erkek muallim bu vazîfeyi pekâlâ yapabilir. Türkçe lisanı için haftada iki gün olursa daha iyidir. Gün değişimden tabii bütün meşguliyet demek değildir. Günde 1 saat kadar ders kâfîdir. Tabii boş vakitlerinizde dersinizi hazırlar, hoca gelince derste müzâkere ile vakit geçirmezsiniz.

Bir de tabii ilerde ecnebi bazı büyük hanımlar ziyârete geleceklerdir. Onlar Avrupa'da bizi öyle cahil tanıyorlar ki, bazen işittikçe tüylerim ürperiyor. Binâenaleyh onlara karşı bizzat konuşarak ifâde-i meram etmek herhalde faideli ve zât-ı necabetpenâhınız için elzemdir. Bunun için eğer mümkün olur da, size daimi refakât etmek mümkün olamadığı halde boş vakitlerinizde beraber bulunmak ve haftada iki defa ders vermek üzere bir fransızca bilir iyi bir kadın bulunursa çok iyi olur. Rûhum! yalnız Avrupa kadınlarının ahlâkı bizimkine pek uymayacağından ve muallimeliğe gelenlerin ekserisi ise, pek emniyet olunur ahlâkta olmadığıdan bu kadın intihâbı husûsunda dikkatli bulunmak icab eder.

Sultanım! piyanoyu tamamiyle sizin intihâbınıza terk ediyorum. Yalnız rûhum,öyle oynak valsler vs. yerine ağır ve biraz ruhu okşayan alafranga parçalardan daha ziyâde hoşlanır. Maamâfîh eminim ki, sizin parmaklarınızın temasıyla çıkacak her ince nâme rûhuma, en büyük Wagner vs. gibi musikişinasların en mükemmel parçalarını en iyi piyanistler tarafından çalınmasından ziyâde, okşayacaktır. Artık yeni iltifatnâmeniz gelinceye kadar kalbimin üze-

rinde taşıdığım mektubunu her fırsatta okuyarak müteselli olmaya çalışacağım rûhum efendim.

Enver

Berlin 13 Haziran 327
26 Haziran 1911

Sultanım, ikigözüm efendim,

6 Haziran tarihli sevimli inâyetnâmenizi de sevine sevine okudum. Mektublarımın sıkmadığını tebşîr buyurmanız cesaretimi arttırdı. Bundan böyle ayrılıktan hasıl olan kederimi sık sık mektub yazmakla azaltabileceğim. Yalnız pek mahviyyet gösteriliyor. Güzel, sevimli ifâdeniz hâşâ rûhumu sıkmak değil, belki bana yeni hayat veriyor. Bazı kere cevab verilecği vaadinin ne derece kıymetli olduğunu anlatamam. Evelce de arzettiğim gibi şimdiye kadar hiçbir emelim olmadığı halde siz, sultanım, onu hâsıl ettirdiniz. Ne derece iltifat ederseiz o derce de kalbime ferâh ve inşirâh gelecektir. Kış eylencelerinde bulunamadımdı. Çünkü evvelsi sene memûren Paris, Londra, Kopenhag, Stokolm ve daha yukarılara doğru uzun bir seyâhat yaptım. Bu sene de İstanbul'da bulundumdu. Binâenaleyh eylence yorgunu değilim.Yalnız arzettiğim gibi kagir 7-8 katlı binalar arasındaki asfalt kaldırımlar üzerinde yakıcı güneşin altında bulunmaktan ise, hariçte ağaçlar arasında, su kenarında ufak bir evde oturmak tabii vücuda istirâhat ve çalışmaya kuvvet verir. Değil mi ikigözüm. Maamâfîh pek doğru buyurulur, allah her vakit insanlarla beraberdir. Bendeniz dinime pek merbût olduğumdan cenâb-ıhakkın gazabından pek korkarım, kalbinde allah korkusu olan biri de, hiç bir vakit·fenâlıkta bulunamaz sanırım. Geçen mektubumda evimin resmini göndermiştim. Sanki bilmiyormuşum gibi evdeki kızın resmini göndermedim. Fakat maksadım bura hayatından temînât vermek değildi. Çünkü her halimden emin olduğunuzu ümit ederim. Yalnız cidden 60 yaşında olan bu kızın resmini görmek (görmemiz. A.İ.) için göndermek istiyordum. Bu

mektubuma da köyün ufak gölünden birkaç manzara ile, kırda bulunan bir köşkün resimlerini ilâve ediyorum.

Sultanım! bir evvelki mektubumda dersler hakkında beyân-ı teşekkür ederken, bilmem ne yazdım. Fakat rica ederim yanlış tefsîr buyurmayınız. Zât-ı ismetpenâhınız hiç birşey de bilmese bendenizce yine baştacıdır. Maamâfîh tahsil hususunda gösterilen hâhiş doğrusu fevkâlâde sevinci mucib oldu. İnşâallah avdette müsâade edilir de bizzat yardım eder, beraber çalışırız olmaz mı rûhum? Piyano hususunda gösterilen itimâd-ı zâtiyye pek memnun oldum. Evet yapacağım deyince herşey olur. Ah! cenâb-ı hakk şöyle yanınızda oturarak, sakitâne bir surette güzel parmaklarınızın altında titreyen piyanonun güzel havalarını dinlemeyi kısmet edecek mi? İnşâallah. Arzunuza tebean derhal Abdülhalim Efendi Hazretlerine arîza takdim ettim. Kulunuz saray adetini pek iyi bilmem. Eğer daha başkalarına mektub yazmak veya sair bir suretle ihtirâmda bulunmak lazım gelirse, lütfen zahmet olmazsa tahrîk ederek, iki kelimecik ile ihtar buyurursanız pek minnetdâr kalırım.

Bir de ihtimâl ki, küstahlık diyeceksiniz fakat ikidir mektubunuzda hiç bir hitabınıza mazhâr olamadım. Beni ne diye kabul buyurursanız, o suretle lütûfnâmelerinize başlamak inâyetinde bulunursanız bendeniz de nezdinizde nasıl bir mevki ahzettiğimi bileyim. Eğer hiç bir hitabı lâyık görmüyorsanız o halde sadece "Enver" diye yazmanız da kâfî gelir. İhtimâl ki, bu istirhâmım sizi müşkil bir mevkie kor. Fakat arzettiğim gibi halli de çok kolaydır. Müsâadenizle gözlerinizden öperek, arz-ı ihtirâmât eylerim rûhum efendim.

Enver

(26 Temmuz tarihli mektubuna nazaran:
19 Temmuz 327 olması lazım.A.İ.)

Rûhum, Sultanım,

Dûn akşam geç vakit İşkodra'ya vardım. Vali Beyin konağında rahatım yerindedir. Bizim kolordunun kumandanı henüz gelmediğinden şimdilik işim yok gibidir. Maamâfîh yapacak başka çok şeyler var. Burada havalar pek sıcak. Fazla olarak ufak tatarcık denilen muzip, sessizce insanı sokan ufak sinekler dolu, gece epey rahatsız ettiler. Fakat bugün ben de derhal bir cibinlik yaptırarak kar-şı koymaya hazırlandım. Şimdilik ahvâl sakindir. Bakalım ileride ne olacak? İstanbul'da zannedersem şimdi buradan aşağı kalmaz. Hem de iki gözüm birşey rica edecektim. Hakikaten validemiz hanımefendiye de yazdım. Yazın hergün öyle evde kapanıp kalmayınız, hergün akşam üzerleri hava biraz serinleyince şöyle kağıthane üzerlerine doğru, pek kalabalık olmayan yerlere araba ile gidip, biraz güzel hava teneffüs ediniz. Olmaz mı elmasım? Hem de bana neler gördüğünüzü yazarsanız burada onları okuyarak pek mütelezzîz olurum. İşkodra bir tarafı göle nâzır yüksek bir tepe, iki tarafı da göl ve derin su ile kuşatılmış eski bir şehirdir. İslâm mahallesi pek harabtır. Ahalisi fakirdir. Hıristiyanlar daha zengin olup, evleri sokakları da muntazamdır. Burası Karadağa civardır. Şimdilik üç fırka kadar asker hududda ve şehir civarında bulunuyor. Malûm ya, birkaç ay evvel Karadağ hududuna yakın dağlı hıristiyan Arnavutlar isyân etmişlerdi. Askerlerimizden birkaç kişiyi şehit ettiler, birkaç hudud kalesini yaktılardı. Sonra üzerlerine asker gönderildi. Bunlar Karadağ'a kaçtılar. Karadağ hükûmeti de onları himâye etti. Şimdi devletimizle Karadağ hükûmetinin arası açıldı. Bunun üzerine biz de Karadağ hükûmetini bunları himayeden vazgeçirmek, korkutmak için hududa asker yığdık. Bakalım ya Karadağ hükûmeti dediğimizi yapacak veyahut muharebe olacak. Fakat

muharebe olmamak ihtimâli daha ziyâdedir. Her ne olur ise olsun benim için hiç merak buyurmayınız. Yalnız dediğim gibi lütfen sık sık mektub gönderip, sihhatinizi, halinizi bildirini. olmaz mı rûhum? Şimdilik güzel gözlerinizden öper, sizi derâğış ederim. Canım efendim.

"Enver"iniz

İkigözüm, sultanım,

Bu akşamki postada 20 kadar mektub vardı. İstanbul'dan olanlarını şöyle bir ayırdım. Nazar-ı dikkatimi celbeden üzeri kırmızı mürekkeple yazılı zarfı açtım Bir de içindeki kağıdı çıkarınca artık ne kadar sevindiğimi anlatamam. Hiç ummadığım bir zamanda yine güzel bir mektubunuzu almak bana dünyalar değdi. İş odamdaydım. 3-4 zabit de bazı iş için konuşmaya gelmişlerdi. Artık hiç birşeye bakmayarak, mektubu yutarcasına bir okudum. Oh! ne tatlı şive, ne güzel ifâde! Hani o bir evvelki mektubumda ısrar edercesine rica ettğim beni ne suretle tesmiye edeceğiniz hakkındaki fikrimi bile değiştiriverdim. Mektubun her kelimesi yazılırken bedenize bu yolda hitabı gönlünüzün arzu ettiğini gösteriyor. İşimi sabırsızlıkla bitirdim. Akşam yemeğine gitmezden evvel oteldeki odama çekildim. Bir daha mektubu okudum. Okuyuş beşe kadar çıktı. Her okuyuşta duyduğum hazzı hissedebilmek için size karşı kalbimde mevcût his ile mütehassis olmak lâzımdır. Ah! bilmem siz de mektublarımı böyle bir his ile mi okuyorsunuz? İthimâl okuyorsunuz fakat hiç olmazsa cevap vermekte, okurken hasıl olan hissiyâtınızı tasvirde benim kadar acele etmiyorsunuz. Bakınız. 13 Haziran tarihli mektubumu size 27 Haziranda verdikleri halde, ancak 6 gün sorna 3 Temmuzda kalemi ele alıyorsunuz. Fakat bu teenninizden memnunum. Çünkü hem beni sabra alıştırıyor, hem de beni benim sizi sevdiğim kadar sevmediğinizi gösteriyorsunuz. Hiç olmazsa muhabbette böylece size tefevvuk etmiş oluyorum.

Mektubunuzda hissiyâtınıza dair birşey yazmayacağınızı söylüyorsunuz. Niçin, birbirimize karşı kalbimizi neden artık kapalı tutalım. Birbirimizi hiç olmazsa şimdiden yazı ile olsun anlasak fenâ mı olur? Her umûrumuzu allaha havâle ile mütevvekkil olmak pek

doğru ve böyle olunca elbet cenâb-ı kadir-i mutlak iyi ne ise onu hâlkeder. Fakat zannımca hissiyâtımızı yek diğerimize yazmak, bu tevekkülü bozmaz. Bilakis bizi birbirimize kısmet etmiş olan cenâb-ı hakkın arzusunu yerine getirmeye, bizi yekdiğerimize kalben daha yaklaştırmaya sebeb olur. İşte böylece tasavvurunuz gibi satırlar dolusu elkab veya hiç birşey yazmamak yerine sadece bir "Envêrim" hitabıyla başlayacak kısa ve hissiyâtınızı açıkça söleyen bir mektub ah! ne kadar güzeldir.

Rûhum! mektubunuzun 10 satırından aşağısında bana saadet tebşir ediyorsunuz. Size karşı olan hissiyâtım hâşâ teveccühten neş'et etme değil, belki kalbimin en derin bir noktasında hasıl olup, her tarafımı kaplamış ve ömrüm oldukça değil, belki öldükten sonra bile vücudumun her zerresi bâkî kaldıkça ebediyyen çıkmayacak olan bir hiss-i muhabbetten başka birşey değildir. Rûhum! şimdi artık söyleyebilirim. Sizi görmeden, hatta öyle esaslı surette şeklinizi, hâlinizi, ilâh... anlamadan sizi sevdim. İşte hiçbir garaza mübteli olmayarak hâsıl olan bir muhabbet nezd-i bâride de makbul olmuşki, birçok müşkilâta rağmen, ve hasıl olan mânileri bertarafla birleşmemizi nasîb etti. İşte sizi böyle sevmiş ve ilelebet sevmeye azmetmiş olan ben kulunu elbet allah daima nâil-i maksat edecektir. O maksadım da sizin husûl-i saadetinize, istirahâtinize çalışmaktır.

İşte ben böyle, siz de mektubda yazdığınız surette düşündükçe artık bahtiyâr olacağımıza kaviyyen kaniim. Hemen cenâb-ı hakk nazardan korusun.

Bu defaki seyahatte Berlin'den "Hamburg"a oradan "Hannover"e ve oradan da "Hamburg"un şimâlinde deniz sahilinde "Solt" adası üzerindeki "Westerland" a ve daha sair yerlere gittim. "Westerland"da bir uçma makinası seyrettim. Geçen sene de İstanbul'da Tatavla (Kurtuluş.A.İ.) cihetinde bu sene de zannederim Makrıköy (Bakırköy.A.İ.) öyle birer makina uçurmuşlardı. Bu gördü-ğüm de adeta iki büyük kanat arasında bulunan bir adam oturacak kadar bir sandalye, makinist yani uçma makinasını kullanan adam oturuyor. Yanında benzin –petrol gazının hulâsası– ile işleyen ufak bir makina var. Bu makina kanatların ortası ilerisinde bu-

lunan vapur pervanesi gibi ağaçtan mamûl iki kanadı hızla çeviriyor. Kanatların ortası gerisinde ve makinistin arkasına düşen cihette adeta kuşların kuyruğu gibi bir kuyruk var. Sonra bütün bu alet ufak 3 tekerlek üzerinde duruyor. Şimdi uçmak istenildi mi ufak makina işlemeye başlıyor. Bu makina otomobillerdeki makinanın aynı olduğundan istenildiği vakit işler istenildiği vakit durur. Pervane dönüyor, pervane dönünce nasıl vapurların pervanesi su içinde dönünce vapuru ileri itiyorsa, bu pervane de hava içinde makinayı ileri çekiyor. Bunun üzerine tekerlekler üzerinde adam da yerinde oturduğu halde bir müddet makina hareket ediyor. Makinist kanatları yukarıya doğru biraz kaldırınca bu kocaman alet havada yükselmeye başlıyor. Biraz uzakta insan havada büyük bir kuş geziyor sanır. Sonra makinisit kuyruğu sağa sola çevirince makina da o tarafa gidiyor. Bunda da balıkların su içinde gittikleri gibi. Daha doğrusu vapurlar su içinde nasıl gidiyor, nasıl dümen kullanıyorlarsa bunlar da hava içinde öyle. Bu makina havadan ağır olduğu halde işte o pervane kuvveti onu uçuruor. Bunların iki kişilik, üç kişilikleri de var. Muharebede havadan uçarak düşmanı görmek, emir götürmek için bu aletler çok işe yarayacaktır. (Burada uçağın resmini yapmış)

Meleğim, işte uzun bir mektub, bilmem bu malûmattan başınız ağrıyacak mı? Ne olur birkaç kelime neden hoşlandığınızı ne öğrenmek istediğinizi yazsanız, ben de ona göre ne yazacağımı bulurum. Gelecek mektubumda size Avrupa kadınlarının hayat-ı hakîkisini yazmak isterim. Bununla bizim kadınlarımızla Avrupa kadınları arasındaki farkı ve hangilerinin daha mesûd olduklarını ve bizde öyle açılmaya doğru görülen bir hevesin ne kadar yanlış olduğunu anlatmak isterim. Şimdilik kalbimin bütün hürmet ve muhabbeti ile gözlerinizden öper, saâdet ve âfiyetinizi allahımdan dilerim sultanım efendim.

"Enver"iniz

Berlin, 9 Temmuz 327
22 Temmuz 1911

Yarınki günün de millete olduğu gibi size ve bütün hanedâna daimi bir saâdet bahşetmesini dilerim. (10 temmuz Meşrutiyetin ilânı. Onu tebrik ediyor.A.İ.)

Berlin, 11 Temmuz 327
24 Temmuz 1911

İkigözüm sultanım efendim,

Bugün 3 hafta süren uzun bir seyâhatten döndüm. Berlin'den size ilk mektubu gönderdğim otelin beyaz mobilyalı bir yatak odasından bu mektubumu yazıyorum. Bugün bunaltıcı bir sıcak hava içerisinde tam 11 saat tren yolculuğu yaptım. Hele vagon içinde açık bir pencereden pek mütessir olur birine tesadüf edince, artık her taraf kapalı daracık bir yerde yapılan bu seyâhatin nasıl can sıkıcı olacağını tasavvur buyurunuz. Bizde olsa kimin biraz hatırı sayılırsa öteki dinlemeden pencereyi açtırmak belki mümkün olurdu. Fakat burada vagondaki yolculardan birisi "rahatsız oluyorum" dedi mi iş bitti. Onun dediği olacak çünkü açık pencere, kapalıdan ziyâde hastalığa sebeb olabilir. Herne hâl ise, otele can atınca hemen soyundum. İlk işim aninemiz hanımefendiye lütûfnâmelerine mukabil bir teşekkür yazmak oldu. O bitince bol bol istediğim gibi size şu satırları yazmaya başladım. Seyâhatin devamı müddetince her postayı dörtgözle bekliyor ve mektub geldikçe şöyle çabucak zarfların üzerini bir gözden geçirerek, İstanbul'dan birşey var mı diye bakıyordum. Tabii birşey çıkmayınca artık ne hâle girdiğimi tasavvur buyurursunuz. Maamâfîh neyse bununla hâlime acındırarak sizi sıkça mektub yazmaya icbar anlaşılmasın. Maksadım, sizden haber alamayınca neler duyduğumu anlatmaktır.

Canım! evvelki mektublarınızı tekrar tekrar okudukça kalbinizin iyilikten başka birşeye kaabiliyeti olmadığını, yani değil bana belki en adi bendenize karşı bile pek lütûfkâr olduğunuzu istişmâm ediyorum. Sonra bir de mektub yazmakta hele son ricalarıma hiçbir cevap vermeyişinizi âdetâ yine bir çok sebeblere hamlettim. Acaba

mektubumun sonunda duyduğum muhabbetimin tesiri ile gayr-ı ihtiyârî olarak sarfettiğim iki söze gücendiniz (mi. A.İ.). Neyse sizi sıkmak istemem. Bundan sonra bu suretle muâhezeye hamlolunabilecek bir söz yazmayacağım. Elbette güzel kalbiniz kendisi için titreyen bir kalbi memnûn edecek fırsatları kaybettirmez.

Rûhum! matmazelinize bir mektub yazarak bazı şeyler sormak istiyorum. Tabîî darılmazsınız değil mi? Maamâfîh yine sizden muvaffık cevap alıncaya kadar yazmayacağım. Lûtfeder de ismini yazarsanız müteşekkir kalırım. Hem de Ziya Beyden nasıl memnûn musunuz? Kendisine bazı vesâyâda bulunmuştum. Dediğim tarzda programı tadîl ederse çok istifâde olacaktır. Kendisine arabî, fârisî lisânlarını bırakmasını buna mukabil kavâid-i Osmânîyi, hüsn-i hatta, imlâya ehemmiyet vermesini sonra da coğrafyadan öyle şehirler belletmeyip, en ziyâde elinize alacağınız bir haritaya şöyle bakınca bir şehrin nerede bulunduğunu, oraya nasıl gidileceğini ve tarihten de kezâ en ziyâde Osmanlı tarihi olmak üzere harita üzerinden göstererek, okutmasını söyledim. Ah! ne olurdu. Keşke Ziya Beyin yerinde bizzat sizinle beraber çalışabileydim. İnşâallah o vakitler de gelecektir. Fakat acele nedir bilmezken şimdi ne kadar sabırsız olduğumu gördükçe adeta sıkılıyorum. Bâis-i iftihârım! Dersleriniz hakkında gösterdiğiniz gayretin derecesini anlıyorum. Sizi derse teşvîkim hâşâ siz benden tahsilce geridesiniz fikrine tebean değildir. Evvelce yazmıştım. Bugün iyi bir vâlide olmak, dünyada olan bitenden haberdâr bulunmak, vatanımızın, milletimizin hâlini okuyup, anlayıp, ona göre üzerimize farzolan yardımı yapmak için oldukça iyi bir tahsil lazımdır. Bundan başka bizim kadınlarımızı bâhusûs hanedân-ı saltanata mensûb sultanlarımızı tahsilce pek geride zanneden Avrupalılara bizim de çalıştığımızı, bizim de bilgi-de, ilim ve marifette onlardan geri kalmadığımızı göstermek zannederim farzdır. İşte bunun için sizin tahsilinizi son derecede arzu ediyorum. Muallîminiz Ziya Beye fikrimi yazdım ve ondan gelecek cevaba göre belki bir de program ilave ederim. Bu mektubunuzda öyle şeyler tebşîr ediyorsunuz ki sevincimden kendi kendime gülüyorum. Demek derste beraber bulunuyoruz. Ah! derste bulunduğunuz zamanları hulâsa günü nasıl geçirdiğinizi bilsem hiç

olmazsa şimdi sultanım bunu yapıyor, şimdi piyano çalışıyor, dersini belliyor... ilâh diye sizi zihnimle daima takib ederdim. Ne olur, bir mektubunuzda sabahtan yatıncaya kadar vaktinizi nasıl geçirdiğinizi yazarsanız ne kadar sevineceğim. Gönderdiğim fotoğrafları aldığınızı yazıyorsunuz. İşte o gördüğünüz güzel ormanlarda dolaşır, gölde sandal ile gezerken bir gün olup da böyle sizinle birlikte dolaşacağımızı ve şimdiki yalnızlığımın o vakit mükâfâtını göreceğimi düşünürüm. Bu düşüncelerle bazen henüz o vaktin uzakça bulunmasından mahzûn bazan da cenâb-ıhakka tevekkül ile mütesellî olurum. Karanlıkta gözlerimi kapar, sizin hayâlinizi gözümün önüne getirmek isterim. Bakarken allahımdan hiç olmazsa dünyada olsun bir kerecik sizi göstermesini dilerim. Fakat şimdiye kadar hiç muvaffak olamadım. Hâşâ sümmehâşâ nasıl cenâb-ıhakkı, bir şekil vermeden seviyorsam, sizi de şimdi bir rûh-ilâtif olarak şeklinizi düşünmeden seviyorum. Siz hiç olmazsa benim resmimi gördünüz ya bendenizde o da yok. Tabiatın güzelliğini sevdiğiniz ne hoş; inşâallah deniz kenarında bir evimiz olurda orada sandal ile gezer, sonra da bazen Bebeğe giderek birlikte çimenler üzerinde, kocaman fıstık ağaçları altında gezer, arasıra da şöyle otururak ayaklarımız altında kalan Boğaziçini, etrafa beyaz köpükler saçarak geçen kocaman vapurları seyrederiz. Ah! Ne olur sevgili pederimiz sağ olsaydı da yine bizi böylece bağrına basıp sevseydi. Fakat allahın emrine muhâlefet mümkün değildir. Bunda mütevekkil olalım. Herhalde rûh-i pâkî yine bizi görür, bizi okşar ve bizim mesûd olduğumuzu görerek mütelezziz olur.

Elmasım! gece altı, etrafta hiç ses yok. Otelde hiç bir odada aydınlık yok. Herkes derin uykuda. Ben hepsinden rahat ve mesûd olarak şu satırları size yazıyorum. Dün bir uzun mektub göndermekle beraber bugün yine yazmaktan kendimi alamadım. Belki ben nasıl yazmaktan mütelezziz oluyorsam siz de öylece tatlı tatlı okursunuz. Artık sizin hayâliniz (le. A.İ.) meşgul olarak yatağıma gireceğim. Bundan evvel bütün kalbimle saâdetinizi temennî ederek, sizi kucaklar gözlerinizden öperim iki gözüm.

"Enver"iniz

Berlin-Münih arasında trende
14 Temmuz 327
27 Temmuz 1911

Rûhum, Elmasım!

Dün Harbiyye Nezâretinden gelen bir emir beni İşkodra'ya doğru sürüklüyor. Orada 2. kolordu erkân-ı harbiyye riyâsetine tayîn olunmuşum. Ne yalan söyliyeyim memleketimi herşeyden ziyâde, hattâ sizden bile ziyâde seviyorum. Tabîî buna gücenmezsiniz. Çünkü sizin damarlarınızdaki kan bu milleti, bu devleti büyüten, teâlî ettiren bir hanedân kanıdır. Elbet siz de benim düşündüğüm gibi düşünürsünüz. Vatanımın nerede bir kılına dokunulmak istense biz hepimiz orada ölmek için hazır olmalıyız, sözle değil canla başla. İşte hepimiz böye düşünürsek bu vatan, bu millet yaşar, teâlî eder, biz de bu sayede rahat ederiz. Değil mi rûhum? çocuklarımızı böyle yetiştireceğiz, her biri vatana, millete öyle büyük işler görecekler ki, bütün Osmanlılar, bütün dünya, tarih onları hayretlerle takdîr edecek. Bunu sakın benim harîs-i şân ve şöhret olduğuma verme. Bilakis vatanın menfaati, saâdeti yanında herşey mahvolsun. Çocuklarımız kendileri yapacakları büyük işlerle marûr olmayacak, daima yaptıklarını geçmişte ve küçük görerek daha büyük işler yapacaklar, fakat biz tabîî onlarla iftihâr edeceğiz. Allaha hamdedeceğiz. Rûhum! inşâallah o günleri göreceğiz değil mi? Düşün, siz milletin perestiş derecesinde sevdiği bir vâlide, malûmatlı, vücûduyla iftihâr olunur bir Osmanlı sultanı, çocuklarınızın her biri sizden daha ziyâde seviliyor, ne büyük saâdet.

İkigözüm! tabîî ne olacağı belli değil. Fakat telâş etme. Metîn ol. Allah daima iyi yapar. Kadere kaşrı boyun eğmek lâzım. Te-

vekkül fakat bütün kuvvetimizi sarfettikten sonra da bir silahtır. Onunla istirâhat-i kalb temin olunur. En büyük felâketlere göğüs gerilir. En büyük musibetler atlatılır. Rûhum! İşkodra'dan hemen her gün mektub yazacağım. Sizi merakta bırakmam. Tabîî siz de bana yazarsınız değil mi? İşte o vakit beni sevip sevmediğinizi anlayacağım. Âdetâ yarış edelim. Bakalım hangimiz birbirimizi daha çok seviyoruz. Bana derslerinizden bahsediniz. Bir de Şah babamızın rahatsızlığını duydum. Rica ederim buna dair malûmat veriniz. Ve saraya gidecek olursanız ya siz, yahut aninemiz hanımefendi tarafından da istifsâr-ı hatırda bulunsunlar. Bu mektubumu trende yazıyorum. Yarın sabah "Trieste"deyim. Yarın akşam oradan vapurla İşkodra'nın iskelesi olan "Şenkin"e gideceğim. Eğer haritaya bakacak olursanız üzerinde hareket ettiğim yolu görürsünüz. Trenin geçtiği büyük şehirler sırayla şunlardır: Berlin - Nürnberg - Münih - Salsburg - Trieste. Gözlerinizden öperek, saâdetinize dua ederim sultanım. Mektubunuzu "İşkodra'da erkân-ı harbiyye binbaşısı Enver" diye yazınız.

"Enver"iniz

Vapurdan
16 Temmuz 327
29 Temmuz 1911

Sultanım,

Dün sabah alafranga 8'i elli geçe "Trieste"ye vardımdı. Deniz kenarında 250.000 kadar ünfusu ve Avusturya'nın en büyük ve birinci derecede bir limanı olan bu şehrin, şimâl cihetinin etrafını dağlar kuşattığından, tren aşağı şehre doğru indikçe insan cehenneme geliyorum sanıyordu. Düşünün ki, hareket edeceğim vakit akşam alafranga saat 8 de yani tam 11 saat 10 dakika sonra hareket edecek. Eşyamı istasyonda vapura getirilmek üzere teslim ettikten sonra çıktım. Yüksek Avrupa'nın her tarafında olduğu gibi yüksek binalar arasında muntazam kaldırımlar üzerinden ilerlemeye başladım. Deniz tarafından gelen sıcak, hafif bir cenûb rüzgârı havayı daha ziyâde ısıtıyordu. Sokakta Avrupa'nın hiçbir şehrinde görülmeyen paltosunu sırtına atmış, şapkasını eline almış gömlekle gezen erkeklerle yalnız pantolanla çırılçıplak dolaşan çocuklar pek çoktur. Lüzûmu olan bazı şeyler satın aldıktan sonra şehre yarım saat mesafede her tarafı görür ve hemen 300 m. kadar yüksek olan Omaç(Opicina olmalı.A.İ.) denilen bir mahalleye çıkan tramvaya atladım. Bu tramvay bildiklerimiz gibi değil. Bu yüksek yere hemen en dik bir yokuşla tırmanıyor. Yanlardaki tekerleklerden mâadâ orta yerde bulunan dişli bir tekerlek keza yerdeki yan rayların arasından ortada bulunan dişli bir raya geçip böyle tırmanmaktadır. Hulâsa, saat 8 geldi. Fakat vapur 1 saat teehürle 9 da hareket etti. Hava karanlık, fakat gökte yıldız vardı. Bu da, gece güzel geçeceğine ve yarının da iyiliğine delalet ediyordu. Hakika-

ten talihime hiç dalga olmadı. Hafif ılık bir rüzgâr havayı biraz serinletiyordu. Yoksa dalga olsaydı hemen yatıp, hasta olacağım tabii idi. Doğrusu dalgalı denizi görmeyi severim. Fakat vapur içinde sallanmaya başlayınca derhal hastalanırım. İşte şimdi tam 20 saattir ki vapurdayım. Yarınki pazar sabahı "Şenikin"e çıkacağım, oradan da 1 günde İşkodra'dayım. Oradan sonraki işimi size yazarım. Maamâfîh yazdıklarımda belki askerliğe ait bazı şeyler bulunur, binâenaleyh yalnız siz okur, kimseye göstermezsiniz, aninemiz hanımefendi de görebilir. Eğer muharebe olursa hiç merak etmeyiniz, inşâallah çok sürmez, allahın izniyle galiben "Çetinje"ye gireriz, ben de oradan size muvaffakiyetimizi tebşîr ederim. Maamâfîh allah bilir. Herşey insan içindir. Siz dua edersiniz. İnşâallah birşey olmam, fakat biliyormusunuz sizden ne istiyorum? Kendi elinizle kesilmiş bir yara sargı bezi gönderiniz. O yanımda bulundukça bana hiçbirşey olmaz gibi geliyor. Böyle doğrudan doğruya birşey isteyişime darılmazsınız değil mi? Ben aç gözlü değilim, fakat gönlüm sizin güzel ellerinizin değmiş bulunduğu birşeyi istiyor. Vapurumuz yavaş yavaş ilerliyor. Şimdi Dalmaçya sahilini takib ediyoruz. Bu sahilin ötesine berisine serilmiş adacıklar hakikaten hoş görülecek bir manzara teşkil ediyor. İnşâallah birgün olur da birlikte böyle bir vapur seyahati yaparsak bu yolculuğun böyle güzel havada ne kadar lâtif olduğunu görürsünüz. Ah! ne olurdu beraber şurada yanyana bulunsaydık, o vakit böyle yazı yerine güzel güzel konuşur, bazen birbirimize yaslanarak, şöylece sâkitâne denizi, o beyaz ufak dalgalar(la.A.İ.) müzeyyen koyu mavi denizin gözümüzün önünden nasıl kaçtığını, adacıkların yeşil tepecikleriyle, yalçın sahillerinin nasıl yanı-mızdan geçtiğini seyreder, hiç olmazsa muvakkaten olsun herşeyi unutur, bahtiyârlık nedir duyardık. Elmasım, rûhum değil mi? Sık sık mektub yazacaksınız lûtfedeceksiniz. Hergün yazacağınız birkaç sözün beni ihyâ edeceğini düşünürseniz zannımca bu lûtfu esirgemezsiniz. Güzel gözlerinizden öper, bütün mevcudiyetimle sizi kucaklarım hayatım sultanım.

Her vakit sizin
Enver

İşkodra: 29 veya 30 Temmuz 1327
11 Temmuz 1911

Rûhum Sultanım,

Bu akşam gelen mektublar arasında nazar-ı dikkatimi celbeden penbe zarfı elime alıp da üzerinin yazısını görünce İstanbul'dan olduğunu anladım. Ve açmadan herhalde sizden de bir iki satırlık bir iltifâtnâme bulunacağını tahminle sevindim ve derhal açıp okumaya başladım.

Bendenize vatanı daha ziyâde severek çalışmamı teşvîk yollu yazılan sözleri okudukça, değil refîk-i hayatlığa kabul ettiğinizden dolayı yalnız bendenizin, belki ecdâdınızın ırsen intikâl eden mert tabiatına mâlikiyyetinizden dolayı bütün Osmanlıların iftihara hakları olduğunu görüp fevkâlâde sevindim.

Rûhum! gezmenizi tekliften maksadım dairede kapanıp sıkılmamanız için idi. Yoksa esas maksat nerede ve ne suretle istirâhat-i kalb his buyurursanız o suretle imrâr-ı hayat buyurulmasıdır. Zannedersem birkaç saatlik araba gezintisi ihtiyâr buyurulursa herhalde hocalar ders zamanlarını ona uydurmaya çalışırlar. Maamâfîh arzettiğim gibi nasıl arzu buyurulursa öyle olsun iki gözüm. Mektubunuzu okudukça kulunuza karşı sitem ile karışık bazı imalara tesadüf etmeye başladım. Meselâ sizi sever gibi görünmek isteyişime kani bulunduğunuzu, bununla sizi sevmediğimi îmâ buyuruyorsunuz. Rûhum! Şimdiye kadar yalan söylemedim. Binâenaleyh size karşı kalbimde bir muhabbet hissetmesem sizi seviyorum demem, çünkü bununla hem kendimi hem de sizi aldatmış olurum. Bu halde ise hiçbirşeyden bahsetmeyerek sadece mâlâyanî birkaç söz yazar geçerim. Hem de şimdi size birşey söylemek istemem. Yalnız sizi

sevip sevmediğimi ve sizin istirahatinizi ne yolda düşündüğümü, inşâallah birarada yaşamaya başladığımız zaman bize gösterir. Sonra da vatan ve millete olan muhabbeti bozmak istemediğinizi yazıyorsunuz. Elmasım! şimdi hissediyorum ki vatan millet muhabbetiyle sizi sevmek büsbütün başkadır.

Sizi daima beraber yaşayarak istirâhâtinizi temîn edecek ve her hâlinizle halleşecek olduğum ve işittiklerimden ve mektublarınızdaki ifadeden ne güzel kalbe mâlik olduğunuzu anladığımdan hulâsa sizi, bu dünyada yegâne zevcem olacağınızı düşünüp, o his ile seviniyorum. Vatan ve milleti ise vâlidemiz olup, bizi büyütüp yetiştirmiş bulunmak ve şimdi de beslemekte bulunmak dolayısiyle, bir vâlide bir velinimet gibi seviyorum. İşte görüyorsunuz ki bu iki muhabbet büsbütün birbiriden ayrı ve biri diğerini hiçbir vechile gidermez. Ya hele her ikimizin şöyle başbaşa verip, güzel güzel memleketimiz için güzellikler düşüneceğimizi tasarladıkça şu tatlı halleri bendenize bahşedecek sizi vatanımdan da ziyâde sevmekte olduğumu ve seveceğimi anlıyorum. Sultanım! Mektubunuzu okumada devam ettikçe gözlerim dolmaya başladı. Ah! keşke yanınızda olsa idim de teessürümden yüzümün aldığı hâli görseydiniz, belki yazacağım sözlerden ziyâde bana acır ve ettiğiniz şüphenin beyhûdeliğini hissederdiniz. Elmasım! İşkodra'da malisörlerin avdeti üzerine bendenize iş kalmayınca dönmeye, fakat Almanya manevralarına yetişmek üzere Ağustos sonuna doğru harekete karar vermişim. Derken bendenizi Berlin'de küçük evimde bulunduğumu daha müreccah gördüğünüzü bildiren mektubunuzu alınca, daha evvel Berlin'e dönmeye bir hâhiş geldi. Bununla beraber yine kaldım. Derken sefaretten velîahd Yusuf İzzettin Efendi hazretlerinin, manevralardan 25 gün evvel vuku bulacak resm-i geçitlerde bulunmak üzere gelecekleri ve binâenaleyh hemen avdetim lâzım geleceğini müş'ir bir telgraf aldım. Bununla beraber İşkodra'daki erkân-ıharb arkadaşlarla bir gezinti yapmak istediğimizden bu telgrafa cevaben yalnız manevraya geleceğimi bildirdim. Ertesi günü Harbiye Nezâretinden kumandanlar yine aynı meâlde ve gitmezsem Almanyaca iyi olmayacağını müş'ir diğer bir telgraf aldım. Bu gece sizin ikinci mektubunuz da gelmişti ki bunda Berlin'e avdetimi kan

dökmememi arzu buyuruyordunuz. Bunun üzerine derhal avdete ve sizin memnûn olacağınızı düşünerek, telgrafla size malûmâta karar verdim.

Tekdirnâmenizin kafa tamirinden bahis kısmına gelince bunun ne olduğunu düşündüm. Sabahleyin sefir paşa Mısırlı iki prensesin Berlin'den 12 saat uzak bir kaplıcada arabadan düşüp, birinin kafatasının yarıldığını ve diğerinin de beyni sarsıldığını haber verdi. Bendeniz bu haberi dün aldığımdan mektubunuzu okuyunca ne demek arzu buyurduğunuzu anladım. Rûhum! kendimi bu şüphenize karşı müdâfaa etmek istemem. Yalnız şunu arzedeyim ki, eğer siz bu kızı görmüş ve görenlerden birine sormuş bulunsaydınız, o vakit bendenizin bunu sevemeyeceğini anlardınız. Bir de eğer sevmiş olsaydım onunla teehül için hiçbir mâni yoktu. Meleğim! sizi temin ederim ki düşünceniz doğru değildir. Onlar, bendeniz İşkodra'ya hareketten evvel Berlin'de bulundukları halde kendilerini görmedim. Size en ziyâde sevdiğim vatanım için yemin ederim. Sizin başınıza yemin etmiyorum, çünkü böyle birşey için sizi ahde tutmak istemem. Fakat doğrusunu söyliyeyim evvelâ kalbinizi açıkça yazdığınıza müteşekkirim, sâniyen de gösterdiğiniz bu kıskançlıkla bendenizi sevmekte olduğunuzu anladım ki, bu bendeniz için pek kıymetlidir. Ah! ne olurdu mümkün olaydı da şu anda, bu gecenin 6 sında yanınızda bulunup, sizi derâguş ederek güzel gözlerinizden öpseydim. Eminim ki, o vakit hiç bu sözlere hacet kalmadan asıl kimi sevdiğimi anlar ve bendenizi şüpheden ârî olarak severdiniz. Elmasım! zaten sağolunuz da, ne yaparsanız yapınız demenizi bendeniz katiyyen arzu etmem, bendeniz nasıl sizi kıskanıyor ve evvelki mektubumda sorduğum gibi bunu izhâr ediyorsam, sizden de beni böyle tetkik etmenizi isterim. Ancak bu suretle bendenizi ciddî sevdiğinizi anlarım. Yoksa adam sende ne yaparsa yapsın demek, bendenizi sevmemek demektir ki, o zaman bu benim dünyada yegâne emelimin altüst olması demektir. Bu hâlde ise hayat benim için bir cehenem olacaktır. Ah! mümkün olsa da biran evvel birleşsek, o vakit birbirimizi ne kadar seveceğimizi bendeniz bilirim.

Hem de rûhum! Vâlidemiz hanımefendiye son defa olarak, Mısırlı prenses ile teehhül (evleme.A.İ.) için gönderilmiş bir mek-

tub göndermiştim. Eğer anlatmayarak vâlide hanımefendiden benim o kızı sevip sevemiyeceğimi sorarsanız kanaatlerini size söylemeleri bendenizin ne olduğumu anlatmak için kâfîdir.

İşte rûhum! belki ne yazdığınızı hatırlamazsınız, ben en ziyâde beni müteessir eden kısımları aynen buraya yazıyorum: "Benim için birşey değil korkarım nâmûsunuzu lekelemiş olursunuz." Daha sonra "Çok koşanın kafası da tez patlar" buyuruyorsunuz. Güzel sultanım! bendeniz nâmûsumu lekelemedim ve lekelemem, ve kafamın da tez patlaması ihtimâli yoktur.

İhtimâl teessürümden istemediğim tarzda yazdım. Fakat ben de kalbimi açıkça yazarsam tabîî daha ziyâde memnun olursunuz sanırım. Her ne olursa olsun sizi bütün kalbimle kucaklar, gözlerinizden öper, sihhat ve saadetinize dua ederim rûhum.

Enver

Hotel Esplanade Berlin W.Bellevuestrasse 18
Berlin Hamburg 7 Ağustos 327 (20 Ağustos 1911)

Rûhum sultanım!

İşte size yine o ilk mektubumu yazdığım otelden bu kağıtçığı takdim ediyorum. Hem de bu defa sizin Berlin'de bulunmam hakkındaki arzunuzu yerine getirmiş olmaktan mütevellid büyük bir sevinçle bu mektubumu yazıyorum. Bilmem nedendir? Şu en ufak bir arzunuzun yerine getirildiğini hissetmem, o kadar bir neşe veriyor ki, bundan mütevellid hâz şimdiye kadar duymadıklarımdan ziyâde büyüyor. Ya sizi görür bizzat her emrinizi ifâya muvaffak olursam ne kadar bahtiyâr olacağım. Kimbilir şimdiye kadar bendenizi nasıl tasavvur ediyorsunuz. Herhâlde herşeyi göze aldırarak, koca bir hükûmeti devirmek için isyân eden bir asker nazarınızda kimbilir size karşı da dürüst, hatır kıracak tarzda bulunacak birisi. Fakat rûhum, yeknazarda bendenize karşı burada tesadüf ettiklerimin dedikleri gibi siz de derhal ne kadar mutî, sizi ne kadar sevecek, her arzunuzu yerine getirmeyi bir vazîfe-i mukaddese bilen birisi olduğumu tasdik buyuracaksınız. Bu da tuhaf; kendi kendimi size medih değilse bile iyi göstermeye çalışıyorum. Maamâfîh bu da sizin tarafınızdan sevilmeye, hoşgörülmeye ne kadar ihtiyaç hissettiğime delildir sanırım. Ne olur bir dakikacık görmüş, konuşmuş olaydık. O vakit hiç bu uzun sözlere lüzûm kalmayacaktı. Bununla beraber cenâb-ı hakk ne yaparsa iyidir. Elbet bunda da bir sebeb var. Artık bendeniz ilkbaharı doğrusu dörtgözle bekliyorum. O vakte kadar umarım ki her hazırlık biter. Ah ne olurdu? Böyle uzun uzadıya hazırlıklara hacet kalmasaydı. Fakat belki sizin düşünceniz başkadır, belki bendeniz geçirdiğim askerce hayat dolayısıyla böyle

sade düşünüyorum, belki bendenizin tasavvur ettiğim sade hayat, esasen güzel olmakla berabre sizin istirâhâtinizi temin etmez, o hâlde siz nasıl düşünür, ne iyi bulursanız öyle olacaktır. Burada bendenizin arzum yoktur, siz ne ister, ne derseniz öyle olsun ve olacak elmasım! ihtimâl bu sözleri fazla bulursunuz. Değil bendenizin bütün Osmanlıların sultanı olmak dolayısıyla her arzunuza boyun eğilmek lâzım geldiğini tabîî bulursunuz. Fakat bunun, bu itâatin böyle sevine sevine vuku bulduğunu görürseniz elbet daha mahzûz olursunuz değil mi? İşte bendeniz de, sizi böyle sevine sevine, seve seve baştacı, sultan telâkki ettiğimi anlatmak isterim. Sizin de bu âsî fakat size karşı en mûnis, en itâatli olan bu bendenizi okşayarak iltifâtınıza garkedeceğinizden eminim. Bilmem her vakit yükselmeğe, azamete, kendini kimseye sezdirmeden büyük görmeye alışmış olan gönlüm, size karşı o kardar küçülmek istiyor ki, bu hâle bedeniz bile şaşıyorum, fakat bu tahayyür tatlı bir his ile bendenize herşeyi anlatıyor, sebebini izâh ediyor. O da sizi görmeden, bilmeden sevmemdir. Hazreti peygamberin dediği gibi kendisini görmeden sözlerine imân edenlerin ecri görenlerden daha büyük olduğu gibi bendenizin de sizi görmeden kalbimde hâsıl olan sevginin mükâfâtı o kadar büyük olacaktır. İkigözüm! arzu ederseniz tahrîrî olan vazifelerinizi yaptıklarınızdan birer tanesini gönderirseniz çok müteşekkîr kalacağım. Meselâ fransızca yazdığınız ufak bir ibare. Kezâ türkçe derslerden. Fakat rica ederim üzülmeyiniz, mümkün değilse kalsın. Maksadım onları görerek bir fikir edinmek icab ederse Ziya Beye ona göre talimât vermek idi.

Burada havalar iyi gidiyor. Yusuf İzzeddin Ef. Hazretlerinin gelmemeleri dolayısiyle bu ayın (alafranga) 25 ve 28 inde olacak resm-i geçitlere iştirâk etmeyeceğim. Fakat Efendi Hz. ayın 31'inde, Berlin'e geleceğinden alafranga eylülün 1 inde, bizim tarihe göre ağustosun 19 unda Berlin'de 45 000 kişi kuvvetinde olan Hassa kolordusunun yapacağı resm-i geçitte bulunacağım. Artık tasavvur buyurunuz, hemen 4 saat devam edecek bu resm-i geçitte kımıldamadan bargir (beygir.A.İ.) üzerinde durmak ve mütemadiyyen önünüzden geçen piyâde, süvari, topçu vs.yi seyretmek. Birinci defa için ne ise, fakat bendeniz gibi birçok defalar görmüş

olanlar için biraz can sıkıcıdır. İşte bu sırada prensesler ve sefaretlerden hanımlar açık arabalarda sırayla dizilip bunu seyrederler. Bendeniz bu sırada hep sizi düşüneceğim, siz de beni düşünürsünüz değil mi? Hem de hani nasıl hayat geçirdiğinizi rica etmiştim.

Ne olur bunu bilirsem günün muhtelif zamanlarında, sizi düşündüğüm zamanlar nerede bulunduğunuzu, ne yaptığınızı gözönüne getirir böylece daha iyi tasavvur ederim. Mektubuma nihâyet vermezden evvel şeref-hulûl eden ramazanı güzel gözlerinizden öperek tebrik eder, cenâb-ıhakkın hepimiz için yümn ve saâdet bahşetmesini dilerim. İkigözüm efendim.

"Enver"iniz

İşkodra 26 Temmuz 327-8 Ağustos 1911

Rûhum!

Bugün İşkodra'ya geleli bir hafta oluyor. Hava pek sıcaktır. Bununla beraber sabahları muhtelif işler için hayvan ile geziyorum. Şimdiye kadar her posta geldikçe mektubunuzu bekledim. Şimdi artık önümüzdeki çarşambaya kadar posta olmadığından o vakte dek bekleyeceğim. İnşâallah ilk posta bana güzel güzel haberler getirir. Hem de öyleme geliyor ki bu defa uzun bir mektub yazdınız, bunda da tarz-ı hayatınızı tamamiyle tasvîr ediyorsunuz. Oh! ne alâ! böylece hiç olmazsa sizi fikren takip edebileceğim. Acaba siz beni hatırınızdan çıkarmıyor musunuz? Burada işler düzelmeye başladı. Karadağ'a kaçmış olan asî dağlılar yerlerine gelmeye başladılar. Şimdiye kadar 3 000 kişi, kadın, çoluk çocuk, erkek geldi. 5 güne kadar hepsi bitecek. İnşâallah bununla artık harbe lüzûm kalmayacak. Zaten beni erkân-ı harbiyye riyâsetine tayîn ettikleri ikinci kolordunun iki fırkası gelmedi. Galiba da gelmesine lüzûm kalmayacak. Kumandan olan ferik Hasan Tahsin Paşa da henüz Selanik'tedir. Eğer tahminim gibi birşey olmazsa 15 gün sonra Berlin'e dönüyorum. Dönüşte Karadağ ve Bosna'da gezeceğim. Bu mektubuma vapurda çıkarttığım bir resmi koyuyorum. Artık hoşunuza gidip gitmeyeceğini düşünmem. Gönlüm herhalde bunu unutmamanızı ve her fırsattan istifâde ile kendimi size hatırlatmayı istiyor. Buna göre bana hodbin yani kendi menfaatini düşünür diyeceksiniz. Fakat ne yapayım bu his size karşı kalben duyduğum şiddetli muhabbetin neticesidir. Binâenaleyh herhalde bu muhabbetin kalbimden çıkarmaya kimse muvaffak olamayacağından benim de hodbinliğim sizi sıkmamak üzere bâkî kalacaktır. Gözlerinizden öper, sizi tanrının birliğine emânet ederim sultanım.

İşkodra 29 Temmuz 327
11 Ağustos 1911

Rûhum Sultanım,

Dün telgrafla bildirdiğim gibi yarın Berlin'e müteveccihen hareket ediyorum. Harbiyye Nezâretinden gelen bir telgrafta orada vuku bulacak resm-i geçitte bulunmam lâzım geldiği bildiriliyor. Zaten bir evvelki mektubumda yazdığım gibi artık muharebe ihtimâli kalmadı. Malisörler hemen kâmilen döndüler. 3 günden beri Abdullah Paşa -harb halinde Karadağa karşı hareket edecek kuvvetin kumandanlığına tayîn olunmuştu- ile birlikte diğer erkân-ı harb zâbitleri ve ben hududu gezdik. Bunun hatırası olmak üzere o civarda en yüksek olan "Deçic" tepesinde bir arkadaşa aldırttığım fotoğrafımı leffediyorum Hava pek güneşli olduğundan güneşlik başımda idi. Bu münâsebetle gözlerim gözükmüyor, fakat herhalde böylece de beni tanırsınız. İki gözüm, İstanbul'dan her posta geldikçe sizden bir haber var diye heyecânla soruyordum; fakat ma'atteessüf birşey alamadım. Herhalde yazdığınızdan eminim. Yalnız postaların gayr-ı muntazam olması mektubunuzu geciktirmiş olacaktır. Artık burada okumak nasîb olmayan güzel mektublarınızı belki Berlin'de okur, mütelezziz olurum. Ziya Beyden aldığım bir mektubda arasıra rahatsızlık dolayısıyla derslere muntazaman devam edilemediği bildiriliyor. Rûhum, evvelce de arzetiğim gibi mütemadiyyen evde oturursanız tabîî iyi olmaz. Hergün olamazsa bile iki günde bir çıkıp bir saat kadar araba ile dolaşmanız çok iyi olacaktır. Böylece rahatsız olmaz derslerinize de devam edebilirsiniz. Bâhusûs burada havaların fevkâlâde sıcak oluşuna göre İstanbul daha ziyâde sıcaktır. Binâenaleyh arzettiğim gibi biraz gezip, akşamları hava almak lâzımdır. Gözlerinizden öper, lütûfnâmenizi dörtgözle beklerim sultanım.

"Enver"iniz

(Raguza ile Mostar arasında trenden)

Çarşamba 3 Ağustos 327
16 Ağustos 1911

İkigözüm sultanım,

Berlin'i terkedelidenberi ilk defa olmak üzere gönderdiğiniz 21 Temmuz 327 tarihli lütûfnâmenizi İşkodra'dan çıkarken aldımdı. Birkaç defa tekrar tekrar okudum. Sizi İşkodra'ya hareketimden haberdar edince pek müteessif oldum. Çünkü mektubun her kelimesi bu haberden ne kadar sıkıldığınızı üzüldüğünüzü anlatıyor. Hele son sözünüz "Benim bahtım fenâdır. Size de sirâyet etmez inşâallah" tabiri beni ağlattı. Rûhum, bu ağlayış kısmen teessür ve kısmen de sevinçten münbais idi. Çünkü bu sözler esasen bilmek istediğim hissiyâtınızı alatmaya maaziyâdetin kâfî geldi. Demek bendenizi bu derecede düşünüyorsunuz. Daha doğrusu bu derecede gönlünüzde yer ettim, beni seviyorsunuz. Rûhum! artık muharebe ihtimâli bertaraf olduğundan tabîî müsterihsiniz. Mektubunuzu alınca okumağa vakit bulamadan yalnız Berlin'e avdetimi bildirmiştim. İşte istediğiniz gibi sizi görüp, bütün kalbim sevinçle dolu olduğu halde derâguş etmek zamanına kadar orada kalacağım. Hep sizi düşünerek, düşüncelerimi size yazacağım. Hiç unutmam İstanbul'dan ayrılıyorken Hayrettin Ağa bendeniz hanımefendinin sık sık takdim etmem hakkındaki emirlerine karşı gayr-ı ihtiyâri pekiyi, başüstüne her an gönderirim demiştim. Fakat bugün görüyorum ki, siz sultanıma karşı olan merbûtiyetim bendenizi değil ay, hafta belki hemen hergün mektub yazmaya sevkediyor. Gönlüm öyle istiyor ki, gelip şöyle ayakucunuzda yatayım, yatayım da sizin saf ve güzel gözlerinize bakarak bütün kalben duyduklarımı hikâye edeyim, sizi de böylece uzun mektublarımı oku-

yarak gözlerinizi yormaktan kurtarayım. Elmasım, bendenizi, benim sizi sevdiğim kadar sevseniz eminim ki, siz de böyle güzel hisler duyarsınız. Hem de allahımdan size de bu duyguları vermesini temenni ederim.

Elmasım, işte lütûfnâmenizin hasıl olan hissiyâtımı size yazıyorum: Hissetmiş olduğunuz tarifi gayr-ı kaabil azîm istirabı güzel çehrenizde asla göstermek istemediğiniz halde; iki gün içinde kendinizi bile hayrette bırakacak bir hale gelişinizden cidden müteessîf oldum. Rûhum! bu teessüfün derecesini siz takdir buyurursunuz. Dünyada vatanımdan sonra en ziyâde sizi sevdiğimden sizin en ufak bir teessürünüz bendenizi binlerce düşündürmeye, hasta etmeye kâfîdir. Bereket versin ki esbâb-i teessürünüz ortadan kalktığını biliyorum da müsterîh oluyorum. Hem dinimize ve milliyetimize karşı olmamak üzere islâmiyetteki farzı unutmamak şartıyla dini ayrı bir küffâra karşı olmak üzere muhâfaza-i vatan için silaha sarılmaya birşey demiyeceğinizi bildiriyorsunuz. Evet bunda ben de sizinle beraberim. Bendeniz işte daha aşağıda dediğiniz gibi dünya ve ahirette mesûl olmayacağımı bilerek, o bîçâre vatandaşlarımızı kandırarak bize karşı kaldıran Karadağ hükûmetine karşı harbetmek üzere İşkodra'ya geldimdi. Binâenaleyh bu hareketimle sizin arzunuzu da yerine getirmiş oldum sanırım. Hem de Rûhum! velev islâm ve kendi milletimizden olsun eğer şevketmeâb efendimizin kanûnlarına karşı gelerek, böyle isyân eden olursa, zaten onlar dinimizce cezaya lâyıktır. Fakat bu defa İşkodra'da isyân edenler Arnavut fakat katoliktirler. Askerlerimize kurşun (atarak.A.İ.) onlardan birçoğunu şehîd ettiler. 5-6'sının gözlerini oydular. Binâenaleyh bu hakikatleri bilmiş olsaydınız eminim ki, o güzel fakat cedd-i emcedinize mahsûs olan arslan kalbinizde bu kadar merhâmet duymayacaktınız. Maamâfîh her neyse, artık iş olup bitmiştir. İnşâallah memleketimizin başına yeni bir gaile çıkmaz.

Elmasım! şimdi Berlin'de sandalım yok. Fakat artık her yerde sizi daima düşündüğüme göre sandala filân hacet yoktur sanırım. Dönüşten birkaç gün sonra manevralar başlıyor. Bunlar vesilesiyle yine birçok dolaşacağım. Fakat her gittiğim yerden size mektub yazarım.

Rûhum! kalbinizin ulviyyeti zaten beni, olduğum gibi kabul buyuruşunuzdadır. Bendeniz de daha büyük mükâfâta nâil olmak fikrinde değilim. Vatanımı seviyor, ona hizmet etmeyi, dine hizmetten sonra mukaddes biliyorsam o da size lâyık bir zevc olmak içindir. Ecdâd-ı muhtereminiz başta olduğu halde eski Osmanlıların bize yadigâr bıraktıkları bu yerleri sevmek ve bunlarla üzerlerinde yaşayan vatandaşlarımızın ihtiyaç, kadın, çoluk çocuğun nâmûsunu muhafaza ile düşmana çiğnetmemek için çalışıyorsam büyük değil, iyi adam olmak içindir. Rûhum! şimdiye kadar olduğu gibi kimsenin bigayr-ı hakk canını yakmayarak arzunuza muvaffık surette çalışacağım. İkigözüm, artık mustarib değilsiniz ya! Binâenaleyh kendinizi bedbaht addetmeyiniz. Düşününüz ki, saâdetiniz, bahtiyârlığınız için her şeyini fedaa hazır bir bendeniz var. Bendenizi rahatsız eden fikrin ne olduğunu soruyorsunuz? İşte söyliyeyim rûhum! Sıkılmadan söyleyiniz. Birbirimize nikâhlandıktan sonra, sizi evvelce sevdiğiniz birinin istediğini ve onu küçüklüğünüzden beri tanıdığınızı söylediler. İşte öğrenmek istediğim şey. Bu zâtın kim ise cidden sevdiniz mi, onunla teehhülü isterken sizi bendenizi kabule sizi icbar mı ettiler. Ve hâlâ onu seviyor musunuz? İki sözle hissiyâtınızı anlatın. Bu kâfîdir. Sizi seviyorum, fakat emin olunuz eğer o adamı seviyor da bendenize onu tercih ediyorsanız, herşeyi fedâya hazırım. Siz mesûd, bahtiyâr olunuz da, bu uğurda dediğim gibi ise de kıymetli olan sizi bile unutmaya razıyım. Bana hakikati yazınız, ben herşeyi, her kabahati üzerime alarak, aramızdaki rabıtayı ref'ederim. Siz de serbestçe kalınca sevdiğinizi alırsınız. Rûhum! size şu satırları yazmak istemiyordum. Çünkü sizi kaybetmek korkusu benim için çok müthiştir. Fakat bilâhire sizi bahtiyâr edemeyerek, mütemâdiyyen ağlamaktan ise herşeyi yapmayı göze aldım. İkigözüm bunu kimseye söylemeyiniz. Kararınız hissiyâtınız ne ise bana yazınız. Artık güzel gözlerinizden öper, sihhat ve saadetinize dua ederim rûhum efendim.

Enver

(Tahminen 20 ile 29 Ağustos 327 arasında)

Sultanım, Rûhum, İkigözüm efendim,

Son tarihsiz inâyetnâmenizi Yusuf İzzettin Efendi ile büyük Krupp top fabrikasını gezmeye giderken aldım. Zarfı görünce yüreğim hopladı. Mektubu açmadan bir hiss-i kablelvuku bana pek müteessir olacağımı anlattı. Derhal Efendi Hz.den müsâade alarak, vagonun diğer bölmesine gittim. Mektubu açıp, okudum. Rûhum! keşke elim kırılaydı da o mektubu yazmaz olaydım. Mektubdan ne kadar müteessir olduğunuzu duydukça alimallah sizi böyle incittiğimden dolayı kendi kendime lânet ettim. Rûhum! ben etraftan söylenen hiçbir söze kulak asmıyorum. Siz de dinlemeyiniz. Hep bizim saâdetimizi çok görenler, fitneciler, yalancılar böyle aramıza giriyorlar. Teessürünüzün derecesini mektubunuzun sonunda, kulunuzu artık size mektub yazmaktan menetmenizden anladım. Maamâfîh ne yapayım? Şu an duyduğum azâb-ı vicdanî kâfî. Ceza değil gibi birden bendenizi sizi okumak ve size mektub yazmaktan men ile iki (defa.A.İ.) tecziye buyuruyorsunuz. Fakat olsun yeni bir irâdenizi telâkki edinceye kadar kendime hükmederek sizi tasdî etmemeye çalışacağım. Fakat umarım ki, merhâmetiniz uluvv-i cenâbınız galib gelir de beni yegâne medâr-ı teselli olan mektub takdiminden men'de devam buyurmazsınız. Hulâsa olarak şunu arzedeyim ki rûhum! bendinizi zevcliğe kabul buyurmakla bendenizi ilelebet bahtiyâr ettiniz. İleride bu sözümün doğruluğunu bilfiil saâdet hâlinize çalışmakla isbat edeceğim. Bütün aradaki sözlerin ne kadar esassız olduğunu o vakit bilfiil anlatabilecğim. Alimallah mektubumun imzâsını değiştirdiğimin farkında değilim. O kadar müteessirdim ve müteessirim ki tarif edemem. Rûhum! oh! mek-

tubunuzu her okudukça yağmur gibi yaş döküyorum. Sizin o güzel rûhunuzu sıktım. Rica ederim, bu kusurumu af buyrunuz. Af buyurduğunuzu müş'ir iki söz bendenizi yine bahtiyâr edebilir. Sultanım size kalben bütün mevcudiyetimle merbutum, sizi seviyorum. İşte hulâsa olarak bunu arzederim. Eminim ki siz de benim bu hissiyâtımı duyuyorsunuz ikigözüm! Eğer benim yerimde başka birisi olsaydı, hissiyâtını saklardı.

Fakat ben evvelki mektubumda da yazdığım gibi size fevkalâde sevdiğimden öyle bir küstâhlıkta bulunarak olmadık şeyler sordum. Hem de rûhum öyleme geliyor ki, bu mektubu siz yazmadınız, çünkü sizin yazınıza hiç benzemiyor. Eğer evvelki mektubumu okumadıysanız ve başkaları açıp okuduysa o halde bu mektubu okuyacakları tabîîdir. O vakit gene aynı yazı ile cevab gelirse bendeniz de böyle ikimizin arasına giren bulundukça size gayet resmî olarak ara sıra arz-ı ihtirâmâtla iktifâya mecbur olacağım. Fakat öyle hissediyorum ki, ismetlû aninemiz hanımefendi sizin yerinize bendenize cevap verdi. Ne ise artık başınızı ağrıtmamak için tekrar affımı diler ve gözlerinizden öperim rûhum, sultanım, efendim.

"Enver"iniz

3 Eylül 327
16 Eylül 1911

Perlin W
123 Kurfürstenstrasse

Sultanım efendim,

27 Ağustos 327 tarihli inâyetnâmenizi kemâl-i hörmetle okudum. İlk okuyuşu ikinci, üçüncüsü takib etti. Evvelâ neye uğradığımı anlayamadım. Sizi fevkalade sıktığımı anladım. Rûhum kendimi affettirmek için mümkün olsa da gelip ayaklarınıza kapansam bilmem ne diyeceksiniz. Rûhum! belki mektubumu uzun görünce okumadan atarsınız korkusuyla kısaca şunu arzetmek isterim. Sultanım, rûhum! size yalan söylemedim. Evet sizi seviyorum. Bunu yazışım sizi aldatmak için değil, belki hakikati bildirmek içindir. İnşâallah cenâb-ıhakk kısmet eder de birarada bulunmaya ömrüm vefâ ederse o vakit sözlerimin yalan olmadığını tasdîk buyurursunuz. Rûhum! rica ederim bendenizi mektubsuz bırakmayınız, darılmayınız. Söz veriyorum bir daha istemediğiniz hiçbir şey yazmam. Üzülmeyiniz. Yok eğer gözünüzden pek ziyâde düştümse dargınlığınız geçinceye kadar mektub yazmamanıza da katlanırım. Fakat büsbütün unutmayınız.

Elmasım, rûhum! mektubda sizinle istihzâ ettiğime zâhib oluyorsunuz. Aman ikigözüm! o nasıl şey. Alimallah bütün düşüncem size hakikati yazıp, evvelce yaptığım bir kabahati, kusuru affettirmektir. Rûhum! tekrar ediyorum. Şimdi siz benim için dünyada en mukaddes bir vücutsunuz. Bunu böylece arzederim. Vallahi korka korka yazıyorum. Acaba yine inanmayacak, sözlerime gücenecek

misiniz diye ne yazacağımı bilmiyorum. Allahaşkına kusurum olduysa affediniz. Bendenizi unutmayınız. Evvelce Karadağ kralından üçüncü rütbeden bir nişan almıştım. Şimdi de Almanya imparatoru aynı rütbeden bir nişan verdi. Söz olsun diye arzediyorum. Yoksa bendenizce ehemmiyeti hâiz değildir.

"Enver"iniz

7 Eylül 327
20 Eylül 1911

Berlin W
123 Kurfürstenstrasse

Sultanım, rûhum!

İhtimâl ki, aman bu da ne yapışkan şey diyeceksiniz. Belki böylece bendenizi de başka türlü tanıyacaksınız. Zararı yok. İnşâallah görüştüğümüzde hepsini anlarsınız. Şimdilik yalnız sihhat ve âfiyetinizi temenni ettiğimi tekrar arzetmek isterim. Hem de bütün aileye mektub yazdığım halde emrinize tebaiyyet etmeyerek, hem de böyle sık sık mektub gönderişim harice birşey anlatmamak içindir. Bir de ne yapayım bu husûsta birşey yazmaktan kendimi menetmek istemiyorum. Böylece belki hakkımda yanlış olarak hasıl olan fikrinizi değiştirir de yine ilk mektublarnız gibi cidden kulunuzu mazhâr-ı iltifât edersiniz. Sultanım efendim gözlerinizden öperek arz-ı hörmet eylerim.

"Enver"iniz

28 Ağustos 327
10 Eylül 1911

İkigözüm, Rûhum, Sultanım,

Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Güzel kokulu çevre adeta kokusuyla beni gaşy ve hüsn-i intihâb ve el işinin güzelliği ile de beni hayrân etti. Rûhum! işte görüyorsun ya! sözümü bozmaya siz sebeb oldunuz. Esasen yalnız validemiz hanıma mektub yazmam hakkındaki arzunuza karar vermiştim. Fakat işte böyle bir lütfûnuz herşeyi değiştirdi. A canım! hem nasıl olur da sizinle doya doya konuşmak ve gözünüzü öperek dertleşmek yalnız aninemize mektub yazmakla olur. Hele bakalım allah kadirdir. Elbet size de benim size karşı hissettiğim muhabbet gibi kuvvetli bir sevgi verir. İşte o vakit bu kadar katı yürekli kalmazsınız. Ben de yine neler söylüyorum, yok rûhum siz melek (gibi.A.İ.) güzel, güzel kalblisiniz. Zaten size karşı uyanan muhabbetimin vücudu da bunu isbat etmez mi? Bu mektubu manevra meydanının bir tarafında ufak bir Alman şehrinde oldukça kirli bir koltuk üzerine oturmuş olduğum halde yine bu temizlikte bir masa üzerinde yazıyorum. Bu sabah karanlıkta kalktımdı. Açık otomobilin hızıyla hasıl olan soğuk rüzgâr yüzüme çarptıkça otomobilin içine doğru büzülüyordum. Otomobil (de.A.İ.) üç arkadaştık. Fakat hiç birimizin çenesi açılmadığından yalnız otomobilin gürültüsünden başka bir ses çıkmıyordu. Böylece 3 saat gittik. Nihâyet güneş çıktı. Bizim de biraz damarlarımız gevşedi. Çenemiz de buna uydu. Artık yanımdaki "Brezilya" ve "Arjantin" ateşemiliterlerinin tuhaf bir şive ile almanca söylediklerini dinledik. Gülmeden katılmak işten bile değil. Fakat ben hep bunları size yazmak için düşünüyordum.

Ve zihnimde sizden ve sizi memnun edecek sözlerden başka birşey yoktu. Acaba ne vakit şöyle bir otomobil yahut arabada yanyana tatlı tatlı konuşarak dereden tepeden bahsedecek, gezecek ve böylece değil soğuk rüzgârlara belki kaderin en büyük musîbetleri bile olsa göğüs gereceğiz. Bilmem siz de böyle düşünüyor, bu duyguları hissediyor musunuz? Bu gün her tarafta toplar patlıyor. Parça piyâde avcı hatları ileri geri hareket ediyor. Bunların ürküttükleri tavşanlar da nereye gideceklerini şaşırmış oldukları halde meydanda dönüp, dolaşıyorlardı. Hemen mütemâdî bir tüfek ateşi uğultusu içinde avcı hatları dalgalana dalgalana parça parça hareket ediyordu. Bir aralık bulunduğumuz tepedeki top tüfek ateşi çoğaldı. Bu sırada mukabil tarafın muharebe hattındaki aralıklarını daima doldura doldura tepeye gayet sık adeta iki sıra derecesinde bir avcı hattıyla –avcı hattı en önde muharebe eden askerî hattına derler– yaklaşmış olduğu görüldü. Süngüler takılı idi. Derhal sol tarafta bir hurra sedası koptu. Bu gürültü bütün hattı elektriklendirdi. Bu ses neferlerin boğuk yorgun boğazından son bir gayretle çıkıyordu. İşte tam yanımdan kısa boylu, sarı bıyıkları az terlemiş, üstü başı toz toprak içinde, şakaklarından akan ter tozlu yüzünün üstünde yol yol kırmızı izler açmış bir trampetci tutturduğu bir trampete nakaratıyla koşarak geçiyor. Hepsinin gözleri ileride, derken iki taraf askeri süngülerle karşı karşıya geldi.Verilen karar üzerine bir taraf şimdi geri gidiyor. Hulâsa bir hayhuydur gidiyor. Güneş de tam tepemizde. Tamamiyle yakmaya başlamıştı. Nihayet kırmızı taraf askerinin mağlubiyetine karar verilerek, onlar çekilmeye başladılar. Biz de otomobillerimize binerek uzaklaştık. Hep bu sırada ne olur siz de bulunup, bunları görseydiniz diyordum. Güzel kokulu, güzel mendiliniz ile teskîn-i iştiyâka çalışıyordum. Güzelim! şimdiden bayramınızı iki gözünüzden öperek tebrik eder cenâb-ıhakktan hepimiz için saâdet ve refâh bahşetmesini dilerim. Bir de Berlin'den bir hatıra olmak üzere kendi yazımla imzânızın ilk harflerini yazarak işlettiğim 12 adet mendil gönderiyorum. Gerçi bunların değeri yoktur. Ve size takdîm edilecek birşey değillerdir. Fakat düşüncem her vakit elinizde bulunur da bu suretle hatırınızdan çıkmamdan ibarettir. Kabul buyurursanız tabîî pek minnetdâr kalacağım. Bir de

Şerafeddin Ef. Hz. ne de oynamaları için bir kaç kutu kurşun askerler gönderdim. Bilmem o da makbûle geçer mi?

Şimdilik tekrar tekrar gözlerinizden öperek, arz-ı hörmet ederim sultanım.

"Enver"iniz

28 Eylül 327
11 Ekim 1911

Sultanım efendim,

İşte bugün üçüncü gündür ki İstanbul'u terkettim. Fakat bütün mevcûdiyetim, fikrim, zihnim hep İstanbul'da kalan ve bence tasavvurumun fevkînde merbût olduğumu gördüğüm, hissettiğim sizlerle kaldı. Şimdi bir makina gibi ruhsuz, cansız olarak yalnız vazifemin sevk ettiği cihete gidiyorum. İstanbul'da iken çok defalar sultanımı bir defa görmek, ayrılmazdan evvel hiç olmazsa iki sözle mazhâr-ı taltîfiniz olmak nazarlarınız altında cenâb-ıhakktan mazhâr-ı saâdet olmanızı temenni etmek isterdim. Hele bu fânî dünyada yarın ne olacağı bâhusûs biz askerlerin hayata ne kadar zayıf bir merbûtiyetimiz olduğnu düşününce, bu arzumun ne kadar haklı olduğunu siz de takdîr buyurursunuz. Bilmem siz de hiç bendenizi görmek istemez miydiniz? Ben, sizin yerinize, sizde görüşmek arzusu mevcût olduğunu tasdîk ederim. Çünkü ne kadar olsa gösterdiğiniz iltifât bana bu hisleri veriyor. Rûhum! fakat bütün bu arzularımıza rağmen cenâb-ıhakk arzu etmemiş ki görüşemedik. Ne ise inşâallah ileride bütün bu acıları unuturuz. Şimdi Berlin'e derhal dönmeyeceğim. Epey müddet Avrupa'da seyâhat etmek mecbûriyetindeyim. Öyle seyâhatki bu esnâda büsbütün yalnızım. Binâenaleyh bu yalnızlıkta bâhusûs önüme çıkacak müşkîlâtta yegâne bendenizi teselli edecek, bana kuvvet-i kalb verecek sizlerin mektublarınızdır. Bunun için iki kelime olsun sık sık yazmanızı istirhâm ederim. Gözlerinizden öper, sihhat ve saadetinize dua ederim. Sultanım rûhum.

"Enver"iniz

Kahire 6 Teşrîn-ievvel 327
20 Ekim 1911

Rûhum, Sultanım!

Bugün size hakikati söyleyeceğim! İstanbul'dan alelacele hareketim Trablusgarb içindi. Fakat bunu size söylememekten maksadım belki duyulur mülâhazasına mebnî idi. Fakat şimdi bu mektubu aldığın zaman bendeniz Trablusgarb hududunu geçmiş bulunacağımdan yazıyorum. Evvelce de arzetmiştim ki, hepimizin vatan, millete karşı olan borcumuz herşeyden akdem ve mukaddemdir. Hem de hani ya! hatırlar mısınız İşkodra'ya mektub yazdığınız vakit dini ayrı olanlara karşı cengi siz de tercih ediyordunuz. İşte şimdi bütün müslüman olan bir memleketi müdâfaaya gidiyorum. Evet! ben de bilirim ki, yalnız vücudum vatanı müdâfaaya karşı bir siper olamaz. Fakat olsun hiç olmazsa bununla ben vazîfemi yapmış olurum! Umarım ki siz de teessüf edeceğiniz yerde benim bu hareketimi takdîr, belki de beni teşcî edecek ve bu hareketimle siz de iftihâr edeceksiniz. Bugün vatan bizden hizmet bekliyor. Böyle anda her acıları unutarak, onun derdini düşünüp, çaresine koşmak lâzımdır. Rûhum! siz yine ne derseniz deyiniz, beni hissiyâtımı yazmaktan ne kadar mene çalışırsanız size karşı kalben hasıl ettiğim hissi irtibat ölsem bile bâkîdir. Rûhum her vakit size refâkat edecek, sizi manen himâye edecektir. Şimdi siz evvelâ muvaffakiyetimize, sâniyen de inşâallah âfiyetle avdetimize dua ediniz. Eğer bu güç zamanlarda başka türlü yardım etmek isterseniz o halde sık sık mektub gönderiniz; bu lütfûnuzla hiç olmazsa boş zamanlarımda kalbimi ferahlandıracak bir vesile halketmiş olursunuz. Artık sizi tanrının birliğine emanet eder, gözlerinizden öperim sultanım efendim.

"Enver"iniz

(istasyonuna giderken)

10 Teşrîn-ievvel 327
23 Ekim 1911

Rûhum, Sultanım, Efendim,

Artık Bingazi hududuna 1 günlük mesafeye yaklaştım. Yanımda 5 arkadaş var. Bu sıra hiçbir zahmet çekmedim. Allahın inâyetiyle herşeyimiz mükemmeldir. Sırtımızda beyaz ihramlar, başımızda kefiyeler, altımızda güzel arap atları bulundukça her yerden kolaylıkla geçeceğiz. İnşâallah inâyet-i rabbla Bingazi'de iyi işler görmeye böyle pâdişah ve milletin rızasını tahsile muvaffak oluruz. Siz hiç merak buyurmayınız. Gönlüm öyle ister ki, bilâkis bu hareketimin mucib-i muvaffakiyet olduğunu sorana söyleyesiniz, böylece cidden Osmanlı kadınlarına gayrette nümûne olasınız. Bendeniz sizi hiç bir vakit hatırımdan çıkaramam. Umarım ki siz de, sizi dünyada herkesten ziyâde seven ve sizin saâdet ve âfiyetinize hayatını feda edecek olan bendenizi unutmayasınız. Benim sağ kalıp da geri dönersem en büyük mükâfât olmak üzere telakkî edeceğim şey sizin tarafınızdan unutulmamış bulunmaklığımdır. Zannedersem bu sözlerimi roman gibi yazılmış hissiz lakırdılar diye telakkî buyurmazsınız. Size gönlümü, kalbimi söylüyorum. Şimdilik gözlerinizden öperim elmasım sultanım.

"Enver"iniz

Deme'nin 15 km. şarkında — 12 Teşrîn-ievvel 327
Gece saat (11?) dakika 40 — 25 Ekim 1911

Rûhum, Sultanım,

Kahraman ordumuzla Deme'nin karşısındayız. Deme'nin zaptı haberi Binazgi civarındaki bir muvaffakiyetten galattı. Ne ise inşâallah yine zapta muvaffak oluruz. Araplar hep bizimledir. Dün öğleye doğru İtalyanlardan bir tabur bir dağ bataryası, 1 makinalı tüfenk takımı Deme'den bir huruç (çıkış.A.İ.) yaptılar. Asker yolda idi, henüz yetişmeden İtalyanları 200 den ziyâde telefat verdirerek, geri sürdüler. Urbandan da 7 kişi şehid oldu, 10 kişi yaralandı. Herkes de şevk çok. İnşâallah cenâb-ı hakk da tevfikini esirgemez. Umarım ki böyle din düşmanlarına karşı bulunduğumdan herhalde memnunsunuz. Eğer sağ kalır da dönersem size hikâye edecek çok şeyler var. Bizim silah arkadaşlarımız urbanı görmeyiniz. Ekserisi don gömleksiz yalnız bir beyaz ihrama sarılmışlardır. İhramın aralıklarından, yırtıklarından esmer renkleri gözükmektedir. Daima beğşuş olan çehrelerinde inci gibi parlayan dişlerine insan imrenir. İşte bu arslanlar elinde mavzerden tutunuz da çakmaklı tüfeğe kadar türlü türlü silahları olduğu halde muharebeye hazır bulunuyorlar. İşte bunlar bu hâlleriyle İtalyanlara hücûma başlayınca, onların dizlerinin bağı çözülüyor. Fakat biz de o halde uğraşıyoruz ki, sormayınız. Herşeyimiz yolda gelecek. Fakat şimdilik hemen yok gibi. Erzak noksan, asker çıplak, cebhânemiz az. Sonra da buraları Arabistan diyerek sıcak zannetmeyiniz. Gece çadırda titriyoruz. Çadırımız da eksik. 6-7 kişi bir yerde yatıyouz. fakat yine çadırlar ısınmıyor. Soğuk soğuk rüzgar esti mi herşeyi ku-

rutuyor. Bununla beraber araplar çırıl çıplak yine üşümüyor. Ey ikigözüm! siz nasılsınız. Bu kadar zaman oldu hâlâ mektublarınız gelmedi. Bilmem yolda neden bu kadar kaldı. Bu sırada onlara cidden muhtaçtım. Bu kadar müşkilât, sıkıntı arasında iyi olacaktı. Beni mütesellî yakında vasıl olur. Artık muhabbetle güzel gözlerinizden öper, beni unutmamanızı dilerim sultanım.

"Enver"iniz

de Seyyit Hüseyin zaviyesinde
perşembe 20 Teşrîn-ievvel 327
2 Kasım 1911

Sultanım efendim,

Burada penceresiz dört duvardan mürekkeb bir mükemmel odada bulunuyorum. Bu tarafta başka ev yoktur. Bütün araplar çadır altındadır. Hepsi harbe hazırdır. İnşâallah böylece muvaffak olacak ve size göğsümü gererek gelip, arz-ı hörmet edeceğim. Derne'de geçen cuma asker ve urbanın hücumuyla İtalyanlar 18 top ve 500 telefât vererek kaçtılar. Bingazi, Trablus'ta da böyle. İnşâallah yakında biz de Tobruk'ta hepsini mahvederiz. İşim çoktur. Fakat bunlar size sihhatime dair malûmat vermek için mektub yazmaktan beni menedemez. En bile düşünürüm. Fakat bu düşünce bana en müşkil en sıkıntılı zamanda Mektubunuzu alınca artık ne kadar sevineceğim. (Bir satır okunmuyor)

Defne("Derne" olmalı.A.İ.) den
28 Teşrîn-ievvel 327
10 Kasım 1911

Sultanım, rûhum,

Bütün gece deve sırtından inmedim. Hem de hecin olan bu deve mütemadiyyen zıp zıp zıplayarak süratli gidiyordu. Tam 13 saatlik yol. Tobruktan döndüm. Zâbit ve eşya geliyor. Onları görüp, ve kısmen alıp Bingazi'ye gideceğim. İşler dolu. Bir tarafta arap şeyhleri oturuyor, bir tarafta iki zâbit şifre yazıyor. Bakalım inşâallah iyi olacak. Kalben pek ferahım. Yalnız çok iş doğrusu yoruyor. Tabîî bütün bu yorgunluk arasında yegâne istirahâtim sizi düşünmekle temin olunuyor.

(Müsveddenin arka tarafında iki satır ters olarak bulunuyor. A.İ.)

gözlerinizden öperek, müsterîh olmanızı dilerim ikigözüm rûhum.

Enver

Aynelmansur'dan
28 Teşrîn-isânî 327 (11 Aralık 1911)

Rûhum, sultanım!

Bugün epeyce soğuk var. Rüzgâr gece çadırımın iki tarafını yıktı. Fakat bunlar düşmana karşı burada oturmaktan bizi katiyyen menedemez. Kalblerimiz din ve devlete hizmet için ateş gibi sıcaktır. Araplar hergün fevc fevc geliyor. Heran işim var. İşim olmadığı zaman da sizi düşünerek, istirahât ediyorum. Fırsat buldukça da böyle iki kelime ile sizi düşündüğümü anlatmak ise bana daha ziyâde istirahât-i kalb veriyor. İşlerim yüzde yüz iyileşti. Allah bizimledir. Yalnız beni unutma.

"Enver"iniz

Aynelmansur
13 Kânûn-ievvel 327 (26 Aralık 1911)

Rûhum, sultanım,

Bayramda beni hatırladığınıza delil olan İsmail Efendinin telgrafı pe ziyâde sevincimi mûcib oldu. Hele postada 3 mektub bulunduğunu tebşîr edişi benî fevkâlhad sevindirdi. Birkaç gündür hava pek fırtınalı ve yağmurlu idi. Bugün açıldı. Herşeyimiz tamamlanıyor. Bugün geldiğim ilk silah kafilesi ordugâha vasıl oluyor. Artık aralarda sevinci görmeyiniz. Gelen genç zâbitlerden istediğim yeni kumandanlar pek cessur ve muktedir, hulâsa allahın izin ve keremiyle hep işlerimiz düzelecek.

Size buradan hatıra olmak üzere bir Afrika kaplan derisi gönderdim. Ayaklarınızın altında bunun yumuşak tüylerini hissettikçe, burada düşman ve bin türlü mahrûmiyetler karşısında pençeleşmekte olan bir kalbin daima sizin için çarpmakta olduğunu hatırlayınız. Güzel gözlerinizden öper arz-ı hörmet eylerim rûhum.

"Enver"iniz

18 Teşrîn-isânî 327
3 Aralık 1911

Rûhum, Sultanım efendim,

Çadırda herkes uyuyor, benim de gözlerim kapanıyor. Tam 32 saattir ki gözüme uyku girmedi. Dün gece Derne hücuma ilerledim. Fakat asıl askerim az olduğundan beraber aldığım arapların nizâmsızlığı muvaffakiyete mâni olduğu gündüz, şöyle dört kadar muharebe ettik birşey olmadı. Güzel mektuplarınızın vusülü bütün yorgunluk ve eziyyetleri unutturdu. İkigözüm nereye gideceğimi size nakil için Hayrettin Ağa bendenize söylemek lâzım.

Ben de vaktinden evvel yerime gitmeden belki menolunurdum. Yoksa sizlerden saklayacak nem olabilir. Hatta belki izâm ederek size duyururlar diye, bugünkü muharebede elbisemi delen bir şarapnel misketile pek hafif surette karnımdan yaralandığımı şöyle açıkça söylemekten çekinmiyorum. Fakat artık yaram o kadar hafif ki bere gibi birşey.

Rûhum, mektubunuzu okudukça duyduğum memnûniyyeti, sevincimi anlatamam. Bana sadece Enver diye hitâb edişiniz o kadar hoşuma gidiyor ki, bundan sonra her mektubta bu yolda mazhâr-ı hitâb olmayı istirhâm edeceğim. Anlıyorum rûhum inşâallah avdet eder de izhâr buyurduğunuz muhabbete cidden lâyık olmaya çalışacağımı ve belki de buna lâyık olduğumu isbât edeceğim. Rûhum! ben burada bir asker olarak memlekete hizmet ediyorum. Buradaki iş başka, cemiyet işi başka. Ben cemiyetin esasını kuranlardan bulunduğum ve şimdi ise onunla doğrudan doğruya meşgul olmama hacet olmadığı hâlde, neden cemiyetten çıkmamı istiyorsunuz? İkigözüm her emriniz başım üstüne yalnız şu noktada dendenizi serbest bırakmanızı istirhâm ederim. Elmasım düşüncem si-

zin sıhhat ve âfiyetinizdir. Buradaki işlerim düşünmeye hacet kalmadan oluyor. Kederim de sizden ayrılıktır. Bunları kaldırmak yahut size vermek mümkün değil ki. Ağamı bunlardan tecrîd edeyim. Hareketim zamanı verilmek üzere yazılmış olan lütûfnâmeyi tabîî lütfen ye gönderirsiniz olmaz mı arslanım. Haşâ bendenizi sıkmak değil bilakis mektublar uzun olursa o kadar müteşekkîr olurum. Muhabbetle gözlerinizden öper, arz-ı hörmet eylerim sultanım efendim.

"Enver"iniz

6 Haziran 325
19 Haziran 1909

Rûhum!

Bugün emir neferim Ali, dün akşamki mektubumun cevabını getirdi. Sait Bey avdet etmek üzere olduğundan, yazmamak arzuma rağmen, şu iki satırla âfiyette olduğumu bildirmek istedim. Müsterîh ve mesûd olunuz. Sizi ve beni üzmekten başka birşeye yaramayan uzun mektublarıma artık hâtime veriyorum. Bakalım cenâb-ı hakk ne kısmet eder. Alnınızdan öperek, arz-ı hörmet eylerim ikigözüm.

"Enver"iniz

tarihsiz
Buca-Salı

Rûhum Naciyeciğim!

Dün denizde trende can sıkıcı uzun bir koşudan sonra, bugünde sabahın altısından beri otomobilde öteberiye koştum. İngilizlerin büyük deniz kuvvetleriyle zayıf, narin istihkâmatımızın dehşetli mücadelesinin eserlerini gördüm. Şehitlere fâtiha okudum. Kalanları da alkışladım. Fakat paşasından dümen neferine kadar herkes mütevaziâne hiçbir şey yapmadıklarından ve inşaallah düşmanı daha ziyâde şiddetle gelirse, o vakit sarsacaklarını söylediler. Ne yiğit arslanlar! İstihkâmlardan sonra taburların sırası geldi. Yeni taburlarımızı da eskiler kadar iyi buldum. Hele neferlerin duygusu doğrusu göğsümü kabarttı. Yaşlıca birisine çoluk çocuğu olup olmadığını sordum. İki erkek oğluyla, bir haremi olduğunu söyledi. Onlara bakacak kimsesi de yokmuş. Onları özledin mi dediğimde, inşâallah bu harbi güzel bitiririz, o vakit açık alınla gider, onları görür, kucaklarım, evvelallah tarlalarımı da Padişah sürdürtüyor, çocuklarımı besliyor, ne düşüneyim paşam dedi. Ne iyi his değil mi rûhum!

Naciyeciğim, hissiyyâtımı saklamak için size yalnız işimden bahsetmek istedim. Fakat ne mümkün? Ah rûhum! şurada ocak başında yukardaki satırları yazarken, hep zihnim güzel hayâlinizle dolu. Gözlerimin önünde hâlâ o güzel fakat biraz durgun, melûl çehreniz duruyor. Dudaklarınızı sıkça sıkça öptükçe gözlerimin içinde teessürlerinin aksini arıyor, nazarların hâlâ beni düşündürüyor. Ah! rûhum! görüyorum ki sizdeki kuvve-i cazibe sizden uzaklaştıkça daha büyük şiddetle çekiyor. Vazîfe başından bile bi-

ran evvel çağırıyor.

Güzelim, işimi biran evvel bitirmek için iki günü bir güne sıkıştırmaya çalışıyorum. İşte böylece yarın 5'te kalkacağım. 12 ye kadar manevrayı görüp, sonra derhal Menemen'e trenle gidecek, orada da yeni taburları görüp, hemen Bandırma'ya devam edeceğim. Şimdi de saat tam 11. Ah güzelim! bu satırları bile yazarken kaç defa gözüm dalıyor, kara maden kömürü parçaları arasında kaynaşan nazarlarım sizi ararken zihnimden panorama gibi hep güzel geçen anlarımız mürûr ediyor. Ah! ya bebeğimizi düşündükçe ne kadar seviniyorum. Ah! o olsa sizi herhâlde teselli eder, avdetimde de beni karşılar, cicimi kucaklar öperken, o da bacaklarımız arasında kendini hissettirmeye çalışarak cıvıldardı. Fakat o . Ah! bu gece yattığım ve firârî bir İngilizin büyük bir şatosu. Şimdiki halde kumandan karargâhı. Yatak odamda ailenin çocuklarının resimleri var. Ah! ne olurdu. Onlara bakarak cicimin fotoğrfını öperken, bizim bebeğimizin resmini de öpeyim. Ah! inşâallah ne güzel olacak. Güzel meleğim! bu bir iki satırla size şu andaki hissiyâtımı anlatamam. Yalnız umarım ki duygularımız karşılaşmıştır. Siz de bu hislerle dolu olarak şimdi bendenizi düşünüyorsunuz. Müsâadenizle bura ahalisi tarafından bana verilen bir sepet çiçeğin içinden ayırdığım güzel kokulu bir çiçeği size takdim . Müsâadenizle güzel yanaklarınızdan öper,

Enver'in

(noksan) (tarihsiz)

Efendiciğim,

Vatan, dinimizin teâlîsi için yapılacak her iş fedakârlık değildir. Hem de inşâallah biz yaşayacak, birleşecek, sa'yımızın neticesiyle din, milliyetimiz dolayısiyle hanedanımızın daima teâlî ettiğini göreceğiz.

Sultanım, evvelsi gece gayr-ı ihtiyârî gözlerimden dökülen yaşlarla hissiyâtımı tamamiyle anlatmaya kâfî olmayan kesik bir kaç kelime eğer sizi nasıl bahtiyâr etmeye çalışacağımı göstermeye kâfî ise, o gece benim en bahtiyâr gecelerimden birîdir. Naciyeciğim, ebeveynim hakkındaki duaya teşekkür eder ve allahımdan siz sultanımın bütün emelleriyle bize bağışlamasını temenni eylerim. Naciyeciğim! sihhatte bulunduğunuzu anlatan sözlere teşekkür etmekle beraber benim başım için kendisini zahiren âfiyette göstermek için gezip yorulmayın. Hatta yalnız âfiyetinizi anlatacak iki söz şifâhen olsa da kanaat ederim. Bilmem üzerimdeki kudretinizi bu sözler anlatıyor mu? İlelebet yanınızdan ayrılmak istemeyen Enver şimdi iki kelimeye ile kani.

Sihhatim hakkında merak buyurmayınız. Yalnız âfiyetinizin ve saâdetinizin devamını bendenize herşeyi temine kâfîdir.

Evvelsi gece de arzettiğim gibi mevcudiyetini

(tarih yok)
Harbiyye Nezâreti-Husûsî

Naciyeciğim;

Dün uzun yolda terlemeyi müteakib trenin açık penceresi önünde oturuşum, bu sabah adeta hasta gibi yataktan kalkmama sebeb oldu. Bir asprin aldım. Hayvan üzerinde 3 saat dolaşınca birşey kalmadı. Hem de Naciyeciğim, gece ne fenâ rüyalar gördüm. Hep bendenize dargın bulunuyor, tekdîr ediyordunuz. Buna ne manâ vereyim? Tefsiri bilmeyen için en kolay olan yolu aldım.O da fenâ rüyaların aksini almak. Nasıl iyi bir medâr-ı teselli değil mi?

Yarın İzmir'deyim. Öbür gün hareket ediyor, Ayasulu, Burdur'a gidiyorum. Bu gece vali bey bir akşam yemeği verdi. Talat Bey de gece yarısı gidiyor. Bendeniz ise, pek yorgunum diye kaldım. Fikrime sizinle şöylece yalnız konuşmak ve kollarım arasında inlediğinizi hissetmektir. Güzelim bu akşam önümde duran ufak bir demeti size takdim ediyorum. Bilmem hoşunuza gidecek mi? Onlar size varıncaya kadar, yalnız onları size gönderen kalbim size karşı olan ebedî irtibatının temininden başka birşey kalmayacak. Hep bu bîçâreler boyunlarını bükerek, solmuş, kurumuş bulunacaklardır.

Güzelim! bugün askerin endâhtını müteakib mekteb çocuklarının oyunlarını gördüm. Cidden fevkalâde idi. Ya geldiğim akşam o mini mini mekteb kızlarının sözleri güzel olduğu kadar müessirâne, kalbe sokuluyordu. Bunları gördükçe cici bebeğimiz hep hatıra geliyor ağlayacak oluyordum. Fakat rûhum! vücudunuz heran medâr-ı tesellim olduğu gibi bu da öyle oldu. Siz yaşayınız da herşey olur. Saâdet sizin sihhat ve âfiyetinizdedir. Bilmem ki, bir telgrafınızdan başka telgraf alamadım. Mektub ise beklemiyorum.

Çünkü arkamdan yetişemiyecek kadar çabuk seyahât ediyorum. Rûhum bakalım bugünkü telgrafım olsun cevapsız kalmayacaktır. İnşâallah.

Naciyeciğim, Bursa'da ? Ah! ne olur? Şöylece iki dakikacık olsun sadânızı işitsem? Cicim? Hemşirem geldi mi? Fakat eminim ki, kim gelse yine bendenizde boşluğunu dolduramaz. Ah! güzelim! bendeniz de bu ellerini açarak dua eden ak sakallı ihtiyarlardan ta ufak sabilere kadar halkın alkışları arasında süratle geçtikçe hep sizleri düşünür. Ah! ne olur Naciyeciğim yanımda bulunsaydı diyor, teessürden ağlayacak olurdum. Rûhum inşâallah Belki bendeniz de nâil-i emel olurum.

"Enver"iniz

(noksan)
(tarihsiz)

Naciyeciğim,

Telefon edişim galiba pek hoşunuza gitmedi ki, iyi bir vesile bulup, kulunuzu yalnız bıraktınız. Fakat buna da hamdolsun, hiç olmazsa iki dakika için olsun, güzel sesinizi işittim. Doğrusu gönül bu kadar aza kani değil. Fakat çoğu da sizin için mucib-i sudâ oluyor.

Sultancığım, niçin her vakit bendenize karşı emniyetsizlik gösteriyor, muhabbetimi adeta küçük görüyorsunuz. Ah! rûhum bunu teyîd için söylemek istemiyorum. Fakat doğrusu bu itimazsızlık karşısında ne yapacağımı şaşırıyor, beyhûde hissiyâtınızın yanlış mecrasını değiştirmeye çalışıyorum. Maamâfîh ümitsiz değilim. Herhalde beraber bulunduğumuz zamanlar düşüncelerinizi tashihle, kulunuzu bu yolda sû-i zan altında bulundurmayacaksınız.

(noksan)
(tarihsiz)

Bu da uzayınca kalktım. Mediha geldi. Sabah tuvaletine başladım. Fakat heran gözüm kapıdaydı, nihâyet Tahsin Ağa beyaz dişlerini göstererek, başını kapıdan uzatınca, sabunlu yüzümle üzerine atılırcasına seyirttim. Ufak zarfı alıp, Mediha'nın kıskanç, mütehâyyır nazarlarına ehemmiyet vermeyerek açtım. Okudum. Evvelâ böyle hızır gibi imdâdıma yetiştiğinize binlerce teşekkür. Sonra da emirlerinizin niçin ifâ edilmediğini arzedeyim. Doğrusu bendeniz o sualleri lâtife buyuruluyor diye telakkî emiştim. Sultancığım; esasen bütün mevcûdiyeti arzunuzun ifâsına matûf olan Enver'inin nasıl olup da bu gibi arzunuzu yerine getirmeyeceğini düşündünüz, düşündünüz de şimdiden söz almak istediniz. Madem ki böyle arzu buyuruyorsunuz o halde hepsini birden "Pekiyi arzunuz gibi olsun" diye söz veriyorum. Ah! Naciye

(tarihsiz)

Naciyeciğim,

Öyleme geliyor ki, beni şimdi yaşatan sen olduğun gibi, vücut veren, vücuduma da hayat veren senden başkası değildir. O halde varlığım senindir. İstediğin gibi tasarruf et. Elbette kendi beni diğerlerinden çok seversin.

Enver

Pazar gecesi

Cicim!

Ben uzaklaşırken neye öyle ağlıyor, kalbimi parçalıyordun. Yoksa bütün seyahâtim zarfında yaşla bezenmiş, pembeleşmiş gözlerinize bakarak, teessürle ifâ-yı vazîfe etmemi(mi.A.İ.) istediniz. Hayır! Naciye bana olan muhabbetin, beni müsterîh bulundurmak için elinden gelen herşeyi yapacağını temin ediyor; fakat kendine hâkim olamıyorsun. Ah! niçin seni bu kadar müteessir ettim. Bunu düşünükçe birçok adamlara gıpta ediyor ve keşke onlar gibi daima yanınızda kalarak dizlerinizin dibinde mazhâr-ı muvânisiniz olmak saadetine mazhâr olaydım diyordum. Lâkin her husûsta olduğu gibi bunda da kadere belbağlamak lâzım geliyor. Ve inşâallah bu ağır zamanlar geçince o gibi mesûd günler göreceğimi de ümid ile müteselli oluyorum. Bu satırları yazarken tren olanca süratile nefes nefese koşarak, beni sizden, güzel rûhumdan uzaklaştırıyor. Fakat her tekerlek dönüşünde size bendeni rapteden bağların ve daha ziyâde gerilen rûhumun, vücudumu benliğimi siz Naciyeciğime doğru daha ziyâde çekmekte olduğunu hissediyorum. Ben sizden ayrılıp da gözüm arkada olarak köşkün yokuşundan inerken, bu ayrılığın bu derece ağır ve elemnah olacağını sanmıyordum. İstasyondaki kalabalıktan sıyrılıp vagona atılınca, kendimi pek yorulmuş, pek bîhûş buldum. Adeta bu gidişle nasıl işime devam edeceğimi düşünüyorum. Hamdolsun yalnız kalabilip sizinle söyleşebilmek elimde. Azıcık hayalinin cenab-ı atifvtine sığınıp teselli buluyorum. Naciyeciğim bu gecelik bu kadar yazıyorum. Artık mektublarımla hergün rahatsız edersem çok görme olmaz mı güzelim. Naciyeciğim az kaldı unutacaktım. Mektubçu bey Seher için bulduğu erkân-ı

harbiyye yüzbaşısı ile herşeyin olduğu, yalnız bir defa Seher'i görmek istediklerini söylemişti. Bu hususta doğruca size yazacaktır. Münasib bir yerde, mesela aninemde veya başka bir yerde görmelerini müsâade buyuracaksanız, mektubçu beye doğruca lala veya diğer biriyle haber gönderirsiniz olmaz mı rûhum?

Bir de Süleyman Numan Paşa söylüyordu. (Doktor) Asaf Derviş Paşa söylemiş ki, şırıngaya müsâade buyurulunmuyormuş. Eğer Asaf Derviş Paşa'nın tavsiyesinin tamamının icrâsına müsâade buyurmazsanız pek ziyâde mazarrat görülürmüş. Bunu Süleyman Paşa hassaten istirhâm ederek, müsâadenizi istifsâl etmemi söyledi. Rica ederim güzelim, benim başım için muhalefete bulunmayınız. Eğer siz böyle kayıtsızlıkta bulunursanız alimallah pek müteessîr olurum. Unutmayınız ki hayatınız yalnız sizin değildir. Yok eğer kahrolduğumu arzu buyurursanız o başka.

Şimdilik güzel gözlerinizden öper, allaha emânet ederim. Seher'in de başına bir yumruk. Eğer münasib görürseniz Efendi Hazretlerine de selâm. Rûhum.

"Enver"in

Cicim!

Dün akşam saat 8 buçuğa kadar ayak üstünde dolaştıktan ve saat 10 buçukta yatağa girdikten sonra uzun müddet teessürler içinde yatarak hemen uyumadan sabah saat 4 de kalktım. Hemen size bu satırları yazıyorum. Güneş henüz yükselmeden biz otomobillere binmeye mecburuz. Kırşehir'e gidiyoruz. Bu sabah bu iki satırla size sizi hatırlatmak istedim. Güzelim yaramaz bebeği inşâallah unutmadınız. Güzel bebek ne yapıyor. Sihhatinizi telgrafla Kayseri'ye bildirirseniz pek müteşekkîr kalacağım. Güzel gözlerinizden, yanaklarınızdan öper, aninemize mahsûs selâmlar ederim.

"Enver"iniz

Eksik

Cicim!

Şu satırları Kırşehir'de yazıyorum. Hava kapalı. Dün şiddetle yağan yağmur yine tazeleyeceğe benziyor. Yozgat'tan iki satırla oraya vusûlümü yazmıştım. Ankara'dan oraya karşı pek zahmetsiz olmadı. Yolda otomobilimiz bir yerde çamura saplandı. Bereket versin yine o beğenmediğimiz mandalara. Onlar olmasaydı, Anadolu'nun orta yerinde günlerce kalacaktık. Yozgat'a gece girdiğimizden herkes uyumuştu. Bütün şehir bizi beklemiş. Bayraklarla donatmışlar. Fakat böyle giriş de iyi oldu. Çünkü lüzûmsuz alkışlardan hoşlanmam. Fakat ertesi gün yine kurtulamadık. Gece 12 de yatağa girdimdi. Sabah 4 de kalkmaya mecbur oldum. Kıtaatı 1 saat sonra teftişe başladım. 9 da bitti. Sonra hükûmeti, belediyeyi ziyâret ettim. Daha sabah karanlığında halk her tarafa dolmuştu. Sokaklardan güç geçiyordum. Hastaneyi ve askerin yattığı yerleri gördüm. Bütün mektebler yollar üzerinde artık bağırarak bizi selâmlıyordu. Hepsinin bu gösterdiği hissiyâtın gösteriş olmadığı beyşuş, samimî çehrelerinden anlaşılıyordu. Öğleden sonra saat 10 buçukta güzel bir hava ile Yozgat'ı terkettik. Fakat benzin otomobili yolda kaldığından yalnız bizim otomobil hareket etti. Diğerleri beklemeye mecbur oldular. Tam Kırşehir'e yaklaştığımızda yine otomobilimiz çamura saplandı. Fakat bereket köylülere iki saat yağmur altında kalıp

5 Şubat gece 9

Arslancığım, bu kağıdı size Bilan'dan yazıyorum. Gündüz otomobil ile buradaki askeri görmek ve mevzileri gezmeye geldim. Hava iyiydi. Bu sırada iki tane akbaba vurdum. Bunları dolurup size hatıra olarak getireceğim, güzelim. Gerek Bilan ve gerekse İskenderun'da hep aynı sevinçle asker, ahâlî karşıladı. Burada herşey iyi. Asıl kasır (kale.A.İ.) Sultan Süleyman tarafından boğazın içinde yüksek bir yere yapılmış, kuşbakışı denizi görüyor. Hakikaten hoş. Hele oturduğum evin önünde bir kaya var, gönlüm öyle istedi ki, bu kayanın üzerine bir köşk yaptırayım da, herşey ayağımızın altında burada mesûd, sakîn yaşayalım. Ah! Naciye niçin burada beraber değiliz, niçin ben yalnız sen de orada yalnızsın? Yarın erkenden hareket ile askerin manevrasını göreceğim. İşte yine telgraf geldi, şimdilik güzel gözlerinden öper, her tarafını öper, koklar seni himâyât-ı samedânîyeye tevdî ederim. İyi hatırıma geldi bundan sonra yemek listelerine sofradaki çiçeklerden koyup göndereceğim. Tabîî bu kaybolmaz size varır ve böylece telgraflarımdan ayrı olarak beni hatırlatır güzelim.

6 Şubat gece 20.09

Ah güzelim, bugün dünkü seyahâtimin acısı çıktı. Sabah manevrada başlayan sıkıntı gittikçe arttı. Bilan'da yemek yedikten sonra otomobille hareket ettik. Kapalı otomobilde havanın fenâlığını bilmiyordum. Fakat otomobil bozulup da açığa inince şaşırdım. Artık kürküme büzülüp, oturmaktan başka çare yok. Nihayet

güç hâl ile Haleb'e geldik. Otomobilin attığı çamur üstümü örtmüş, soğuktan adeta vücudum katılaşmıştı. Neyse biraz ısındıktan sonra yemeğe indik. Hep aynı merasim. 200 kişilik bir sofra. Arap adeti yemek bitinceye kadar şairler, hatibler, kasideler, methiyeler söylediler. Doğrusu insanın yüzüne karşı sen şöyle büyüksün, vs. diye medih gücüme gidiyor. Ne ise Cemal Paşa böyle alıştırmış, ben de birşey demiyorum. Fakat memnûn değil, muazzeb oluyorum. Arslancığım, bu akşam Haleb belediyesi cicime bir sırmalı maşlah takdim etti. Bilmem hoşunuza gidecek mi? İnşâallah avdette kendi elimle takdîm eder, giydirir ve giydirirken güzel omuzunuzu, gerdanınızı öperim. Fakat korkmayınız emmem cicim. Arslancığım, trende devam ediyorum. Artık gece, gereği gibi karanlık. Şam yolundayız. Fakat oraya varmazdan Cebel-i Lübnan'a gidecek oradan Beyrut'a uzayacak. Trende artık sarsılıp gidiyor, bununla beni siz güzelimden uzaklaştırıyor. Yok yakınlaştırıyor. Ben de treni koşmasına bırakıyorum ki, yol çabuk bitsin de kucağınıza yatarak, bütün bu acı saatleri unutayım.

7 Şubat gece saat 1

Gündüz bulanık havada Zahle'de muzika arap şarkıları arasında yemek yedik. Cebel-i Lübnan'ı yarı yağmurlu havada geçtik. Her taraf yine donanmış, ahâlî yollara dökülmüş, hele Beyrutlular hep dışarıda. Şehrin haricinde arabalara bindik. Çocukların şarkıları, ahâlînin alkışları arasında şehre girdik, otele indik. Hep aynı nâme, gece büyük bir akşam yemeği, nutuklar. Halbuki beni kendi hâlime bıraksınlar, hem işlerimi düşünüp, hem cicimi düşünüp, mütesellî olsam ne iyi! Derken Beyrut Şehri bize bir elmaslı yazı kalemi hediye verdi. Anlaşılan, böylece her şehirden birşey toplayacağız.

Sonra de yine muazzam öyle yemeği.Yemekten sonra Cebel mutasarrıfının bir oda takımı hediyesi. Sonra yine otomobil. Nihayet karanlıkta Şam'a geldik. Herkes sokaklara dökülmüş, fakat karanlıktan ne ben onları, ne onlar beni gördü. Ote-

le girdik, nefes almadan hükûmete ziyâfete gittik. Doğrusu bu kadar âlâyiş usanç veriyor. Fener alayları, muzika ilâh... Doğrusu bunları görerek, hem utandım, hem de allahın gücüne gitmesin diye korkuyorum. Nihâyet geldim fakat çok yorulmuşum. Gözlerim kapanıyor. Her ne olursa olsun yatağa giriyorum. Müsâadenle güzel tırnaklarından başlayarak öpüp ...

Nihâyet yalnızım ah! Naciye hani hatırlarsın bazen işlerim fenâ gidince dalar fakat nüvazişinle yine herşeyi unutur gülerdim. İşte bu haldeyim. Ah! niçin yalnızım.

8 Şubat gece

Bu satırları da Şam'da yazıyorum. Bugün erkenden kalktık. Hükûmette bir resm-i kabul yaptık. Sonra yağmur arasında Cebel'deki askerin talimini gördüm. Beyrut'ta ihtiyâten satın aldığım muşamba olmasaydı sırsıklam olacaktım.

9 Şubat gece

Gündüz Şam'da kaldık. Gûyâ istirahat. Halbuki berakis refakâtimdekiler birçok yazılacak şeyleri hazırlayacaklar. Diğer taraftan biz de fabrikalar, imalâthâne ve hastahaneler ilâh... sonra da camiler, medreseler gezerek bütün gece oturmadık. Otele akşam yemekleri hep aynı hâl-i tantanada. Derken burada da bir kılıç hediye ettiler. Maamâfîh bu hediyeler bize epeyiye mâloluyor. Her gittiğimiz şehir ahâlisinin fukarasına yardım lâzım. Yarın sabah buradan artık arz-ı mukaddese (Filistin) gidiyoruz. Hz. İsa'nın doğduğu Nasıra'dan başlayarak dolaşacağız. Hep aynı his, ne olur buralarda beraber gezseydik. Hiç olmazsa bu bahar hayatında hüzün ve teessür yerine şetâret hükûm sürerdi.

Bu gece nihayet saat 12'de Nasıra'ya geldik. Halk fenerlerle yollarda. Gündüz uzun şimendifer seyahâti epey sıktı, fakat hep yeknesak ovalar, sonra da derin vadiler, hele Taberiye havzasında denizden 200 m aşağıda inilince hava büsbütün sıcaklaşmıştı. Fakat bilâhire değişti, bayağı soğuk bir gece. Vaktin gecikmesine rağmen yine mükellef ziyâfetler ve nutuklar.

11 Şubat gece

Bu gece yine buradayız. Sabah erkenden askerin manevrasını gördük. Kıtaat fenâ değil. Fakat beyhude yere hayvan sırtında saatlerce koştuk. Süleyman Numan Paşa artık kımıldayamıyacak hale geldi. Sesi çıkmazken yan oturup, şikayet ediyor. Hep bastığımız topraklar birer tarihî hikâye ile dolu. Manevra meydanını ehl-i salîb ordusunun Taberiye şehrini muhâsara ederken toplandığı yerdi. Sonra da bunlar 40 km.lik meşâfeyi 1 haftada katetmişler. Açlık ve susuzluktan zebûn iken Selahattin Eyyubî basıp, hepsini kılıçtan geçirmiş. Hulâsa her adımda insan yüzler ve binlerce sene geriye dönülüyor inşâallah avdette hep şifâhen anlatır, cicimi tasdî ederim. Öğleden sonra yine Hayfa yolu üzerindeki mevâzıı görmeye gittim. Çok hoş yerler. Buraları gezerken insanların birbirini boğmak için sarfettikleri emeği görüp, mahzûn olmamak mümkün değil. Sıra sıra siperler, batarya yerleri, tel örgüleri ilâh... Arslancığım, yine yarın otomobillerle gezmek var.

Fakat bu gece trende yatıyor ve yarın istasyon mahalli olan kıtaatın durduğu yere kadar sallana sallana gidiyoruz. Yani gece trende de rahat yok. Çünkü her istasyonda halk "Allah yensuru nasari (?)" diye bağırarak izhar-ı şadımani ediyorlar.

12 Şubat gece 10

Bu satırları Kudüs'te Almanların hacıları için inşâ ettirdikleri cesîm bir şato taklidi otelde yazıyorum. Burada herşey muntazam. Bu büyük muhteşem binada yalnızlığımı daha ziyâde duydum. Merasim salonunda yalnız masa başında oturunca gözlerim yaşardı, ağladım. Bu ayrılık hayatına ağladım. Cenâb-ı hakk çok görmesin fakat niçin bu kadar üzüyor. 'Artık çabuk dönebilsem. Gündüz istasyondan sonra o civardaki kıtaatı gördüm. İyi bir halde. Sonra mevâzıı gezdik. Vasat çalışılmış. Sonra Yafa'ya gittik. Öğle yemeği yedik. Burada Cemal Paşa namına yapılan bulvarın resm-i küşâdını yaptım. Remle istasyonunda yalnız eski ve havi bir kasabacıktan başka birşey yoktur. Avdette

Yafa'da bahçelerinden cicim için alâ bir portakal kopardım. İnşâallah bozulmadan elmasımın eline geçer de cicisini hatırlayarak yer veya okşar. Artık Remle'de, Yafa'da ve Kudüs'te ahâlînin kabulünü yazmayı lüzûmsuz görürüm. Hele Kudüs'te bütün hıristiyan papazları da karşı çıkmıştı. Malûm ya, burada en büyük patrikler vs. bulunuyor. Yarın burada ziyâretler var. Aman şu uzun akşam yemekleri olmasa da odama çekilip, yalnız kalsam Naciyeciğim. Ah! hain hiç bir telgraf olsun göndermiyor. Tarafımdan mutlaka istirhâm bekliyorsun. Ne ise buna da hamdolsun.

Lütfen cevap veriyorsun güzelim.

Arslancığım, buradan bütün eşyayı cicime götürmek üzere gidecek bir memurdan istifâde ederek, şu satırları da emin surette takdîm ediyorum. İnşâallah ileride aynı fırsatlarda tekrar diğer mektublarımı da takdîm ederim. Müsâadenle bir kere, bin kere güzel vücudunu omuzlarını öpeyim... Ah! Naciye niçin ayrıyız.

"Enver"in

Cuma gecesi saat 1

Arslancığım!

Odama girip, soyunur soyunmaz gündüzün yorgunluklarını unutmak için yine size yazmaya başlıyorum. Bugünkü hemen hemen Bağdat'ı andırıyor. Bu gece tamam 14 saat dolaştım. Yeni tahkîmâtı gördüm. Hakikaten askerler çok çalışmış ve çalışıyorlar. Hâlâ geçtiğim yerlerde İngiliz ve Fransız siperleri enkâzı görülüyor. Öteye beriye serilmiş delikli şapkaların sağlıklarında örttükleri kafa kemikleri mazide artık toprağa karışmak üzere bulunuyorlar. Top ve toz arabası vs. enkazı o kadar çok ki, şimdiye kadar taşındığı halde bitmemiş.

Arslancığım! Yolda tuhaf birşey oldu. Bir Girit muhaciri kadın bir sepet yemiş toplamış getirdi. Bütün muharebeler esnasında onun sığındığı askerler arasında nasıl yaşadığını nihayet düşmanın bütün bütün kovulduğunu görmek bahtiyârlığına nâil olduğunu ve sevinçten yolumu bekleyip, meyve getireceğini söyleyerek, hem gülüyor hem anlatıyor allaha dua ediyordu. Eminim ki allah böylelerin duasını reddetmez. Settülbahir'e doğru yollandık. Yolda taburlar bataryaları hep gözden geçirdim. Hep iyi yalnız tabîî üstleri yamalı fakat kalbleri metîn, sihhatleri yerinde. Artık doğrusu herşeyi çabuk yapıp dönmek istiyorum. güzel, nermin heryerini öpmek okşamak istiyorum. Güzel gözlerinin seyreder gibi oluyor gaşyoluyorum.

Enverin

Cumartesi gecesi

Güzelim bugün de alel acele Anadolu tarafında bataryaları, askerleri gördüm ve vapura dar can attım. Artık şimdi size doğru yoldayım.

Her yorgunluk geçti. Yalnız size biran evvel kavuşmak iştiyâkı bütün vücudumu sardı. Derhal yemek yeyip, yatağa girmek ve yalnız sizi düşüne düşüne dalmak isterim. Şu bir iki satırı yazıp, sonra hissiyâtımı tercüme etmek isterim. Hoş buna çalışmak cidden imkansızlığı mümkün yapmaya çalşımaktır. Fakat zarar yok. Herhalde cicim okurken kalbimi, rûhumu görecektir. Herhalde avdetimi haber aldınız. Daha Çanakkale'den telgraf çektirdim. Bu sefer daha ser'i hareket için Galata rıhtımına değil tam cicimin sarayının önüne kadar vapurla geleceğim. Sonra bir atlayışta cicimi yatağında kucaklayıp öpeceğim.

"Enverin"

(tarihsiz)

Beşiktaş

Rûhum, Sultanım,

Şu satırları Beşiktaş'taki bendehâneden yazıyorum. Hamdolsun iyileştim ve akşam üzeri Kadıköyünden hareket ettim. Hemen gelip, bizzat arz-ı hörmet ve muhabbet etmek isterdim. Fakat vaktin pek gecikmiş olması dolayısiyle rahatsız etmekten çekinerek, sarf-ı nazar ettim. Bu akşamlık hissiyâtımı arza şu kağıtçığımı tavsît ediyorum. Yarın öğleden evvel saat 9'a doğru gelip, bizzat ziyâret edeceğim. Görüyorsunuz ya iltifâtınız sihhatime ne güzel tesirler yapıyor. Bu gecelik daha ziyâde tasdîden tevakki eyler güzel gözlerinizden öperim rûhum.

"Enver"iniz

(tarihsiz)

Sultancığım,

Sesimi işittiremiyorum. Fakat gösterdiğiniz resminizi yalvarırım bendenize gönderiniz. Hem de hani karakalem resmi gösterecektiniz? Bu vesileyle hemen günkü lütfûnuza binlerle teşekkür.

"Enver"iniz

(tarihsiz)

Güzel melek!

Bu seyâhata iştirakle üftâdeni ne kadar bahtiyâr ettiğini biliyor musun? Hayır, hayır; bu saâdet, bu bahtiyârlık benim için o kadar kıymeli ve büyük oldu ki, ben bile ancak nâiliyetten sonra takdîr edebiliyorum. Ah! rûhum mevcudiyetin hattizatında benim için bütün bir varlık iken, hayatın muhtelif safhalarında, mevcûdiyetim yanında ahz-ı mevki eden sen, meleğim, heran beni lâtif, güzel surette yaşatıyor, bana hayat veriyor, yaşa rûhum! Yaşarken ben de sayende hayatın bütün

yaşayıp, saâdetini temîne çalışayım. Hayatım size mâlik olursa o vakit ufak bir işaretiniz onu ifnâya kâfîdir. Rûhum, meleğim.

"Enver"in

(tarihsiz)

Sevgili sultanım,

25 temmuz tarihli son aldığım lütûfnâmeniz beni resminizden ziyâde sevindirdi der isem, darılmazsınız değil mi? Evet resminizi görünce mütezayid bir kalb çarpıntısının tesiri ile sizi hayâlhânemde büsbütün tecessüm etmiş görünce, o 3 senelik iştiyâkın tesiriyle sevgimin fazlalaştığını duydum ve bunu pek tabîî bulmalısınız rûhum. Hem de tekrar ederim ki, bizzat sizi gördüğüm zaman hasıl olacak hissime bugün malik değilim. Çünkü onu tasavvur edemiyor ve o anda ne duyacağımı, yani o 3 senedir tahassürünü çektiğim sizi görünce hasıl olacak meserretin ilkaâtını düşünemiyor, bu büyük sevinci bir türlü hafsalama sığdıramıyorum. Hem de siz ne düşünürseniz düşününüz, fakat ben sizi her vakit artan bir muhabbetle sevmek ister(im.A.İ.) ve böyle seviyorum. Evet bugünkü siz(i.A.İ.) sevmemle bundan 3 sene (önceki.A.İ.) sevmem arasında pek büyük bir fark-ı tezayûd olduğu gibi 30 sene sonra size karşı perestişkârlığım bugünkünden kat kat fazla olacaktır. Bakınız büyük bir kattiyetle söylüyorum sizi sevdim, seviyorum, fakat bu kadar sevmeye kani değilim. Sizi çok ve hiç kimsenin sevmekte varamadığı bir derecede sevmek isterim ve seveceğim.

Tarz-ı telâkkinizden sonra bendenizi affedişinize arz-ı teşekkür ederim. Bu izahâtımdan sonra yine eski nokta-i nazarınızda sabit iseniz, bu ikinci defa sizi, resminizi görünce daha ziyâde sevdiğimi söylememden dolayı olan kusurumu da, bu defa benim için af buyurunuz olmaz mı? Elmasım; bir daha böyle fikrinize tevâfuk etmeyecek izâhatta bulunmam güzelim.

Enişteme görülecek kısımları gösterdin mi? Sizinle bu suretle fahretmek isteyişim umûmîyetle hanedanda noksan-ı tahsîl hakkında mevcûd fikri de tamamiyle cerhetmek içindi. Buna da darılmadınız değil mi efendiciğim.

Fakat neler söylüyorsunuz. Siz sabûr olabilir ve böyle birbirimizi görmeden ihtiyârlamaya razı olursunuz. Fakat ben asla dayanamayacağım.Yok olmazsa işin sükûnet bulduğu bir gün gelip, size gelip, ayaklarınıza kapanacak ve beraber alıp Edirne'ye getireceğim. Tekrar ediyorum millet, vatana karşı pek büyük fedakârlık olan sabrınıza hayranım. Fakat marûzatım gibi birleşmemiz (için.A.İ.) niçin böyle bekleyelim. Eğer ahvalin tamamiyle kesb-i sükûn etmesini beklersek, sonra memlekete karşı olan mühim vazîfemizden birini bırakmış olmaz mıyız? Hani bizi hayır ile andıracak çocuklarımız?

Doğrusu ben, bunu size yazdığım gibi, Padişaha da sırası gelince yazacağım. Artık bu sürüncemeye nihâyet versinler. Ona kalırsa hele bir işler düzelsin demek ister. Fakat arzettiğim gibi bence sabır son noktasına vardı.

Resminizi ne yaptığımı biliyor musunuz? Büyük yazı masamın ön gözüne koydum. Günde bilmem kaç defa açarak, kalbim çarparak seyrediyor, ayrı(ca.A.İ.) öper, kilitlerim. Fakat en meşgul zamanlarımda bile fâsılaların 10 dakikadan fazla olmadığını söylersem gülmezsiniz değil mi rûhum? Sizi işte aşkımın bütün kuvveti ile kucaklar, öper, allaha tevdî ederim.

"Enver"iniz

Güzel Melek,

Bugün yalnızca sihhat haberinizle selâmınıza nâil olmak geleceğini tahmin ederken, böyle fevkalmemûl bir lütfe mazhariyyet cidden bütün asabımı sevinçten titretiyor. Acaba teşekkürâtıma böyle bila vasıta huzurunuzda îfâ edebilmek anı uzak mıdır? Bugün hava cidden güzel, fakat sizin güzel lütfûnuzu kalbime, vücuduma bahşettiği iyilik herşeye tekaddüm ediyor. Ah! ne olur güzel sesinizi işitebilcek mesâfede bulunsaydım. Ne ise yine kalbim açgözlülüğüne başladı. Fakat lütfûnuz kadarıyla kanâate alıştırıyorum. Acaba anninemizden en sevgilisi yerine başkası olsaydı, bize bu müsâadeyi düşünüyor muydu?

Hiç düşünmedim. Eğer fotoğraf geldi getirseydim müsâadenizle buradan resminizi alırdım. Maamâfîh getirmelerini söyledim. Umarım ki, siz de müsâade buyuracaksınız? Güneşli tarafta durunca resminiz pek güzel olacak sanırım. Bendeniz için ne kıymetli hatıra. Şimdiki şöyle çenenizi elinize dayadığınız vaziyyet ne güzel. Fakat ne çirkin resim oldu. (Burada bir resim çizmiş Enver Paşa)

Fotoğrafın doğrusunu alacak. Demir gösterdiğiniz resim neydi? Onu gönderir misiniz?

"Enver"iniz

Not: Mütemâdiyyen dudâklarıma temas eden bu menekşelerin hakkını ihsânla iade buyurursanız teşekkür ederim ruhum. Müsâadenizle.

(tarihsiz)

Sultancığım,

Biraz evvel zarfladığım birinci mektubum belki yine mucib-i teessürünüz olur da dünkü mektubumdan dolayı mücrim addettiğiniz bendenizi cezasız bırakırsınız diye alıkondu. İşte bu yeni tasarılarla yalnız şunu arzedeyim ki, lütûfnâmenizden hissettiğim vechile sizi muğber edeceğimi düşünemedimdi. Bilakis fransızca yazılış sadece pek iyi zannettiğim bir hüsnüniyete matûftu. Fakat allah nasîb eder de, hâk-i pâyinize yüz sürmeye muvaffak olursam, o zaman izâh-ı keyfiyet ederim.

Abdülhâk beyden sarf-ı nazar ettim. Şimdi tanıdığım üç yeni şahıs hakkında tahkikat yaptırıyorum. Birisi bir tabib binbaşısı Sinni 35 tir. Bir 8 yaşında Fransız mektebinde tahsilde kızı vardır. Kendisi de servet-i kâfiyeye mâliktir. İkincisi 1200 kuruş maaşlı Harbiyye Nezâreti Muhasebât Dairesinde kâtiptir. Sinni 30. Diğeri Galata'da kâfî emlâki olan bir piyâde mülâzım-ı evveli. Haklarında tahkîkât yaptırıyorum. Çarşamba günü cevap verecekler. Bildirmeye çalışırım. Sultanım efendim.

"Enver"iniz

(tarihsiz)

Güzel Kumandanım;

Kısa lütûfnâmenizi üç arîzama cevap olarak aldım. Yine teşekkürler ederim. Öğleden sonraya kadar Mediha'nın geleceğini tebşîr ettiği minimini (hav hav)ı bekledim. Müsâadenizle onu bendeniz muhafaza edeyim. Sizin sevdiğinizi bendeniz daha ziyâde bir muhabbetle severim. Sonra evvelki arîzamda bildirdiğim gibi Nişantaşı'na gittim. Evimizi gezdim; bahçesi güzel. Bahçede gezerken yakında o güzel ağaçlar altında havuz başında ay aydınlığında size rekafât edebileceğimi düşünerek büyük bir haz duyuyor, adeta gaşyoluyorum. Evin içerisi de hoş. Hulâsa geçen gece hatırladığımız mahzurdan başka bir diyecek yok. Fakat biz birbirimizi sevdikten sonra onun ne ehemmiyeti var? Doğrusu evde 1 saatten fazla kaldım. Bu tevakkûfun nasıl bir maksatla olduğunu söylemem. Fakat ne yapayım? Nihâyet güzel sultanımın da isteyerek kendilerine tabi bulundurdukları emre itâat etmekte olduklarını anladım. Fakat yine biraz daha bu istikbâl saadethânemizde vakit geçirmek için bahçeden çiçek toplamakla beraber, bir demet de menekşe aldırdım. Nihâyet biraz mükedder döndüm. Doğrusu evin içerisinde kalamadığıma ve siz sultanıma mülâkî olamadığıma müteessîf idim. Eve gelince oturdum. Hemen hissiyaâtımı bildirmek istedim. Fakat yalnız kalamadım. En son olarak vâlidemiz İkbâl Hanımefendi Hz. ile uzun uzadıya konuştuktan sonra vaktim oldu. İşte yazıyorum. Geçen gece geldiğimde Abdülhak Ef. ile mükâlememi arzetmemiştim. Kendisinin Erzurum'da bir küçük biraderi ile, bir vâlidesi varmış. Vâlidesi biraderinden ayrılmazmış, binâenaleyh yalnızmış. Başka akrabası yok. Sultanımın pek sevdiği bi-

risinin bendenize yakın olacağını düşünerek, pek arzu ediyor. Maamâfîh kendisine zevcesinde ne gibi hususâtın vücudunu düşünüyorsa, bana son defa olmak üzere yazarak bildirmesini söyledim. Şimdi o cevabı bekliyorum. Abdülhak Bey bendenizce pek iyi olacaktır. Son cevabı alınca, hemen arzederim ki, bu da iki güne kadar olur. Artık bunun bütün arzumla husûlünü istiyorum. Zannımca bu hafta bu iş hitâm bulur.

Fakat niçin o gece üşüdüğünüzü anlayamadım. Bendeniz cidden pek hodbin oldum. Muhabbetimin mağlûbu olarak herşeyi unutuyorum. Aman yarabbi! Ya bu üşüme neticesi rahatsız olsaydınız. İlelebet kahrolacak, müteessir bulunacak idim. Fakat bendeniz de Hayrettin Ağayı çağırıp, bir örtü isteyeceğime şaşkınlıkla kaputumu teklif ettiğimi düşündükçe cidden mahcûb oluyorum. Kimbilir, aman bu da ne kadar düşüncesiz kafa demişsinizdir. Hakikaten huzurunuzda vücudunuzun hava-yı lâtifini teneffüs ettikçe pek şaşırıyor, tuhaflaşıyorum. Bilmem bu suretle itiraf ederek, teveccühünüzü kaybetmiyor muyum? Fakat bu defa pek temkinli, düşünceli davranarak, hiç bir kusur yapmamaya çalışacağım. Karşınızda bulunacak bir iskemleye oturacak, pek uslu duracağım. Bir daha sizi ibrâmlarla üzmeyecek, cidden yalnız emrinizle bir kukla gibi hareket edeceğim. Fakat bu da hoşunuza gitmeyecek ise, aman rica ederim vaktiyle lütfen yazınız da, bu suretle de sizi üzmiyeyim, olmaz mı rûhum.

Bugünkü emirnâmenizle artık bu yakında hiç ümid-i mülâkat beslememem lâzım geldiğini anlatıyorsunuz. Bendeniz hâlâ böyle mi anlamam lâzım geleceğini düşünüyorum. O halde bu hususu da güzel kalbinizin ilhâmına terkediyorum. Artık ne vakit Enver'inizi ihyâyı düşünürseniz o vakti emir buyurursunuz da, derhal bendeniz bütün manâsıyla mutî bir neferiniz olarak karşınızda bulunurum. Fakat hiç olmazsa öğleden sonra veya evvel hava bugünkü gibi iyi, güneşli günler çıkıp gezseniz pek minnetdâr kalacağım. Cidden dairenin o kagir duvarları arasında yalnız denizin ratıb havası hiç sihhatinize muvaffık olmasa gerek. Bâhusûs cimnastik yapmayan vücutlar için bu husûs hakikaten düşünülecek bir iştir. Sahi hatırıma geldi. Derslerinize devam ediyor musunuz? voulez m'envoyer la

programme des lecons turques? Je vous embrasses de tout mon coeur.

Ton Enver
a toi

(tarihsiz)

İkigözüm elmasım;

Keşke sizi müteessir edecek, o satırları yazmaz olaydım. Fakat eminim ki, o satırların ancak size karşı olan hörmet ve muhabbet-i mahsûsam sâikasıyla yazılmış olduğunu siz de takdir buyurursunuz. Allah kısmet eder de muvaffakiyetle avdet edersem o vakit bütün kusurlarımı affettirmeye çalışacağım. Rûhum efendim, artık Mısır tarîkiyle vasıta ile göndermeseniz de mektublar vasıl olur. Bunun için yalnız Mısır tarikiyle (Bingazi mutasarrıfı ve umûm kumandan Enver) diye zarfın üzerini yazmak kâfî gelecektir. Halimiz çok iyidir. Düşman artık kâmilen başını çıkaramaz oldu. Şimdi pek yakından sarmaktayız. Her gece giden askerlerimiz düşman istihkâmlarına girerek, herşeyi getiriyorlar. Şimdi de gece birlikleri bir düşman istihkâmları arkasındaki mutfaktan birçok kazan, kova, et dolabı, makarna getirdier. Dün gece de birçok bomba getirmişlerdi. Hulâsa bu hâller düşmanın ne kadar yıldığını gösterir. Size buradaki arap askerlerinin talimlerini gösterir kartpostallar gönderiyorum. Bakar eğlenirsiniz. Bâkî Abdülhalim ve Şerafeddin Efendiler hazâratına mahsûs selâmlar eder, sizin hörmetle gözlerinizden öperim rûhum sultanım.

Enver

Kartpostallar 18 tane olup,
sizin mektubu hâvî olan zarfa

İkigözümu, Elmasın, Rûhum,

Bu akşam ilk evvel size mektub yazmak istedim, sonra belki "Bunun da hiç işi yokmuş gibi bana bu kadar mektub yazıyor" diye muâheze edeceksiniz diye düşünüp, sarf-ı nazar ederek, beybabama vs. ye mektub yazdım. Çünkü onlara aylardan beri yazmamıştım. Hele mektublarımı okumaktan bırarak şöyle bir köşeye atıvermenizi düşününce, büsbütün yazmak istemedim. Bu sırada vâlidemiz hanımefendi ile İsmail Efendiden gelen sıhhat telgrafı gözümün önünde duruyordu. Elim birşeyler karalıyor fakat kalbim, fikrim daima sizinle idi. Derken öyle bir hâle geldim ki, o yazmamak için yürüttüğüm mütâlaalar, hatırıma gelen sebepler zîr ü zeber oldu.

Masadan kalkmış iken oturdum. Yazmaya koyuldum. Ruhum! Evvelce de dediğim gibi burada bana bu meşakkatleri unutturan biraz istirahat yüzü gösteren sizi düşünmemdir. Belik sizden ziyâde sevdiğim vardır. Fakat o beni fikren sizin kadar işgal etmiyor. Çünkü şimdi bütün mevcudiyetimle onun hayatını kurtarmaya çalışıyorum. O da, şimdi şu üzerinde düşmanla boğuşmakta olduğum toprak vatanın şu bîçâre parçasıdır. Burada hergün yeni bir güzellik görüyorum. Şimdi de ordugâhta bulunan 100 kadar arap çocuğun, benim yeni teşkîl ettiğim urban bölüğünün talîmini takliden talîm etmeleri başladı. Görseniz maskaralar ne güzel taklid ediyorlar. Şimdi her ordugâhta bir mekteb açtırdım. Oraya devam eden çocuklara 10 ar para gündelik veriyorum. Bu gidişle biz hem muharebe ediyor, hem de milletin seviye-yi irfânını yükseltmeye çalışıyoruz. İnşâallah cenâb-ı hak bu milletin yüzünü güldürür. Böylece padişahımız sevgili pederimiz de mesrûr olur. Burada urbanın kendilerine ne kadar dua ettiğini görseniz cidden müteessir olursunuz. Rûhum! siz İstanbul'daki hâlden müteessir olmayınız.

Herkes hâline göre iş görür, dediğim gibi onların mücadelesi sizin fikrinizi yormasın. Eğer beni severseniz bana muhalifleri medih veya hükûmet-i hazırayı zem yoluyla veya îmâ tarîkiyle birşey yazmayınız. Birde hükûmet veya millet bilsin ben burada çalışmıyorum bilâkis dediğim gibi hiç bir fayda ve menfaat düşünmeyerek, din, Padişah, millet için çalışıyorum. Ben elimden geleni yapıyorum. Şimdiye kadar olduğu gibi inşâallah haktâala da beni bırakmaz.

Muhâbbetle gözlerinizden öper, devam-ı âfiyetinizi dilerim. Abdülhalim Efendi Hz. ile Şerefeddin Efendi Hz.nin gözlerinden öperim.

"Enver"iniz

Güzel sultanım;

Gece tam gece yarısı yatağa girdim. Mediha'nın bulunmasını da istemedim. Maksadım yalnız sizinle kalmak yalnız sizi tahayyülle uyumak idi. Bilmem kaçıncı defa sağa dönüşte uyuyup kalmışım. Fakat henüz sabah olmadan ani bir surette gözlerim açıldı. İtiyâd haricinde üstüm açılmış, üşümüştüm.Vaktin pek erken olduğunu görünce önümde ta! akşama kadar mevcut uzun saniyeler kabarmaya, kabardıkça zihnime asırlar kadar uzakta görünmeye başladı. Hemen yorganı başıma çektim.Gözlerimi kapakları birbirine geçirircesine yumdum. Şimdi arzumun bütün şiddetiyle uyumak istiyordum. Bilmem şimdiye kadar uyanık yaşayışta bu kadar ürkmemiş idim. Yine muvaffak oldum. Uyudum. Gözümü açtığımda hava açılmış, güneş pencerenin üst kenarına kadar yükselmiş idi. Bu defa da çok uyumadım. Ağırlaşmış başım bir türlü yastıktan ayrılmak istemiyerek zaman öldürmekte gönlümün arzusuna yardım ediyordu. Günün böyle ilerleyerek zamanı bana duyurmadan yarıya indirmesi kalbimde hafif sevinç şerâreleri hasıl etti. Şimdi asabım meserretle hafif hafif titreyip, heyecân geldikçe ben cidden başkalaşıyordum. Dünkü teessürâtıma şaşıyor, o hislere yabancı gibi bakıyordum. Saatin alafranga 10 olduğunu hizmetçi kız haber verince kalktım. Artık her hareketimde kasdî bir batâet vardı. Hergün 1 saatte biten sabah tuvaletim 2 saatten fazla sürdü. Beni görmek isteyenler var mı diye sordum. Üç doktor, bir kaymakam mazûlü, iki yüzbaşı, doktor ufak memur, bir arap şeyhi, ilâh beklemekte olduklarını söyleyince sevinir gibi oldum. Bugün öyle istiyordum ki, akşama kadar beni işgal etsiler, zaman azaltsınlar da nasıl olursa olsun razıyım. Giyinirken aklıma Tahsin Ağa geldi. Ah! ne olur gece hastalanmayıp kalsaydı, şimdi mutlak sultanımdan bir

ufak iltifât olsun getirirdi dedim. Giyinip dışarı çıkınca bütün zâirler tâirler tarafından karşılandım. Artık mecburî hararetli bir muhâvereye karıştım.

Derken Hayrettin Ağa sabah kahvaltımı edip etmeyeceğimi sorunca şaşırdım. Ekseriyâ kendisi tebşîrlerinizi tebliğ ettği gibi hemen dışarı fırladım. Kendisini küçük odaya çektim, orada köşeye sıkıştırarak suallere boğdum, bakışlarım da bu sırada sizden birşeyler araştırıyordu.

Sultancığım, rûhum;

Hayrettin Ağayı görünce gayr-ı ihtiyârî yerimden fırladım. Gözlerimle koynunu, cebini araştırırken bir taraftan da ellerim uzanmış birşey yok mu? diye soruyordum. Nihâyet lütûfnâmenizi verdi. Fakat açmadan ya aninem ne dedi? demeye başladım. Pazarertesine müsâade buyurduğunuzu aninemin de bunu muvaffık bulduğunu söyledi. Kalben niçin birgün teehhür demeye başladım. Doğrusu aşkınız beni cidden pek açgözlü yaptı. Birgün değil, bir dakika evvel sizi görüp, güzel vücudunuzu, simânızı, gözlerinizi hayran hayran temaşa etmek için o kadar büyük bir iştiyâk duyuyordum ki, tarif edemem. Fakat sizce de pazartesi tensîb buyurulunca diyecek birşey kalmaz. Evet saatlerce bendenizi alakoymak istemeyeceğinizi de anlıyorum. Rûhum! sizi son defa uzun müddet uykusuz bıraktığıma o kadar esef ettim ki anlatamam. Fakat şu tasdîimin tahminimden fazla sürdüğünü anlıyorum. Size bütün hodbinliğimi ezerek, istediğiniz zaman hatta bir dakikadan fazla kalmamağı emretseniz derhal tebaiiyyet edeceğim. Fakat yine bütün ümidim bendenizi hemen kapı dışarı koyduracak kadar katı kalpli olmadığınızdadır. Yine bugün uzun uzadıya bir gezme yapmak niyetiyle çıktım. Büyükdere yoluyla giderken hemen köşke döndürdüm. Yolun fenâ ve sarsacağını biliyordum. Fakat bütün manîler nazarımda hiçti. Yegâne bir arzum vardı. O, siz varken uzaktan hayran hayran bakarak mahzûn döndüğüm yeni köşkü gezmek. Nihayet gittim, yeni köşkü açtılar. Fakat doğrulduğum istikâmeti görünce maksadımı anladılar. İçeri girdim. Orta katta sol köşedeki odaya girdim. Pencereyi açtılar, önünde oturarak gözlerim önümdeki denizin koyu mavilikleri içinde kaybolurken siz, gece halinizle, bu şimdi yanımdaki karyolada zihnimi işgal ediyordu-

nuz. O kadar beraber olacak o kadar seni aradım. masamın çekmesi kapalı idi. O kim bilir kaç defa güzel yüzüne hayran hayran anineye (aynaya.A.İ.) gözlerimi diktim. Orada sizin hayâlinizi aradım. Piyano odanıza girince kimbilir güzel parmaklarınız altında kaç defalar bütün manâsıyla titremiş olan piyano bile, üstüne matemî bir örtü çekmiş sizi düşünüyordu. Pek mahzûn oldum. Kalbim heyecânla çarparak odaları gezdim. Fakat bu son defa beni yaklaşmaktan menettikleri şu binanın bütün o vakitler bana en mahrem olan yerlerine kadar nüfûz edebildiğimden dolayı büyük bir gurur duyuyordum. Bahçede o pejmurde demeti toplarken Tahsin Ağanın elime diken batacak ihtârına gülüyordum. O dikenlerde sizi duymak istiyordum. Yine kendimi doğruca Ortaköy'e gelmekten menedemedim. Büyük Efendi Hz.i karşıladılar. Halbuki ben yalnız, doğrusu yalnız

Güzel sultancığım,

Akşamki cüretimin ne kadar tesir hasıl ettiğine intizâren bu sabah bekledim. Küçük bir iltifâtınıza muntazırken 8 sahifelik lütûfnâmenizi alınca sevincimden şaşırdım. Mediha yanımda olduğu halde onun mektubunu vermeyi unuttuğumu söylersem halimi anlatmış olurum. Rûhum; madem ki bendenizi üzerek kalbimi şöyle çimdikliyerek açıtmak hoşunuza gidiyor, öyle olsun. Ah! güzelim bendeniz size lütf-ısamedani, siz de bendenize can sıkıcı musallat bir kızsınız. Öyle mi. Biliyor musunuz? bu sözleri tekrar ederken tebessüm eden sizden nasıl intikam alacağım. Güzel fakat tebessüm ederken bütün güzelliği ile göze çarpan güzel dudaklarınızdan uzun, canınızı sıkacak bir buse alacağım. Sonra darılarak, elinizi yüzüme dayanıp iterek bu küstâhlığımdan dolayı hafifçe çatılmış güzel gözlerinizin şirin bakışı ile mazhâr-ı itâbınız olacağım. Zarar yok. ah! bu anın hakikâten münkalib olduğunu görünce ne sevineceğim.

Meleğim! binbaşıyı bendeniz de tercih eder gibi oluyorum. Kendisi Bingazi'de bendenizle birlikte bulunmuş ve tarafımdan hüsn-i hizmetine mukabil terfii inhâ edilmiş idi. Bugün de kaymakam oldu. İnşâallah kısmet olur da her ikisi de bahtiyâr olurlar. Arzettiğim gibi yarın kâtî cevap veririm, rûhum. İş kesb-i katiyyet etmezden evvel Seher Hanıma da söylemeyiniz ki, iş de iyi cereyân-ı tabiisinde yürüsün.

"Evet, doktor olmayanlar ihtisâsât-ı kalbiyeyi anlayamazlar?" Bnun için İbrahim beyin olması çok iyi. Kendisi iyi takdir ettiğim bir arkadaşımdır. Maamâfîh arkadaş değince sıkı görüşürüm sanmayınız. Yalnız o beni pek sever, ben de memlekete iyi hizmette bulunduğu için kendisini takdîr ederim. Fakat onu söyleyeyim pek tabiatlıdır. Teehhül ederlerse eminim ki Seher'i siz-

den ayıracaktır. Nasıl şahsınızı pek derin
anlayabildin mi güzelim?

Öyle güzel sultanım. Yukarıda arzettiğim, şahane tabınız sizi seven bir kalbi yaralıyarak kanının aktığını gördükten sonra, hemen lütfûnuzla tekrar o yarayı sarıp, mecrûhunuzu o anda ihyâdan ne hoşlanıyor. Fakat doğrusu bu halinizle o kadar hoşuma gidiyorsunuz ki ah! sizi daima fevkâlâde hislerle dolu görmek isteyen kalbim, bu hislerinizle o kadar mesrûr oluyor ki derecesini anlatamam.

Doktorumuzun evi var. Uzak ailesi ve büyük bir erkek kardeşi var. Fakat daha ötesini iyice bilmiyorum. Kendisi
ordusu sertabibi idi. İstediğimiz yere devam ettirebiliriz. Senin az fazlalığından başka kusuru çok iyi kalblidir. Tasvir gibi güzel değil. Fakat siz de hani hissiyâtın perestişi olmak lâzım gelir buyurmuyor muydunuz?

Enver Paşa'nın Resmi Mektupları

Hazırlanıyor

İttihat ve Terakki'nin ünlü liderlerinden Enver Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nun son beş yılına damgasını vurdu. "Enveriye yazısı", "Enveriye bıyığı", "Enveriye kalpağı" moda oldu, Almanlar imparatorluğu "Enverland" diye anmaya başladı.

Kimilerince Osmanlı İmparatorluğu'nu gereksiz yere Birinci Dünya Savaşı'na sokup parçalanmasına yolaçmakla suçlanan Enver Paşa, kimilerince de katıksız bir yurtsever, büyük bir asker ve devlet adamı olarak görüldü.

1922 yılında, "Turan" devleti kurma düşlerinin peşinde Tacikistan'da Ruslarla çarpışırken ölen bu siyaset adamının aynı zamanda ateşli bir sevgili olduğunu biliyor muydunuz?

Elinizdeki kitap Enver Paşa'nın çalkantılı özel yaşamının birinci elden tanıklığıdır.

Büyük bölümü ilk kez basılan bu mektuplar yalnızca tarihçiler için paha biçilmez bir belge hazinesi değil, bütün okurlar için sürükleyici bir serüven niteliğinde.

ISBN 975-533-187-5
9 789755 331874